

วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online) **Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies**

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2565) Vol. 7 No. 3 (September - December 2022)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2565)

Vol. 7 No. 3 (September-December 2022)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind Review อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใดถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาครั้งแรก (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน

ของค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชปริยัติ, รศ.ดร.

พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระครูปลัดปัญญาวัฒน์, ศ.ดร.

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.

พระครูธรรมธชบุญเที่ยง พุทธสาโร, ดร.

พระมหาสุติศักดิ์ อภินโนโท

ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญซี

รศ. ดร.สุรพล สุธะพรหม

รศ. ดร.ประพันธ์ สุขพร

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการนิสิต

รองอธิการบดี

วิทยาเขตพะเยา

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ

ผู้อำนวยการวิทยาลัย

พุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์

วิทยาเขตพะเยา

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร

วิทยาเขตพะเยา

ผู้อำนวยการส่วนงาน

วางแผนและส่งเสริมการวิจัย

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

นเรศวร

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการทั่วไป

ผู้อำนวยการหลักสูตร

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.

วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย

ผศ. ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์

วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร.
พระมหากิตติพงษ์ กิตติธนาโณ
ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธะ
อ. ดร.นภาพร หงษ์ทอง

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คณอง ไข่หา
พ.ต.ท. ดร.ภัทรวิทย์ อัครภัทร
นายวัชร บุญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฎี ปิยสีโล, ดร.
นายคมจักร ศรีวิราช
นายพนพล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

ผศ. ดร.สหทัย วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ. ดร.ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ. ดร.กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ. ดร.ธฤตวัชร ไชยเหมววงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสะเยา
อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสะเยา
อ. ดร.ภรณ์ แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2565-2567)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815
E-mail: jsbsmcu@gmail.com
Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS
LINE: @717lstvk
Instagram: jsbsmcu
Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา 56000

©ภาพปก (Cover Page)

เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง ต.ท่าวังทอง อ.เมือง จ.พะเยา วาดถวายโดยอาจารย์เกรียงไกร เมืองมูล อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงวิทยเขตภาคพายัพ ภาพนี้แสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในล้านนา ซึ่งเกี่ยวกับประเพณี 12 เดือน ภาพนี้สื่อถึงช่วงชีวิตของชาวล้านนาที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา โดยปกติแล้วชาวล้านนานิยมไปทำบุญที่วัดในช่วงวันพระ ด้วยการให้ทาน (ตักบาตร) รักษาศีล เจริญจิตภาวนา เพื่อชำระกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ทั้งยังเชื่อว่า การทำบุญจะช่วยส่งผลให้ตนไปเกิดบนสวรรค์หรือได้เกิดในยุคพระศรีอาริยมตโดย การทำบุญในวันพระจึงเป็นเสมือนการเตือนสติตนให้อยู่ในศีลในธรรม ออกแบบโดยพระสุกฤษฎี ปิยสีโล, ดร.

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

ผศ. ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ผศ.มงคลกิตต์ โวหารเสาวภาคย์	วิทยาเขตพะเยา
ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
อ.พิงพร ศรีแก้ว	วิทยาเขตพะเยา
อ. ดร.เดชา ตาละนีก	วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รศ. ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.บุญเหลือ ใจมโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ. ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ	ข้าราชการบำนาญ
ผศ. ดร.ประทีป พิษทองกลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ผศ. ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. ดร.คมกฤษ ตาชม	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ. ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ. นวรัตน์ บุญภิละ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ. คมศิลป์ พลแดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อ. ดร.มนตรี หลินภู	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
อ. ดร.สวัสต์ อโนทัย	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
อ. ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

อ. ดร.วิโรจน์ ทองปลิว
อ. ดร.ภรณี แก้วบวร

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2565) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 10 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Articles) 2 บทความ รายละเอียด ดังนี้

บทความวิจัย (Research Articles) 10 บทความ ได้แก่

1) สาเหตุและปัจจัยของกีฬาอีสปอร์ตที่มีบทบาทต่อผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง โดย พรพล รัตนพันธุ์ ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬาอีสปอร์ตมีบทบาทในแวดวงสังคมธุรกิจและการเมือง เป็นการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการเล่นกีฬาอีสปอร์ตให้กับเยาวชน เพื่อเป็นพื้นฐานทุนทางสังคมและเพื่อเสริมสร้างบุคลิกสภาพจิตใจ ช่วยในการวางแผนและการควบคุมอารมณ์

2) การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี โดย มนสิชา มะโหรา อำนาจ จันทรแป้น และวารุณี โพธิาสินธุ์ ผลการศึกษาพบประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช มีค่า E_1/E_2 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนกับหลังเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ปัจจัยสนับสนุนเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยสุกัญญา แซโก งานวิจัยนี้ทำให้ผู้สอนเข้าใจถึงความต้องการของผู้เรียน ช่วยในการออกแบบสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลายของผู้เรียน ตลอดจนลดความเสี่ยงการพ้นสภาพของนักศึกษาตลอดหลักสูตรการศึกษา

4) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเขตวัน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดย วิภากรณ์ กอนแก้ว อำนาจ จันทรแป้น และวารุณี โพธิาสินธุ์ ผลการศึกษาทำให้ทราบผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียนบ้านเขตวัน โดยนักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสามารถแยก

วิเคราะห์ทักษะด้านการออกเสียงและด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนและหลังเรียนมีคะแนน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

5) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: บ้านน้ำเกียน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดย ปานแพร เซาว์นประยูร อุดมรักษาทรัพย์ พิรานันท์ จันทาพูน และจรรยา โกเมนต์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนพื้นที่ในวงกว้าง ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจที่สร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง

6) รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ โดย ปภพ จีรัตน์ พุฒิสรรค์ เครือคำ พหล ศักดิ์กะทัศน์ นกเรศ รังควัต และสายสกุล พองมูล เป็นงานวิจัยที่ได้นำเสนอรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม

7) แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง โดย สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ พระมหาสุพัตร วชิราวุธ ประทีป พิชทองกลาง สหทัยา วิเศษ และปาณิสรา เทพรัักษ์ เป็นงานวิจัยที่นอกจากจะศึกษาถึงความเชื่อการเดินทางเพื่อสักการะบูชาวัดท่องเที่ยวแล้วยังได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของวัดตามความเชื่อในจังหวัดลำปาง โดยใช้ทุนทางสังคม เช่น ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ และด้านศิลปกรรม ดำเนินการโดยวัดและชุมชน และการมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน/ภาคี เป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ตรงตามเป้าหมายของท้องถิ่น ทั้งตอบสนองต่อความต้องการแก่นักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

8) พุทธวิถีการจัดการความต้องการของมนุษย์ โดยนภาพร หงส์ทอง ชูชาติ สุทธะ พระครูศรีวรพินิจ และพระครูวรธรรมวิฑูรย์ บทความวิจัยนี้นอกจากจะศึกษาถึงความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีทั่วไปแล้ว ยังศึกษาถึงความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์แนวทางจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธีที่น่าสนใจ

9) รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ โดย ฉัตรชัย อุประแสน ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ และสหทัยา วิเศษ เป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษา

ขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูแบบบูรณาการ โดยการนำรูปแบบปัจจุบันมาพัฒนาใหม่ที่เกิดจากความต้องการของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมและจากการอบรมแล้วนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นกระบวนการและวิธีการรูปแบบใหม่ ซึ่งได้รูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

10) รูปแบบการจัดการพิพธิภณท์ท้องถิ่นวิธิพุททในจังหวัดพะเยา โดย พระสุกฤษฎี ปิยสีโล (ทะรินทร์) พระครูวรธรรมวิฑูรย์ พงษ์ประภาภรณ์ สุระรินทร์ และชูชาติ สุทธะ บทความวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงแนวคิดการสร้างพิพธิภณท์ท้องถิ่น สภาพการ จัดการพิพธิภณท์ท้องถิ่นวิธิพุททในจังหวัดพะเยา พร้อมทั้งได้นำเสนอรูปแบบที่เหมาะสม ในการจัดการพิพธิภณท์ท้องถิ่นวิธิพุททในจังหวัดพะเยา

บทความวิชาการ (Academic Articles) 2 บทความ ได้แก่

11) การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา โดย จันทิมา แสงแพร พระครูปลัดสุวัฒน สุวฑฒโน และพระมหาบุญศรี ญาณวุฑโฒ บทความนี้เป็น การศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการใส่ใจดูแลผู้สูงอายุ โดยนำหลักธรรมเรื่องอายุ วัฒนธรรมมาวิเคราะห์ร่วมกับลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็น แนวทางการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพและมีความสุขใน ภาวการณ์ปัจจุบัน

12) ย่านเมืองเก่าสงขลา: มิติของการจัดการชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม โดย อริสา สายศรีโกศล บทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดการจัดการชุมชน ภูมิหลัง เมืองเก่าสงขลา รวมถึงได้วิเคราะห์การบริหารจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา โดยมีภาคี คนรักเมืองสงขลาเป็นกลุ่มผลักดันให้ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและ วัฒนธรรม

บทความดังกล่าวทั้งหมด ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่ วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน ทำให้นิสิตมีโอกาสดูแลศึกษาค้นคว้าจากวารสารอย่างทั่วถึง โดยแต่ละบทความได้ผ่านการ พิจารณากลั่นกรองและตรวจประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มี คุณภาพเป็นประโยชน์ในวงวิชาการ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร

บัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์
ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์
เพื่อให้วารสารนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีขอรับด้วยความ
ขอบพระคุณยิ่ง

พระครูวรวรรณวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[9]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● สาเหตุและปัจจัยของกีฬากอล์ฟที่มีบทบาทต่อผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง Causes and Factors of Golf Affected the Roles in Social, Business, and Political Leadership พรพล รัตนพันธุ์ Pornpol Rattanaphan	400-414
● การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี The Development of Computer-assisted Instruction on the Creation of Data Collection Games by Scratch Program for Students in Mathayomsuksa, Wat Nong Pha Municipality School, Uttaradit Province มนสิชา มะโหรา, อำนาจ จันทร์แป้น, วารุณี โพธิาสินธุ์ Monsicha Mahora, Amnat Chanpan, Varunee Phothisin	415-428
● ปัจจัยสนับสนุนเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาจีน และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตร ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ Supporting Factors for Bachelor's Degree in Chinese Language and the Development of Learners' Potential to Persist throughout the Course Affiliated with Rajabhat Universities สุกัญญา แซ่โก Sukanya Saeko	429-444

สารบัญ (ต่อ)

- **การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน**

Learning Management by Using Multimedia to Develop Thai Vocabulary Pronunciation and Writing Skills for Prathomsuksa 4 Students at Ban Chetawan School, Nanoi District, Nan Province

วิภาภรณ์ กองแก้ว, อำนาจ จันทร์แป้น, วารุณี โพธิาสินธุ์

Wipaporn Kornkaew, Amnat Chanpan, Varunee Pothasin

445-459
- **การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: บ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน**

The Development of Biodiversity-based Tourism Routes to Raise the Community Economy: Nam Kian Community, Phuphiang District, Nan Province

ปานแพร ชาวนนัประยูร อุดมรักษาทรัพย์, พิรานันท์ จันทาพูน, จริยา โกเมนต์

Panprae Chaoprayoon Udomraksasup, Piranun Juntapoon, Jariya Koment

460-478
- **รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่**

A Potential Elevation Model of Sustainable Agriculture Practice of Small-scale Farmers in Highland Local Communities, Chiang Mai Province

ปภพ จีรัตน์, พุฒิสรรค์ เครือคำ, พหล ศักดิ์คะทนต์, นครเศ รังควัต, สายสกุล ฟองมูล

Papob Jeerat, Phutthisun Kruekum, Phahol Sakkatat, Nakarate Rungkwat, Saisakul Fongmul

479-499
- **แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง**

The Guidelines for Tourist Route on Belief of Tourist Temples in Lampang Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ, ประทีป พิษทองกลาง, สหัททยา วิเศษ, ปาณิสรา เทพรักษ์

Somchan Sripraschayanon, Phramaha Supat Vajirāvudho, Prateep Peuchthonglang, Sahathaya Wises, Panisara Theprak

500-512

สารบัญ (ต่อ)

- **พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์** 513-531

The Buddhist Management of Human's Needs

นภาพร หงษ์ทอง, ชุชาติ สุทธะ, พระครูศรีวรพินิจ, พระครูวรธรรมวิฑูรย์

Napaporn Hongthong, Chuchat Sutta, Phrakhrusriworapinij,

Phrakhruworawanviton

- **รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่** 532-546

The Chiang Mai Central Prison's Rehabilitation Patterns for Theft Offenders

ฉัตรชัย อุประแสน, ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์, สหัทธยา วิเศษ

Chatchai Uprasarn, Tipaporn Yesuwan, Sahathaya Wises

- **รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพุทธในจังหวัดพะเยา** 547-564

A Model of Buddhist Local Museum Management in Phayao Province

พระสุกฤษฎี ปิยสีโล (ทะรินทร์), พระครูวรธรรมวิฑูรย์, พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์,

ชุชาติ สุทธะ

Phra Sukrit Piyasilo (Tarin), Phrakhruworawanviton, Phongprabhakorn Surarin,

Chuchat Sutta

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- **การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา** 565-577

Strengthening the Value of the Elder Based on Buddhism

จันทิมา แสงแพร, พระครูปลัดสุวัฒน สุวฑฒโน, พระมหาบุญศรี ญาณวุฑโฒ

Jantima Shangphare, Phakhrupalad Suwat Suvaḍḍhano,

Phramaha Boonsri Nāḇavuddho

- **ย่านเมืองเก่าสงขลา: มิติของการจัดการชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** 578-598

Songkhla Old Town: Dimensions of Community Management towards

Cultural Tourism

อริสา สายศรีโกศล

Arisa Saisrikosol

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	(1)
แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(16)
ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(17)
กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(25)

สาเหตุและปัจจัยของกีฬากอล์ฟที่มีบทบาทต่อผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง

Causes and Factors of Golf Affected the Roles in Social, Business, and Political Leadership

พรพล รัตนพันธุ์

Pornpol Rattanaphan

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Master of Arts Program in Social, Business, and Political Leadership,

College of Social Innovation, Rangsit University

Corresponding Author, E-mail: mizterzoom@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬากอล์ฟมีบทบาทในแวดวงสังคมธุรกิจและการเมือง และเพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟ ทุนทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารที่เล่นกอล์ฟเป็นเวลามากกว่า 3 ปี จำนวน 10 คน เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) กีฬากอล์ฟช่วยให้เข้าใจถึงบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น การวางแผนและการควบคุมอารมณ์ซึ่งช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ ยังสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ ช่วยให้มีโอกาสได้พบผู้คนที่หลากหลายอาชีพ 2) ความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟกับทุนทางสังคมมีดังนี้ (1) การรับข่าวสารและการสื่อสารทำให้มีการแลกเปลี่ยนและได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์มากขึ้น (2) การสร้างกิจกรรมและความร่วมมือทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากขึ้น ส่วนความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย คือ ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นจากจิตสำนึก ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ มิตรสหาย ระบบอาวุโส และความต้องการผลประโยชน์ ดังนั้น กีฬากอล์ฟอาจเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ องค์ความรู้

จากการวิจัย คือ การเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการเล่นกีฬากอล์ฟให้กับเยาวชน เพื่อเป็นพื้นฐานทุนทางสังคมและเพื่อเสริมสร้างบุคลิก สภาพจิตใจ ช่วยในการวางแผนและการควบคุมอารมณ์ และควรนำกีฬากอล์ฟมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกีฬากอล์ฟให้มีความเป็นรูปธรรมและให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

คำสำคัญ: กีฬากอล์ฟ; ผู้นำทางสังคม; ผู้นำทางธุรกิจ; ผู้นำทางการเมือง

Abstract

This article aims to study the causes and factors that make golf play a role in social, business, and political circles, and to study the relationship between golf, social capital, and patronage systems in Thai society. This is a qualitative research that includes 10 executives who have played golf for more than three years as key informants. The research tools are in-depth interview. The data are analyzed by content analysis.

The findings of the study found that 1) golf helps to understand the personality and mental state of the players, helps in planning and emotions control, which results in decision-making improvement in business operations. It also builds networking and relationship, enabling opportunities for people to meet diverse professions; 2) the relevance between golf and social capital is as follows: (1) news exchange and communication promote interpersonal exchange and encourage activity participation that are more beneficial; (2) activity creation and cooperation cause more interpersonal relationship. For the relevance between golf and patronage system in Thai society, the findings suggest that patronage system arises from consciousness, relationship between relatives, friends, seniority, and the need to share benefits. Therefore, golf can be a tool for connections in various dimensions. The body of knowledge of this study is to enhance knowledge and understanding of golf in youths, to be the foundation of social capital, and to enhance personality, mental state, help in planning and emotions control. Lastly,

golf should be used to create benefits such as organizing various golf activities to be tangible and beneficial to society as much as possible.

Keywords: Golf; Leadership in Society; Leadership in Business; Leadership in Politics

บทนำ

ระบบอุปถัมภ์เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน มีอิทธิพลทั้งต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจและนักธุรกิจ แม้ระบบอุปถัมภ์จะมีทั้งข้อดีข้อเสีย แต่มักถูกมองในด้านลบว่า เป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร นำมาสู่ปัญหาหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง การขาดขวัญกำลังใจ ความไม่เสมอภาคเป็นธรรม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย เป็นระบบความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่า คือ ผู้มีทรัพยากรหรืออำนาจมากกว่า จะอยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์ ส่วนฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่า มีทรัพยากรหรืออำนาจน้อยกว่าจะเป็นผู้รับอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของราชการยังคงมีอยู่ ซึ่งหากมีการใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็อาจเป็นประโยชน์และช่วยแก้สถานการณ์บางอย่างได้ เช่น การประสานงานระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น ปัจจุบันมีการนำระบบอุปถัมภ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ได้มาซึ่งอำนาจบารมี หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์ โดยสรุปแล้ว ลักษณะและวิธีการที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ของไทย ดังนี้ (1) ค่านิยมผู้น้อย-ผู้ใหญ่ การฝากเนื้อฝากตัว ทดแทนบุญคุณ (2) การยึดตัวบุคคล อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักคุณธรรม กฎหมาย (3) การถูกแทรกแซงโดยนักการเมือง (4) การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทั้งเงิน สิทธิพิเศษทางสังคม (5) ระเบียบกฎหมายมีช่องว่าง (6) การบังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง (7) ระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการไม่เป็นไปตามหลักคุณธรรม และ (8) ผู้บังคับบัญชาใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ (พิเชษฐ ฐ นคร, 2561) จากระบบอุปถัมภ์ดังกล่าวอาจทำให้เกิดทุนทางสังคมตามมา

ทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมที่มนุษย์สามารถเรียกเอาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ตัวอย่างของทุนทางสังคมที่มักกล่าวถึง คือ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) ซึ่งความสัมพันธ์หรือโครงสร้างทางสังคมรูปแบบใดที่เป็นทุนทางสังคมนั้น อาจพิจารณาได้ว่า สามารถให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับบุคคลนั้น ๆ ได้หรือไม่ โดยเกิดจากการมี

ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน กิจกรรมร่วมมือกัน ซึ่งยังมีมากเท่าไรยังเป็นผลดีในแง่ของการเกิดการเรียนรู้ รับรู้และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถยึดโยงและยอมรับร่วมกัน ซึ่งคุณค่าดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่บุคคลนั้น ๆ สามารถเรียกรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความสัมพันธ์หรือโครงสร้างดังกล่าวได้ ดังนั้น กล่าวได้ว่า การเกิดระบบอุปถัมภ์ในชนชั้นนำทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ รวมถึงในระบบราชการและรัฐวิสาหกิจนั้น อาจมาจากการที่มนุษย์ต้องการผลประโยชน์ในทุกด้าน ดังนั้น จึงต้องสร้างความเชื่อถือไว้วางใจกัน เครือข่าย สถาบัน ซึ่งมีเครื่องมือในการสร้างหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้น คือ การสร้างผ่านการเล่นกีฬากอล์ฟ (ลินาต ตรีวรรณไชย, 2548)

กอล์ฟถือว่า เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมในหมู่นักธุรกิจและมีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคธุรกิจ การพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้า การสร้างทีม และการรักษาความสัมพันธ์กับผู้ถือผลประโยชน์ร่วม (Stakeholders) ในหลายบริษัท จากผลสำรวจของบริษัทเวลธ์-เอ็กซ์ (Wealth-X) เรื่องความสนใจด้านกีฬาของอภิมหาเศรษฐีประจำปี พ.ศ. 2561 พบว่า กอล์ฟเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่งของอภิมหาเศรษฐีส่วนใหญ่ในโลกที่ดำเนินกิจการ ธุรกิจหรือบริษัทของตนเอง จากงานวิจัยของมหาวิทยาลัยซีราคิวส์ (Syracuse University) ประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ร้อยละ 90 ของซีอีโอ (CEO) จากบริษัทในรายชื่อของฟอร์จูน โกลเบล 500 (Fortune Global 500) ซึ่งเป็นบริษัทที่ได้รับการจัดอันดับความยิ่งใหญ่ 500 อันดับแรกของนิตยสารฟอร์จูน จะนิยมเล่นกีฬากอล์ฟ และร้อยละ 80 ของผู้บริหารในรายชื่อของฟอร์จูน โกลเบล 500 กล่าวว่า การเล่นกีฬากอล์ฟช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจใหม่ ๆ เพราะกอล์ฟมอบช่วงเวลาสำคัญที่นานพอสมควรในการสานสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มหนึ่งในขณะที่ร่วมเล่นกอล์ฟด้วยกัน โดยบทความดังกล่าวได้กล่าวถึงในช่วงหนึ่งว่า การรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นการทำความรู้จักกับบุคคลหนึ่ง การเป็นส่วนหนึ่งของกีฬากอล์ฟจึงเปรียบเหมือนการอยู่ในศูนย์รวมที่มีศักยภาพมหาศาลสำหรับการหาเครือข่ายทางธุรกิจ ผู้เล่นมีโอกาสนายาวดวงเพื่อนนักธุรกิจ โดยรูปแบบการเล่นของกีฬากอล์ฟเอื้อให้ผู้เล่นสามารถพูดคุยระหว่างการเล่นได้ สามารถเรียนรู้คนที่จะร่วมทำธุรกิจด้วยกัน จึงถือได้ว่า การเล่นกอล์ฟช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น และอาจนำไปสู่การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นปกครองใหม่กับกลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจที่เป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจของประเทศ (พงศธร ธนบดีภัทร, 2564)

จะเห็นได้ว่า กีฬากอล์ฟเป็นเครื่องมือที่ทำให้นักธุรกิจหรือผู้บริหารส่วนใหญ่ช่วยในการสร้างเครือข่าย กระชับมิตรภาพ ช่วยสร้างโอกาสใหม่ ๆ ทางธุรกิจได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยให้เกิดความช่วยเหลือทางธุรกิจจากชนชั้นนำทางการเมือง ชนชั้นนำทางธุรกิจด้วยตนเอง รวมถึงระบบราชการ ลักษณะดังกล่าวอาจนำไปสู่การเกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟกับการเกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย รวมถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยจากการร่วมเล่นกีฬากอล์ฟ ทั้งนี้ เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหการเกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬากอล์ฟมีบทบาทในแวดวงสังคมธุรกิจและการเมือง
2. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟ ทุนทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิทยา ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ นักกอล์ฟสมัครเล่นที่มีระยะเวลาการเล่นกอล์ฟมากกว่า 3 ปี ทั้งหมด 10 คน โดยแบ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่หรือดำรงตำแหน่งบริหาร จำนวน 5 คน และเป็นเจ้าของกิจการ จำนวน 5 คน ในการตอบแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อป้องกันปัญหาการตอบคำถามนอกประเด็น โดยสร้างแนวคำถามที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยกำหนดให้เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ดังต่อไปนี้

2.1 ท่านคิดว่า กีฬากอล์ฟช่วยให้การดำเนินธุรกิจของท่านได้ดีขึ้นอย่างไร

2.2 ท่านคิดว่า กีฬากอล์ฟมีส่วนเกี่ยวข้องการสร้างกลุ่มและเครือข่าย การได้รับข่าวสารและการสื่อสาร การสร้างกิจกรรมและความร่วมมือและระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยอย่างไร

2.3 ท่านคิดว่า อะไรคือสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้ (1) ความเหมาะสมของผู้ให้ข้อมูลว่า มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการหรือไม่ (2) ความสามารถในการตอบประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการทราบว่ามีมากน้อยเพียงใด (3) การพิจารณาจากความยากง่ายในการติดต่อประสานงานและการเดินทางเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ (4) จากนั้น จึงติดต่อประสานงานและกำหนดวันเวลาและสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (5) ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลโดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์และบันทึกเสียง หลังจากทีรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว (6) ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้ (1) การรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบ เพื่อให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาอยู่ในสภาพที่สะดวกและง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ (2) การนำข้อมูลที่จำแนกหรือจัดกลุ่มแล้วมาวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบโดยนำข้อมูลไปใส่ในตารางแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ แล้วทำการสรุปลักษณะร่วมกันและลักษณะที่แตกต่างกันของข้อมูลเหล่านั้น (3) การสร้างข้อสรุปชั่วคราวโดยการเชื่อมโยงข้อมูลแต่ละชุดเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และเกิดเป็นแนวคิดย่อย (4) การสร้างบทสรุปโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการเชื่อมโยงข้อสรุปชั่วคราวที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันแล้วเข้าด้วยกัน (5) เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้วได้หาข้อมูลที่มีความสอดคล้องและแตกต่างกันโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งจำแนกตามคำถามวิจัยและวิเคราะห์ตีความข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาประกอบและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละส่วนเพื่อให้ครอบคลุมระหว่างข้อมูลกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและความถูกต้องของข้อมูล (6) การนำข้อสรุปที่ได้มาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬาออลพมืบพาทในแวดวงสังคมนธุรกิจและการเมืองพบผลการวิจัย ดังนี้

(1) กีฬากอล์ฟช่วยให้เข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น กีฬากอล์ฟนอกจากจะเป็นการออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรงและมีจิตใจที่เข้มแข็งแล้ว ยังส่งผลต่อการเข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น เนื่องจากกีฬากอล์ฟช่วยในการวางแผนและการควบคุมอารมณ์ซึ่งช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งการเล่นกอล์ฟจึงช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ผู้เล่น และทำให้กอล์ฟกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมในหมู่นักธุรกิจในเวลาต่อมา ซึ่งส่งผลถึงปัจจุบันที่กีฬากอล์ฟยังมีบทบาทสำคัญในภาคธุรกิจอย่างที่กำลังกล่าวมาว่า ในระดับสากลกีฬากอล์ฟได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก กีฬากอล์ฟกลายเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในทางธุรกิจ โดยช่วยให้เข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น

(2) การสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ กล่าวคือ กีฬากอล์ฟทำให้มีโอกาสได้พบปะกับผู้คนที่มีหลากหลายอาชีพซึ่งบางครั้งไม่มีโอกาสมากนักที่จะได้พูดคุยหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพสาขาอื่น ๆ ทำให้สามารถที่จะแสวงประโยชน์ในการขอความช่วยเหลือหรือขอคำแนะนำในเรื่องที่ไม่เคยรู้หรือเกี่ยวข้องมาก่อน กอล์ฟกลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสัมพันธ์กับลูกค้า การสร้างทีมและการรักษาความสัมพันธ์กับคู่ค้าผลประโยชน์ร่วมอื่นในหลายบริษัท การสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเป็นกระบวนการทางธุรกิจที่สำคัญ การใช้เวลากับลูกค้า เพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนในแวดวงธุรกิจในสนามกอล์ฟถือเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางธุรกิจเพื่อโอกาสใหม่ ๆ ดังนั้น สนามกอล์ฟจึงสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางธุรกิจ มิตรภาพและความร่วมมืออย่างนับไม่ถ้วน

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟ ทุนทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยพบผลการวิจัย ดังนี้

(1) การรับข่าวสารและการสื่อสาร การเล่นกอล์ฟทำให้มีการแลกเปลี่ยนความเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้ได้รับรู้และได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น จะเห็นได้กีฬากอล์ฟมีส่วนทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและมีเครือข่ายมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมและการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินธุรกิจประสบผลสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

(2) การสร้างกิจกรรมและความร่วมมือ กอล์ฟเป็นกีฬาที่มีระบบการเล่น (Handicap) ที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้มีการพูดคุย ให้กำลังใจและสอนวิธีการเล่น จึงสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขณะเล่นได้ดี ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น ซึ่งหลังจากเล่นกีฬากอล์ฟยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น การรับประทานอาหาร การจัดกิจกรรมการกุศล กิจกรรมจัดการแข่งขัน การนัดออกรอบ

(3) รากเหง้าของจิตสำนึกคน เนื่องจากพื้นฐานของคนไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักพวกพ้อง ประารถนาดีต่อคนในกลุ่ม จนนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือระหว่างกลุ่มกับเครือข่ายจนเกิดวัฒนธรรมการช่วยเหลือเครือข่าย เป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย

(4) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยหยั่งรากลึก เนื่องจากการช่วยเหลือกันระหว่างเครือญาติ ซึ่งบางครั้งไม่ได้ให้ความสนใจความถูกต้องและส่วนรวม ในขณะเดียวกันก็เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จนนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ของไทย

(5) ระบบอาวุโส เนื่องจากเกิดจากความสนิทสนม ความเคารพลำดับอาวุโสและการให้เกียรติ การอุปถัมภ์ก็ยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยลักษณะของสังคมไทย มุ่งเน้นการนับถือผู้อื่นเหมือนญาติพี่น้อง มีความเกรงใจต่อผู้อายุมากกว่ามากเกินไป ทำให้เกิดความยำเกรงต่อผู้อาวุโสมากกว่ายำเกรงต่อข้อตกลงของส่วนรวม ซึ่งกีฬากอล์ฟเปรียบเสมือนเครื่องมือในการทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ด้วยระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่งมีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวราบ ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้ที่เหนือกว่า คือ มีทรัพยากรหรืออำนาจมากกว่ากับผู้ที่ย่อยกว่า คือ ผู้ที่มีทรัพยากรหรืออำนาจน้อยกว่า โดยผู้ที่เหนือกว่าให้การอุปการะช่วยเหลือคุ้มครองป้องกันให้แก่ผู้ที่ย่อยกว่า และผู้ที่ย่อยกว่าให้การสนับสนุน ทำงานให้โดยยอมรับใช้และเชื่อฟังเป็นการตอบแทนและเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทดแทน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 อภิปรายผลได้ ดังนี้

(1) การเข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น เนื่องจากกอล์ฟเป็นกีฬาที่ทำให้คนรู้จักกันสยใจต่อกันได้ง่ายภายในเวลาไม่นาน การออกรอบด้วยกันเพียงครั้งเดียวก็ทราบได้ว่า ใครเข้ากันได้หรือไม่ได้ โดย 1 ใน 3 ของนักกอล์ฟ หรือคิดเป็น 33.33% เป็นคนที่เข้ามาเล่นกอล์ฟเพื่อทำธุรกิจบางอย่าง ถ้าดูจากสถิติดังกล่าวจะเห็นว่า กอล์ฟเป็นแหล่งรวมของนักธุรกิจ การเป็นส่วนหนึ่งของกีฬากอล์ฟเปรียบเหมือน

การเข้าไปอยู่ในศูนย์รวมที่มีศักยภาพสำหรับการหาเครือข่ายทางธุรกิจ ผู้เล่นมีโอกาสในการขยายแวดวงเพื่อนนักธุรกิจ โดยรูปแบบการเล่นของกีฬากอล์ฟเอื้อให้ผู้เล่นสามารถพูดคุยระหว่างการเล่นได้ ซึ่งสามารถเรียนรู้คนที่จจะร่วมทำธุรกิจได้ เพราะด้วยกีฬากอล์ฟต้องใช้สมาธิและความอดทนสูง ซึ่งมนุษย์มักแสดงนิสัยที่แท้จริงออกมา ทำให้มีความเข้าใจบุคลิกและจิตใจของคนมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวัฒนา บุรพรัตน์ (2556) ที่นำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) มาวิเคราะห์ในประเด็นการเล่นกีฬาเพื่อเข้าสังคม ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้เล่นกีฬากอล์ฟเพราะต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมุ่งสานสัมพันธ์ในหมู่เพื่อน ทำความรู้จักเพื่อนใหม่และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

(2) การสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ เนื่องจากกีฬากอล์ฟทำให้มีโอกาสพบปะผู้คนหลากหลายอาชีพ บางครั้งไม่ได้มีโอกาสสมานักที่จจะพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพการงานสาขาอื่น ทำให้สามารถที่จะแสวงประโยชน์ในการขอความช่วยเหลือหรือขอคำแนะนำในเรื่องที่ไม่เคยรู้หรือเกี่ยวข้องมาก่อน ทำให้เกิดกลุ่มเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถือได้ว่า กีฬากอล์ฟเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงคน กลุ่มคนและหน่วยงานเข้าด้วยกัน เกิดลักษณะของกลุ่มเครือข่ายที่ให้การช่วยเหลือกันและกัน รวมทั้งเกิดการรวมกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งอาจมีหลายประเภท เช่น เครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายสนับสนุนทุน และเครือข่ายผลประโยชน์ ดังนั้น กีฬากอล์ฟจึงส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายและเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี ทำให้ธุรกิจหรือการทำงานประสบความสำเร็จมากขึ้น นำไปสู่การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธการ ขาววรรณ (2552) ซึ่งสรุปความคิดเห็นด้านการได้มาซึ่งผลประโยชน์ในอนาคตว่า มีผลมากต่อการเล่นกีฬา ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรือการสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเอง รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวุฒิ กายแก้ว (2556) ที่พบว่า เครือข่ายทางสังคมของนักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความสนใจในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ มีเป้าหมายเพื่อเป็นการออกกำลังกายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของนักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ ดังนี้ 1) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) กิจกรรมมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ 3) ความสามัคคีของสมาชิก 4) สมาชิกมีความจริงใจ มีศรัทธาต่อกันและกัน 5) มีการดำรงเครือข่ายเดิมและขยายเครือข่ายใหม่ 6) สมาชิกมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ผลของเครือข่ายทางสังคมก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรม

ขึ้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 2 อภิปรายผลได้ ดังนี้

(1) การรับข่าวสารและการสื่อสาร กีฬาเกอร์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารให้ได้รับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ถือเป็นกระบวนการทางธุรกิจที่สำคัญ การใช้เวลากับลูกค้า เพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนในแวดวงธุรกิจ ในสนามกอล์ฟถือเป็นสถานที่ที่สมบูรณ์แบบ เอื้อต่อการพัฒนาความสัมพันธ์และสานสัมพันธ์ทางธุรกิจเพื่อโอกาสใหม่ ๆ สนามกอล์ฟสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางธุรกิจ มิตรภาพและความร่วมมืออย่างนับไม่ถ้วน สอดคล้องกับงานวิจัยของปณณธร ไม้เจริญ (2561) ที่พบว่า เครือข่ายแฟนบอลทีมสุพรรณบุรี เอพีใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ตามบริบททางด้านเวลาในช่วงต่าง ๆ ทั้งสื่อกิจกรรมนั้นช่วยทำให้สมาชิกแต่ละกลุ่มได้มีพื้นที่ในการสื่อสารพบปะกัน ซึ่งช่วยในรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิก สำหรับสื่อบุคคลนั้นช่วยในการประคับประคองความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ในขณะที่กลุ่มแฟนคลับทำการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทางเฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (LINE) เพื่อใช้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นพื้นที่ในการนัดหมายทำกิจกรรมร่วมกันในโลกออนไลน์ อันทำให้เครือข่ายมีการดำรงอยู่และเสริมความเข้มแข็งด้านความสัมพันธ์

(2) การสร้างกิจกรรมและความร่วมมือ เนื่องจากหลังจากเล่นกีฬาเกอร์ยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น การรับประทานอาหาร การจัดกิจกรรมการกุศล กิจกรรมจัดการแข่งขัน การนัดออกรอบ โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวอาจจะจัดร่วมกับภาคเอกชนจัดการแข่งขันกอล์ฟการกุศล การจัดกิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างความร่วมมือกับผู้สนับสนุน (Sponsor) ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการจัดการแข่งขันกอล์ฟการกุศลที่อาจจัดเป็นประจำทุกปี กระทั่งกลายเป็นประเพณีในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย การจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลดีต่อองค์กรที่ให้การสนับสนุน เนื่องจากถือเป็นการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน เป็นกิจกรรมที่สร้างเครือข่ายในการต่อยอดธุรกิจ

(3) จิตสำนึก เนื่องจากพื้นฐานของคนไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักพวกพ้อง ปรารถนาดีต่อกันในกลุ่ม และเชื่อว่า เป็นสิ่งที่สามารถขับเคลื่อนสังคมต่อไปในทางที่ดีได้ ระบบอุปถัมภ์เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวาทีธรรมวิรัช และคณะ (2563) ที่สรุปว่า ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นจากพื้นฐานวัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทยที่ยึดติดกับระบบศักดินาที่ยกย่อง

สรรเสริญผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคมชั้นสูง การศึกษาสูง รวมถึงพฤติกรรมที่นิยมห้อมล้อมใกล้ชิดผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจ นิยมการประจบสอพลอ เพื่อหวังผลประโยชน์โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงฝังรากลึกลงอยู่กับสังคมไทยมาหลายศตวรรษ จนเป็นการค่านิยมวัฒนธรรมที่ไม่ดีของคนไทย เมื่อเกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในระบบแล้ว ทำให้การบริหารบ้านเมืองไม่เป็นไปตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่จะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเท่านั้น หากไม่รีบแก้ไข อาจกลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกลงจนไม่สามารถแก้ไขได้

(4) ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและในหมู่มิตรสหาย ความสัมพันธ์ทางเครือญาตินับเป็นระบบที่เก่าแก่มากระบบหนึ่งในสังคมไทยตามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างญาติอาวุโสกับญาติผู้น้อย เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านการเล่นกีฬาฮอกกีด้วยเช่นเดียวกัน เห็นได้จากการสร้างเครือข่ายกระทั่งทำให้เกิดการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น กลายเป็นญาติสนิทกัน เพื่อนที่ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านวัตถุก็จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี การทดแทนบุญคุณ การป้องกันเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามสติปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่ การตอบแทนบุญคุณบางครั้งก็แสดงออกด้วยการนำสิ่งของเล็กน้อยไปให้ในโอกาสอันควร สอดคล้องกับงานวิจัยของฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และคณะ (2563) ที่พบว่า ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความยากจน คือ เริ่มต้นจากการเมืองไทยที่ถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกของระบบอุปถัมภ์ เห็นได้อย่างชัดเจนและสามารถจำแนกได้ตั้งแต่ระบบอุปถัมภ์ในระดับฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ระบบอุปถัมภ์ในระดับพรรคการเมือง และระบบอุปถัมภ์ในระดับบุคคล ซึ่งแต่ละระดับมีดีกรีความสามารถในการอุปถัมภ์แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์

(5) ผลประโยชน์ อันนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ยังมีมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นผลดีในแง่ของการเกิดการเรียนรู้ รับรู้และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกันจากการเล่นกีฬาฮอกกี อาจส่งผลให้เกิดความต้องการบางอย่างร่วมกันที่สามารถยืดหยุ่นและยอมรับได้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่บุคคลสามารถเรียกรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความสัมพันธ์หรือเครือข่ายดังกล่าวได้ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การเกิดระบบอุปถัมภ์อาจมาจากการที่มนุษย์ต้องการผลประโยชน์ในทุกด้าน ซึ่งสร้างผ่านการเล่นกีฬาฮอกกี สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาระบบอุปถัมภ์กับปัญหาสังคมไทย: การประยุกต์ใช้ของนัก

สังคมสงเคราะห์วิชาชีพ พบว่า ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศยังคงมีระบบอุปถัมภ์ฝังรากเหง้าแน่นอยู่ในสังคม โดยระบบอุปถัมภ์ที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการบริหารจัดการอย่างกว้างขวาง (อาทิ การเล่นพรรคเล่นพวก การใช้เส้นสายในการเข้าทำงานหรือเลื่อนตำแหน่ง) ถือเป็นปัญหาสังคมประการหนึ่ง นอกจากนี้ ปัญหาหายใต้ดิน ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาผลประโยชน์ส่วนตัวขัดแย้งกับประโยชน์ส่วนรวมก็มีความเชื่อมโยงกับระบบอุปถัมภ์โดยตรง

(6) ระบบอาวุโส คือ ค่านิยมผู้น้อย-ผู้ใหญ่ การฝากเนื้อฝากตัว การทดแทนบุญคุณ และการยึดตัวบุคคล อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักคุณธรรมกฎหมาย ทั้งนี้ สาเหตุมาจากความสนิทสนม ความเคารพลำดับอาวุโส การให้เกียรติ การอุปถัมภ์ก็ยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจุบันได้นำระบบอุปถัมภ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ได้มาซึ่งอำนาจบารมีหรือตำแหน่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งกีฬากอล์ฟเปรียบเสมือนเครื่องมือในการทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของภิญญพันธุ์ พงนะลาวัณย์ (2561) ที่พบว่า การสร้างทีมฟุตบอลในต่างจังหวัดเกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ภายในเขตจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองหรือนายทุนระดับจังหวัดที่ผ่านองค์กรสมาคมกีฬาจังหวัด จึงเห็นได้ชัดว่า การประสบความสำเร็จของทีมเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ภาพของเครือข่ายดังกล่าวและไม่ได้เป็นท้องถิ่นนิยมแบบที่มักอ้างถึงกัน แต่กลับเป็นการจรรโลงอุดมการณ์การเมืองของรัฐมากกว่า

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการอภิปรายมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬากอล์ฟมีบทบาทต่อผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยดังนี้

(1) กีฬากอล์ฟช่วยให้เข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น ดังนั้น จึงควรเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเล่นกีฬากอล์ฟแก่เยาวชนให้แพร่หลายเพื่อเป็นพื้นฐานของทุนทางสังคมและเสริมสร้างบุคลิก สภาพจิตใจ ช่วยในการวางแผนและการควบคุมอารมณ์ ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนมีต้นทุนทางสังคมตั้งแต่วัยเด็ก

(2) กีฬากอล์ฟมีส่วนทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและมีเครือข่ายมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมและการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินธุรกิจประสบผลสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นเฉพาะประโยชน์อย่างแท้จริงและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

ผ่านกีฬากอล์ฟให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นและให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

(3) กีฬากอล์ฟมีส่วนในการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ รวมทั้งยังช่วยให้มีโอกาสได้พบปะกับผู้คนที่มีหลากหลายอาชีพ ดังนั้น ผู้นำองค์กรหรือธุรกิจควรพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ลูกค้า พนักงานและการรักษาความสัมพันธ์กับผู้ถือผลประโยชน์ร่วมในหลายบริษัท เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและนำพาให้องค์กรประสบความสำเร็จต่อไป

(4) กีฬากอล์ฟเป็นเครื่องมือให้ผู้นำสามารถบูรณาการผลประโยชน์ของสมาชิกได้ ผู้นำองค์กรจึงควรนำกีฬากอล์ฟมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานให้เกิดการทำงานร่วมกันและประสานประโยชน์ให้กับสมาชิกในกลุ่มในการอยู่ร่วมกัน ทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้กีฬากอล์ฟมีบทบาทต่อผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง และความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟ ทุนทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย จากการศึกษาพบว่า กีฬากอล์ฟช่วยให้เข้าใจบุคลิกและสภาพจิตใจของผู้เล่น รวมถึงช่วยในการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ เนื่องจากกอล์ฟเป็นกีฬาที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมมาเป็นเวลาหลายปี อีกทั้งเป็นกีฬาที่สามารถเล่นได้ทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ เพราะโอกาสที่ผู้เล่นจะได้รับบาดเจ็บจากกีฬาดังกล่าวนั้นค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับกีฬาชนิดอื่น ทั้งยังช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างเพื่อน ครอบครัวและความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนความเกี่ยวข้องระหว่างกีฬากอล์ฟ ทุนทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยพบว่า กอล์ฟเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำธุรกิจหรือการหาเครือข่ายเพื่อผลประโยชน์ในหลายลักษณะ กระทั่งนำไปสู่การเกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบหนึ่งที่มีความเป็นมาและพัฒนาการมาอย่างยาวนานร่วมกับสังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มแรก โดยเป็นระบบความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่า คือ มีทรัพยากรมากกว่าหรือสูงศักดิ์ มีอำนาจมากกว่าจะอยู่ในฐานะอุปถัมภ์ ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่าคือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่า หรือมีอำนาจด้อยกว่าจะเป็นผู้ใ้อุปถัมภ์ ต่างฝ่ายต่างมีการแสวงหาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในลักษณะต่างตอบแทน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนทั้ง 2 ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ดำรงอยู่ได้ไม่ใช่เพียงเพราะต่างฝ่ายต่างได้

ประโยชน์เท่านั้น แต่ต้องมีอุดมการณ์ที่ช่วยจรรโลงความสัมพันธ์อย่างนี้เอาไว้และใช้กีฬาอล์ฟเป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนระบบดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดูล. (2557). การศึกษาระบบอุปถัมภ์กับปัญหาสังคมไทย: การประยุกต์ใช้ของนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*. 23 (1), 177-197.
- ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์ และคณะ. (2563). ระบบอุปถัมภ์กับปัญหาความยากจนในประเทศไทย. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน*. 2 (3), 1-14.
- ธีรวุฒิ กายแก้ว. (2556). การสร้างเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษานักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.
- ปณณธร ไม้เจริญ. (2561). *เครือข่ายการสื่อสารและการดำรงอยู่ของเครือข่ายแฟนฟุตบอลไทยกรณีศึกษา: เครือข่ายแฟนบอลทีมสุพรรณบุรี เอฟซี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศธร ธนดิภัทร. (22 พฤศจิกายน 2564). ทำไมนักธุรกิจชอบตีกอล์ฟ. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.blockdit.com/posts/619b86973c98fe07f41863a0>
- พระครูวาทีธรรมวิวัช และคณะ. (2563). ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*. 7 (5), 62-71.
- พิเชษฐ์ ณ นคร. (14 ธันวาคม 2561). ระบบ “อุปถัมภ์” ในสังคมไทย. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.prachachat.net/columns/news-264642>
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2561). จากไทยแลนด์คัพสู่โปรวินเชียลลีกพลวัตของ “จังหวัดนิยม” และพลังของระบบอุปถัมภ์ในกีฬาฟุตบอลไทย. *วารสารสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 15 (1), 8-41.
- ยุทธการ ขาววรรณ. (2552). *แรงจูงใจในการเลือกเล่นกีฬาเรือพายของนักกีฬาเรือพายในประเทศไทย*. สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สินัด ตีรวรรณไชย. (14 มกราคม 2548). *ทุนทางสังคม: ความหมายและความสำคัญ*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2564, จาก <https://prachatai.com/journal/2005/01/2262>
- ศิริวัฒนา บุรพรัตน์. (2556). *การรับรู้ของนักกอล์ฟต่อประสบการณ์ในสนามกอล์ฟกรณีศึกษา สนามกอล์ฟเขาทรายคันทรี่คลับ*. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี

The Development of Computer-assisted Instruction on the Creation of Data Collection Games by Scratch Program for Students in Mathayomsuksa 1, Wat Nong Pha Municipality School, Uttaradit Province

มนสิชา มะโหรา¹, อำนาจ จันทร์แป้น², วารุณี โพธาสินธุ์³
Monsicha Mahora¹, Amnat Chanpan², Varunee Phothasin³

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
Master of Education Program in Curriculum and Instruction,
Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University
Corresponding Author, E-mail: chaobaby13@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช เทียบกับเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 168 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จำนวน 37 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย รูปแบบการวิจัยใช้แบบการทดลองกลุ่มเดียวมีการวัดก่อนและหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการศึกษา พบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช มีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 82.68/86.05 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนกับหลังเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การพบปัจจัย 3 ด้าน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพได้ ประกอบด้วย 1) ด้านการใช้สื่อไอซีที 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้โปรแกรมสแครชสร้างเกม

คำสำคัญ: การสร้างเกมเก็บข้อมูล; โปรแกรมสแครช; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The objectives of this research are 1) to develop a computer-assisted instruction lesson on creation of data collection games by using Scratch Program according to the effectiveness criteria at 80/80 and 2) to compare the learning achievement after using the computer-assisted instruction on the creation of data collection games by Scratch Program for students in Mathayomsuksa 1 at Wat Nong Pha Municipality School, Uttaradit Province. The population consists of 168 students in Mathayomsuksa 1 and the sample group consists of 37 students in Mathayomsuksa 1/4. It is a single-group experimental research using the pre-test and post-test of computer-assisted instruction (CAI). The research instruments consist of 1) Computer-assisted Instruction Lesson on the creation of data collection games by Scratch Program and 2) the Learning Achievement Test. The data are analyzed by the statistical methods of mean, standard deviation, and t-Test.

The results reveal that 1) the effectiveness of Computer-assisted Instruction Lesson on the creation of data collection games by Scratch Program, the E_1/E_2 is at 82.68/86.05, higher than the expected effectiveness level. 2) The comparison of learning achievement after using the Computer-assisted Instruction Lesson on the creation of data collection games by Scratch Program, post-test is significantly higher than

pre-test at the level of .05. The body of knowledge is found that 3 factors which are the steps to develop learners' effectiveness consisted of ICT media, learning processes, and the creation of games using Scratch Program.

Keywords: Creation of Data Collection Games; Scratch Program; Learning Achievement

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 66 ระบุว่า ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมาตรา 67 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและการพัฒนา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) จากพระราชบัญญัติดังกล่าว ครูผู้สอนจึงต้องมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรอบรู้ การจัดการสื่อการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ก่อนขั้นฝึกปฏิบัติ จึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์และเอื้อให้การจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำหรับผู้เรียนในการแสวงหาความรู้สร้างองค์ความรู้ใหม่และเผยแพร่ให้ความรู้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรสาระวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และได้กำหนดสาระการเรียนรู้สาระที่ 4 เทคโนโลยี จำแนกเป็น 2 มาตรฐานการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) คือ มาตรฐาน ว 4.1 (การออกแบบและเทคโนโลยี) และ มาตรฐาน ว 4.2 (วิทยาการคำนวณ) ทั้งในด้านเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในยุค 4.0 การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงอาจไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง พัฒนานวัตกรรม และใช้ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างองค์ความรู้หรือสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์ การจัด

กิจกรรมการเรียนรู้จึงต้อง พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ มีทักษะที่สำคัญทั้ง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยง กันตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงมีการปรับปรุงหลักสูตร เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปสู่วิทยาการคำนวณ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนา ทักษะการคิดเชิงคำนวณ เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ มีความ ยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถศึกษาปฏิบัติได้ด้วยตนเองที่มี อยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงจัดทำและพัฒนา แหล่งเรียนรู้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนโปรแกรมสแครช (Scratch) เป็น ซอฟต์แวร์อย่างง่าย เหมาะสำหรับการสอนวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา ซึ่ง มีจุดมุ่งหมายในการสร้างแนวคิดเชิงคำนวณให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาเพื่อปู พื้นฐานสำหรับการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แนวคิดเชิงคำนวณ จึงเป็นทักษะที่ สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) การใช้ ซอฟต์แวร์อย่างง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียน สามารถเข้าใจพื้นฐานของการส่งงานคอมพิวเตอร์ได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างสรรค์ผลงาน และเห็นผลลัพธ์การทำงานของโปรแกรมเป็นรูปธรรมได้ง่าย จึงช่วยกระตุ้นความสนใจ ของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การจัดการเรียนการสอนของโปรแกรมสแครช เป็นการจัดการเรียนการสอน ผ่านโปรแกรมบนพื้นฐานหลักและวิธีการออกแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบ มี การนำสื่อต่าง ๆ มาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้กับผู้เรียนโดยอาศัย โปรแกรมในการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นผู้เรียนสามารถเรียนเวลาใด ก็ได้ จากสถานที่ใดก็ได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเรียนใน ห้องเรียนเท่านั้น เพียงแค่ผู้เรียนมีโปรแกรมสแครช ผู้เรียนก็สามารถเข้าไปศึกษา เนื้อหาได้

โปรแกรมสแครชเป็นโปรแกรมเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมอย่างง่ายและการ ใช้โปรแกรมสแครช การพัฒนาการเขียนโปรแกรมสแครช ในการเขียนโปรแกรมอย่าง ถูกวิธี และการสร้างเกมเก็บข้อมูลเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนโปรแกรมขั้นพื้นฐานด้วย คอมพิวเตอร์ ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทบทวนความรู้ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ เสริมความรู้ ทักษะเชิงคำนวณ ส่งผลให้นักเรียนเกิดเข้าใจใฝ่เรียนรู้มากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า การสร้าง เกมเก็บข้อมูล เป็นเกมที่เน้นกิจกรรมการเล่นโดยมีกติกาที่ช่วยพัฒนาความคิด เป็น พื้นฐานสำคัญของการเตรียมความพร้อมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสนุกสนานมี

กระบวนการเล่นที่ช่วยฝึกทักษะความพร้อมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เกมนี้จะช่วยฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกฝนความไวในการคิด การเล่นเกม ส่วนใหญ่ต้องใช้ความไวในการเล่น เกมที่ต้องแข่งกับเวลามากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะหากตัดสินใจช้าเพียงวินาทีเดียวก็อาจเป็นจุดพลิกของเกมได้

จากเหตุผลเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนที่มีจำกัด ครูสามารถใช้เป็นสื่อ/นวัตกรรม ในการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนได้ บทเรียนมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ในแต่ละเรื่องที่ต้องการ และเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา บทเรียนที่พัฒนาขึ้นเป็นเสมือนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในการทบทวนความรู้หรือนักเรียนขาดเรียนก็สามารถย้อนกลับมาศึกษาได้ด้วยตนเอง และหากนักเรียนไม่เข้าใจก็ยังสามารถสอบถามเพื่อน ๆ และครูผู้สอนได้ตลอดเวลา การแก้ปัญหาในการเรียนจัดการเรียนรู้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนพัฒนาขึ้น และส่งเสริมทักษะการเขียนโปรแกรมพื้นฐานด้วยคอมพิวเตอร์ ให้ได้สื่อที่มีคุณสมบัติช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีคุณค่า ให้นักเรียนได้ฝึกทบทวนความรู้ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ เสริมความรู้ทักษะเชิงคำนวณ ให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ที่ต่อเนื่อง ให้นักเรียนเกิดเข้าใจใฝ่เรียนรู้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 5 ห้องเรียน รวม 168 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัด

อุดรดิตถ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 37 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ซึ่งใช้เวลาสอน 10 ชั่วโมง โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 5 บทเรียน คือ 1) รู้จักโปรแกรมสแครช 2) หน้าต่างโปรแกรมสแครช 3) สคริปต์และบล็อกชุดคำสั่ง 4) ตัวละครเคลื่อนไหว 5) สร้างเกมและเขียนโค้ดคำสั่ง

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2564 ถึง 31 มีนาคม 2565

1.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 แผน

2.2 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 บทเรียน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบทดสอบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยได้หาค่าความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับข้อสอบ (IOC) ในแต่ละข้อ ซึ่งพบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีการของครอนบาค (KR-20) พบว่า เท่ากับ 0.75 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.4-0.9 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.1-0.6

3. การสร้างและการหาประสิทธิภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช ได้ยึดหลักการสอนที่เรียงลำดับจากความสามารถพื้นฐานของนักเรียนที่ทำได้ แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เป็นคู่มือครูในการสอนการสร้างเกมโดยโปรแกรมสแครชจำนวน 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1.1 การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เอกสารตำรา ขอบข่าย สารการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาวิทยาการคำนวณ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กำหนดจุดประสงค์การ

เรียนรู้โดยสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้

3.1.2 การศึกษาการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3.1.3 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3.1.4 การนำแผนการสอนที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความชัดเจน ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

3.1.5 การนำข้อคิดเห็นที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และเลือกข้อมูลที่ได้ค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปพร้อมทั้งมีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.2 การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3.2.1 การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ศึกษารูปแบบลักษณะสำคัญ และองค์ประกอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช

3.2.2 การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการออกแบบและสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช

3.2.3 การเสนออาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช

3.2.4 การดำเนินการสร้างและปรับปรุงบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

3.2.5 การทดลองใช้โปรแกรมบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี จำนวน 37 คน โดยหาค่า (E_1/E_2)

นำมาเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

3.3 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.3.1 การระบุมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมตามหน่วยการเรียนรู้เรื่องการสร้างเกมโดยโปรแกรมสแครชของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.3.2 การวิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่จะสร้างแบบทดสอบ

3.3.3 การเขียนข้อสอบโดยใช้รูปแบบปรนัย ชนิดข้อสอบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (ก ข ค ง) จำนวน 20 ข้อ

3.3.4 การเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการวัดประเมินผล การศึกษา เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และการจัดพิมพ์ข้อสอบและออกแบบกระดาษคำตอบ

3.3.5 การนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวน 30 คน โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี แล้วดำเนินการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.3.6 การนำแบบทดสอบทางการเรียนฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้ทดลองนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 จำนวน 37 คน โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี เพื่อนำไปเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอย่างเป็นระยะและใช้เครื่องมือในการวิจัยที่สร้างขึ้นตามหลักเกณฑ์ และวิธีการทางวิจัยมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการทดลองเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา ตามวันเวลาในชั่วโมงที่เรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1.1 การดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วบันทึกผลการประเมินก่อนเรียนไว้ จำนวน 20 ข้อ ใช้ระยะเวลาทั้งหมดจำนวน 1 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที โดยใช้ช่วงนอกเวลาเรียนปกติตั้งแต่เวลา 15.30 น. ถึง 16.30 น.

4.1.2 การดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ในช่วงเวลา 13.00 น. ถึง 16.00 น. เป็นเวลา 2 ชั่วโมง จำนวน 5 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

4.1.3 หลังจากนักเรียนเรียนด้วยบทคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมโดยโปรแกรมสแครช เป็นเวลา 5 สัปดาห์แล้ว นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน

4.1.4 การนำผลคะแนนที่ได้จากการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ รวมถึงการหาค่าเปรียบเทียบผลการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลของบทเรียนคอมพิวเตอร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำผลไปแปลผลเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประเมินสื่อด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

5.1.2 การหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยใช้เกณฑ์ E_1/E_2 ซึ่งกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ 80/80 ซึ่งหมายความว่า ดังนี้ 80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนของผู้เรียนทั้งกลุ่ม โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยร้อยละ 80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึง ค่าคะแนนจากการทดสอบหลังเรียนของการทำแบบทดสอบของผู้เรียน โดยนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าร้อยละ

5.2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของผู้เรียน โดยให้แบบทดสอบก่อนเรียนและทดสอบหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และดำเนินการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา โดยการหาค่าเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t-Test)

ผลการวิจัย

ผลจากการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครชไปใช้ ปรากฏผล ดังนี้

1. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูล โดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี พบว่า คะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา ปีการศึกษา 2564 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนได้ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.68 /86.05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี พบว่า การทดสอบก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.84 คะแนน และ 17.22 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนกับหลังเรียนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S. D.	t	Sig
ก่อนเรียน	37	6.84	1.79	38.52	0.0000
หลังเรียน	37	17.22	1.47		

ตาราง 1 ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

อภิปรายผล

จากการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา พบว่า มีประสิทธิภาพสูง 82.68/86.05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแผนการจัดการเรียนการสอน

เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสแครช และได้ดำเนินการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตามขั้นตอนและหลักการออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่ดีเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาและวัยของผู้เรียน ตลอดจนสนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคลที่แตกต่างกันให้ได้เรียนไปตามความสามารถจนประสบความสำเร็จ สามารถทบทวนได้ตามต้องการจนกว่าจะเข้าใจ การนำเสนอเนื้อหา มีการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับ แบ่งแยกหัวข้ออย่างชัดเจน จึงไม่ทำให้เกิดความสับสนในการเรียน มีการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไปทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริง ทำให้มีการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จึงทำให้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นบทเรียนที่มีลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้โดยอิสระโดยปราศจากการควบคุมของครูผู้สอน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสุวจนา จริตกาย (2564) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้โปรแกรมสแครชด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความท้าทายเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านความท้าทาย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนระดับทางสถิติที่ .05 การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาวิชาและพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดโดยผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาได้ตลอดเวลา และทบทวนเนื้อหาที่เรียนได้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถตอบสนองความต้องการในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีเพราะผู้เรียนสามารถที่จะศึกษาได้ด้วยตัวเอง และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งต่อไป การที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำบ่อยครั้ง ย่อมจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง เมื่อผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจที่จะเรียนแล้ว ผู้สอนก็แจ้งวัตถุประสงค์ในการเรียนให้แก่ผู้เรียน โดยพยายามเชื่อมโยงความรู้เดิมที่ได้เรียนมาก่อนหน้ากับความรู้ใหม่ให้เข้ากันได้ จากนั้น นำเสนอบทเรียนใหม่ โดยการแนะนำแนวทางในการเรียนเพื่อจะให้เกิดการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริงและแจ้งผลการปฏิบัติงานให้ผู้เรียนทราบเป็นระยะเพื่อเป็นการประเมินและมีการสรุปเสริมบทเรียนเพื่อสร้างความแม่นยำและการถ่ายโยงความรู้ไปใช้กับสิ่งอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ ช้องเกิด และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องความรู้เบื้องต้นโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ วาสนา ขาซีย และคณะ (2562) ได้วิจัยการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องการใช้งานโปรแกรมสแครช ที่ส่งเสริมแนวคิดเชิงคำนวณ สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวนนักเรียน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอยู่ในเกณฑ์ดีผลการทดสอบก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา การเขียนโปรแกรมสแครช พบว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.84 คะแนน และ 17.22 คะแนน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนกับหลังเรียนพบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครชและการใช้โครงสร้างของโปรแกรมมากขึ้น ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน และช่วยเหลือเพื่อนในห้องเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกัญญิตา วัฒนกลาง และคณะ (2562) ซึ่งวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานและบทเรียนออนไลน์ เรื่องการเขียนโปรแกรมด้วยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 45 คน ผลการศึกษาพบว่า การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ค่าเฉลี่ยระหว่างเรียนเท่ากับ 34.95 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.37 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.26 คิดเป็นร้อยละ 81.33 แสดงว่า บทเรียนออนไลน์เรื่องการเขียนโปรแกรมด้วยโปรแกรมสแครช มีประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ เท่ากับ 87.37/81.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แสดงว่า จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลแบบรายการด้วยโปรแกรมสแครช รายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) รหัสวิชา ว 21208 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา ที่มีประสิทธิภาพแล้วนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้พบประเด็นการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านการใช้สื่อไอซีที ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้โปรแกรมสแครชสร้างเกม ซึ่งการพัฒนา

เหล่านี้เป็นขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ เพราะการพัฒนาผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งมีผลที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเสมือนเป็นแม่แบบนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมโดยจะพัฒนาขึ้นตามความเหมาะสมจะต้องสนองความต้องการของผู้เรียนและความสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง การสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรมสแครช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดหนองผา จังหวัดอุดรธานี ผล การศึกษาทำให้ทราบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียนของนักเรียนที่ เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในเรื่องการสร้างเกมเก็บข้อมูลโดยโปรแกรม สแครช เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 (E_1/E_2) เท่ากับ 82.68 /86.05 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนด สำหรับผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า คะแนนสอบ หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้ เห็นว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีส่วนช่วยเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นและบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สามารถนำไปใช้ ควบคู่กับการใช้เทคนิคการสอนรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้ ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระทั้งในและนอกเวลาเรียน อีกทั้งใช้ในการสอนซ่อม เสริมในกรณีที่นักเรียนขาดเรียน เรียนรู้ช้าหรือเรียนไม่ทันเพื่อน นอกจากนี้ ยังเป็นสื่อที่ สามารถสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนเพราะใช้เทคนิคในการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ข้อความ ภาพเคลื่อนไหว เสียง การโต้ตอบ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับบทเรียน ได้อย่างแท้จริงและยังแสดงข้อมูลย้อนกลับได้ทันที

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและหลักสูตรแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- กัญฐิตา วัฒนากลาง และคณะ. (2562). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานและบทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยโปรแกรม Scratch สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*. 20 (1), 10-18.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (19 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.*
- วันเพ็ญ ช้องเกิด และคณะ. (2563). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นโปรแกรม Scratch สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยีประยุกต์*. 3 (2), 92-100.
- วาสนา ชาศิโย และคณะ. (2562). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องการใช้งานโปรแกรม Scratch ที่ส่งเสริมแนวคิดเชิงคำนวณสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา (Symposium) ครั้งที่ 11. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. วันที่ 5 มีนาคม. หน้า 1-8.*
- สมรักษ์ นันทา และคณะ. (2562). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องการใช้โปรแกรม Scratch วิชาการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนครไตรตรึงษ์. *การประชุมวิชาการระดับชาติสำหรับนักศึกษา ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. วันที่ 22 กุมภาพันธ์. หน้า 90-99.*
- สุวิจนา จริตกาย. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้โปรแกรม Scratch ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความท้าทายเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.*

ปัจจัยสนับสนุนเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาจีน
และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตร
ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Supporting Factors for Bachelor's Degree in Chinese Language
and the Development of Learners' Potential to Persist
throughout the Course Affiliated with Rajabhat Universities

สุกัญญา แซ่โก

Sukanya Saeko

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: zhen_jange@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน และ 2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน ผลความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$; S.D.=0.76) เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 7 พบว่า อยู่ในระดับมากเช่นกัน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ภาพลักษณ์ของสถาบัน (2) หลักสูตร (3) อาจารย์ผู้สอน (4) สื่อและอุปกรณ์ (5) สวัสดิการและการบริการ (6) การประชาสัมพันธ์ (7) ค่านิยม โดยระดับความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน 2. ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$; S.D.=0.77) เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 5 ด้าน พบว่า

อยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนดังกล่าว ประกอบด้วย (1) สิ่งอำนวยความสะดวก (2) การบริการด้านกายภาพ (3) การบริการด้านการให้คำปรึกษา (4) การบริการแหล่งข้อมูล (5) การจัดโครงการพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพ โดยระดับความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการบริการด้านให้คำปรึกษา องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ทำให้ผู้สอนเข้าใจความต้องการของผู้เรียน ช่วยในการออกแบบสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลายของผู้เรียน ตลอดจนลดความเสี่ยงการพ้นสภาพของนักศึกษาตลอดหลักสูตรการศึกษา

คำสำคัญ: การเรียนภาษาจีน; ปัจจัยสนับสนุน; การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

Abstract

This research is a mixed research. It aims 1) to study the factors affecting the decision to choose studying Chinese major and 2) to study the needs for potential development for students throughout studying Chinese major in bachelor's degree associated with Rajabhat Universities. The research tools are a questionnaire and semi-structured interview. The statistics used for data analysis consist of percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study are as follows: 1) the factor affected the decision to choose studying a Chinese major reveal that in overall, opinions on potential development for students throughout studying a Chinese major are at a good level ($\bar{X}=3.96$; S.D.=0.76). When considering each aspect, all are at a good level as well. The factors affecting attitude in seven aspects are as follows: (1) institutional character; (2) curriculum; (3) teachers; (4) media and equipment; (5) welfare and services; (6) public relations; (7) values. The highest opinion level is the teachers. 2) The needs for potential development for students throughout studying Chinese major reveal that in overall, it is at a good level ($\bar{X}=3.78$; S.D.=0.77). When considering each aspect, all are at a good level as well. These needs for potential development consist of (1) facilities; (2) physical services; (3) consulting services; (4) information service; and (5) professional experience developmental projects. The highest opinion

level is the consulting services. The body of knowledge from the research indicates that it enables teachers to understand learners' needs, helps to design the courses in order to develop learning potential during the variety of the learners, and reduces the course termination risk of learners throughout the course of study.

Keywords: Chinese Studies; Supporting Factor; Learners' Potential Development

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของการใช้ชีวิตในสังคมโลก การเรียนรู้ก็ไม่อาจหยุดนิ่งได้เช่นกัน นอกจากภาษาประจำชาติของตนเองเป็นหลัก ภาษาต่างประเทศนับเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และขับเคลื่อนกลไกการดำรงชีวิตของประชากร เศรษฐกิจในประเทศ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ประชาชนหันมาให้ความสำคัญและให้ความสนใจในการศึกษาเป็นอย่างมาก รวมถึงรัฐบาลได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนหันมาใส่ใจในเรื่องนี้เพราะถือเป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จในชีวิตและสามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ในอนาคต สังคมโลกกำลังเปลี่ยนแปลง เข้าสู่สังคมยุคใหม่หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาจึงมีบทบาทและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม โลกมีการติดต่อสื่อสาร จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันหลาย ๆ ด้าน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และมีความรู้ความสามารถ ในการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการติดต่อทำการค้า และการเชื่อมโยงนานาประเทศเข้ามาลงทุนทำการค้า รวมทั้งการท่องเที่ยวในประเทศ ภาษาจึงเป็นการแสดงออกเพื่อสื่อความหมายกันอย่างมีระบบ ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารการศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความเจริญ ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศนอกเหนือจากทรัพยากร แรงงานและทุน การลงทุนทางการศึกษาเป็นการลงทุน เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง พัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและพัฒนาพื้นฐานทางความคิด สติ ปัญญาจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล ความมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา คือ สนองตอบความต้องการของสังคมและบุคคล เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การที่ประเทศใดมีบุคลากรที่มีความสามารถทางการศึกษาโดยเฉพาะในด้านภาษาต่างประเทศ จึงจะ

เกิดความได้เปรียบในเชิงการค้าการลงทุนและเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ (กิจวัฒน์ ธนวิศาล, 2547) การศึกษาก่อให้เกิดผลิตภาพทางการผลิตของประเทศ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการติดต่อการค้ากับประเทศต่าง ๆ การติดต่อค้าขายกับประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีเป็นส่วนช่วยให้เกิดสภาพคล่องทางการเงินของประเทศ โดยเฉพาะภาษาจีนเป็นภาษาราชการในหลายประเทศและเป็น 1 ใน 6 ภาษาที่ใช้ในองค์กรสหประชาชาติ เนื่องด้วยภาษาจีนเป็นอุปสงค์ร่วมของสังคมยุคนี้ แม้ประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดภาษาสเปนให้เป็นภาษาที่ 2 โดยปริยาย ซึ่งเดิมที่จะให้ความสำคัญแก่ภาษาที่ 2 ก่อนข้างน้อย และเมื่อหลายปีที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาพิจารณาการศึกษาภาษาจีนกับเด็กและเยาวชนเช่นเดียวกัน (วรวิษฐ์ ลิ้มทองกุล, 2552) ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของภาษาจีนที่มีต่อสังคมโลกปัจจุบัน

ทัศนคติการตัดสินใจเลือกเรียนภาษาจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เหตุผลประการหนึ่ง คือ ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ทั้ง 10 ประเทศ ประกอบด้วยประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และบรูไน ได้มีปฏิญญาร่วมมือเพื่อการพัฒนา 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมที่ 1 คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมุ่งให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีระบบแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้ด้วยดีมีเสถียรภาพอย่างรอบคอบ ประชาคมที่ 2 คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน ประชาคมที่ 3 คือ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทรมีสวัสดิการทางสังคมที่ดีและมีความมั่นคงทางสังคม ฉะนั้น ภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสารมากที่สุด ผู้ที่รู้ภาษาที่ 3 ย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่ไม่รู้ ดังนั้น ภาษาจึงมีความสำคัญอย่างมาก รวมถึงภาษาจีนแม้เป็นภาษาที่อยู่นอกประชาคมอาเซียน แต่ก็มีคามจำเป็นที่ต้องพัฒนาความรู้ทางภาษาให้สามารถต่อยอดทางธุรกิจกับประชาคมที่ใช้ภาษาจีนหรือประเทศจีนโดยตรงได้ (อุทัยวรรณ เฉลิ้มชัย, 2553) อย่างไรก็ตาม การเรียนภาษาจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความพยายามให้สนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จเนื่องจากแรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นหรือแรงขับให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ภาษาจีนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องสร้างแรงขับเคลื่อนให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและต้องช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่ง ทั้งมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยรัฐบาลที่จัดการเรียนการสอนด้านภาษาจีน โดยมีทั้งด้านภาษาศาสตร์ วรรณกรรม ภาษาจีนเพื่ออาชีพ ทั้งนี้ เพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียน ในการตัดสินใจเลือกเรียนระดับมหาวิทยาลัยในสาขาภาษาจีน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏ เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏ และศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) อันประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับรายละเอียดการวิจัยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรีในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 116 ราย โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก การเลือกโดยไม่มีการคืนที่ (Sampling without Replacement)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอก และแบบสอบถามปลายปิดแบบมีหลายตัวเลือก (Multiple Choice Questions) ลักษณะของคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2555) โดยเลือกข้อที่เหมาะสมที่สุด ประกอบด้วยเพศ จังหวัดที่อาศัย กำลังศึกษาระดับชั้น เกรดเฉลี่ยสะสม และรายได้รวมของครอบครัว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน 7 ด้าน ได้แก่ 1. ภาพลักษณ์ของสถาบัน 2. หลักสูตร 3. อาจารย์ผู้สอน 4. สื่อและอุปกรณ์ 5.สวัสดิการและการบริการ 6. การประชาสัมพันธ์ 7. ค่านิยม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดโดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale)

ส่วนที่ 3 ความต้องการที่จำเป็นของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา ในระดับปริญญาตรี 5 ด้าน คือ 1. สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ 2. สภาพภาพที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3. การบริการให้คำปรึกษา 4. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน 5. การจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่ผู้เรียน โดยนำคำตอบของแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ อันได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยมาก 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในเครื่องมือมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

แบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1) การศึกษาเอกสารตำราทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2) การกำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ 1.

ทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรี ส่งผลต่อปัจจัยที่กำหนด 2. ปัจจัยที่มีผลต่อศึกษาทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีความแตกต่างกัน 3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กัน

3) การดำเนินการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วยส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรี 5 ด้าน ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

4) การตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยอาศัยดุลยพินิจของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาความเหมาะสมของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยประสานงานกับนักวิชาการศึกษาในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อขอข้อมูลจำนวนนักศึกษาในสาขาวิชาภาษาจีน 2) ผู้วิจัยขออนุญาตอาจารย์ประจำวิชาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ผู้วิจัยส่งคิวอาร์โค้ดให้นักศึกษาและอธิบายนวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม 4) นักศึกษาสแกนคิวอาร์โค้ดผ่านมือถือเพื่อตอบแบบสอบถามออนไลน์ 5) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบในแบบสอบถามเพื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาลงรหัสข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปตารางประกอบ 2) วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี ในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย กล่าวคือ เพศหญิง ร้อยละ 91.37 และเพศชาย ร้อยละ 8.62

ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 19 ปี ร้อยละ 37.06 รองลงมาอายุ 20 ปี ร้อยละ 26.72 อายุ 18 ปี ร้อยละ 16.37 21 ปี ร้อยละ 11.20 และ 22 ปี ร้อยละ 7.75 ตามลำดับ ตามลำดับ ระดับชั้นปีที่กำลังศึกษาส่วนใหญ่เป็นชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 38.79 และชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 36.20 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 14.65 ชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 10.34 ตามลำดับ อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุในแบบสอบถาม ร้อยละ 62.93 และพ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 15.51 เจ้าของธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 10.34 รับราชการร้อยละ 4.31 พนักงานรัฐวิสาหกิจร้อยละ 3.44 พนักงานบริษัทเอกชนร้อยละ 3.44 ตามลำดับ รายได้ต่อเดือนของนักศึกษา ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 77.58 และรายได้ 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 18.96 รายได้ 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 2.58 รายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 0.86 ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน	3.93	0.74	มาก
2. ด้านหลักสูตร	3.99	0.73	มาก
3. ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.24	0.72	มาก
4. ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	4.20	0.67	มาก
5. ด้านสวัสดิการและการบริการ	3.72	0.75	มาก
6. ด้านการประชาสัมพันธ์	3.82	0.76	มาก
7. ด้านค่านิยมของนักศึกษาและผู้ปกครอง	3.82	0.96	มาก
รวม	3.96	0.76	มาก

ตาราง 1 ผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน

จากตาราง 1 แสดงผลระดับความคิดเห็นผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$; S.D.=0.76) เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ด้านอาจารย์ผู้สอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.72) อาจารย์มีคุณสมบัติตรงกับรายวิชาที่สอน และมีความน่าเชื่อถือ คณาจารย์มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างลึกซึ้ง ที่สำคัญคณาจารย์มีความเมตตาและจริยธรรมของความเป็นอาจารย์ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$; S.D.=0.67) โดยเป็นมหาวิทยาลัยที่มีห้องเรียนและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย อุปกรณ์การเรียนการสอนมีความพร้อมและระบบอินเทอร์เน็ตที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และเชื่อมโยงข้อมูลได้ตลอดเวลา ด้านหลักสูตร

($\bar{X}=3.99$; S.D.=0.73) ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.74) ด้านค่านิยมของนักศึกษาและผู้ปกครอง ($\bar{X}=3.82$; S.D.=0.96) ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.82$; S.D.=0.76) และด้านสวัสดิการและการบริการ ($\bar{X}=3.72$; S.D.=0.75) อยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลของความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา สาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี

ความต้องการที่จำเป็นของผู้เรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียน	3.79	0.75	มาก
2. ด้านการบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต	3.71	0.82	มาก
3. ด้านการบริการด้านการให้คำปรึกษา	3.82	0.78	มาก
4. ด้านการบริการแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์	3.79	0.75	มาก
5. ด้านการจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา	3.77	0.75	มาก
รวม	3.78	0.77	มาก

ตาราง 2 ความต้องการที่จำเป็นของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตร

จากตาราง 2 แสดงผลของความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา สาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$; S.D.=0.77) เมื่อเรียงลำดับความต้องการที่จำเป็นของผู้เรียนจากมากไปหาน้อยจะพบว่า การบริการด้านการให้คำปรึกษามาก ($\bar{X}=3.82$; S.D.=0.78) รองลงมาเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียน ($\bar{X}=3.79$; S.D.=0.75) และการบริการแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ($\bar{X}=3.79$; S.D.=0.75) การจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา ($\bar{X}=3.77$; S.D.=0.75) และการบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\bar{X}=3.71$; S.D.=0.82) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน

พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า อาจารย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพร แสงแก้ว (2559) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเลือกเรียนหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเลือกเรียนเพราะมีอาจารย์แพทย์ที่มีศักยภาพสูง อยู่ในระดับมากที่สุด เพราะปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และชื่อเสียงของอาจารย์ ตำแหน่งและผลงานทางวิชาการของอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญที่จูงใจให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคตินักศึกษามีความคาดหวังด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพของอาจารย์มีค่าเฉลี่ยจากการตอบแบบสอบถามมากที่สุด เพราะอาจารย์ที่ดีจะส่งเสริมให้ศิษย์มีความก้าวหน้า เช่น การให้ศิษย์มีเสรีภาพในการแลกเปลี่ยนความคิด เพราะการเปิดโอกาสรับฟังนักศึกษาทำให้ทราบแนวคิดที่ผิดพลาดแล้วปรับเปลี่ยนให้ถูกต้อง การเสียสละเวลาเพื่อคำแนะนำและคำปรึกษาแก่นักศึกษานอกเวลาเรียนและการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา รวมถึงอบรมสั่งสอนให้นักศึกษาเป็นคนดีมีคุณธรรมเพื่อเป็นคนดีของสังคม นอกจากนี้ อาจารย์จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจทางวิชาการอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับสุภัทรา โยธินศิริกุล (2560) ได้ศึกษาเหตุผลในการเลือกเรียนและทัศนคติที่มีต่อการเรียนภาษาจีนกลางของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผลการศึกษาพบว่า การเลือกเรียนภาษาจีนกลางของทัศนคติต่อการเรียนภาษาจีนกลางในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความสำคัญของภาษาจีนกลางเนื้อหาวิชา วิธีการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนและผู้สอนภาษาจีนกลาง สำหรับทัศนคติด้านความสำคัญของภาษาจีนกลาง ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2557) กล่าวถึงนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มาจากครอบครัวที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมีความแตกต่างกันในทางการเรียน มีความเป็นอิสระ ความสนใจและค่านิยมที่แตกต่างกัน และผลต่อทัศนคติของผู้เรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชตนันท์ หมั่นมานะ และรุจาภา แพ่งเกษร (2557) ที่วิจัยเรื่องปัจจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบว่า ปัจจัยด้านความมีชื่อเสียงของสถาบันและการได้รับการยอมรับในสังคม ราคาหน่วยกิตมีความเหมาะสม ที่ตั้งของสถาบัน มีระบบคมนาคมที่สะดวกในการเดินทาง การมอบทุนพิเศษเพื่อสนับสนุนการศึกษา อาจารย์ผู้สอนมีคุณภาพและมีชื่อเสียงในวงการศึกษ ความทันสมัยของ

กระบวนการให้บริการ และการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการสื่อสารและถ่ายทอด โดยมีความเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยด้านครอบครัวกับผู้ปกครอง ได้รับการยกย่องและยอมรับเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย เสาวลักษณ์ ปัญญาภาส (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเรียนต่อแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ องค์ประกอบด้านส่วนตัวผู้เรียน ได้แก่ ด้านความสนใจและความถนัด ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้า ด้านความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้านเกียรติยศชื่อเสียง และด้านเศรษฐกิจและสังคมกับองค์ประกอบด้านสถาบัน ได้แก่ ด้านความพร้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประชาสัมพันธ์

2. ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏพบว่า แสดงผลของความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา สาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ด้านการให้คำปรึกษามากที่สุดโดยมีการจัดให้มีอาจารย์ให้บริการปรึกษาด้านวิชาการด้านกิจกรรมนักศึกษา นักจิตวิทยาให้คำปรึกษาด้านชีวิตส่วนตัวและสังคมศูนย์บริการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาทั้งในด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของใจชนก ภาค้อต (2556) ที่ศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของสถาบันที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของสถาบันด้านการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทอยู่ในระดับมากที่สุด การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน การบริการด้านการให้คำปรึกษาพบว่า ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน สาขาวิชาภาษาจีน ระดับปริญญาตรี ในการบริการด้านการให้คำปรึกษามีค่าเฉลี่ยจากการตอบแบบสอบถามมากที่สุด โดยการจัดให้มีอาจารย์ให้บริการปรึกษาด้านวิชาการแก่นักศึกษาทุกคนและมีระบบช่วยเหลือดูแลนักศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องด้านวิชาการ เช่น ด้านข้อมูลข่าวสารทั่วไป ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ด้านสุขภาพจิต และด้านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะรายบุคคลกรณีที่มีปัญหาในด้านการเรียนหรือปัญหาส่วนตัว โดยมีการจัดทำตารางสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ให้

รับคำปรึกษาแก่นักศึกษาหรือมีการจัดหานักศึกษารุ่นพี่หรือบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการให้รับคำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางตรง คือ การบริการให้รับคำปรึกษาแบบส่วนตัว หรือทางอ้อมผ่านสื่อออนไลน์และอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาที่ทำกิจกรรมด้านต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ดังนั้น หากมหาวิทยาลัยมีระบบบริการช่วยเหลือดูแลนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การบริการในด้านการจัดบริการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาได้รับความพึงพอใจมากขึ้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียน โดยมีการจัดทำห้องสมุดสำหรับการศึกษาค้นคว้าที่มีคุณภาพ ระบบเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย ด้านการบริการแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีการบริการด้านทุนกู้ยืมการศึกษาทุกระบบ มีการบริการด้านแหล่งทุนการศึกษาต่อ ด้านการจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา มีโครงการกิจกรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการ มีกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายให้นักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมและตรงกับความต้องการด้านการบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีบริการด้านหอพักนักศึกษาที่มีคุณภาพและปลอดภัย การจัดที่นั่งและมุมพักผ่อนในอาคารเรียน สถานที่ให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์และการใช้อินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิชานา อับดุลเลาะ (2563) ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวคิด ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติพบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยา ด้านกายภาพทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ควรจัดให้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนด้านจิตวิทยาควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจและมีความรู้สึกที่ดีจนนำไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

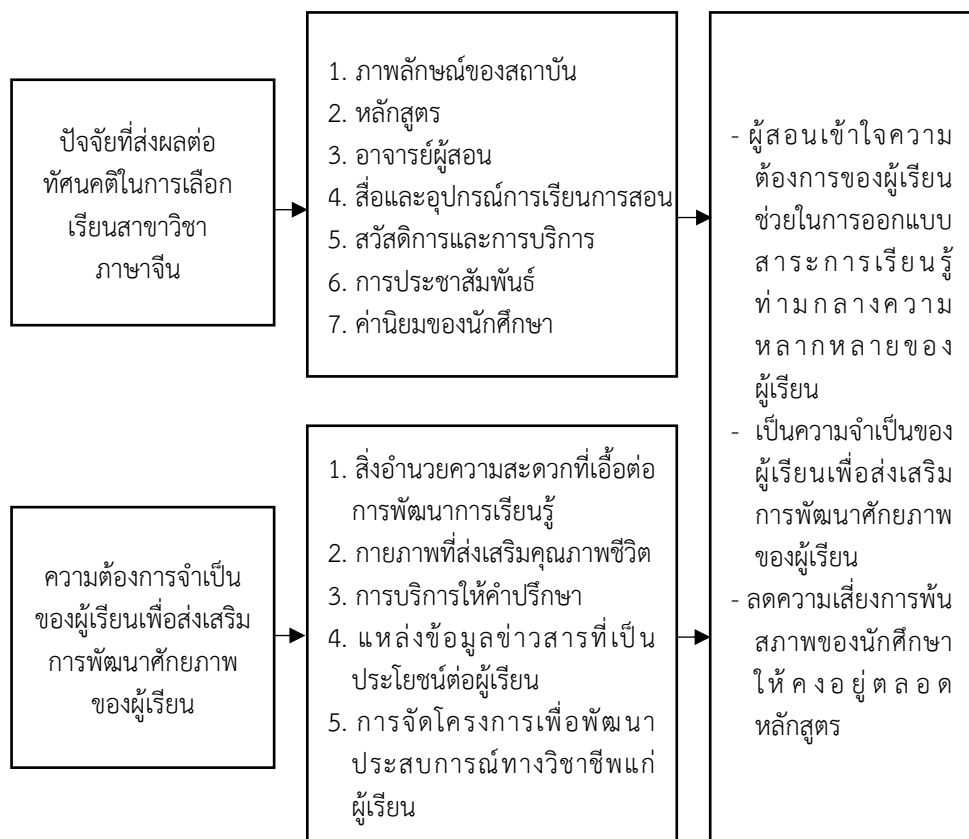
จากการอภิปรายมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีน โดยแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน 2. ด้านหลักสูตร 3. ด้านอาจารย์ผู้สอน 4. ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน 5. ด้านสวัสดิการและการ

บริการ 6. ด้านการประชาสัมพันธ์ และ 7. ด้านค่านิยมของนักศึกษาและผู้ปกครอง ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ประเด็นที่สอง คือ ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ 2. ด้านการบริการทางกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3 ด้านการบริการให้คำปรึกษา 4. ด้านการบริการแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และ 5. ด้านการจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก

จากทั้ง 2 ประเด็นสามารถสรุปได้ว่า สถาบันการศึกษาไม่ควรมองข้ามปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น แต่ละด้านควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาทุกมิติให้ครอบคลุมพร้อมกับยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น หากพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีประเด็นที่สอดคล้องกัน คือ ด้านอาจารย์ผู้สอนและด้านการบริการให้คำปรึกษา เนื่องจากสาขาวิชาจัดให้บริการปรึกษาด้านวิชาการ รวมถึงกิจกรรมของนักศึกษาควบคู่กับประสานนักจิตวิทยาให้คำปรึกษาด้านการดำรงชีวิตระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบัน อาจารย์จึงถือเป็นผู้ดูแลหลักที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกศึกษาต่อในสาขาวิชาภาษาจีน ทำให้ผู้สอนเข้าใจความต้องการของผู้เรียน ช่วยในการออกแบบสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ท่ามกลางความหลากหลายของผู้เรียน และเป็นความจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ตลอดจนลดความเสี่ยงการผันสภาพของนักศึกษาให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษา ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในการเลือกเรียนภาษาจีน

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติในการเลือกเรียนสาขาวิชาภาษาจีนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษารวมถึงศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนระดับปริญญาตรี ในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติมี 7 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เป็นเพราะเหตุผลดังนี้ (1) ด้านภาพลักษณ์ของสถาบัน เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงมานาน มีคณาจารย์เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน สภาพแวดล้อมร่มรื่นและสวยงาม รวมถึงการยอมรับจากตลาดแรงงานซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (2) ด้านหลักสูตร เป็นหลักสูตรภาษาจีนที่จบแล้วมีงานรองรับ ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน (3) ด้านอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์มีคุณสมบัติตรงกับรายวิชาที่สอน และมีความน่าเชื่อถือและจริยธรรมของความเป็นอาจารย์ (4) ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นมหาวิทยาลัยที่มีจำนวนห้องเรียนและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย เพียงพอต่อความต้องการ (5) ด้านสวัสดิการและการบริการ สวัสดิการที่สะดวกและมีประสิทธิภาพ มีความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ (6) ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ของหลักสูตรและสาขาวิชาของคณะอยู่เสมอ (7) ด้านค่านิยมของนักศึกษาและผู้ปกครอง ผู้เรียนความคาดหวังว่า เมื่อเรียนสาขาวิชาภาษาจีนจะมีโอกาสได้รับการคัดเลือกเข้าทำงานในสถาบันหรือองค์กรชั้นนำ 2) ส่วนความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน โดยภาพรวมความต้องการจำเป็นของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังรายละเอียด ดังนี้ (1) สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียน การจัดทำห้องสมุดสำหรับการศึกษาค้นคว้าที่มีคุณภาพ ระบบเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย (2) การบริการด้านกายภาพเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต บรรยากาศในห้องเรียนน่าเรียน มีบริการด้านหอพักนักศึกษาที่มีคุณภาพ และปลอดภัย มีสถานที่ให้บริการด้านการรักษาพยาบาล เป็นต้น (3) การบริการด้านการให้คำปรึกษา การจัดให้มีอาจารย์ให้บริการปรึกษาด้านวิชาการ การจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาด้านกิจกรรมนักศึกษา มีนักจิตวิทยาให้คำปรึกษาด้านชีวิตส่วนตัวและสังคม (4) การบริการแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีการบริการด้านทุนกู้ยืมการศึกษาทุกระบบมีการบริการด้านแหล่งทุนการศึกษาต่อ มีการบริการด้านการจัดหางาน (นอกเวลาเรียน) มีการจัดหน่วยบริการด้านข้อมูลข่าวสารเคลื่อนไหวในและนอกมหาวิทยาลัย (5) การจัดโครงการเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่นักศึกษา มีโครงการกิจกรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาที่หลากหลายและตรงกับความต้องการ

เอกสารอ้างอิง

- กิจวัฒน์ ธนวิศาล. (2547). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเรียนภาษาจีนกลางของผู้เรียนในสถาบันวิทยสถานแห่งวัฒนธรรมตะวันออก เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ใจชนก ภาคอัท. (2556). *ปัจจัยด้านการพัฒนาคุณภาพของสถาบันที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- บุญใจ ศรีสกลิตยน์รากร. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พชร แสงแก้ว. (2559). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเลือกเรียน หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *เวชบันทึกศิริราช*. 9 (1), 17-23.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). *หลักและพื้นฐานการอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชตนันท์ หมั่นมานะ และรุจาภา แพ่งเกษร. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาดและการบริหารธุรกิจ*. 4 (2), 627-639.
- วริษฐ์ ลิ้มทองกุล. (2552). *ภาษาจีนกับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.
- วิชานา อับดุลเลาะ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7 (2), 227-246.
- สุภัทรา โยธินศิริกุล. (2560). การศึกษาเหตุผลในการเลือกเรียนและทัศนคติที่มีต่อการเรียนภาษาจีนกลางของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้. *วารสารสุทธิปริทัศน์*. 31 (97), 63-75.
- เสาวลักษณ์ ปัญญาภาส. (2556). *ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษา หลักสูตรปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุทัยวรรณ เฉลิมชัย. (2553). การส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีน. *วารสารวิชาการสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ*. 10 (3), 7-11.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียง
และการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน

Learning Management by Using Multimedia to Develop
Thai Vocabulary Pronunciation and Writing Skills for
Prathomsuksa 4 Students at Ban Chetawan School,
Nanoi District, Nan Province

วิภาภรณ์ กอนแก้ว¹, อำนาจ จันทร์แป้น², วารุณี โพธาสินธุ์³
Wipaporn Kornkaew¹, Amnat Chanpan², Varunee Pothasin³

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Master of Education Program in Curriculum and Instruction,
Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University
Corresponding Author, E-mail: wipapornkaew1998@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน 2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน เป็นการวิจัยเชิงทดลองกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 14 คน เครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย 1. แผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 แผนการเรียนรู้ จำนวน 20 ชั่วโมง และ 2.

แบบทดสอบการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐานจากค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า 1) การสร้างแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ จำนวน 20 แผนการเรียนรู้ รวมทั้งหมด 20 ชั่วโมง มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย ก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 40.79 และหลังเรียนมีคะแนน 54.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เท่ากับ 13.21 คิดเป็นร้อยละ 22.02 โดยสามารถแยกวิเคราะห์ทักษะด้านการออกเสียงและด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยพบว่า ด้านการออกเสียงคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 27.21 หลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 36.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เท่ากับ 8.79 คิดเป็นร้อยละ 21.96 ส่วนด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 13.57 หลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 18.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า มีคะแนนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 4.43 คิดเป็นร้อยละ 22.14 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักการออกเสียงที่ถูกต้อง มาตราตัวสะกดละ 10 คำ จำนวน 19 มาตรา รวมจำนวน 190 คำ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน 2) ชี้นสอน 3) ชี้นฝึกทักษะ 4) ชี้นสรุปส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยสูงขึ้น

คำสำคัญ: สื่อประสม; ทักษะการออกเสียง; ทักษะการเขียน; ภาษาไทย

Abstract

The objectives of the research are as follows: 1) to create the learning management plans by using multimedia to develop pronunciation and writing skills in Thai language for Prathomsuksa 4 students at Ban Chetawan School and 2) to study an achievement of pronunciation and writing skills of Thai words before and after using multimedia for Prathomsuksa 4 students at Ban Chetawan School. It is an experimental research. The target group consists of 14 students of Prathomsuksa 4, Ban Chetawan School in the second semester of the

academic year 2021. The study tools consist of 1) the learning plan by using multimedia to develop pronunciation and writing skills in Thai language for Prathomsuksa 4 students, including 20 learning plans, 20 hours and 2) Test of Thai pronunciation and writing vocabulary. The data analysis is performed by using basic statistics from average and percentage.

The results of the study are found that 1) there are 20 learning plans for a total of 20 hours of learning. The quality of these learning plans is at the highest level. 2) The Prathomsuksa 4 students have good pronunciation and writing skills in Thai language, before studying they have a score of 40.79 and after studying have a score of 54.00. When comparing the scores before and after studying, it is found that students' scores after studying are higher than before by 13.01, representing 22.02%. By analyzing the scores, pronunciation and writing skills of Thai words are found that the pronunciation skill of Thai words, before studying the score is at 27.21. After studying, it is at 36.00. When comparing the scores before and after studying, it is found that students' scores after studying are higher than before by 8.79, representing 21.96%. For writing skills in Thai language, before studying the score is at 13.57. After studying, it is at 18.00. When comparing the scores before and after studying, it is found that the students' scores after studying are higher than before by 4.43, representing 22.14%. The body of knowledge indicates that a creation of the learning management plans by using mixed media to organize activities for learning Thai pronunciation and writing skills correctly according to the principles of correct pronunciation. Each final consonant section contains 10 words with 19 final consonants, totaling 190 words, consisting of 1) an introduction to stage; 2) an instructional stage; 3) a skill training stage; 4) a summary stage, resulting in students to increase the higher Thai pronunciation and writing skills.

Keywords: Multimedia; Pronunciation Skill; Writing Skill; Thai Language

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีความสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารแล้ว ยังเป็นภาษาประจำชาติ เป็นเอกลักษณ์ ความมั่นคงและมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษสร้างไว้เพื่อแสดงว่า ชาติไทยเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่และมีวัฒนธรรมมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ดังนั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจึงได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนที่จะจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านการอ่านไว้ว่า นักเรียนสามารถอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยของคำ ประโยค สำนวนโวหารจากเรื่องที่อ่าน เข้าใจในคู่มือ แยกแยะข้อคิดเห็นรวมทั้งจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ มีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 151)

การอ่านมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน เพราะทุกคนต้องค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านหนังสือ ตำรา จุลสารและนิตยสารต่าง ๆ เพื่อรับรู้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ การอ่านยังให้ความเพลิดเพลินใจ ความรู้ในโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จากการอ่าน โรงเรียนจึงควรมุ่งพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน (Meyers-Levy & Maheswaran, 1991: 73) แฮร์ริสและซิเพย์ (Harris & Sipay, 1990) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า โลกปัจจุบันซึ่งมีเทคโนโลยีทันสมัยนั้น ความสามารถในการอ่านยังมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากอาชีพต่าง ๆ ต้องการผู้มีการศึกษาหรือเชี่ยวชาญเฉพาะทางในระดับสูงขึ้น ผู้ที่มีความสามารถในการอ่านสูงจะได้เปรียบ เพราะได้ใช้ทักษะนี้แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านหนังสือหรือเรื่องราวต่าง ๆ และการเข้าใจเนื้อความได้ต้องรู้จักคำศัพท์และความหมายของคำเพื่อนำมาผูกร้อยเรื่องราวและแปลความให้เข้าใจอย่างถูกต้อง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอ่านออกเสียงและการเขียนในรายวิชาภาษาไทยพบว่า การออกเสียงผิดวิธี ส่งผลให้เสียงที่นักเรียนเปล่งออกมาไม่เป็นธรรมชาติ เช่น เสียงพยัญชนะบางตัวผิดเพี้ยนไป เนื่องจากนักเรียนเคยชินกับการใช้ภาษาถิ่นของตนมากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน จึงทำให้แทรกภาษาถิ่นของตนในการอ่านออกเสียงทั้งในการพูดและการเขียน สำหรับปัญหาในด้านการเขียนพบว่า เป็นการเขียนสะกดคำผิด โดยใช้ตัวสะกดไม่ตรงมาตรา เช่น คำว่า โอกาส สะกดเป็นโอภาศ (สุดาพร บัวดก, 2546: 18) โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ส่วนมากเขียนสะกดคำผิด เพราะไม่ได้ฝึกฝนการเขียนสะกดคำอย่างถูกวิธีและเพียงพอ การเขียนสะกดคำผิด เช่น การเขียนตำแหน่งของตัวพยัญชนะ สระและตัวสะกดผิด ตำแหน่งทำให้เกิดผลเสียด้านการใช้ภาษา ผู้อ่านตีความหมายผิด ไม่เข้าใจความหมาย ถ้าผู้เขียนสะกดผิดพลาตย่อมเกิดโทษแก่ผู้อ่านและผู้เขียน กล่าวคือ ถ้าผู้อ่านไม่ทราบ ว่า คำนั้นเขียนอย่างไร แล้วนำคำที่ผิดไปใช้ ผู้ที่ทราบแล้วอาจขัดความรู้สึกและขาด ความศรัทธาต่อผู้เขียน นอกจากนี้ การที่นักเรียนฝึกทักษะในการเขียนไม่เพียงพอจะ ส่งผลทำให้นักเรียนเขียนคำไม่ได้ ดังนั้น ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เกิดทักษะใน การเขียนคำ โดยเปิดโอกาสให้ฝึกทำซ้ำ จนสามารถเขียนได้คล่องแคล่ว รวดเร็วและ ถูกต้อง (นพดล จันทรเพ็ญ, 2542: 1) สอดคล้องกับการวิจัยของกานต์ อุทัยทัศน์ (2551: 2) ที่ได้กล่าวว่า แนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียงคำต่าง ๆ ใน ภาษาไทย รวมถึงการเขียนคำศัพท์ในภาษาไทยสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทางด้านการศึกษามาใช้ในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนด้านทักษะการอ่านและ การเขียนคำ โดยการพัฒนาสื่อประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน เช่น ข้อความ ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ ภาพนิ่งและเสียง ทั้งนี้ วิธีการดังกล่าวเป็นรูปแบบวิธีการ จัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการรับรู้ของนักเรียน รวมทั้งกระตุ้นความสนใจในการ เรียนวิชาภาษาไทย เมื่อนักเรียนสนใจจะส่งผลต่อการเรียนที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำภาพมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนต้องมึ ความสอดคล้องกับเนื้อหาอย่างเหมาะสม โดยจะส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลหรือความรู้ที่ ถูกต้องของนักเรียน เมื่อนักเรียนได้รับความรู้ที่ถูกต้องย่อมนำไปสู่การจัดระเบียบข้อมูล ที่ดี ส่งผลให้เกิดเป็นความรู้ ความจำและประมวลผลเพื่อนำไปใช้งาน ซึ่งจะสนับสนุน การเรียนด้านทักษะการอ่านและทักษะการเขียนคำศัพท์ นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรม การเรียนสอนที่ใช้สื่อและสภาพแวดล้อมที่เอื้อและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ จะส่งผลดี ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ราบรื่น มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสื่อและ สภาพแวดล้อมในการเรียนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสื่อสารหรือการถ่ายทอดองค์ ความรู้แก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิด มองเห็น ความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่าง ๆ ได้นานและชัดเจนขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการทดสอบวิชาภาษาไทยของโรงเรียนบ้านเขวันพบว่า ผลคะแนนวิชาภาษาไทยของนักเรียนด้านการอ่านอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ และจาก การประเมินผลคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่ 4 นักเรียนมีผลการประเมินในระดับ มาตรฐานอยู่ในระดับพอใช้ อีกทั้งมีผลคะแนนการประเมินคุณภาพการศึกษาจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จากการประเมินใน

มาตรฐานด้านการอ่านและการเขียนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จึงส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการอ่านและการเขียนให้ถูกต้อง และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เน้นการพัฒนาทักษะทางด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนเพื่อให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกัน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารหรือในเมืองก็ประสบปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะโรงเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา ยิ่งทำให้เกิดปัญหาด้านการอ่านการเขียนเพิ่มมากขึ้น เพราะนักเรียนจะเขียนตามที่พูด สะกดผิดจากมาตราตัวสะกดที่ถูกต้อง ดังนั้น การพัฒนาทักษะในด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนชาวไทยภูเขาจึงต้องพัฒนาวิธีการและเทคนิคให้นักเรียนเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยนักเรียนของโรงเรียนบ้านเขตวัน ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาจึงมีปัญหาด้านการออกเสียงและการเขียนภาษาไทยให้ถูกต้องตามมาตราตัวสะกดและมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอ่านออกเสียงและการเขียนในรายวิชาภาษาไทย ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ให้ถูกต้องตามมาตราตัวสะกด จึงได้นำแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประสมเข้ามามีในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงและการเขียนในรายวิชาภาษาไทย อันเป็นการใช้สื่อที่มีความหลากหลายในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและสามารถพัฒนาทักษะของผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละคน โดยผู้วิจัยได้จัดทำสื่อออดิโอแวร์ (Author Ware) เพื่อใช้ในแผนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับสื่อต่าง ๆ ได้แก่ เพลง เกม สื่อวีดิทัศน์ บัตรคำ บัตรภาพ นิทาน บทบาทสมมติ แผนผังความคิด จากนั้นดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเขตวัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเขตวัน อำเภอน่าน จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเขตวัน อำเภอน่าน จังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 14 คน

2. เครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย 1) แผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม เพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน และ 2) แบบทดสอบการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามมาตรฐานตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน จำนวน 20 แผนการเรียนรู้ จำนวน 20 ชั่วโมง วิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน โดยใช้ดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและมาตรฐานส่วนประมาณค่าในการหาคุณภาพแล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย และวิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย ก่อนและหลังการแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าสถิติพื้นฐานจากค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน ประกอบด้วยแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ จำนวน 20 แผน โดยเป็นแผนรายชั่วโมง จำนวน 20 ชั่วโมง มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียน

คำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียนได้อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยได้นำคำศัพท์มาจากบัญชีคำศัพท์พื้นฐานจำนวน 19 มาตราตัวสะกด รวมจำนวน 475 คำ แล้วนำไปสอบถามครูจำนวน 8 คน เพื่อช่วยพิจารณาคัดเลือกคำศัพท์ที่มีความเหมาะสม จากนั้น นำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ในรายวิชาภาษาไทย มาตราตัวสะกดละ 10 คำ รวมจำนวน 190 คำ หลังจากนั้นได้ดำเนินการทดสอบความสามารถและความผิดเพี้ยนในการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ อันประกอบด้วยบัตรคำ นิทาน บัตรภาพ เกม การแสดงบทบาทสมมุติ แผนผังความคิดและสื่อวีดิทัศน์ โดยกิจกรรมเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยพบว่า สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนเป็นอย่างดี

2) ขั้นสอน เป็นการดำเนินกิจกรรมการสอนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย โดยประกอบด้วยการสอนและการฝึก ทั้งการอ่านออกเสียงและการฝึกเขียนคำศัพท์ที่ได้รับการคัดเลือก หากนักเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ให้ถูกต้อง กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม โดยครูสาธิตและอธิบายวิธีการและขั้นตอนที่ถูกต้องให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติ นักเรียนฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเองตามทีระบไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน

ขั้นที่ 3 การประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผลตามวิธีการและขั้นตอนที่ถูกต้องทีระบไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน

3) ขั้นฝึกทักษะ โดยการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นผ่านโปรแกรมไมโคร มีเดีย ออเธอร์แวร์ (Macro Media Author Ware) โดยเป็นสื่อที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามหลักการออกเสียงที่ถูกต้อง ทั้งนี้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในเครื่องคอมพิวเตอร์ของทางโรงเรียนในเวลาพักกลางวัน เพื่อเสริมทักษะให้เกิดความเข้าใจ ฝึกออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยให้ดียิ่งขึ้น

4) ขั้นสรุป เมื่อนักเรียนอ่านและเขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามมาตราตัวสะกดทั้ง 19 มาตราแล้ว ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาและให้คำแนะนำในเรื่องที่เรียน โดยการ

ใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น เพลง เกม สื่อวีดิทัศน์ บัตรคำ บัตรภาพ นิทาน บทบาทสมมุติ แผนผังความคิด เพื่อให้นักเรียนจำการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทยได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน

นักเรียน (คน)	คะแนน ก่อนเรียน (เต็ม 60 คะแนน)	คะแนน หลังเรียน (เต็ม 60 คะแนน)	ความก้าวหน้า	ร้อยละ ความก้าวหน้า
14	571	756	185	308
รวมเฉลี่ย	40.79	54.00	13.21	22.02

ตาราง 1 ผลการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้สื่อประสม

จากตาราง 1 นักเรียนมีทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย โดยใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน ก่อนเรียน มีคะแนนเท่ากับ 40.79 และหลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 54.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 13.21 คิดเป็นร้อยละ 22.02 อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกวิเคราะห์ทักษะด้านการออกเสียง และด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย จะพบผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

นักเรียน (คน)	คะแนน ก่อนเรียน (เต็ม 40 คะแนน)	คะแนน หลังเรียน (เต็ม 20 คะแนน)	ความก้าวหน้า	ร้อยละ ความก้าวหน้า
14	381	504	123	308
รวมเฉลี่ย	27.21	36.00	8.79	21.96

ตาราง 2 ทักษะด้านการออกเสียงคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังเรียน

ตาราง 2 พบว่า ทักษะด้านการออกเสียงคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน มีคะแนนเท่ากับ 27.21 ทักษะการออกเสียงคำศัพท์ภาษาไทย หลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 36.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนน

ก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 8.79 คิดเป็นร้อยละ 21.96

นักเรียน (คน)	คะแนน ก่อนเรียน (เต็ม 20 คะแนน)	คะแนน หลังเรียน (เต็ม 20 คะแนน)	ความก้าวหน้า	ร้อยละ ความก้าวหน้า
14	190	252	62	310.00
รวมเฉลี่ย	13.57	18.00	4.43	22.14

ตาราง 3 ทักษะด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังเรียน

จากตาราง 3 ทักษะด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน มีคะแนนเท่ากับ 13.57 ทักษะด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยหลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 18.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 4.43 คิดเป็นร้อยละ 22.14

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

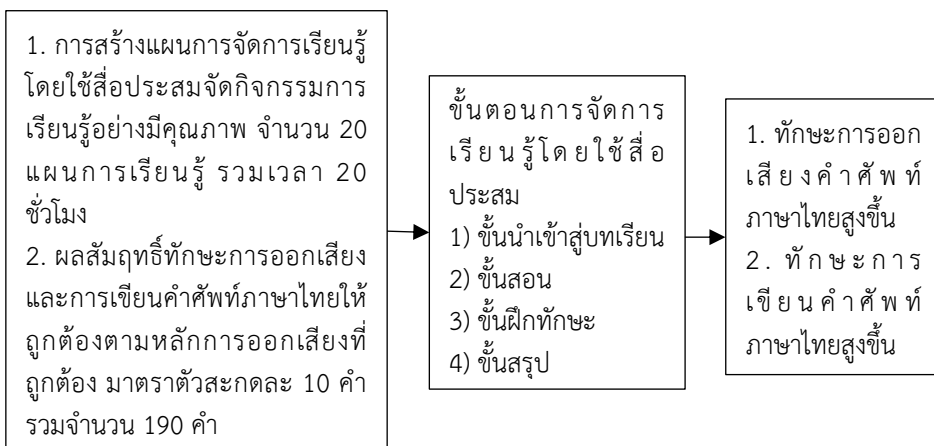
1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ โดยแผนการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ ทั้งนี้ เพราะการนำสื่อประสมที่หลากหลายมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทยมากขึ้น สามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของนงเยาว์ จิตต์ภักดี (2551: 2) ที่ระบุถึงการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจะต้องมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านผลการเรียนรู้ ด้านการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย โดยเฉพาะการสอนการออกเสียง ผู้วิจัยเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ตรงด้วยตัวเอง ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของมยุรา อมร

วิไลกุล (2547: 8) ซึ่งกล่าวถึงการออกเสียงไว้ว่า ต้องให้นักเรียนได้ตระหนักรู้หน่วยเสียงก่อน และนำหน่วยเสียงมาเชื่อมโยงกับพยัญชนะแล้วฝึกการสะกดคำผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานและใบงานที่หลากหลาย ทำให้ผลสัมฤทธิ์การอ่านออกเสียงภาษาไทยของนักเรียนสูงขึ้น โดยครูต้องสนับสนุนให้นักเรียนใส่ใจในการออกเสียง ด้วยการค้นหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ตรง สำหรับการสอนการเขียนในการวิจัยนี้ได้ใช้รูปแบบการสอนคำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของภัตตินันท์ สายนาคร (2554: 8) เกี่ยวกับการเขียนคำศัพท์ โดยระบุไว้ว่า ครูควรเน้นคำศัพท์แก่นักเรียนเพื่อให้นำไปใช้ในประโยคพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง เข้าใจความหมาย สามารถนำไปใช้สื่อความหมายในรูปประโยค และสามารถสร้างประโยคเรียบง่ายที่สามารถสื่อสารได้รู้เรื่อง ก่อนใช้สื่อสารประโยคขั้นสูงต่อไป ฉะนั้น การสอนคำศัพท์ต้องสอนให้ถูกต้องรู้ความหมายและใช้คำศัพท์ในประโยคหรือชีวิตจริงได้ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ สิ่งคำ (2553: 33) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชาวไทยภูเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้สื่อประสม จำนวน 12 แผน รวมเวลา 21 ชั่วโมง พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียน และคะแนนทักษะการอ่านการเขียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 65 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 72.73 ซึ่งให้เห็นว่า สื่อประสมที่ใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยของนักเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเซตวัน มีทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 40.79 และหลังเรียนมีคะแนน 54.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 22.02 คิดเป็นร้อยละ 21.92 โดยสามารถแยกวิเคราะห์ด้านทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยพบว่า ทักษะด้านการออกเสียงคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 27.21 และหลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 36.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 8.79 คิดเป็นร้อยละ 21.96 ส่วนทักษะด้านการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนเรียนมีคะแนนเท่ากับ 13.57 และหลังเรียนมีคะแนนเท่ากับ 18.00 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 4.43 คิดเป็นร้อยละ 22.14 ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทฤษฎีการเรียนรู้และ

การใช้สื่อประสมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจำเนียร มัชฌิมา (2553: 46) ที่ได้สรุปหลักการการใช้สื่อประสมว่า การใช้สื่อหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ ตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงที่อยู่ในไฟล์เอกสาร ไฟล์ภาพและไฟล์เพลงที่บันทึกอยู่ในสื่อบันทึกข้อมูลชนิดต่าง ๆ มาประกอบรวมกัน เพื่อนำเสนอข้อมูลหรือข่าวสารให้ผู้รู้ ผู้ชม ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจในข่าวสารหรือข้อมูลที่น่าสนใจ และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปด้วย ตัวอย่างสื่อประสมที่พบเห็นกันทั่วไป เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เกมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ การใช้สื่อการสอนเหล่านี้สามารถใช้ครั้งละประเภทหรือใช้ร่วมกันหลายประเภทในรูปแบบของสื่อประสมก็ได้ โดยใช้ได้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยหรือในการศึกษารายบุคคล นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา เจตบุตร (2554: 12) ซึ่งพบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนสื่อประสมเรื่องการเขียนสะกดคำมี 6 บทเรียน มีค่าเท่ากับ 82.66/84.44 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การนำบทเรียนสื่อประสมดังกล่าวไปใช้พบว่า ครูมีความกระตือรือร้นในการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ ขั้นตอน เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนสำหรับนักเรียนเองมีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ สำเนียง (2550: 87) ที่พบบทบาทคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทยเรื่องมาตราตัวสะกดที่มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.58/13.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่องมาตราตัวสะกดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภูมิ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะด้านการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย

จากแผนภูมินี้ อธิบายได้ว่า การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยให้ถูกต้อง ตามหลักการออกเสียงที่ถูกต้อง มาตราตัวสะกดละ 10 คำ จำนวน 19 มาตราตัวสะกด รวมจำนวน 190 คำ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) ชื่อนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นสอน 3) ขั้นฝึกทักษะ 4) ขั้นสรุปส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยสูงขึ้น

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทย และศึกษาผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้สื่อประสมดังกล่าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเขตวัน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างแผนการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงและเขียนคำศัพท์ภาษาไทยได้อย่างมีคุณภาพ การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ชื่อนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นสอน 3) ขั้นฝึกทักษะ และ 4) ขั้นสรุป ส่วนผลสัมฤทธิ์การออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยพบว่า หลังจากนักเรียนเรียนรู้ผ่านการใช้สื่อประสมแล้ว มีทักษะการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ภาษาไทยสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 13.21 คิดเป็นร้อยละ 22.02 เมื่อจำแนกวิเคราะห์แต่ละด้านพบว่า หลังจากเรียนรู้ผ่านการใช้สื่อประสมแล้ว การออกเสียงมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 8.79 คิดเป็นร้อยละ 21.96 ส่วนการเขียนคำศัพท์มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนเท่ากับ 4.43 คิดเป็นร้อยละ 22.14 จากผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวทำให้ทราบแนวทางของครูในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะด้านการออกเสียงและการเขียนคำศัพท์ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สำหรับข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสื่อประสม โดยจัดกิจกรรมการฝึกทักษะที่เรียงเรียงเนื้อหาจากง่ายไปหายากและมีปริมาณกิจกรรมที่ทำให้ซ้ำเพื่อการเกิดทักษะอย่างพอดี ไม่น้อยจนเกินไป ในขณะเดียวกันการจัดกิจกรรมไม่ควรใช้เวลาในการฝึกทักษะมากจนทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่าย 2) การเตรียมการสอนโดยศึกษาเนื้อหาที่นำมาเสนอและขั้นตอนการสอนเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 3) เวลาที่ใช้สอนควรมีความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและตามสภาพของผู้เรียนและควรให้มีเวลา

ทบทวนบทเรียนด้วยตนเองนอกเหนือจากการเวลาเรียน 4) การจัดทำสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ใช้เป็นสื่อหลักควรมีความน่าสนใจ เช่น การมีรูปภาพประกอบ การสื่อความหมายคำศัพท์ที่ชัดเจนถูกต้อง ส่วนข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสมเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาอื่นต่อไป 2) ควรศึกษาเพื่อแสวงหากิจกรรมเสริมทักษะหรือกิจกรรมสอนซ่อมเสริม 3) ควรศึกษาเพื่อพัฒนาสื่อประสมให้มีเนื้อหาละเอียดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กานต์ อุทัยทัศน์. (2551). *การพัฒนาสื่อประสมสนับสนุนการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จำเนียร มัชฌิมา. (2553). *ผลการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดสื่อประสม*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นงเยาว์ จิตต์ภักดี. (2551). *ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้*. พัทลุง: โรงเรียนควนพระสาครินทร์.
- นพดล จันทรเพ็ญ. (2542). *การใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อ.
- ภัตตินันท์ สายนาคน. (2554) *การใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราแม่กนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มยุรา อมรวิไลกุล. (2547). *การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยด้วยวิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุดาพร บัวดก. (2546). *การใช้แบบฝึกการออกเสียงและการเขียนคำที่มีตัวสะกดตรงตามมาตราสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุภาภรณ์ สิงห์คำ. (2553). การพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชาวไทยภูเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้สื่อประสม. การค้นคว้าแบบอิสระ วิทยาลัยศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสาวลักษณ์ สำเนียง. (2550). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาไทย เรื่องมาตราตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. การค้นคว้าอิสระ วิทยาลัยศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัจฉรา เจตบุตร. (2554). การพัฒนาบทเรียนสื่อประสมเรื่องการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Harris, A. J. and Sipay, E. R. (1990). *How to Increase Reading Ability: A Guide to Developmental & Remedial Methods*. New York: Longman.
- Meyers-Levy, J. and Maheswaran, D. (1991). *Exploring Differences in Males' and Females' Processing Strategies*. *Journal of Consumer Research*. 18 (1), 63-70.

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อ
ยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: บ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน
The Development of Biodiversity-based Tourism Routes to
Raise the Community Economy: Nam Kian Community,
Phuphiang District, Nan Province

ปานแพร เชาวนัประยูร อุดมรัชสาทรย์¹, พิรานันท์ จันทาพูน²,
จริยา โกเมนต์³

Parnprae Chaoprayoon Udomraksasup¹, Piranun Juntapoon²,
Jariya Koment³

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹, มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ²,
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้³

School of Tourism Development, Maejo University¹,

Maejo University, Phrae Campus²,

School of Administrative Studies, Maejo University³

Corresponding Author, E-mail: piranun_jn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ 2) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และ 3) เสนอเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนในพื้นที่ จำนวน 30 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ส่วนกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ แบบสอบถาม และแนวทาง

การประชุมกลุ่มย่อย จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้สถิติวิเคราะห์เชิงบรรยาย คือ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การท่องเที่ยวส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจที่สร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกับนักท่องเที่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกี๋ยนและในจังหวัดน่านมีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระดับปานกลางถึงสูงมาก 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$; $S.D.=0.68$) และ 3) เส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกลไกให้เกิดการขยายเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเป็นสินค้าและบริการที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ในวงกว้าง องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การท่องเที่ยวสามารถพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และนักท่องเที่ยวยังได้รับความประทับใจ ความต้องการอนุรักษ์ การตระหนักรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ; เศรษฐกิจชุมชน; เส้นทางท่องเที่ยว; จังหวัดน่าน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the context and to assess the potential of biodiversity-based tourist attractions; 2) to study the needs of Thai tourists in the biodiversity-based tourism; and 3) to create biodiversity-based tourism routes of Nam Kian Community, Phuphiang District, Nan Province in order to raise the level of community economic development. It is a mixed research which consists of 2 groups of key informants for a qualitative research: 1) 30 people in Nan Province and 2) 3 experts selected by purposive sampling. For a quantitative research, it consists of 30 Thai tourists in the Nam Kian Community selected by a convenience sampling. The research tools consist of an in-depth interview form and biodiversity-based tourism potential assessment form, questionnaire, and focus group discussion which are analyzed by

using content analysis and descriptive statistic through mean and standard deviation.

The results show that 1) tourism affected the income-generating economy to locality and people involved with the conservation of biodiversity together with tourists. However, tourist attractions in Nan Province have the potential to develop as biodiversity-based tourist destination from moderate to very high level. 2) The needs for Thai tourists in the development biodiversity-based tourist attractions are in overall, at a high level ($\bar{X}=3.50$; $S.D.=0.68$). 3) The biodiversity-based tourism route is the mechanism to expand the strong community networks to drive the utilization of biodiversity resources as products and services to attract tourists to visit on a wide range. The body of knowledge is that tourism can rely on local resources to bring maximum benefits to communities based on sustainable tourism. In addition, tourists have also been expressed their appreciation, the needs for conservation, awareness, and learning between tourists and tourist communities on the basis of natural resources on biodiversity and local wisdom.

Keywords: Biodiversity-based Tourism; Community Economy; Tourist Route; Nan Province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดของประเทศไทย ส่งผลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนใช้ทรัพยากรชีวภาพที่มีอัตลักษณ์ร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (อัจฉรา ยะราไสย และคณะ, 2559: 919) หรือที่เรียกว่า การท่องเที่ยวชีวภาพ (Bio-tourism) ที่ได้นำทุนธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างคุณค่าและรายได้แก่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ทั้งสินค้าจากภูมิปัญญาที่จับต้องได้และการบริการที่ผสมผสานอยู่ในกิจกรรมท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน (ฐาวร บุณยราศรี, 2564: 1-7) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสนับสนุนให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพที่มี

อยู่ในชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อม, 2562: 6) ในส่วนของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (2560) ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน และยกระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการนำทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านระบบวิธีคิดและการผลิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สร้างสรรค์เป็นสินค้าและบริการสู่การจ้างงานและสร้างรายได้แก่คนในชุมชนที่กระจายอยู่ในแต่ละจังหวัดของประเทศไทย

จังหวัดน่านซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนมีความโดดเด่นในการยกระดับการพัฒนาชุมชนด้วยทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมีจำนวนและรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2561 (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2564: 11) อย่างไรก็ตาม จำนวนนักท่องเที่ยวได้ลดลงในปี พ.ศ. 2562 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้นโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดน่านต้องขับเคลื่อนด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 296,609 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน โดยเน้นการสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามและเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว (วิระศิษฐ์ แก้วป้อง และทัศนาวลัย อุทราสกุล, 2563: 79-80) สำหรับบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ซึ่งเป็นหนึ่งในศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านการผลิตสารสกัดชีวภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรชีวภาพ (เวชสำอาง) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการลดรายจ่ายและลดการใช้สารเคมี จึงได้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรชีวภาพที่มีชื่อเสียงของจังหวัดน่าน (นงคราญ ไชยเมือง และสุตาภัทร คงเกิด, 2562: 17) ประกอบกับความนิยมเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในปัจจุบัน จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดสรรพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของตำบล ดังนั้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของบ้านน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน จึงต้องมีกลไกการดำเนินงานจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่ครอบคลุมในส่วนของผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการที่มีการเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และ

อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดน่านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกผลักดันและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกีฮื่น จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกีฮื่น จังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนะทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกีฮื่น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนในพื้นที่ ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี สมาชิกในศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ กลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำเกีฮื่น ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนจากบริษัททัวร์ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ประเมินศักยภาพและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกีฮื่น โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 30 คน โดยการใช้การเลือกแบบสะดวก (Convenience Sampling) ซึ่งเป็นตัวแทนจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้ทดลองมาเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกีฮื่น พร้อมให้ข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการ

2. เครื่องมือการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการสังเกตพฤติกรรม จำนวน 10 คำถาม ในประเด็นบริบทของพื้นที่และแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation)

2.2 แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และพัฒนาเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินจากการตรวจสอบเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนและวิจัยด้านการท่องเที่ยวร่วมกันประเมินโดยใช้ความเห็นร่วม (Peer Review) เพื่อพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง พร้อมทั้งให้คะแนนในแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้ข้อคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) เนื้อหาในการศึกษามี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1=คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2=ความสะดวกในการเข้าถึง 3=สิ่งอำนวยความสะดวก 4=สภาพแวดล้อม 5=กิจกรรมและการจัดการ 6=การบริการข้อมูลข่าวสาร 7=ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยมีค่าคะแนนศักยภาพตั้งแต่ 1 ถึง 10 คะแนน เมื่อรวมค่าคะแนนทุกองค์ประกอบด้วยกัน จะมีค่าระหว่าง 7 คะแนน ถึง 70 คะแนน ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนและเกณฑ์ รายละเอียดดังตาราง 1 ดังนี้

ค่าคะแนน	ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
7-22 คะแนน	ศักยภาพต่ำ
23-38 คะแนน	ศักยภาพปานกลาง
39-54 คะแนน	ศักยภาพสูง
55-70 คะแนน	ศักยภาพสูงมาก

ตาราง 1 ระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและค่าคะแนน

2.3 แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทย และ 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยประยุกต์ใช้แบบประเมินค่าตามวิธีการของลิเคิร์ท แบ่งออกเป็น 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้ 5 คือ ระดับความต้องการมากที่สุด 4 คือ ระดับความต้องการมาก 3 คือ ระดับความต้องการปานกลาง 2 คือ ระดับความต้องการน้อย 1 คือ ระดับความต้องการน้อยที่สุด และสามารถแปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับความต้องการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ระดับความต้องการมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับ

ความต้องการปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยที่สุด สำหรับการตรวจสอบเครื่องมือได้ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากนั้น ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ นำแบบสอบถามทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.78 จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

2.4 การประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มคนในพื้นที่ (Focus Group Discussion) ในการสรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของบ้านน้ำเกียนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงในเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่ เกณฑ์สำหรับใช้ในการประเมินศักยภาพ และลงพื้นที่สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชีวภาพของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนบ้านน้ำเกียน และแหล่งท่องเที่ยวชีวภาพของจังหวัดน่าน

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มคนในพื้นที่ ร่วมวิเคราะห์และเสนอโครงข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

3.3 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันประเมินโดยใช้ความเห็นร่วม จากนั้น นำข้อเสนอแนะปรับปรุงกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดการเชื่อมโยงพื้นที่ในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3.4 การสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งในมิติของคนในชุมชนและมิตินักท่องเที่ยว

3.5 การจัดประชุมกลุ่มย่อยในการสรุปและเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำประเด็นจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีการจัดกระทำข้อมูลให้เป็นระบบให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ เปรียบเทียบและตีความข้อสรุปที่ได้รับของแต่ละประเด็น และผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน

ความหลากหลายทางชีวภาพและผลการศึกษาค้นคว้าความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงบรรยายในการนำเสนอค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาริบทบทและผลการประเมินศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ บ้านน้ำเกี๋น จังหวัดน่าน

บ้านน้ำเกี๋นตั้งอยู่ในตำบลน้ำเกี๋น อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เป็นชุมชนเก่าแก่อายุราว 190 ปี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน (ประมาณปี พ.ศ. 2365-2400) มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ประกอบกับการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง กระทั่งในปี พ.ศ. 2553-2554 ได้รับรางวัลโอท็อป (OTOP) 5 ดาว แบรินด์ชีวาร์ และปี พ.ศ. 2555 ได้รับรางวัลวิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ซึ่งมีการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผ่านระบบวิถีคิดและการผลิตที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษในการสร้างให้เกิดประโยชน์ ในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบรรจุหีบห่อที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบ การแปรรูปและการจำหน่าย ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งกระบวนการผลิตดังกล่าวยังมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 จึงได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับผู้ที่สนใจ ชุมชนใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ

กลุ่มผู้นำในชุมชนบ้านน้ำเกี๋นมีความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งนับเป็นวิธีการสร้างคุณค่าและมูลค่าแก่ทรัพยากรในชุมชน ในขณะเดียวกันยังได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดการวางแผนการจัดการที่รัดกุม เนื่องด้วยการท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบได้ สำหรับปราชญ์ท้องถิ่นได้มีส่วนสำคัญในการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพในชุมชนและเป็นนักสื่อความหมายในชุมชน โดยให้สัมภาษณ์ว่า ทรัพยากรในชุมชนเมื่อถูกนำมาใช้ประโยชน์ก็ควรได้รับการอนุรักษ์หรือการตอบแทนให้เกิดความยั่งยืน สำหรับศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ มีการเชื่อมโยง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเข้ากับเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเรื่องดีต่อการกระจายรายได้สู่ชุมชนและก่อให้เกิดเครือข่ายและกิจกรรมที่หลากหลายภายในชุมชนยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่มีส่วนในการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกียนโดยอ้อม โดยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับทิศทางของการพัฒนา กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนบ้านน้ำเกียนว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ แห่งนี้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนในเรื่องเวชสำอาง ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน ดังนั้น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวจึงควรเน้นอัตลักษณ์ดังกล่าวที่มีอยู่ในชุมชน เชื่อมโยงเรื่องราวของการอนุรักษ์ทรัพยากรและประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อที่หลากหลาย ทั้งนี้ ผลการสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถีและสมาชิกในศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์ฯ พบว่า บ้านน้ำเกียนมีแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จำนวน 9 แหล่งเรียนรู้ และได้เริ่มส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับผลจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้ร่วมลงพื้นที่สำรวจพบว่า แหล่งเรียนรู้ของบ้านน้ำเกียนมีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระดับสูงถึงสูงมาก รายละเอียดดังตาราง 2

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	องค์ประกอบการประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน ความหลากหลายทางชีวภาพ							รวม	ระดับศักยภาพ
		1	2	3	4	5	6	7		
1	การแปรรูปเครื่องสำอางสมุนไพร	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
2	การแปรรูปสมุนไพรเป็นน้ำมันหอมระเหย	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
3	การแปรรูปสมุนไพรและภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
4	แปลงเรียนรู้สมุนไพรและพืชอาหาร	8	9	8	9	9	9	9	61	สูงมาก
5	การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านใหม่สันติสุข	9	7	6	9	9	8	5	53	สูง
6	วัดโป่งคำ (น้ำเกียน) แปลงสมุนไพรชมรมผู้สูงอายุ	9	9	9	9	9	9	9	63	สูงมาก
7	กลุ่มจักสานบ้านน้ำเกียน	9	9	8	9	9	8	9	61	สูงมาก
8	กลุ่มทำข้าวแต่นบ้านน้ำเกียน	9	7	9	9	9	9	9	61	สูงมาก

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	องค์ประกอบการประเมิน ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบน ความหลากหลายทางชีวภาพ							รวม	ระดับศักยภาพ
		1	2	3	4	5	6	7		
9	แหล่งเรียนรู้ป่าครอบครัว	6	7	7	7	5	4	4	40	สูง

ตาราง 2 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ
บ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน

2. ผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน

กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในบ้านน้ำเกียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 45 ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 40 ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 35 มีจุดหมายหลักเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 50 เดินทางมาเที่ยวในครั้งนี้กับเพื่อน ร้อยละ 80 มีค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวต่อครั้งโดยประมาณ จำนวน 1,500 บาท ร้อยละ 60 เดินทางมาโดยรถโดยสารไม่ประจำทาง ร้อยละ 70

ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$; S.D.=0.68) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพมีกิจกรรมและการจัดการ อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.78) รองลงมา คือ การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.88$; S.D.=0.74) การมีคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.86$; S.D.=0.72) สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}=3.64$; S.D.=0.70) ความสะดวกในการเข้าถึง ($\bar{X}=3.26$; S.D.=0.67) ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ($\bar{X}=3.21$; S.D.=0.62) และความต้องการให้มีการบริการข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X}=2.77$; S.D.=0.59) ตามลำดับ รายละเอียดดังตาราง 3

แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ	ระดับความต้องการ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	3.86	0.72	มาก
2 ความสะดวกในการเข้าถึง	3.26	0.67	ปานกลาง

แหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ	ระดับความต้องการ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
3 สิ่งอำนวยความสะดวก	3.64	0.70	มาก
4 สภาพแวดล้อม	3.88	0.74	มาก
5 กิจกรรมและการจัดการ	3.94	0.78	มาก
6 การบริการข้อมูลข่าวสาร	2.77	0.59	ปานกลาง
7 ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน	3.21	0.62	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.50	0.68	มาก

ตาราง 3 ผลวิเคราะห์นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน

3. ผลการเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกียน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ฯ เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในระดับปานกลางถึงระดับสูงมากมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวและมีการกำหนดระยะเวลาในการท่องเที่ยวให้มีความยืดหยุ่นกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งสามารถใช้เวลาในการท่องเที่ยวได้ตั้งแต่ 1-3 วัน ในการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียด ดังนี้

เวลา	กิจกรรม
วันแรก	
10.00 น.	ลงทะเบียนเข้าสู่ที่พัก เก็บสัมภาระพักผ่อนตามอัธยาศัย
11.00 น.	วิทยากรกล่าวต้อนรับ รับชมและฟังประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านน้ำเกียน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน-ชีววิถี
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เดินทางไปบ้านใหม่สันติสุข เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพตามเส้นทางเดินธรรมชาติพื้นที่ป่าต้นน้ำและการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น
15.00 น.	เที่ยวชมป่าครอบครัว และรับฟังแนวคิดการทำสวนเกษตรผสมผสาน
16.00 น.	ปั่นจักรยานไปแปลงสมุนไพรผู้สูงอายุ รับฟังการเพาะปลูก ขยายพันธุ์พืชสมุนไพร และพืชอาหารท้องถิ่น

เวลา	กิจกรรม
16.30 น.	ปั่นจักรยานไปกลุ่มจักสาน ชมการสาธิตและร่วมทำตะกร้าและผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่
17.00 น.	รับฟังความเป็นมาของการรวมกลุ่มและชมการสาธิตการทำข้าวแต๋น
17.30 น.	เข้าสู่ที่พัก เก็บสัมภาระและพักผ่อนตามอัธยาศัย
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็นแบบขันโตก ประกอบด้วยน้ำพริกแกงมัน แกงหน่อ แคบหมู แกงผักเชียงดา แกงโห้ระ แกงฮังเล แกงบอน ใส่อั่ว ซึ่งเป็นวัตถุดิบของท้องถิ่นตามฤดูกาล
19.00 น.	ชมการแสดง ร้องเพลงและร่วมร้องด้วยกัน
21.00 น.	เข้าพักบ้านโฮมสเตย์ นอนหลับฝันดี
วันที่สอง	
06.30 น.	ตักบาตรที่วัดโป่งคำ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างเมื่อประมาณ 150 ปีก่อน
07.00 น.	ปั่นจักรยานไปเที่ยวตลาดเช้า และเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน
07.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 น.	ชมแปลงปลูกสมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีวิวิถี รับฟังความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่นำมาแปรรูปเครื่องสำอางสมุนไพรและชมการสาธิตการผลิตเครื่องสำอางสมุนไพรที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ
09.00 น.	ร่วมกิจกรรมการทำสบู่ เช่น สบู่มะเฟือง สบู่มะขาม สบู่ตะไคร้ เป็นต้น
09.30 น.	ชมการสาธิตการทำน้ำมันหอมระเหยจากตะไคร้หอม
10.00 น.	ร่วมกิจกรรมการสมุนไพรแปรรูปยาหม่อง
10.30 น.	ร่วมกิจกรรมการทำสมุนไพรปลูกประคบ
11.00 น.	วิทยากรบรรยายสรุปกิจกรรมและนำชมจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีวิวิถี
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ตาราง 4 เส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน
อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดน่าน

ผลการถอดประเด็นจากการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับชุมชนพบว่า การท่องเที่ยวเป็นกลไกผลักดันและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้ออกแบบมาข้างต้นสามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับจังหวัดน่านมีแหล่งท่องเที่ยวเศรษฐกิจชีวภาพและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ประกอบกับเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเป็นสินค้าและบริการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนพื้นที่กระตุ้นเศรษฐกิจในการสร้าง

งาน สร้างรายได้ เกิดการเชื่อมโยงสังคมที่เป็นวงกว้างกระทั่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือ
ดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพให้เกิดการหมุนเวียนจนนำไปสู่
ความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จังหวัดน่านและบ้านน้ำเกี๋นมีแหล่ง
ท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวมองค์ความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน อยู่
ในระดับปานกลางถึงระดับมาก โดยเฉพาะด้านกิจกรรมและการจัดการ ทั้งนี้
สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภัททิยา หล้าคำมี และคณะ (2560: 296-306) ที่ว่า
การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านมีศักยภาพอยู่ในระดับที่สูงและชุมชนท้องถิ่นส่งเสริมการ
จัดกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
สำหรับการท่องเที่ยวในต่างประเทศภายใต้ขับเคลื่อนของแพลตฟอร์มด้านธุรกิจและ
ความหลากหลายทางชีวภาพของสหภาพยุโรป (The European Union Business
and Biodiversity Platform, 2010: 5) กล่าวไว้ในส่วนของการได้รับประโยชน์ในเชิง
เศรษฐกิจควรพิจารณากิจกรรมที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับไนเนโร
ลา และคณะ (Ninerola, et al., 2019: 4) ที่เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานความ
หลากหลายทางชีวภาพและการท่องเที่ยวแบบหมุนเวียน (Circular Tourism) ซึ่งเป็น
แนวคิดที่มีเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังที่บ้านน้ำเกี๋นมีการใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรชีวภาพจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่กับการจัดการท่องเที่ยวเช่นกัน
สำหรับผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการนำทรัพยากรบนความชีวภาพมาใช้
ให้เกิดมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจทั้งรูปแบบของผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว สำหรับ
ศักยภาพของการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านน้ำเกี๋นพบว่า อยู่
ในระดับที่สูงมาก จึงสามารถนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลาย
ทางชีวภาพ ซึ่งคล้ายกันกับการศึกษาของเฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ (2558: 9-12) ที่
ได้สร้างหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทาง
ชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมพบว่า เป็นไป
ตามเงื่อนไขในการมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม การบริหาร
จัดการ การเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม และการจัดสรรผลประโยชน์สู่
ชุมชน

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการทั้ง 2 มิติ คือ มิติของเจ้าบ้าน (ชุมชน) และมิติของผู้มาเยือน (นักท่องเที่ยว) สำหรับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมและการจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์ร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของจิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์ และพภัสสรณ์ วรภัทร์ธระกุล. (2564: 259) ที่สรุปการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านต้องเชื่อมโยงทุนทางธรรมชาติกับวิถีชุมชน ต่อยอดทุนเดิมและเพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวโดยที่นักท่องเที่ยวและชุมชนยังคงได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่นเดียวกับสินธุ์ สโรบล (2556) ซึ่งให้ความหลากหลายของชุมชนในภาคเหนือที่มีองค์ความรู้ในรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจในการพัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว และเกี่ยวข้องกับผลการศึกษาของปานแพร เชาวนัประยูร และคณะ (2559: 100) ที่ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวซึ่งได้ออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรวิทยากรของชุมชนและการสร้างมัคคุเทศก์เยาวชนประจำศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระบบรองรับกับเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพในบ้านน้ำเกียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แม้การนำทรัพยากรชีวภาพมาใช้ประโยชน์จะก่อให้เกิดผลดีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ ตลอดถึงการสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ยังมีข้อควรระวังดังความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องของปีเตอร์ โจนส์ (Jones, 2022: 151) ว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันกิจกรรมท่องเที่ยวยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวหลายแห่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการวางแผนการใช้ทรัพยากรชีวภาพที่เข้มงวด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกลไกให้เกิดการขยายเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561-2564) ต่อกการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับจังหวัดเรื่อยลงถึงระดับท้องถิ่น จากผลการวิจัยได้ปรากฏความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดน่านในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ แม้ว่าจังหวัดน่านเป็นเมืองขนาดเล็ก แต่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับศรีณัฐ ไทร

ชมภู และบุญเกียรติ ไทรชมภู (2558: 9) ที่เห็นว่า พื้นที่ที่มีทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่สมบูรณ์สามารถส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบกับส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะ ซึ่งสามารถใช้เส้นทางการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพบ้านน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ที่ได้ออกแบบมาข้างต้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับจังหวัดได้ ในทำนองเดียวกับแนวคิดของปานแพร เขาวนประยูร อุดมรักษาทรัพย์ และคณะ (Udomraksasup, et al, 2021: 1-12) ที่กล่าวถึงการสนับสนุนจากภาครัฐสามารถช่วยให้ทรัพยากรคงความสวยงามของธรรมชาติและเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ และปราโมทย์ ยอดแก้ว และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณ (2565: 348) ยังกล่าวเสริมเรื่องการสร้างเครือข่ายว่าเป็นสิ่งสำคัญและการได้รับการต้อนรับจากผู้คนในท้องถิ่นส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวตลอดมาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ในการท่องเที่ยวจากผลการวิจัยในประเด็นการเสนอเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของบ้านน้ำเกี๋ยนและจังหวัดน่านมีการเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของจังหวัดน่าน ซึ่งมีรายละเอียดในการอภิปรายการดำเนินวิจัยย่อย ดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านในช่วงที่ผ่านมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลการศึกษาของจิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ และพัทธ์สรณ์ วรภักดิ์ธิระกุล (2564: 265-271) ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามามากขึ้นมีผลดีต่อเศรษฐกิจและรายได้ในภาพรวมสูงขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดน่านจึงต้องมีการขยายการรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน การสร้างระบบในการอนุรักษ์โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง เช่นเดียวกับกับชุงและคณะ (Chung, et al., 2018: 14) ได้ชี้ให้เห็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในทางกลับกัน กาดาร์ บัคร บาโลช และคณะ (Baloch, et al., 2022) ได้แสดงข้อจำกัดบางส่วนถึงการท่องเที่ยวนั้นสามารถเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนได้ เช่น การเกิดธุรกิจท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการรับนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่นเสื่อมโทรม ความต้องการซื้ออาหารและสินค้าท้องถิ่นมากขึ้นทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากขึ้นหรือมีการนำเข้าวัตถุดิบต่างถิ่นเพิ่มมากขึ้น การควบคุมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทำได้ในพื้นที่ขนาดเล็กที่ต้องการควบคุมอย่างจริงจัง เนื่องจากความ

หลากหลายทางชีวภาพแม้จะถูกใช้ประโยชน์ แต่หากไม่มีแผนการรับมืออย่างครอบคลุมทุกขั้นตอนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง สามารถส่งผลกระทบต่อความหลากหลายโดยตรง ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีแผนกลยุทธ์ในการรักษาและฟื้นฟูความหลากหลายฯ ดังกล่าวให้สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 การยกระดับเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพจากผลการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวบนฐานชีวภาพจังหวัดน่าน จึงต้องออกแบบเส้นทางและกิจกรรมที่ครอบคลุมความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งในชุมชนในการร่วมมืออนุรักษ์ทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในจังหวัดน่านในการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของทรัพยากรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร ในทำนองเดียวกันกับศรีนครินทร์ ไทรชมภู (2556: 8-12) ที่ได้ใช้ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชนที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ในด้านวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวในการกระจายรายได้สู่ชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดถึงการเชื่อมโยงการตลาดกับภาคธุรกิจอื่น ๆ ให้เกิดความตระหนักในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนจนทำให้พื้นที่ยังคงความเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

เส้นทางท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีฐานอยู่กับธรรมชาติ มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขของการได้รับความประทับใจ (Appreciation) ในทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเกิดความต้องการอนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนบนพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักรู้ (Awareness) ถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรู้สึกรัก ห่วงแหน รู้คุณค่าและมีจิตสำนึกในทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) ซึ่งกันและกันระหว่าง

นักท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติบนความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุป

จังหวัดน่านมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นในรูปแบบของสินค้าและบริการ ทั้งนี้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นสามารถดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นสามารถจัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนเน้นในเรื่องของเวชสำอาง สมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมกับธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (8 ธันวาคม 2564). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2565, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630
- จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ และพัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6 (11), 259-276.
- เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ. (2558). *คู่มือหลักเกณฑ์ข้อกำหนดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- ฐาวร บุญราศรี. (2564). *ถอดบทเรียนท่องเที่ยวชีวภาพตลาดบ้านบ้าน (Bio Tourism) by BEDO ปี 2, Bio Tourism*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- นงคราญ ไชยเมือง และสุตาภัทร คงเกิด. (2562). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจชีวภาพ: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 13 (2), 10-25.

- ปราโมทย์ ยอดแก้ว และวรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณคณล. (2565). รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยเครือข่ายธุรกิจเชรามี: กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 10 (1), 336-350.
- ปานแพร เชาวนประยูร และคณะ. (2559). *โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใต้กิจกรรมศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. รายงานการวิจัย. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อม. (2562). *Biodiversity Progress ความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สีสตะวันออก.
- วีระศิษฐ์ แก้วปอง และทัศนาวลัย อุฑารสกุล. (2563). ปัจจัยทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมวัฒนธรรม และทุนทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมถนนคนเดินช่วงเมืองน่าน จังหวัดน่าน. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย.* 19 (3), 79-96.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู และบุญเกียรติ ไทรชมภู (2558). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่คู้บางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.* 6 (2), 9-17.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู. (2556). การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่คู้บางกะเจ้า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.* 4 (2), 8-15.
- สำนักงานจังหวัดน่าน. (20 ธันวาคม 2564). *ข้อมูลทั่วไปและแผนพัฒนาของจังหวัดน่าน*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2565, จาก www.nan.go.th/upload/1617260755.pdf
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน). (20 ตุลาคม 2560). *ศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2565, จาก <https://www.bedo.or.th/bedo/new-content.php?id=30>
- สินธุ์ สโรบล. (2556). *เศรษฐกิจฐานชีวภาพ: องค์ความรู้และการจัดการโดยชุมชนในภาคเหนือตอนบน*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- สุภัททิยา หล้าคำมี และคณะ. (2560). การศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน. *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 55 สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วันที่ 31 มกราคม. หน้า 296-306.
- อัจฉรา ยะราไสย และคณะ. (2559). การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสังคม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม. *The National and International Graduate Research Conference 2016*. Graduate School, Khon Kaen University, Thailand and Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, Indonesia. วันที่ 15 มกราคม. หน้า 919-930.
- Baloch, Q. B., et al. (2022). Impact of Tourism Development upon Environmental Sustainability: A Suggested Framework for Sustainable Ecotourism. *Environmental Science and Pollution Research*. DOI: org/10.1007/s11356-022-22496-w
- Chung, M. G., et al. (2018). Global Relationships between Biodiversity and Nature-based Tourism in Protected Areas. *Ecosystem Services*. 34 (December), 11-23. DOI:10.1016/j.ecoser.2018.09.004
- Jones, P. (2022). Tourism and Biodiversity: A Paradoxical Relationship. *Athens Journal of Tourism*. 9 (3), 151-162. DOI:10.30958/ajt.9-3-2
- Ninerola, A., et al. (2019). Tourism Research on Sustainability: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*. 11 (5), 1377. DOI:10.3390/su11051377
- The European Union Business and Biodiversity Platform. (2010). *Tourism Sector and Biodiversity Conservation: Best Practice Benchmarking*. Brussels: IUCN European Union Representative Office.
- Udomraksasup, P. C., et al. (2021). Biodiversity-based Tourism Management for Community Enterprise Groups, Mae Chaem District, Chiang Mai Province. *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 24 (6S), 1-12.

รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร อย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

A Potential Elevation Model of Sustainable Agriculture Practice of Small-scale Farmers in Highland Local Communities, Chiang Mai Province

ปภพ จีรัตน์¹, พุดธิสรค์ เครือคำ², พหล ศักดิ์ทะตั้น³,

นacreศ รังควัต⁴, สายสกุล ฟองมูล⁵

Papob Jeerat¹, Phutthisun Kruekum², Phahol Sakkatat³,

Nakarate Rungkawat⁴, Saisakul Fongmul⁵

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Agricultural Production, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: rungsun14@hotmail.com

บทคัดย่อ

การเผชิญกับปัญหานานัปการบนพื้นที่สูงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่สะสมมาตั้งแต่อดีตและกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่อาจส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยเกิดความระส่ำระสายในการประกอบอาชีพอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยที่ทำการเกษตรและอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูง จำนวน 375 คน ซึ่งมาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรมีศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$) และ 2) รูปแบบการยกระดับศักยภาพการ

ดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ประกอบไปด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม องค์ความรู้จากการวิจัยคือ แนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยได้อย่างเหมาะสม โดยความมั่นคงในการผลิตมีความสำคัญมากที่สุดในการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน รองลงมา ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ มิติความต่อเนื่องของการผลิต และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม ดังนั้นการพัฒนาเกษตรพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ จึงควรมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาความมั่นคงในด้านการผลิตสินค้าเกษตรแก่เกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจากการมีตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลายมากขึ้น และสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิในที่ดินทำกินเพื่อการเกษตร

คำสำคัญ: กิจกรรมทางการเกษตร; เกษตรกรรมยั่งยืนบนพื้นที่สูง; ศักยภาพของเกษตรกรรายย่อย

Abstract

Facing a lot of problems in highland areas in terms of economic, social, culture, and environmental aspects which have been accumulating up to the present is the important conditions making small-scale farmers have inevitably disorganization of their career. The objectives of this quantitative study are to analyze and develop a potential elevation model of sustainable agricultural activities of small-scale farmers in highland communities, Chiang Mai Province. A set of questionnaire is used for data collection administered with a sample group of 375 small-scale farmers in highland communities, Chiang Mai Province obtained by multi-stage sampling. Obtained data are analyzed by using descriptive statistics and confirmatory factor analysis (CFA).

Results of the study reveal that the respondents have a high level of potential in doing sustainable agricultural activities ($\bar{X}=3.66$). The potential uplifting model of sustainable agricultural activities of the respondents comprises of 4 dimensions: productivity, production

stability, continuity, and social identity. The knowledge fronts this study is agricultural occupation goals concept which could be used as a development framework of the model appropriately. Production stability is the most important dimension to uplift potential in sustainable agricultural activities. This is followed by production, continuity of production, and social Identity. Therefore, highland agricultural development in Chiang Mai Province should focus on stability development of agricultural production for small-scale farmers. This is particularly on economic stability creating from diverse agricultural product purchase markets. In addition, support on access to the right to arable soil for agriculture is included.

Keywords: Agricultural Activity; Highland Sustainable Agriculture; Potential of Small-scale Farmer

บทนำ

การสร้างหลักประกันการอนุรักษ์ระบบนิเวศภูเขาและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นเป้าประสงค์ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเป้าหมายที่ 15 ที่ว่าด้วย “การปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เพื่อต่อสู้กับการกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ” (United Nations General Assembly, 2015) โดยเป้าประสงค์ในการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับระบบนิเวศภูเขาดังกล่าวถูกขับเคลื่อนโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติบนฐานความหลากหลายของพื้นที่ภูเขา โดยเฉพาะในเชิงกายภาพของพื้นที่ภูเขาที่ครอบคลุมเกือบหนึ่งในสามของโลก (ร้อยละ 27) ที่เชื่อมโยงเข้ากับมิติสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เผยให้เห็นว่า ร้อยละ 28 ของพื้นที่ภูเขาเป็นทรัพยากรป่าไม้ และเป็นแหล่งสร้างความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตร้อยละ 25 ตลอดจนมากถึงร้อยละ 60-80 เป็นแหล่งผลิตน้ำจืดที่มนุษย์ชาติและสิ่งมีชีวิตบนโลกใช้บริโภค ขณะเดียวกันในมิติสังคมได้พบความสำคัญเชิงวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและความแตกต่างทางภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนาและระบบความเชื่อ ซึ่งสัมพันธ์กับมิติการดำรงชีวิตที่ฉายให้เห็นความเป็นอยู่ของผู้คนในเขตภูเขาที่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรมเป็นหลักสำหรับเป็นอาหารและสร้างรายได้ของครอบครัว (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2019; 2020)

การทำการเกษตรในพื้นที่ภูเขาของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความโดดเด่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือที่มีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขา เนื่องจากภูมิศาสตร์ของจังหวัดเชียงใหม่ร้อยละ 80 เป็นภูเขา มีลักษณะเป็นพื้นที่สูงที่เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปิง และในทางเศรษฐกิจประชาชนในพื้นที่ภูเขาส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2563) อีกประการหนึ่ง จังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และมีประชากรบนพื้นที่สูงหนาแน่นมากที่สุดในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ทั้งเป็นจังหวัดที่มีหน่วยงานพัฒนาพื้นที่สูงกระจายอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด (พิทยา สรวมศิริ, 2552) อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาแปรเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรอันเป็นเสน่ห์ของการดำเนินชีวิตของผู้คนบนพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่ต้องเผชิญปัญหา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ประสบการขาดทุนหรือมีรายได้น้อยจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การแบกรับปัญหาหนี้สินในครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งในด้านทรัพยากรที่เกิดวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติ เช่น การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรจากปัญหายากแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากอุทกภัย และสภาพดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรในระยะยาว เป็นต้น อันก่อให้เกิดปัญหาผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณลดลงและขาดคุณภาพ ประกอบกับปัญหาการคมนาคมในการขนส่งสินค้าทางการเกษตรบนพื้นที่สูงยังไม่มีความสะดวก บางพื้นที่ใช้ระยะเวลานานในการขนส่งผลผลิตสู่ตลาดและผู้บริโภค จนเป็นสาเหตุให้สินค้าทางการเกษตรเสื่อมคุณภาพ (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน), 2560)

จากการสะท้อนสภาพปัญหาภาคการเกษตรข้างต้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นปัญหาเดิมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน หรืออาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ที่เป็นเงื่อนไขให้หน่วยงานพัฒนาพื้นที่สูง โดยเฉพาะสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงได้กำหนดให้ใช้การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายในการพัฒนาภาคการเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อให้เกษตรกรรมมีความเป็นอยู่ที่ปกติสุข ดำเนินชีวิตอยู่บนฐานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนสามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมบูรณ์เพื่อการใช้ประโยชน์ในระยะยาว (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน), 2560) โดยเมื่อกล่าวถึงเกษตรกรรมยั่งยืนในภาพกว้างอาจเป็นยุทธศาสตร์ที่หลายหน่วยงานใช้เป็นรูปแบบสำหรับดำเนินงานควบคุมการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อไม่ให้สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

เป็นส่วนสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในบริบทพื้นที่สูงต้องเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างความยั่งยืนแก่เกษตรกรรายย่อยที่ยังเชื่อมโยงการทำงานเกษตรเข้ากับระบบความเชื่อทางสังคมที่สืบต่ออย่างยาวนาน การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมและความเป็นอยู่บนฐานเศรษฐกิจแบบท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติที่ควรแก่การอนุรักษ์ จากฉกาททัศน์ของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นและความจำเป็นที่ต้องสร้างความยั่งยืนแบบบูรณาการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน จึงเป็นที่มาของคำถามการวิจัยที่ว่า เกษตรกรรายย่อยบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ควรมีแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้เกิดสามารถในการสร้างความยั่งยืนสำหรับทำการเกษตรของตนเอง การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ที่พัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของไรท์เจ็ส และคณะ (Reijntjes, et al., 1992) โดยแนวคิดดังกล่าวได้อธิบายแนวทางการสร้างความยั่งยืนสำหรับการเกษตรของแต่ละครัวเรือนใน 4 มิติ ได้แก่ มิติผลิตภาพ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม ทั้งนี้ แต่ละมิติประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการขยายพื้นที่เกษตรกรรมแบบยั่งยืนบนพื้นที่สูง ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนเป็นแนวปฏิบัติในการหนุนเสริมความพร้อมของเกษตรกรเพื่อปรับเปลี่ยนการทำงานเกษตรของตนเอง ครอบครัวและชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในมิติสังคมแบบพื้นที่สูงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์ระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ภายใต้การประยุกต์ใช้กระบวนการทัศน์ของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในเขตความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาราชากร

บนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) (Etikan & Bala, 2017) ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีตำบลและหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่สูงภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 7 อำเภอ จากทั้งหมด 14 อำเภอ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบจับฉลาก ประกอบด้วยอำเภอตัวอย่าง ดังนี้ 1) อำเภออมก๋อย 2) อำเภอเชียงดาว 3) อำเภอแม่แจ่ม 4) อำเภอสะเมิง 5) อำเภอแม่แตง 6) อำเภอแมริม 7) อำเภอจอมทอง ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่สูงจากแต่ละอำเภอตัวอย่างจำนวน 2 ตำบล ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบจับฉลากได้ตัวอย่างจำนวน 14 ตำบล ขั้นตอนที่ 3 การสุ่มหมู่บ้านในเขตพื้นที่สูงจากแต่ละตำบลตัวอย่างจำนวน 3 หมู่บ้าน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบจับฉลากได้ตัวอย่างจำนวน 42 หมู่บ้าน โดยมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านตัวอย่างมีจำนวนทั้งหมด 5,547 ครัวเรือน จากนั้นกำหนดขนาดตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling; SEM) ตามวิธีการของไคลน์ (Kline, 1994) ที่ว่า ขนาดตัวอย่างควรมีอย่างน้อย 10 ตัวอย่าง ต่อ 1 พารามิเตอร์ โดยการวิเคราะห์ครั้งนี้มีค่าพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่าจำนวน 23 พารามิเตอร์ ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่เพียงพอสำหรับการศึกษาคควรมีจำนวนอย่างน้อย 230 ตัวอย่าง ทั้งนี้ เพื่อรองรับการปรับปรุงความเหมาะสมของรูปแบบที่ต้องได้ประมาณค่าพารามิเตอร์เพิ่มขึ้น จึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างเป็น 375 ตัวอย่าง และขั้นตอนที่ 4 การสุ่มครัวเรือนเกษตรกรจากแต่ละหมู่บ้านตัวอย่างและการได้มาซึ่งหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยการสุ่มครัวเรือนเกษตรกรแต่ละหมู่บ้านตามจำนวนที่ได้จากการเทียบสัดส่วนประชากร ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่มตามลำดับครัวเรือนเกษตรกรให้ครบตามจำนวนตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณไว้ เนื่องด้วยหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการวิจัยเป็นเกษตรกรรายย่อยจึงกำหนดให้เกษตรกรแต่ละครัวเรือนที่เป็นตัวแทนขึ้นทะเบียนเกษตรกรหรือหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำนวนครัวเรือนละ 1 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัย การวิจัยนี้จึงมีเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 375 คน

2) การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (เลขรหัสโครงการ IRBCMRU 2021/141.16.12)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือแบบสอบถามจำนวน 375 ชุด ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิจากการ

สอบถามศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย โดยให้เกษตรกรแสดงศักยภาพเป็นมาตราประเมินค่าแบบตัวเลข (Rating Scale) จำนวน 5 ระดับ (1=มีศักยภาพน้อยที่สุด 2=มีศักยภาพน้อย 3=มีศักยภาพปานกลาง 4=มีศักยภาพมาก และ 5=มีศักยภาพมากที่สุด) (Ajzen, 2016) แบบสอบถามได้ถูกพัฒนาขึ้นตามแนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรของไรท์เจิส และคณะ (Reijntjes, et al., 1992) ใน 4 มิติ ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม แบบสอบถามจึงแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนในมิติผลผลิตภาพ ตอนที่ 2 ศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนในมิติความมั่นคงในการผลิต ตอนที่ 3 ศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนในมิติความต่อเนื่อง และตอนที่ 4 ศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนในมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม

4) การทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย การทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยใช้การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ก่อนกับเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาความเชื่อมั่นของข้อคำถามในแต่ละด้านด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) โดยพบว่า ชุดข้อคำถามในทั้ง 4 มิติ มีค่า Cronbach's α ระหว่าง 0.763-0.790 ซึ่งอยู่ในระดับที่ดีหรือยอมรับได้ (Cronbach's $\alpha \geq 0.7$) ตามการเสนอของแฮร์และคณะ (Hair, et al., 1998) และเทเบอร์ (Taber, 2018)

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การศึกษาศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้พิจารณาการจัดระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยที่ได้กำหนดไว้จำนวน 5 ระดับ โดยมีการจัดลำดับช่วงของค่าเฉลี่ยตามระดับศักยภาพ ดังนี้ 1.00-1.50=ศักยภาพน้อยที่สุด 1.51-2.50=ศักยภาพน้อย 2.51-3.50=ศักยภาพปานกลาง 3.51-4.50=ศักยภาพมาก และ 4.51-5.00=ศักยภาพมากที่สุด

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ภายใต้การประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดล

สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling; SEM) (Schreiber, et al., 2006) ด้วยโปรแกรม IBM SPSS AMOS 28.0 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ขั้นตอนจากการปรับใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบตามแนวคิดของมูไลค์และมิลล์แช็ป (Mulaik & Millsap, 2000) ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การร่างรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยใช้แนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของไรท์เจ็ส และคณะ (Reijntjes, et al., 1992) เป็นฐานสำหรับการจัดกลุ่มข้อคำถามที่จะถูกพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ให้มีสอดคล้องกันในแต่ละมิติ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบโมเดลการวัด (Measurement Model) ของรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite Reliability; CR) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted; AVE) และการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity)

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model; SEM) ซึ่งมีค่าดัชนีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้องของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้ $\chi^2/df \leq 2.00$ (Kline, 1994) $p\text{-value of Chi-square} > 0.05$, Goodness of Fit Index (GFI) > 0.95 , Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) > 0.95 , Comparative Fit Index (CFI) > 0.95 , Norm Fit Index (NFI) > 0.95 และ Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) < 0.06 (พุฒพงศ์ สุขสว่าง, 2557)

ผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์ระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาพบว่า เกษตรกรมีศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยมีผลการคงอัตลักษณ์ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยศักยภาพมากที่สุด ($\bar{X}=3.77$) รองลงมา ได้แก่ มิติน้ำมันคงในการผลิต ($\bar{X}=3.73$) มิติน้ำมันต่อเนื่องของการผลิต ($\bar{X}=3.61$) และมิติน้ำมันภาพมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}=3.54$) (ตาราง 1)

2) การพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งการรายงานผลการศึกษา 3 ส่วน ดังนี้

(1) การร่างรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนได้ถูกสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบออกเป็น 4 มิติ 18 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ (5 ตัวบ่งชี้) มิติความมั่นคงในการผลิต (5 ตัวบ่งชี้) มิติความต่อเนื่อง (4 ตัวบ่งชี้) และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม (4 ตัวบ่งชี้) โดยแต่ละมิติมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ในตาราง 1

(2) การตรวจสอบโมเดลการวัดของรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน (Measurement Model)

จากการวิเคราะห์สามารถแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนมีค่าดัชนีที่ชี้ถึงความเหมาะสม ดังนี้ ($\chi^2/df = 1.223$, $\chi^2 = 129.684$, $df = 106$, $p = 0.059$, $GFI = 0.964$, $AGFI = 0.941$, $CFI = 0.994$, $NFI = 0.968$, $RMSEA = 0.025$, $RMR = 0.019$) (ภาพ 1) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีแต่ละตัวพบว่า มีค่าที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรืออาจอนุมานได้ว่า รูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี ทั้งนี้ การศึกษายังได้สะท้อนให้เห็นว่า 4 มิติภายใต้รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนมีความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite Reliability; CR) อยู่ระหว่าง .841-.904 ซึ่งมีมากกว่า .7 ตามเกณฑ์การแนะนำของแฮร์ และคณะ (Hair, et al., 2022) โดยแสดงให้เห็นถึงการมีความสัมพันธ์ภายในที่ดีต่อกันของตัวบ่งชี้ในแต่ละมิติ (Internal Consistency) มากไปกว่านั้นตัวบ่งชี้ทั้ง 18 ตัว ยังมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.686-0.900 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดีตามการเสนอของไคลน์ (Kline, 1994) ที่ต้องมีค่าสูงกว่า 0.60 นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted; AVE) อยู่ระหว่าง 0.515-0.797 ซึ่งเกินกว่าค่าขั้นต่ำที่ยอมรับได้คือ 0.5 (Hair, et al., 1998) ดังแสดงให้เห็นการมีความตรงเชิงลู่เข้าที่ดี (Convergent Validity) ของแต่ละมิติ โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ดังตาราง 1 และ 2

(3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับหนึ่งพบว่า มิติที่ 1 ผลผลิตภาพ ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด คือ การเตรียมพื้นที่ให้มีความพร้อมสำหรับการเกษตรมากที่สุด ($\beta=0.746$) รองลงมา ได้แก่ การวางแผนการใช้เงินทุนให้เพียงพอในการทำการเกษตร ($\beta=0.742$) การจัดหาแหล่งน้ำได้อย่างเพียงพอสำหรับใช้ในการทำการเกษตร ($\beta=0.714$) การทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อให้มีผลผลิตออกอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ($\beta=0.705$) และการคัดสรรพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่สูงมาใช้ในการทำการเกษตร ($\beta=0.679$) มิติที่ 2 ความมั่นคงในการผลิตพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด คือ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำเงินมาใช้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ($\beta=0.790$) รองลงมา ได้แก่ การเข้าถึงสิทธิในที่ดินทำการเกษตร ($\beta=0.784$) การพัฒนาการทำการเกษตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่สูง ($\beta=0.750$) การนำผลผลิตทางการเกษตรที่ตนเองผลิตได้มาประกอบเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนตลอดทั้งปี ($\beta=0.686$) และการเข้าถึงแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือแหล่งน้ำสาธารณะของชุมชนเพื่อใช้ในการทำการเกษตร ($\beta=0.650$) ตามลำดับ มิติที่ 3 ความต่อเนื่องของการผลิตพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด คือ การรักษาหรือเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง ($\beta=0.793$) รองลงมา ได้แก่ การปรับปรุงการทำการเกษตรของตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ($\beta=0.773$) การสนับสนุนให้ทายาทสืบสืบทอดการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ($\beta=0.727$) และการบำรุงรักษาแหล่งน้ำให้มีความสมบูรณ์หรือปริมาณเพียงพอต่อการทำการเกษตร ($\beta=0.724$) ตามลำดับ และมิติที่ 4 การคงอัตลักษณ์ทางสังคมพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด คือ การทำให้ตนเองหรือครอบครัวเกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ($\beta=0.796$) โดยตัวบ่งชี้ในลำดับรองลงมา ได้แก่ การพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม ($\beta=0.766$) การทำการเกษตรโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนหรือส่วนรวม ($\beta=0.739$) และการทำการเกษตรให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ($\beta=0.716$) ตามลำดับ ซึ่งทุกตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

โดยการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สองพบว่า รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนเกิดจากอิทธิพลของมิติความมั่นคงในการผลิตมากที่สุด ($\beta=0.951$) รองลงมา ได้แก่ มิติผลผลิตภาพ ($\beta=0.910$) มิติความต่อเนื่องของการผลิต ($\beta=0.884$) และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม

($\beta=0.822$) ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานแต่ละมิติมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งหมด ตาราง 2

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมิติภายใต้รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินงานกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน	$\bar{X}$	ระดับศักยภาพ	β	t	r^2	CR.	AVE	Reliability (Cronbach's α)
มิติที่ 1 ผลผลิตภาพ (EFF1)	3.54	มาก				0.841	0.515	0.764
ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 ความสามารถในการวางแผนการใช้จ่ายเงินทุนให้เพียงพอในการทำการเกษตร (EFF1.1)	3.56	มาก	0.742	-	0.550			
ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ความสามารถในการเตรียมพื้นที่ให้มีความพร้อมสำหรับการทำการเกษตร (EFF1.2)	3.62	มาก	0.746	14.687**	0.557			
ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 ความสามารถในการจัดหาแหล่งน้ำได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำการเกษตร (EFF1.3)	3.55	มาก	0.714	12.896**	0.510			
ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 ความสามารถในการคิดสรรพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่สูงมาใช้ในการทำการเกษตร (EFF1.3)	3.50	ปานกลาง	0.679	12.236**	0.462			
ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 ความสามารถในการทำการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อให้มีผลผลิตออกอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี (EFF1.5)	3.46	ปานกลาง	0.705	12.835**	0.498			
มิติที่ 2 ความมั่นคงในการผลิต (EFF2)	3.73	มาก				0.854	0.541	0.763
ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือ แหล่งน้ำสาธารณะของชุมชนเพื่อใช้ในการทำการเกษตร (EFF2.1)	3.64	มาก	0.659	-	0.434			
ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ความสามารถในการเข้าถึงสิทธิในที่ดินทำการเกษตร (EFF2.2)	3.88	มาก	0.784	12.869**	0.614			
ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ความสามารถในการพัฒนาการทำการเกษตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่สูง (EFF2.3)	3.79	มาก	0.750	12.346**	0.563			

ตัวบ่งชี้ที่ 2.4 ความสามารถในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำเงินมาใช้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว (EFF2.4)	3.66	มาก	0.790	13.028**	0.625	0.841	0.570	0.755
ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ความสามารถในการนำผลผลิตทางการเกษตรที่ตนเองผลิตได้มาประกอบเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนตลอดทั้งปี (EFF2.5)	3.70	มาก	0.686	11.540**	0.471			
มิติที่ 3 ความต่อเนื่องของการผลิต (EFF3)	3.61	มาก						
ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ความสามารถในการสนับสนุนให้ทายาทสืบทอดการประกอบอาชีพเกษตรกรรม (EFF3.1)	3.53	มาก	0.727	-	0.529			
ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ความสามารถในการรักษาหรือเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง (EFF3.2)	3.62	มาก	0.793	14.305**	0.629			
ตัวบ่งชี้ที่ 3.3 ความสามารถในการปรับปรุงการทำการเกษตรของตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ (EFF3.3)	3.62	มาก	0.773	14.486**	0.598			
ตัวบ่งชี้ที่ 3.4 ความสามารถในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำให้มีความสมบูรณ์หรือปริมาณเพียงพอต่อการทำการเกษตร (EFF3.4)	3.67	มาก	0.724	13.062**	0.524	0.841	0.570	0.790
มิติที่ 4 การคงอัตลักษณ์ทางสังคม (EFF4)	3.77	มาก						
ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ความสามารถในการทำการเกษตรโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนหรือส่วนรวม (EFF4.1)	3.86	มาก	0.739	-	0.546			
ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 ความสามารถในการทำการเกษตรให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (EFF4.2)	3.78	มาก	0.716	15.461**	0.513			
ตัวบ่งชี้ที่ 4.3 ความสามารถในการทำให้ตนเองหรือครอบครัวเกิดความพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม	3.71	มาก	0.796	14.183**	0.634			

(EFF4.3)								
ตัวบ่งชี้ที่ 4.4 ความสามารถในการพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม (EFF4.3)	3.75	มาก	0.766	13.776**	0.587			
ระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนภาพรวม	3.66	มาก	$\chi^2/df = 1.223$, $\chi^2 = 129.684$, $df = 106$, $p = 0.059$, $GFI = 0.964$, $AGFI = 0.941$, $CFI = 0.994$, $NFI = 0.968$, $RMSEA = 0.025$, $RMR = 0.019$					

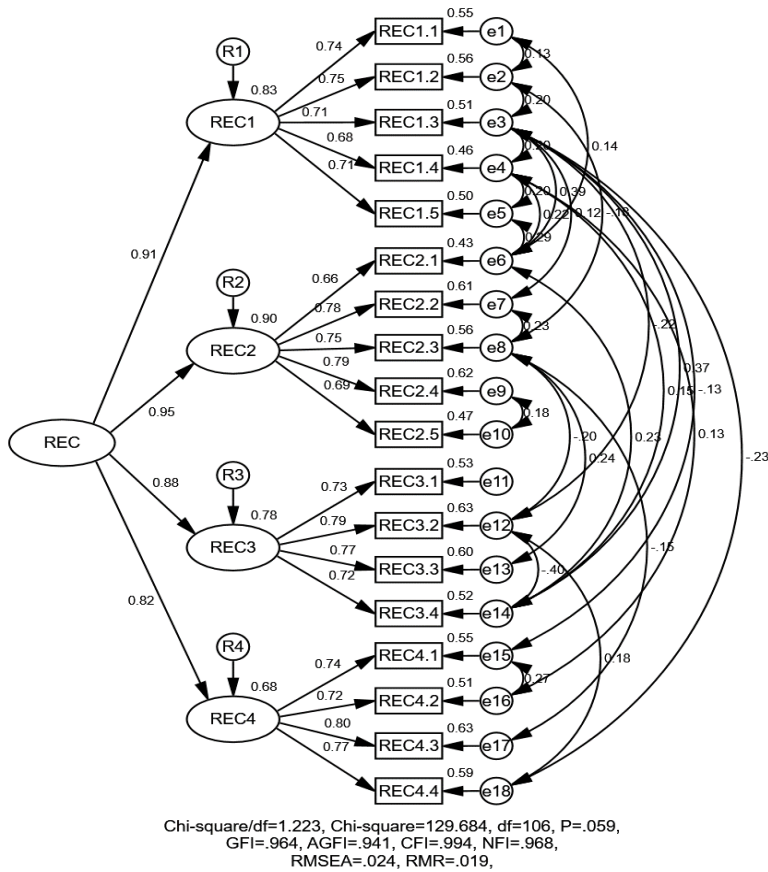
หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, β คือ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน, t คือ ค่าทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ, r^2 คือ ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ

ตาราง 1 ตัวบ่งชี้ของแต่ละมิติภายใต้รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

มิติภายใต้รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน (EFF)	β	t	R^2	CR	AVE
มิติที่ 1 ผลิตภาพ (EFF1)	0.910	-	0.829	0.940	0.797
มิติที่ 2 ความมั่นคงในการผลิต (EFF2)	0.951	11.776**	0.905		
มิติที่ 3 ความต่อเนื่องของการผลิต (EFF3)	0.884	11.604**	0.782		
มิติที่ 4 การคงอัตลักษณ์ทางสังคม (EFF4)	0.822	11.099**	0.676		

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, β คือ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน, t คือ ค่าทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ, R^2 คือ ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ

ตาราง 2 มิติภายใต้รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

ภาพ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรม
ทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การวิเคราะห์ระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยจากผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงเกษตรกรรายย่อยบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคมที่เกษตรกรรายย่อยมีค่าเฉลี่ยศักยภาพในการดำเนินการมากที่สุด โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำการเกษตรโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนหรือส่วนรวม และความสามารถในการทำการเกษตรให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ซึ่งผลการศึกษา

ดังกล่าวได้บ่งชี้ถึงความสำคัญของระบบสังคมที่ยังยึดโยงกับการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของผู้คนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนพื้นที่สูง โดยสอดคล้องกับการวิเคราะห์จุดแข็งในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนของพิทยา สรวมติ (2555) ที่พบว่าพื้นที่สูงมีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มี 15 กลุ่ม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นมักให้ความสำคัญต่อระบบเครือญาติและการรวมกลุ่มของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงในการทำการเกษตรถูกเชื่อมโยงเข้ากับระบบสังคมที่มีวัฒนธรรม ครอบครัวและชุมชนเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อน (Wyman von Dach, et al., 2013)

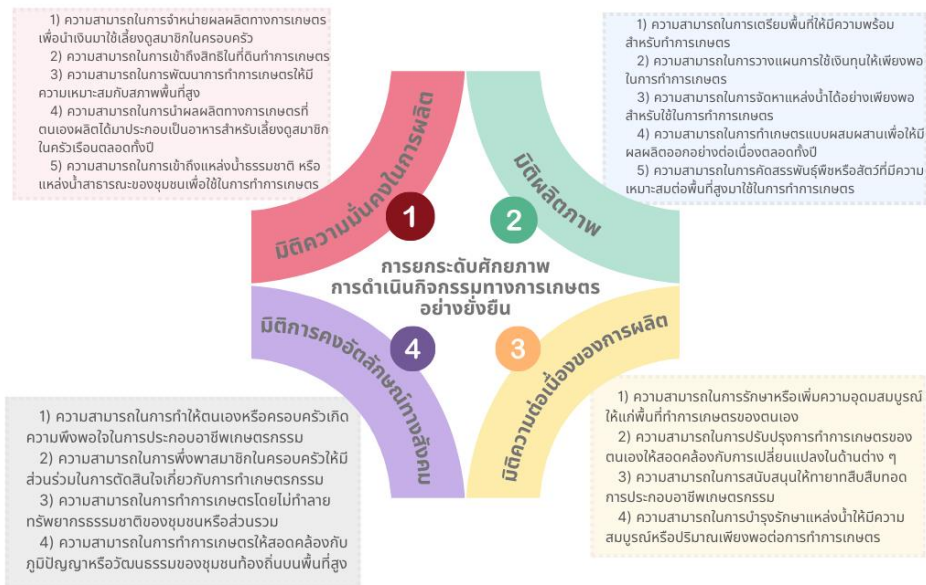
วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษายืนยันได้ว่า แนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เสนอโดยไรท์เจิส และคณะ (Reintjes, et al., 1992) ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 4 มิติ ได้แก่ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติผลิตภาพ มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์มีความเหมาะสมในการใช้เป็นกรอบการพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาได้แสดงให้เห็นการมีอิทธิพลสูงสุดของมิติการสร้างควมมั่นคงในการผลิตต่อการยกระดับศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยความมั่นคงสามารถหนุนเสริมให้เกษตรกรดำรงชีพอยู่ได้บนพื้นฐานเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่ตนเองหรือครอบครัวอาศัยอยู่ และไม่ต้องพึ่งปัจจัยจากภายนอกมากเกินไปจนเกินความจำเป็น ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ และการเข้าถึงสิทธิในที่ดินเพื่อการทำการเกษตรมีความสำคัญมากที่สุดสำหรับการสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตร โดยเป็นไปตามการศึกษาของจันทรจิรา ปาลี และอนูรัตน์ อนันทนาธร (2563) ที่ได้เสนอว่า การส่งเสริมให้เกษตรกรมุ่งเน้นการทำตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีความมั่นคง และการมุ่งเน้นมาตรการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับการเกษตรให้ชัดเจน เป็นหนึ่งในแนวทางการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของเกษตรกร โดยมีมิติที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ มิติผลิตภาพ เมื่อเกษตรกรมีความมั่นคงในการผลิตของตนเองแล้ว การสร้างศักยภาพเพื่อเพิ่มผลิตภาพในการทำการเกษตรเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่เกษตรกรต้องดำเนินการเพื่อใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เช่น เงินทุน แหล่งน้ำ ที่ดินและแรงงาน เป็นต้น (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2560) ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การที่

เกษตรกรสามารถเตรียมพื้นที่ให้มีความพร้อมสำหรับการเกษตรเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดในการเพิ่มผลิตภาพของการทำการเกษตร กล่าวคือ ในภาคเกษตรกรรม นอกเหนือจากการมีสิทธิในที่ดินทำกินที่สะท้อนให้เห็นการเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรแล้ว การมีความสามารถในการพัฒนาที่ดินซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักของการทำการเกษตร (ธวัชชัย ศุภดิษฐ์, 2550) ให้เกิดความเหมาะสมจะช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรมีคุณภาพในการนำไปการบริโภค สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้อย่างหลากหลาย และได้ปริมาณที่เพียงพอต่อการจำหน่ายสู่ตลาดเพื่อสร้างรายได้สำหรับการดำเนินชีวิต รวมถึงการขับเคลื่อนกิจกรรมการเกษตรของตนเองและของครอบครัว ดังสอดคล้องกับการศึกษาของวิศรา ไชยสาส์ และสุรพล จันทราปัติย์ (2562) ที่พบว่า การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบสามารถเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน เกษตรกรรายย่อยในตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มิติที่มีอิทธิพลถัดมา คือ การสร้างความต่อเนื่องในการผลิต ซึ่งความต่อเนื่องดังกล่าวเปรียบเสมือนการที่เกษตรกรสามารถยึดการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักต่อไปในอนาคต โดยกิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์ (2564) ได้อธิบายการวางแผนการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่องของเกษตรกรว่า เป็นจุดมุ่งหมายในสร้างความสำเร็จของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้ ผลการศึกษาสะท้อนความสำคัญของการรักษาหรือเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่การเกษตรที่สามารถเป็นตัวส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดความต่อเนื่องมากที่สุด โดยผลการศึกษาดังกล่าวได้เน้นย้ำทรัพยากรดินที่สำคัญต่อการทำการเกษตรในฐานะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของพืช และความอุดมสมบูรณ์ของดินยังเป็นตัวชี้วัดถึงผลิตภาพ (Soil Productivity) หรือการให้ผลผลิตของพืชในอีกนัยหนึ่ง กล่าวคือ การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินช่วยให้พืชเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่ดี (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน), 2562) อันเป็นหลักประกันของการมีรายได้และแหล่งอาหารสำหรับเกษตรกร (เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก, 2563) โดยมีลำดับท้ายที่สุดเป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของการทำเกษตรบนพื้นที่สูง อาจกล่าวได้ว่า เป็นการรักษาความเชื่อ จารีตประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรให้สืบต่อไปยังบุตรหลาน (วิศรา ตันติมาลา, 2564) โดยตัวบ่งชี้หลักที่ได้การวิจัยแสดงให้เห็นว่า การมุ่งเน้นให้เกิดการหนุนเสริมความภาคภูมิใจต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดในการสนับสนุนให้เกิดการคงอัตลักษณ์ของสังคมบนพื้นที่สูง จึงกล่าวได้ว่า การเห็นคุณค่าใน

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของสมาชิกในครอบครัวเกษตรกรที่เป็นแรงงานอันดับแรกสุดที่ใช้ขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของครอบครัวช่วยสืบทอดวัฒนธรรมด้านการเกษตรในรูปแบบของมรดกไว้อีกทางหนึ่ง โดยยืนยันได้จากเอกลักษณ์ของการทำการเกษตรบนพื้นที่สูงตามการอธิบายขององค์การเกษตรและอาหารแห่งสหประชาชาติที่ว่า เกษตรกรรมบนพื้นที่สูงได้ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยสังคมหลักที่เรียกว่า ครอบครัว (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2020)

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงถึงความเหมาะสมของแนวคิดเป้าหมายการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของไรท์เจิส และคณะ (Reijntjes, et al., 1992) ที่ใช้เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติผลิตภาพ มิติความมั่นคงในการผลิต มิติความต่อเนื่อง และมิติการคงอัตลักษณ์ทางสังคม จากการศึกษาสามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า การยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ มีอิทธิพลสูงสุดจากการเกิดความมั่นคงในการผลิต ถัดมาเป็นการเพิ่มผลิตภาพของการทำการเกษตร การสร้างความต่อเนื่องของการผลิต และการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของสังคมเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงตามลำดับ ดังสรุปรายละเอียดของตัวบ่งชี้ของแต่ละมิติดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืน
ของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่

สรุป

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรรายย่อยบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นชี้ให้เห็นอย่างเป็นที่ประจักษ์ว่า มิติตามมั่นคงในการผลิตมีความสำคัญมากที่สุดต่อการยกระดับศักยภาพการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูง มิตีรองลงมาเป็นการสร้างผลผลิตภาพ สร้างความต่อเนื่อง และการคงอัตลักษณ์ในการทำการเกษตร จากการสรุปดังกล่าวจึงเป็นที่มาของข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาคการเกษตรพื้นที่สูงในเขตจังหวัดเชียงใหม่ อาทิ มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ควรวางยุทธศาสตร์หรือกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการยกระดับความมั่นคงในการผลิตทางการเกษตรที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่คุณค่าการเกษตร โดยมุ่งเน้นการจัดทำโครงการที่หนุนเสริมการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร เช่น การส่งเสริมการทำการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย การเพิ่มทักษะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาแบรนด์และบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตร เป็นต้น เพื่อเพิ่มมูลค่าและรายได้ของเกษตรกรรายย่อย

บนพื้นที่สูง 2) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางที่นำโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานพัฒนาพื้นที่สูงในเขตจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) รวมถึงศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ ในการพิจารณามาตรการเพื่อสนับสนุนการมีที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยบนพื้นที่สูง โดยควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการสำรวจพื้นที่การเกษตรบนพื้นที่สูงเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการดำเนินการการจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึงให้มากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดนิพนธ์เรื่องการพัฒนารูปแบบการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนภายใต้การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชายังของเกษตรกรในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) รุ่นที่ 21 (PHD/0208/2561) ภายใต้การกำกับของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำเกษตรกร และเกษตรกรในเขตพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ทุกท่านที่ได้อาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัยและให้การอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*. 4 (1), 132-162.
- จันทร์จิรา ปาลี และอนรรตน์ อนันทนาธร. (2563). การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่อุตสาหกรรมของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4 (1), 199-216.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2564). การดำรงรักษาจารีตประเพณี “ฮีดลีสอง คองลีสี่” ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดชัยนาท. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6 (9), 444-460.
- ธวัชชัย ศุภดิษฐ์. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการทรัพยากรดิน. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 47 (1), 81-118.

เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก. (24 กันยายน 2563). ความอุดมสมบูรณ์ของดินและการปรับปรุงดิน. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565, จาก <https://ngthai.com/science/30913/soil-fert/>

พิทยา สรวมศิริ. (2552). ชุมชนวิถีโลก: ข้อเสนอแนะแนวทางสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนบนพื้นที่สูงภายใต้กระแสพัฒนาเศรษฐกิจโลก จากผลการวิจัยเชิงบูรณาการเชื่อมโยงมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความร่วมมือไทย-เยอรมัน (NRCT-DFG). เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

_____. (2555). คู่มือการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน: กลยุทธ์และแนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรและนักพัฒนา. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พูลพงศ์ สุขสว่าง. (2557). หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. 6 (2), 136-145.

วิศรา ไชยสาลี และสุพอล จันทราปัติย์. (2562). การวางและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชุมชนเพื่อผลในการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนเกษตรรายย่อยในตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. แก่นเกษตร. 47 (2), 347-360.

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (6 กุมภาพันธ์ 2560). ผลิดภาพการผลิตของไทยกับจุดอ่อนในการขับเคลื่อน. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565, จาก https://piu.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2017/06/TFP_rev2.pdf

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน). (2560). แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ 8 ปี (พ.ศ. 2563-2570). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน).

_____. (26 เมษายน 2562). การปรับปรุงดินบนพื้นที่สูง. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2565, จาก https://www.hrdi.or.th/articles/Detail/35?fbclid=IwAR1YmCCHmAGA-xMPtYtbFjk0U_A-XALGv3yymJAGL0czjIISsj2x6W5txAY

สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2563. เชียงใหม่: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.

Ajzen, I. (21 March 2016). *Constructing a Theory of Planned Behavior Questionnaire*. Retrieved June 9, 2022, from <https://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf>

- Etikan, I., and Bala, K. (2017). Sampling and Sampling Methods. *Biometrics & Biostatistics International Journal*. 5 (6), 215-215.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (11 December 2019). #MountainsMatter. Retrieved June 9, 2022, from <http://www.fao.org/3/ca6779en/ca6779en.pdf>
- _____. (11 December 2020). *Mountain Biodiversity Matters. Let's Protect Our Future!*. Retrieved June 9, 2022, from <http://www.fao.org/3/cb1930en/cb1930en.pdf>
- Hair, J. F., et al. (1998). *Multivariate Data Analysis*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.
- _____. (2022). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*. New York: Routledge.
- Mulaik, S. A., and Millsap, R. E. (2000). Doing the Four-step Right. *Structural Equation Modeling*. 7, 36-73.
- Reijntjes, C., et al. (1992). *Farming for the Future*. London: Macmillan Educ.
- Schreiber, J. B., et al. (2006). Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review. *The Journal of Educational Research*. 99 (6), 323-338.
- Taber, K. S. (2018). The Use of Cronbach's Alpha When Developing and Reporting Research Instruments in Science Education. *Research in Science Education*. 48 (6), 1273-1296.
- United Nations General Assembly. (25 September 2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved June 9, 2022, from https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Resolution_A_RES_70_1_EN.pdf
- Wymann von Dach, S., et al. (2013). *Mountain Farming is Family Farming: A Contribution from Mountain Areas to the International Year of Family Farming 2014*. Rome: FAO, CDE, BOKU.

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อของ วัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

The Guidelines for Tourist Route on Belief of Tourist Temples in Lampang Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์¹, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ², ประทีป พืชมงคล³,
สัททยา วิเศษ⁴, ปาณิสรา เทพรักษ์⁵

Somchan Sripraschayanon¹, Phramaha Supat Vajiravudho²,
Prateep Peuchthonglang³, Sahathaya Wises⁴, Panisara Theprak⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง^{1, 5},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา²,

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา³,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College^{1, 5},

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus²,

Faculty of Business Administration and Liberal Arts,

Rajamangala University of Technology Lanna³,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus⁴

Corresponding Author, Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อการเดินทางเพื่อ
สักการะบูชาวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนา
เส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสาน
วิธี เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย
กลุ่มตัวอย่างสำหรับแบบสอบถามจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำหรับแบบ
สัมภาษณ์เชิงลึก 53 รูป/คน และนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การใช้
สถิติเชิงพรรณนาและอธิบายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า 1) การเดินทางส่วนใหญ่ไปเพื่อขอพร เสริมสิริมงคลและพักผ่อนหย่อนใจ ข้อมูลการท่องเที่ยวได้รับจากอินเทอร์เน็ตและเดินทางในวันนักขัตฤกษ์ด้วยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งวัดท่องเที่ยวต้องมีลักษณะดึงดูดใจ เป็นวัดที่ศักดิ์สิทธิ์ มีศิลปะงดงาม ติดป้ายสุภาพจิตสอนใจ มีพระสงฆ์ให้คำแนะนำและเป็นวิทยากรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ รวมถึงต้องง่ายต่อการเข้าถึง มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสินค้าและบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตและประเพณีติดอยู่ในหลักแห่งความดีตามความเชื่อ 2) แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ (1) การส่งเสริมความเชื่อ (2) การพัฒนาวัดท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ (3) การอนุรักษ์ความงามทางด้านศิลปกรรม (4) การพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ 1) ทูนาทางสังคม 2) การอนุรักษ์ และ 3) ความร่วมมือโดยวัดและชุมชนต้องพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับและตอบสนองนักท่องเที่ยวทางด้านการงามของศิลปกรรม การเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการและสินค้า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน/ภาคี เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้ตรงตามเป้าหมายของท้องถิ่นและตอบสนองต่อความต้องการแก่นักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; เส้นทางท่องเที่ยว; ความเชื่อ; วัดท่องเที่ยว

Abstract

This research aims that 1) to study the beliefs for traveling to tourist temples in Lampang Province; and 2) to present the guidelines for development of tourist route on beliefs of tourist temples in Lampang Province. It is a mixed methodology and the tools are questionnaire, in-depth interview, and focus group discussion. The random sampling group of questionnaire consists of 400 people and 53 key informants for in-depth interview. The data presentation is based on content analysis, descriptive statistics, and descriptive writing.

The finding research shows that 1) the most tourists travel to make wishes, to enhance the fortune, and to relax. They get information from internet and travel on holidays with private car. Tourist temples have to be attractive, sacred places, and beautiful arts. It has to provide the proverbial signs to teach, to give advice and to be the public

relations for sharing information by a monk, including be easy to access, facilitate to products and services in order for tourists to learn the principles of life and conduction on the basis of goodness from their beliefs. 2) The development guidelines for tourism routes are as follows: 1) faith promotion; 2) development of historical tourist temples; 3) conservation of artistic beauty; and 4) developing nearby areas into tourist attractions. The body of knowledge from research indicates that 1) social capital; 2) conservation and; 3) participation. The temples and communities have to develop the area to accommodate and respond to tourists in terms of artistic beauty, access to tourist areas, service and goods products, creative activity, and participation from agencies/parties for developing tourist routes on the local goals and truly tourists' needs.

Keywords: Guidelines; Tourist Route; Belief; Tourist Temple

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่นำความเจริญและความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่อำนวยความสะดวกและง่ายต่อการตัดสินใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น ความรวดเร็วในการจองที่พัก ยานพาหนะ สภาพพื้นที่จริงทั้งระบบภาพเสียงบนสื่อมีเดีย การบริการอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อรองรับและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสสถานที่จริงของแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาประเทศตามแผนการพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ที่มีเป้าหมายในการสร้างรายได้แก่ชุมชน การพัฒนาทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ และเป็นการธำรงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ดังที่วินิจ วีรยางกูร (2532: 70-71) กล่าวว่า ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่จะทอนให้เห็นประเพณี ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ในการรักษามรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ตลอดจนการเกิดรายได้แก่ประเทศ ภาษี ช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลทางการเงินและเป็นการสร้างงานให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง (ศรีญญา วรากุลวิทย์, 2547: 9)

ความเป็นมาและประวัติศาสตร์ในแต่ละชุมชนเป็นทุนทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของผู้คนต่างแดน ด้วยแต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน ซึ่งความหลากหลายทำให้เกิดความท้าทายและกระตุ้นให้เดินทางมาสัมผัสและเรียนรู้ประสบการณ์ในชุมชนเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต พักผ่อนหย่อนใจและสั่งสมความรู้ที่ได้จากการท่องเที่ยวในวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

จังหวัดลำปางอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความงดงามทางด้านความเชื่อ ศิลปะและวัฒนธรรมแบบล้านนา โดยเฉพาะศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าและล้านนา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 5-6 ประเทศไทยได้ทำอุตสาหกรรมป่าไม้กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มาในประเทศพม่าแบบผูกขาดในแถบภาคเหนือตอนบน และคฤหาสน์ที่ร่วมทำธุรกิจการค้าไม้ในสมัยนั้นได้นำธรรมเนียมปฏิบัติการสร้างวัดเพื่ออุทิศแก่รุกขเทวดาในไม้ใหญ่ที่ถูกโค่นและเป็นการสะสมบุญเพื่อเป็นการล้างบาป (ฐาปนกรณ เครือระยา, 2559: 1) จนทำให้พื้นที่จังหวัดลำปางมีศิลปกรรมแบบผสมผสานระหว่างล้านนากับพม่าภายในวัดมากมาย เช่น วัดศรีชุม วัดม่อนปู่ยักษ์ วัดศรีรองเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่เป็นธรรมเนียมการปฏิบัติในการเดินทางเข้าสักการะ บูชาพระธาตุปีเกิด การเดินทางเยี่ยมชมวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และวัดท่องเที่ยวที่มีความงดงามด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจและความเป็นสิริมงคล ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าด้านการงานและการใช้ชีวิต ทั้งเป็นการสัมผัสกับความงามด้านศิลปกรรมที่มีความโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่นในภาคเหนือตอนบน ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้ามาศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อดูแลรักษาและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อในการเดินทางเพื่อสักการะบูชาวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเส้นทางการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้ ยังได้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางได้อย่างเหมาะสม

2) การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเพื่อสำรวจความคิดเห็นชุมชน ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยว ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. พื้นที่การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วัดท่องเที่ยว จำนวน 9 วัด ได้แก่

1) วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) วัดศรีรองเมือง ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) วัดพระเจดีย์ขาวหลัง ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 4) วัดศรีศรีชุม ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 5) วัดปงสนุก ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 6) วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 7) วัดไหลหิน ตำบลไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 8) วัดปงยางคก ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 9) วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล ตามลักษณะรูปแบบการวิจัย ได้แก่

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ประชาชนและชุมชนที่เดินทางเยี่ยมชมการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง โดยใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้ $n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$ โดย n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า e = ค่าคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง $N(e)^2$ = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (Allowable Error 0.05)

โดยกลุ่มนักท่องเที่ยว ประชาชนและชุมชนมีจำนวนมากกว่า 1,000,000 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้จำนวน 400 คน ตามสูตรและตารางของยามาเน่

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเจาะจงผู้ให้ข้อมูลจำนวน 53 รูป/คน จากกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์/เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ 10 รูป/คน 2) กลุ่มชุมชนของวัดท่องเที่ยว 23 คน 3) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ 10 คน 4) กลุ่ม

เครือข่าย/หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชน 7 คน และ 5) การท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดลำปาง 3 คน

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งตามรูปแบบการวิจัย ได้แก่

4.1 แบบสอบถาม สำหรับนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 400 ชุด

4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ ชุมชนและภาคีเครือข่ายในประเด็นที่สำคัญ โดยมีประเด็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว การบริหารจัดการ พุทธศิลปกรรมมีผลต่อการตัดสินใจและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว

4.3 การประชุมกลุ่มย่อย โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับวัด ชุมชน ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบนความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเป็น 6 ระยะ ดังนี้

5.1 การจัดประชุมคณะวิจัยเพื่อชี้แจงและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางที่มีความงดงามด้านศิลปกรรมอันโดดเด่นจากการศึกษาเชิงเอกสาร รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อนำเนื้อหาวิเคราะห์และสร้างเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

5.2 การคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแจกแบบสอบถาม

5.3 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดท่องเที่ยวตามความเชื่อในจังหวัดลำปางและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5.4 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความเห็นและทบทวนความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

5.5 การสรุปองค์ความรู้ของการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อแห่งเส้นทางบุญของวัด 9 ศรี ในจังหวัดลำปาง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง 2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการเก็บข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ข้อมูลการประชุมร่วมกับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยการเขียนบรรยายสรุปเนื้อหาโดยภาพรวมที่มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อนำไปแนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อทวนความถูกต้องและถอดองค์ความรู้จากการศึกษาค้างนี้

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เพื่อส่งเสริมพุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่เดินทางไปเยี่ยมชมและสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ และสร้างคุณค่าความงามทางด้านพุทธศิลปกรรมที่มีอัตลักษณ์ในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. การเดินทางเพื่อสักการะบูชาวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาเอกสาร การแจกแบบสอบถามพบว่า ส่วนมากเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ/เพื่อน การศึกษา/ทัศนศึกษา ทำบุญ/ขอพรพระ ธุระกิจส่วนตัวและอื่น ๆ ซึ่งส่วนมากได้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การเล่าต่อกันกับเพื่อน และหนังสือพิมพ์ วารสาร/นิตยสาร/คู่มือ โดยการท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ และเดินทางท่องเที่ยวเฉลี่ยเดือนละครั้งเป็นส่วนใหญ่ การท่องเที่ยวจะใช้ยานพาหนะส่วนตัวและเดินทางเป็นครอบครัว โดยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประมาณ 3,001-5,000 บาท โดยนักท่องเที่ยวมีความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคล โชคลาภ การขอพร การไหว้พระประจำปีเกิด รวมถึงการพักผ่อนเพื่อชมความงามทางด้านศิลปกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะพม่ากับศิลปะล้านนาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวและมีความสวยงามที่โดดเด่นในจังหวัดลำปาง

ส่วนปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจของวัดท่องเที่ยว เช่น ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.55$) แหล่งรวมศิลปกรรมและวิถีธรรมร่วมสมัย ($\bar{X}=4.48$) ความงามทางด้านศิลปกรรมแบบล้านนาดั้งเดิม ($\bar{X}=4.43$) แหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=4.33$) และประวัติศาสตร์ที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ

($\bar{X}=4.30$) และปัจจัยของวัดท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเดินทาง ได้แก่ สุภาชิตสอนใจที่เป็นหลักคำสอน ($\bar{X}=4.38$) พระภิกษุสงฆ์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมะ ($\bar{X}=4.34$) แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ($\bar{X}=4.34$) กิจกรรม/พิธีกรรมภายในวัด ($\bar{X}=4.31$) และพิธีกรรมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ($\bar{X}=4.24$) ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางคมนาคมติดกับถนนสายหลัก ($\bar{X}=4.40$) ร้านค้าและร้านขายของที่ระลึกต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.39$) ใกล้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอื่น ($\bar{X}=4.35$) ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ ($\bar{X}=4.32$) และป้ายบอกรายละเอียดสถานที่ชัดเจน ($\bar{X}=4.26$)

2. แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยได้ผลการวิจัย ดังนี้

2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางความเชื่อ โดยวัฒนธรรมล้านนาที่ยึดเป็นแบบแผนและจารีตประเพณีในการกราบไหว้พระธาตุปีเกิดหรือพระธาตุที่มีความศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ส่งผลให้การทำงาน การเงิน หน้าที่การทำงานเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นกุศโลบายในการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้แก่ชุมชนและสังคม ตลอดจนถึงการสร้างสรรค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชน

2.2 การพัฒนาวัดท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องราวในอดีตบ่งบอกความวุ่นวายของนครลำปางที่เกิดจากพม่าที่ได้เข้ามาปกครองทั่วอาณาจักรล้านนา เช่น ท้าวมหายศ เจ้าผู้ครองนครลำพูนที่เข้ามาปกครองลำปางจากการยกทัพมาตีเมืองลำปางในพื้นที่วัดพระธาตุลำปางหลวง แต่ครั้งนั้น นานทิพย์ช้างได้รวบรวมพลต่อสู้ทัพและลอบเข้าไปยิงท้าวมหายศตาย และมีอนุสรณ์ที่เกิดจากรอยลูกปืนบนรั้วทองเหลืองที่ล้อมองค์พระธาตุเจดีย์ของวัดพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งต่อมาหานทิพย์ช้างได้สถาปนาเป็นพระยาสุลวะลือไชยสงคราม ต้นตระกูลเชื้อเจ็ดตน เช่น ณ ลำปาง ณ เชียงใหม่ เป็นต้น ความเป็นประวัติศาสตร์จึงเป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว และเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในการรู้เรื่องราวเหตุการณ์และความเป็นมาของชุมชนตนเองให้ดียิ่งขึ้น

2.3 การอนุรักษ์ความงดงามด้านศิลปกรรมในจังหวัดลำปางถือเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และความงดงามด้านศิลปกรรมร่วมสมัย เป็นแหล่งรวมทางด้านศิลปกรรมที่ล้ำค่าตามภูมิปัญญา เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมและอื่น ๆ โดยศิลปกรรมสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พุทธศิลปกรรมแบบล้านนาร่วมสมัยที่เป็นอัตลักษณ์ของการตกแต่ง การปั้น เทคนิคช่างของล้านนา สืบเนื่องจาก

สถาปัตยกรรมวัดพระธาตุลำปางหลวง วัดไหล่หิน วัดปงยางคก และ 2) พุทธศิลปกรรมแบบพม่า จากอิทธิพลพม่าที่เข้ามาทำไม้เมื่อประมาณ 100 ปีก่อน ทำให้จังหวัดลำปางมีพัฒนาการด้านศิลปกรรมผสมผสานพม่ากับล้านนา โดยวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางที่มีความสวยงามถูกสร้างขึ้นจากศรัทธาของชาวพม่าทั้งสิ้น เช่น วัดศรีชุม วัดศรีรองเมือง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดารามและวัดจองคำ เป็นต้น ดังนั้น ชุมชนจะต้องตระหนักถึงคุณค่าศิลปกรรมด้วยการอนุรักษ์ให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

2.4 การพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่สำคัญในยุคปัจจุบัน นอกจากเป็นเส้นทางจากความเชื่อและศรัทธาแล้ว จะต้องอยู่ในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวและการเดินทาง ปัจจุบันจะสังเกตเห็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนในหลายพื้นที่ เช่น หากการท่องเที่ยวในวัดปงสนุก สามารถเดินทางไปวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดเจดีย์ขาวหลัง สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นอนุสาวรีย์หลวงพ่อกษม เขมโก มิวเซียมลำปาง วัดเชียงราย วัดป่าฝาง วัดจองคำ

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ความเชื่อในการท่องเที่ยววัดในจังหวัดลำปาง ตามคติและความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด โดยเชื่อว่า เมื่อผู้ที่เดินทางมากกราบไหว้บูชาพระธาตุแล้วจะเกิดสิริมงคล ความอุดมสมบูรณ์ ความพ้นทุกข์โรคภัย ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จทั้งในหน้าที่ การงาน การเงินและครอบครัว ซึ่งพื้นที่วัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางมีพระธาตุประจำปีเกิดปีฉลู ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง ทำให้ชาวล้านนานิยมเดินมาสักการะบูชากราบไหว้ด้วยรถยนต์ส่วนตัว เพราะความเชื่อและความงดงามด้านศิลปกรรมที่เผยแพร่ในสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออินเทอร์เน็ต โดยส่วนใหญ่มักเดินทางในวันหยุดนักขัตฤกษ์ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเขตพุทธสถาน การได้แก่งคิดจากป้ายคติธรรมสอนใจ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกสบายใจ จิตใจสงบ เยือกเย็น และได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน เพราะวัดถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นศูนย์กลางชุมชน สอดคล้องกับพระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ ชนปญโญ) และคณะ (2555) ที่กล่าวถึงความสำคัญของวัดว่า เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสวยงามด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรม เช่น หอพระธาตุ พระประธานในอุโบสถ ชุมพระและหอศิลป์ อันเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งเป็นแหล่งขัดเกลาจิตใจ

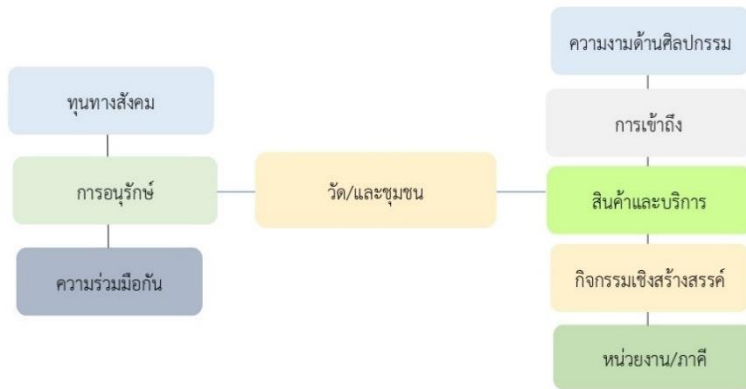
นักท่องเที่ยวให้เกิดสุขด้วยการทำบุญ ปฏิบัติสิ่งที่ดีงาม ชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ เข้าใจหลักคำสอนที่แฝงด้วยปรัชญาชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จัดตั้งวัดนา (2542: 5) ที่เห็นว่า วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งรวบรวมมรดกทางปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์แห่งวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ในประเด็นนี้ตรงกับแนวคิดของพยอม ธรรมบุตร (2548: 1) ที่มองว่า การท่องเที่ยวเป็นการเรียนรู้มรดกชุมชนที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศิลปะ กิจกรรมของชุมชนและจารีตประเพณีที่ได้รับการสืบทอดและถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้นักท่องเที่ยวต้องเดินทางเข้าวัดท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นวิถีทางวัฒนธรรมอันงดงามและเป็นการขัดเกลาจิตใจให้พุทธศาสนิกชนที่เข้ามากราบไหว้ได้เกิดสุนทรียภาพทั้งทางกายภาพที่มีความงดงามด้านศิลปกรรมและสุนทรียภาพทางด้านจิตใจในการส่งเสริมให้เกิดการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งเป็นหลักความเชื่อที่จะนำชีวิตให้ประสบกับความสุขความเจริญแก่ตนเองและครอบครัว

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง ต้องส่งเสริมความเชื่อที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยเฉพาะการส่งเสริมการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา จากการท่องเที่ยววัดประจำปีเกิดและการสรงน้ำพระธาตุเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้อื่นเป็นแรงผลักดันให้เกิดความสุขทางจิตใจ ชีวิตประสบความสุขความเจริญ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เพิ่มพูนด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ นอกจากนี้ ควรพัฒนาวัดท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานให้คงอยู่ในชุมชน สร้างจิตสำนึกและตระหนักรู้ถึงวิกรรมอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษที่ได้สละชีพเพื่อบ้านเมือง แม้อดีตที่ผ่านมาจังหวัดลำปางเคยถูกปกครองจากพม่า แต่ในทางกลับกันจังหวัดลำปางก็ได้รับอิทธิพลทางด้านความงามด้านศิลปกรรมแบบพม่าที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้วัดท่องเที่ยวมีศิลปกรรมที่หลากหลายเฉพาะตน เพราะวัดถือเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางชุมชนในการสืบสานภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับฉลองเดช คุณานูมาต (2557: 34) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์และแนวทางปฏิบัติในชุมชน จึงต้องอนุรักษ์ศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดลำปาง อันเป็นศิลปกรรมร่วมสมัยทั้งแบบล้านนาและพม่า โดยศิลปกรรมแบบล้านนาได้รับการสืบทอดจากช่างสกุลลำปางและศิลปกรรมแบบพม่าสืบทอดจากยุคค้าไม้จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้ควรเร่งให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าแก่

นักท่องเที่ยวและเป็นการสนับสนุนให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรินยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555: 139-146) และเป็นการรักษาทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ สร้างรายได้และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ชุมชนและประเทศชาติต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามเชื้อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง มีปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนี้

ภาพ 1 ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเชื้อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

1. ทุนทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ภายในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นความดีงามด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวอันกระตุ้นนักท่องเที่ยวให้ได้ชมความงดงามทางศิลปะ แบบแผนอันดีงามทางวัฒนธรรมและความเป็นมาเชิงประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น

2. การอนุรักษ์ แม้จะมีทุนทางสังคมที่ดี ทั้งความงดงามด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์แล้วก็ตาม แต่ปัจจัยที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์ให้คงอยู่ยาวนานและเคียงคู่ชุมชนด้วยการรักษา ดูแล ฟื้นฟูให้เป็นมรดกชุมชนที่สะท้อนเหตุการณ์ เรื่องราวให้คงอยู่ในชุมชนตลอดไป

3. ความร่วมมือ ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับมรดกและคุณค่าทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อแสดงให้เห็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชนในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องขับเคลื่อนวัดและชุมชน โดยการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาให้เป็นสถานที่ที่น่าสนใจ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม โดยวัดและชุมชนต้องพัฒนาพื้นที่ให้รองรับและตอบสนองความสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1. ความงดงามด้านศิลปกรรมที่สะท้อนให้เห็นสุนทรียภาพที่ช่วยขัดเกลาจิตใจและถ่ายทอดความรู้สึกอันดีงามจากการรังสรรค์ผลงานในแต่ละยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน
2. การเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความสะดวกสบาย สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว
3. สินค้าและบริการด้านความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว เช่น การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับดอกไม้ ธูป เทียน เครื่องดื่ม ของที่ระลึก วัดถลุงคล เป็นต้น
4. กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่น
5. หน่วยงาน/ภาคี วัดและชุมชนควรได้รับการช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและกลุ่มภาคีอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวให้ตรงตามเป้าหมายของท้องถิ่นและตอบสนองต่อความต้องการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง

สรุป

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง ส่วนหนึ่งมีคติความเชื่อตามวัฒนธรรมล้านนาในเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสักการบูชาพระธาตุประจำปีเกิด (วัดพระธาตุลำปางหลวง ปีฉลู) อันเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นแหล่งรวมสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ซึ่งผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมล้านนากับพม่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ในอดีต การเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนมากนิยมเดินทางในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์กับครอบครัวเพื่อขอพรให้สมปรารถนาในการชีวิต หน้าที่ การงาน นอกจากนี้ วัดพระธาตุลำปางหลวงยังมีเรื่องราวประวัติศาสตร์การสู้รบกับพม่า โดยหนานทิพย์ช้าง วีรบุรุษเมืองลำปางได้ลอบยิงท้าวมหายศตาย ซึ่งมีร่องรอยกระสุนที่รื้อทองเหลืองที่ล้อมองค์พระธาตุเจดีย์ภายในวัดพระธาตุลำปางหลวง ดังนั้น เส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางต้องอนุรักษ์ทุนทางสังคมที่เกิดจากเรื่องราวในอดีต และความงดงามด้านศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านนาและพม่า กระทั่งก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ที่

โดดเด่นของจังหวัดลำปาง วัดและชุมชนจึงต้องช่วยกันส่งเสริมการท่องเที่ยว รักษาความงดงามด้านศิลปกรรม ตลอดจนการมีส่วนร่วมกับหน่วยงาน/ภาคีในการขับเคลื่อนให้เกิดการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนที่ยั่งยืน เพื่อเป็นการรักษาจารีต ประเพณีและความงดงามอันเป็นแบบแผนการปฏิบัติให้เคียงคู่กับชุมชนตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และศรัณยา แสงลัมสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*. 32 (4), 139-146.
- ฉลองเดช คุณานูมาต. (2557). การศึกษาแนวคิดคติจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา จากงานจิตรกรรมล้านนาเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*. 24 (3), 17-42.
- ฐาปกรณ์ เครือระยา. (2559). วัดพม่า-ไทยใหญ่ในนครลำปาง. ใน *ตามรอยเส้นทางวัดพม่าจังหวัดลำปาง*. ลำปาง: วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พยอม ธรรมบุตร. (2548). *หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปญโญ) และคณะ. (2555). *การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วินิจ วีรยางกูร. (2532). *การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรัณยา วรากุลวิทย์. (2547). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฟื่องฟ้าพรินต์.

พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์ The Buddhist Management of Human's Needs

นภาพร หงษ์ทอง¹, ชูชาติ สุทธะ², พระครูศรีวรพินิจ³, พระครูวรารณวิฑูรย์⁴
Napaporn Hongthong¹, Chuchat Sutta², Phrakhrusriworapinij³,
Phrakhruworawanvitoon⁴

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: napaporn.hon@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไป 2) ความต้องการของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา และ 3) วิเคราะห์แนวทางจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธี เป็นการวิจัยเอกสารโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย พบว่า (1) แนวคิดทฤษฎีทั่วไปมองว่า มนุษย์ต้องการสิ่งตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดในชีวิต รวมทั้งความต้องการทางจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมต่างกันไป และการจัดการความต้องการโดยเพิ่มการตอบสนองความต้องการให้มากขึ้นกับลดความต้องการให้น้อยลง (2) พระพุทธศาสนากล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ในฝ่ายดีเรียกว่า ฉันทะ ฝ่ายไม่ดีเรียกว่า ตัณหา และฝ่ายกลาง ๆ เรียกว่า กัตตุกัมมยตาฉันทะ สาเหตุการเกิดความต้องการอธิบายตามหลักปฏิจจสมุปบาท ตัณหาเกิดจากการมีอวิชชาเป็นฐานและเกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้ จึงหลงไปยึดมั่นว่า เป็นตัวตน เป็นของตน และผลักดันให้มนุษย์ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ต้องการทุกวิถีทาง นำมาซึ่งความทุกข์ไม่สิ้นสุด ส่วนฉันทะเกิดจากการรับรู้ด้วยปัญญา ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ แต่ นำความดีงาม ความสุขและประโยชน์ที่แท้จริงมาสู่ชีวิต (3) แนวทางจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธี ได้แก่ (1) การจัดการตาม

ทางสายกลาง (2) การจัดการตามธรรมชาติของมนุษย์อย่างสมดุล (3) การจัดการโดยเริ่มที่ตัวเองไปสู่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น และ (4) การจัดการตามจุดหมายของชีวิต การนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัย คือ พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ใช้ชีวิตให้พอดี ยกยัดแห่งจิต มุ่งชีวิตอุดมปัญญา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่มีคุณภาพ อยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างราบรื่นและมีความสุขในวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนาใน 3 ระดับ คือ รื่นรมย์ ร่มเย็น เป็นอิสระ

คำสำคัญ: ความต้องการของมนุษย์; พุทธวิธี; ต้นหา; ฉันทะ

Abstract

This research article aims to investigate human's needs according to general theories, to study human's needs through Buddhism, and to analyze management approaches of human's needs through Buddhism. It is a documentary research by collecting from textbooks, articles, and related research works. Then, these data are performed by content analysis and presented by descriptive writing.

The findings reveal are as follows: 1) for human's needs according to general theories, human beings require basic physiological needs regarding their basic survival factors, including mental, social, and environmental needs. In addition, it has a management of the needs through adding more need response and reducing the needs. 2) For Buddhism, human's needs are regarded as good needs called Chanda and bad needs called Taṇhā. Besides, there are neutral needs called Kattukamyatāchanda. The cause of needs can be explained through Paṭiccasamuppāda principle. Avijjā is the cause of Taṇhā. It is happened during the perceptual process and then leads to self-attachment (I and Mine). Furthermore, it pushes human beings to strive for what they want in everywhere and it brings endless suffering. As Chanda, it is the perception of wisdom. It is not considered as self-attachment and cause of suffering. It always brings goodness, happiness, and real benefit into life. 3) The management approaches of human's needs through Buddhism are as follows: (1) management of needs through middle way

of Buddhism; (2) management of needs through human's nature in balance ways; (3) management of needs through individual needs into others' one or thing; and (4) management of needs through life goals. The presentation of the body of knowledge from the research is the Buddhist management of human's needs that can be applied in daily life such as living in sufficient manner in order to be gleeful, enhancing their mind, and focusing on wisdom. Its main purpose is to create individual life balance, live smoothly in modern world, and be happy in Buddhist way into three levels: being full of glee, peace, and freedom.

Keywords: Human's Needs; Buddhist Methods; Taṇhā; Chanda

บทนำ

โลกยุคสมัยใหม่อุดมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสบายจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการต่าง ๆ ที่มนุษย์มุ่งสร้างหรือพัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการหรือความสุขของมวลมนุษยชาติให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผลพวงขนาดใหญ่ที่มาพร้อมกับความสุขที่มนุษย์ต้องการหรือแสวงหานั้นมาซึ่งความวุ่นวายหรือปัญหานั้นประการ ด้วยทุกคนล้วนต้องการสนองความต้องการของตนเอง ต่างแข่งขันกันในเรื่องวัตถุ ความมี ความเป็น จนเกิดเป็นปัญหาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศ จนถึงระดับโลก สะท้อนให้เห็นว่า แม้วิทยาการของมนุษย์โลกสมัยใหม่จะเจริญก้าวหน้าไปมากมาย แต่มนุษย์ก็ยังไม่พ้นจากความทุกข์ ความกังวล ตรงกันข้าม “วิกฤตการณ์อันมีอยู่ทั่วโลกเวลานี้ ฟ้องตัวเองอยู่แล้วว่า โลกที่เจริญขึ้นเพราะแรงผลักดันเป็นเครื่องผลักดันนั้นมีผลเป็นอย่างไร” (วศิน อินทสระ, 2554: 40-41) ยิ่งไปกว่านั้น การต้องคอยตอบสนองหรือไล่ตามความต้องการของมนุษย์นั้น บางครั้งอาจสมหวัง บางครั้งอาจทำได้เพียงบางส่วน และบ่อยครั้งที่ต้องผิดหวัง ปัญหาจึงเพิ่มทวีคูณ อย่างไรก็ตาม แม้สมหวังหรือได้ในสิ่งที่พอใจแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการหรือความอยากใหม่เกิดขึ้นอีก วนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด “ความอยากไร้ขีดจำกัดเหมือนเส้นขอบฟ้า...ชีวิตวิ่งตามความอยากไม่ต่างอะไรกับคนโง่เพียรตักน้ำไปเต็มทะเล” (พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), 2554: 109-112) ด้วยธรรมชาติของความต้องการของมนุษย์ โดยเฉพาะตัณหานั้นไม่มีที่สิ้นสุดหรือไม่มีทางเต็มเต็ม ดังพุทธภาษิตที่ว่า นตฺถิ ตณฺหาสมานํ หนิ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25 ข้อ 251: 48) แปลว่า แม้จะสมด้วยตัณหาไม่มี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 251: 110)

ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ การดับทุกข์หรือหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง และมองว่า ความต้องการหรือความอยากเป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2532: 490) ไม่เว้นแม้แต่พระพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงมีความต้องการความปรารถนาเช่นกัน อาทิ ความต้องการเผยแผ่พระธรรมคำสอน ความต้องการให้สาวกของพระองค์เป็นคนดี เป็นต้น (วคิน อินทสระ, 2554: 40-41) อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนากลับไม่ได้ชี้ให้มนุษย์เติมเต็มหรือผูกติดอยู่กับพันธนาการของความต้องการ แต่มองว่า เมื่อใดที่ตัดความต้องการเหล่านี้ได้ มนุษย์จึงจะพบความสุขที่แท้จริง ดังความที่เทวดาทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “โลกถูกอะไรเล่าผูกไว้ เพราะกำจัดอะไรออกไป จึงพ้นได้ เพราะอะไรได้เล่า จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “โลกถูกความอยากผูกไว้ เพราะกำจัดความอยากออกไป จึงพ้นได้ เพราะละความอยาก จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 69: 77)

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงเกิดปัญหาของการวิจัยว่า ความต้องการของมนุษย์เป็นอย่างไร มนุษย์ต้องการอะไร และควรจัดการกับความต้องการที่เกิดขึ้นอย่างไร โดยศึกษาเรื่องความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไปและในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้สามารถอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างราบรื่นและมีความสุขในวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไป
2. เพื่อศึกษาเรื่องความต้องการของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขอบเขตการวิจัยในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและประยุกต์เข้ากับแนวคิดทฤษฎีทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์

2. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทั่วไปที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ อันได้แก่ แนวคิดเรื่องคุณค่าและจุดหมายของชีวิต แนวคิดลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ แนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาของคาร์ล มากซ์ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดบริโภคนิยม แนวคิดปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดมินิมอลลิสม์ (Minimalism) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดความต้องการของมนุษย์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบพรรณนาโวหาร โดยมีประเด็นสำคัญ คือ ลักษณะและวิธีการจัดการความต้องการที่เกิดขึ้น และนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างราบรื่นและมีความสุขในวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. ความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไปพบว่า กลุ่มที่มีพื้นฐานแนวคิดจิตนิยมให้ความสำคัญหรือคุณค่ากับจิตใจหรือสิ่งที่ส่งผลต่อจิต ด้วยเชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยจิตและกายที่เป็นอิสระจากกัน กายเป็นสสารหรือวัตถุ ส่วนจิตเป็นอสสารแต่จิตเป็นอมตะ (เปลโต้, 2534: 39) จึงมีความสำคัญกว่ากาย เป็นตัวควบคุมสั่งการกายที่เป็นสสาร มีความไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเห็นว่ามนุษย์ควรแสวงหาการตอบสนองความต้องการทางจิตหรือคุณค่าต่าง ๆ เช่น ปัญญา ความรู้ ความสงบของจิตหรือการหลุดพ้น เสรีภาพ กลุ่มนี้ ได้แก่ กลุ่มปัญญานิยม วิมุตินิยม เป็นต้น ตรงข้ามกับกลุ่มที่มีพื้นฐานแนวคิดสสารนิยมที่มองว่า มนุษย์เป็นสสารหรือมีเพียงร่างกายเท่านั้น ไม่ได้ต่างกับสัตว์ พืชหรือสิ่งอื่น แต่มีองค์ประกอบที่ซับซ้อนกว่า ชีวิตมนุษย์เหมือนเครื่องจักรที่ดำเนินไปตามเงื่อนไข กลไก ไม่ได้ถูกบงการโดยจิตหรือสิ่งใด ด้วยจิตและวิญญาณก็เป็นสสารเช่นกัน (วิทย์ วิศทเวทย์, 2540: 68-89) ความสุขจึงเป็นการได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายหรือประสาทสัมผัส ได้แก่ สุขนิยมทั้งหลาย ส่วนแนวคิดมนุษยนิยมเห็นว่า ทุกสิ่งล้วนมีคุณค่าแก่มนุษย์และความสุขเกิดจากการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่มีคุณค่าทุกด้านอย่างสมดุล

แนวคิดทฤษฎีทั่วไปที่แสดงทัศนะเกี่ยวข้องกับความต้องการในแง่มุมต่าง ๆ เช่น แนวคิดบริโภคนิยมที่คอยกระตุ้นให้มนุษย์มีความต้องการบริโภคมามากขึ้น ๆ เป็นความต้องการที่เกินจำเป็น ไร้เหตุผล จากการถูกกระตุ้นหรือทำให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลความอยากผ่านการรับรู้โดยกลยุทธ์สื่อโฆษณาที่ทันสมัย โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าในการใช้หรือคุณค่าแท้จริง เป็นความต้องการเทียมที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบบทุนนิยม เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นความมุ่งหวังการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ

มนุษย์ให้ดีขึ้นภายใต้การดำรงอยู่ร่วมกันของระบบนิเวศวิทยา (ไมเคิล คีธิง, 2537: 40-17) โดยให้ยอมลดละความต้องการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติลงเพื่อให้ธรรมชาติอยู่ได้ มนุษย์อยู่ได้ดี เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง แนวคิดของคาร์ล มากซ์ ที่เชื่อว่า ชีวิตด้านวัตถุเป็นตัวกำหนดความคิด ความเชื่อและค่านิยมของมนุษย์ การสร้างชีวิตทางวัตถุเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของประวัติศาสตร์ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นเพื่อแย่งชิงแสวงหาผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นตัวกระตุ้นหรือกำหนดความเป็นไปของชีวิต ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย (ลิวิส เอ. โคเซอร์, 2533: 6) และเป็นกลไกผลักดันให้เกิดความก้าวหน้ามากกว่าการเจริญเติบโตอย่างสันติ แนวคิดทฤษฎีความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ที่เชื่อว่า ความต้องการของมนุษย์เริ่มจากความต้องการที่เป็นแรงขับทางชีวภาพที่มีมาตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งถึงแรงขับทางสังคมและทางจิตใจที่ซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์พยายามสนองความต้องการของตนเพื่อความอยู่รอดและความสำเร็จของชีวิต ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ การตอบสนองความต้องการของตนเองให้ได้มากที่สุด จึงจะมีความสุข แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (ทิตินา แคมมณี, 2558: 4) โดยเน้นการผลิตหรือบริโภคตามอัตภาพ ภายใต้ขอบเขตข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่มีอยู่ แล้วจึงเพิ่มขีดความสามารถขึ้นตามประสบการณ์และการเพิ่มพูนความรู้ในการแสวงหาและใช้จ่ายในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและส่วนรวมไปพร้อมกัน เป็นความต้องการและแสวงหาอย่างสมดุลตามอัตภาพโดยใช้ความเป็นเหตุเป็นผลและเป็นธรรม แนวคิดมินิมอลลิสม์ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ยังมีน้อยยิ่งมีความสุข การทิ้งหรือมิของใช้ให้น้อยเท่าที่จำเป็น เป็นการทิ้งภาระและความกังวลในชีวิต ความว่างและเป็นระเบียบจะทำให้จิตใจว่างเบา ความว่างที่เกิดขึ้นจะทำให้สามารถจดจ่อกับสิ่งที่เหลือซึ่งมีคุณค่าแท้หรือจำเป็นจริง ๆ

แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้มองว่า มนุษย์ต้องการสิ่งตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดในชีวิต ไปจนถึงความต้องการทางจิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ยกเว้นแนวคิดบริโภคนิยมที่กระตุ้นให้เกิดและตอบสนองความต้องการที่เกินจำเป็นให้มากที่สุด แนวคิดของคาร์ล มากซ์ ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาก และควรได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย แต่เน้นการตอบสนองให้มากทั้งในปัจจุบันจนถึงอนาคต ส่วนแนวคิดของมาสโลว์ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดมินิมอลลิสม์ เพิ่มความต้องการทางจิตใจขึ้นด้วย แต่มีการจัดการที่ต่างกัน คือ มาสโลว์ เห็นว่า ควรตอบสนอง

ความต้องการให้มาก หากบกพร่องอาจทำให้เกิดปัญหาทางจิต ส่วนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ตอบสนองอย่างเหมาะสมด้วยปัญญาและคุณธรรม และแนวคิดมินิมอลลิสม์ให้ลดความต้องการที่ไม่จำเป็น เน้นสิ่งสำคัญและคุณค่าแท้จริง การจัดการความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดเหล่านี้จึงแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ การเติมเต็มหรือตอบสนองความต้องการให้มากขึ้นกับการปรับลดความต้องการให้น้อยลง ซึ่งสัมพันธ์กับความสุขที่จะเกิดขึ้นในชีวิต กล่าวคือ ความสุขความสมบูรณ์ในชีวิตเกิดจากการตอบสนองความต้องการให้มากขึ้นอย่างเต็มที่ ดังแนวคิดบิโภคนิยม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดของคาร์ล มากซ์ รวมทั้งแนวคิดของอับราฮัม มาสโลว์ ส่วนอีกวิธีหนึ่ง ความสุขจะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์มีความต้องการที่น้อยลง คือ การปรับลดความต้องการลงให้เกิดความพอดีหรือน้อยที่สุด ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดมินิมอลลิสม์

2. ความต้องการของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาพบว่า มนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา คือ ชันธ์ 5 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปและนาม หรือมีทั้งกายและจิต เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกัน โดยอิงอาศัยกันและกัน ไม่สามารถแยกเป็นอิสระจากกันได้ จิตเป็นนามธรรม รับรู้อารมณ์และนึกคิดได้ แต่จิตต้องอาศัยร่างกายเป็นที่อยู่ และกายต้องอาศัยจิตเป็นตัวนำทาง เป็นกระบวนการอิงอาศัยกันและกัน ในทางพระพุทธศาสนายอมรับว่า การกระทำของมนุษย์จึงเกิดจากแรงจูงใจหรือความต้องการ การกระทำบางอย่างเกิดจากความต้องการที่บริสุทธิ์ตามธรรมชาติที่ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ซึ่งโดยทั่วไปมักเข้าใจผิดว่า ความต้องการทั้งหมด คือ ตัณหา หรือความต้องการฝ่ายอกุศลหรือฝ่ายชั่ว ความจริงยังมีความต้องการที่เป็นกุศลหรือฝ่ายดี คือ ฉันทะ และความต้องการที่เป็นฝ่ายกลาง ๆ คือ กัตตุกัมยตาฉันทะ ซึ่งรวมไว้ในความต้องการฝ่ายดีหรือฉันทะ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532: 486) ตัณหา หมายถึง ความกระหาย ทะยานอยาก กระสับกระส่าย ความกระวนกระวาย ไม่รู้อิ่มในสิ่งหรืออารมณ์ที่ให้เวทนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558: 86) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 305: 263; เล่ม 19 ข้อ 170: 98) ได้แก่ (1) กามตัณหา ความอยากได้ อยากมีในวัตถุหรือบุคคลที่ปรารถนา (2) ภวตัณหา ความอยากเป็น อยากมีสถานภาพบางอย่างที่ทำให้ตนเป็นบุคคลสำคัญ เป็นที่ยอมรับของสังคม และความพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ตนอยู่รอดให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (3) วิภวตัณหา ความไม่อยากเป็น อยากทำลาย อยากให้ดับสูญ คือ ต้องการหนีไปจากสถานภาพที่เจ็บปวดทุกข์ทรมานหรือไม่ปรารถนา ตัณหาทุกประเภทเป็นความต้องการที่มากเกินไป

จากความต้องการที่บริสุทธิ์ตามธรรมชาติ และตั้งอยู่บนฐานของอวิชชาจึงทำให้รู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตัวตน กระทำทุกอย่างเพื่อตัวตนในทุกวิถี และด้วยธรรมชาติของตัณหา มีลักษณะสำคัญที่เป็นข้อขัดแย้งในตัวเอง คือ เป็นความปรารถนาอันไม่รู้จักจบสิ้น และเป็นภาวะอันไม่อาจเติมเต็มได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 251: 110) ดังนั้น ตัณหาจะทำให้รู้สึกพร่องอยู่เสมอ และคอยเร่งเร้าให้เกิดการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเติมให้เต็ม แต่เติมอย่างไรก็ไม่เต็ม ชีวิตมนุษย์จึงต้องดิ้นรนตลอดเวลาและตลอดไป ตราบเท่าที่ยังปล่อยให้ตัณหาเป็นนายชีวิต ส่วนฉันทะ หมายถึง ความต้องการฝ่ายที่ติงาม เป็นกุศลธรรมฉันทะ ความรักหรือใฝ่ธรรม มีใจรักในสิ่งที่ทำหรืองานนั้น ๆ ให้บรรลุจุดหมาย เป็นความปรารถนาต่อภาวะติงามอย่างเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ด้วยฉันทะมีรากฐานมาจากปัญญา โดยมีโยนิโสมนสิการ คือ การคิดถูกวิธีตามสภาวะและเหตุผล ไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน จึงเป็นความต้องการในสิ่งที่มีคุณค่าแท้จริงของชีวิต เป็นความสุขที่ไม่พร่อง ไม่ต้องแสวงหา แต่ทำให้จิตใจเบิกบาน อิ่ม เต็ม และอยากทำดีมากยิ่งขึ้นไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองหรือคนอื่น มุ่งมั่นสร้างสรรค์พัฒนาไปสู่สิ่งที่ติงาม ก่อให้เกิดแต่การกระทำที่ติงามเป็นกุศล หรือเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ ตลอดจนการบรรลุจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ฉันทะเป็นคุณสมบัติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ดังพุทธพจน์ที่ว่า นตถิ ฉนทสส หานิ แปลว่า พระองค์ทรงมีฉันทะไม่ลดถอย ทรงปรารถนาให้คนมีความสุขหลุดพ้นจากทุกข์ ปรารถนาให้มนุษย์เป็นคนดี มีจิตใจดี มีปัญญา รู้เข้าใจธรรม และเป็นคนที่สมบูรณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562: 6-7)

กระบวนการเกิดตัณหาและฉันทะอธิบายตามหลักปฏิจจสมุปบาท คือ ตัณหาเกิดจากเวทนาเป็นปัจจัย โดยมีอวิชชาเป็นฐานราก เมื่อเสพเวทนาโดยมีอวิชชา คือ ความไม่รู้จึงเกิดความหลงผิดไปยึดมั่นถือมั่นว่า มีตัวตนหรือเป็นของตน นำไปสู่การดิ้นรนแสวงหาเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม ดำเนินต่อเนื่องไปตามวัฏจักรของกระบวนการเกิดทุกข์ แต่หากมีโยนิโสมนสิการเข้ามาแทรกหรือเกิดขึ้นในระหว่างนั้น ตัณหาอาจถูกเบียดบัง เปลี่ยนเป็นกระบวนการเกิดของฉันทะขึ้นได้ ด้วยการเกิดฉันทะเป็นกระบวนการดับอวิชชาหรือกระบวนการแห่งปัญญา ตัวอย่างเช่น การรับประทานอาหารโดยคำนึงถึงประโยชน์เรื่องการบำรุงรักษาสุขภาพร่างกาย ไม่ใช่เพื่อความอร่อย อวดหรู ฟุ่มเฟือย คือ ไม่ปล่อยให้กระแสความรู้สึกไหลไปตามเวทนาซึ่งทำให้เกิดตัณหา ส่วนกระบวนการเกิดตัณหาและฉันทะอธิบายตามแหล่งหรือสถานที่เกิด คือ ความต้องการเกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ เริ่มต้นเมื่ออายตนะ อารมณ์ และวิญญานมากระทบบรรจบกัน เกิดเป็นการรับรู้ เรียกว่า ผัสสะหรือสัมผัส

จากนั้น จึงเกิดความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้เข้ามา คือ เกิดเวทนา ได้แก่ สุข ทุกข์ หรือ เฉย ๆ จะเห็นว่า กระบวนการรับรู้เสร็จสิ้นที่ผัสสะ โดยมีอายตนะเป็นต้นทางทำให้เกิด การรับรู้อารมณ์หรือเป็นช่องทางให้เวทนาเกิดขึ้น เป็นทางแยกของการเกิดฉันทะหรือ ตัณหา (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2532: 491) หากอวิชชาเข้ามาก่อนก็จะ เป็น การเกิดตัณหา แต่หากโยนิโสมนสิการเข้ามาสกดอวิชชาและตัณหาได้ ก็จะกลายเป็น กระบวนการดับอวิชชาตัณหาหรือเป็นกระบวนการเกิดฉันทะ

จะเห็นได้ว่า ตัณหาจะคอยผลักดันให้มนุษย์ดิ้นรนแสวงหาในวัตถุ บุคคล หรือ สถานภาพบางอย่างที่ทำให้ตนรู้สึกพึงพอใจ ด้วยความยึดมั่นถือมั่น หลงคิดว่า เป็น ความสุขที่แท้จริง นำพาชีวิตไปสู่ความประมาทหมัวเมา ก่อกรรมทำชั่ว เกิดความทุกข์ไม่ รู้จักจบสิ้น ส่วนฉันทะต้องการธรรม ความจริง ความดีงาม คุณภาพชีวิต เป็นแรงจูงใจ ใฝ่สร้างสรรค์ เป็นพลังบวกที่ชักจูงให้เกิดการกระทำที่ดีงาม โน้มนำชีวิตให้ไปสู่จุดหมาย ชีวิตที่ดีงาม ทั้งในระดับโลกียะที่อำนวยความสะดวกในสุขที่แท้จริงในการดำเนินชีวิตให้แก่ ตนเองและผู้อื่น ความเจริญงอกงามในธรรมไปจนถึงภาวะแห่งความสุขสงบที่แท้จริง หลุดพ้นดับทุกข์ทั้งปวง เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นอิสระ เป็นความบริสุทธิ์ หรือบรรลุนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาหรือจุดหมายในระดับโลกุตระ

3. แนวทางการจัดการความต้องการของมนุษย์พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัยหรือเหตุเกิดแห่งทุกข์ นิโรธ หรือความดับทุกข์ และมรรคหรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ที่เป็นกลาง ๆ สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ไม่เอียงไปหาขอบสุดสองข้างที่ทำให้ลุ่มหลง อันเป็นกามสุขัลลิกานุโยค คือ การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขทั้งหลาย หรือการเผลอออกไป นอกทางที่เป็นอัตตกิลมณานุโยค โดยการประกอบความเดือดร้อนให้แก่ตน เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558: 215) ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า มัชฌิมาปฏิปทา ไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 ประการนี้ที่พระตถาคตได้ตรัสรู้ อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไป เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 1081: 592-595) พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องทุกข์ ไม่ได้เพื่อให้มนุษย์เป็นทุกข์ แต่เพื่อ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะดับทุกข์ (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2532: 906) ด้วยทรงรู้ว่า ทุกข์หรือปัญหาเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ไม่ได้มีความแน่นอนหรือคงอยู่ตลอดไป ทรงสอนให้ ยอมรับความจริงเกี่ยวกับทุกข์ตามที่เป็นอยู่ เข้าไปรับรู้เผชิญหน้าให้รู้จัก รู้เท่าทัน และ ทำความเข้าใจว่า ปัญหานั้น คือ อะไร แล้วสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาหรือสมุทัย ดัง ในขุททกนิกาย ธรรมบท ตัณหาบรรค ระบุว่า จงขุดรากเหง้าแห่งตัณหา (พระไตรปิฎก

ภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 337: 138) ครั้นทราบเหตุแห่งทุกข์หรือตัณหาแล้ว ให้ละหรือปหานะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 31 ข้อ 24: 33-35) คือ การกำจัดสาเหตุของปัญหานั้นให้หมดไป และเมื่อกำจัดอวิชชาอันเป็นต้นตอของตัณหาได้สำเร็จก็จักจะไม่ถูกตัณหาครอบงำอีก ด้วยรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรจริงแล้ว ความเบื่อหน่าย คลายความอยากและความหลุดพ้นจากทุกข์จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ “รู้ในที่นี้ คือ รู้ชัดว่า สิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีอะไรน่าผูกมัดตัวเราเข้ากับสิ่งนั้นจริง ๆ แล้ว จิตก็จะเกิดความหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาทันที” (พุทธทาสภิกขุ, 2552: 18)

การจัดการความต้องการของมนุษย์แบ่งได้ 2 ระดับ ได้แก่ (1) การละหรือดับกิเลสตัณหาชั่วคราว คือ การละกิเลสตัณหาอย่างหยาบด้วยศีล เป็นการควบคุมตนเองไม่ให้ไปเป็นไปตามความอยากหรือตัณหาที่เกิดขึ้นในใจ เป็นการละกิเลสด้วยองค์นั้น ๆ หรือองค์ธรรมที่ตรงข้ามกัน เรียกว่า ตทังคปหาน และการละกิเลสตัณหาด้วยสมาธิ โดยการควบคุมกามฉันทน์นิเวรณที่เกิดขึ้นในใจ เป็นการละกิเลสด้วยการข่มไว้ด้วยฌาน เรียกว่า วิกขัมภนปหาน และ (2) การละหรือดับกิเลสตัณหาได้อย่างเด็ดขาด เป็นการละกิเลสตัณหาด้วยปัญญา โดยการเจริญอริยมรรคได้แล้วพิจารณาเห็นความจริง จึงคลายความยึดมั่นถือมั่นเรียกว่า สมุจเฉทปหาน การจัดการความต้องการโดยการละกิเลสตัณหาเพื่อดับอวิชชา เป็นวิธีการตามแนวทางอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 8: 10-13) ซึ่งสรุปรวมอยู่ในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดการความต้องการจึงเป็นกระบวนการสร้างปัญญาเพื่อดับอวิชชาตัณหา หรือการเพิ่มความต้องการที่เป็นฉันทะเพื่อสร้างปัญญาให้มากที่สุด และให้ละหรือกำจัดความต้องการที่เป็นตัณหา คือ ดับให้หมดสิ้นไปอย่างเด็ดขาด ดังพุทธพจน์ที่ว่า ตณฺหุขโย สพฺพทุคฺขํ ชินาติ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25 ข้อ 354: 63) แปลว่า ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 354: 144) การพัฒนาปัญญาให้กล้าแกร่งเพื่อลูผลสำเร็จเป็นการจัดการในระดับโลกุตระซึ่งปฏิบัติได้ตามวิถีของอริยบุคคลโดยการเจริญวิปัสสนากัมมัญฐาน มุ่งความหลุดพ้นหรือบรรลุนิพพาน อย่างไรก็ตาม มนุษย์ปุถุชนที่ยังใช้ชีวิตอยู่ในโลกของตัณหา อยากได้เพียงความสุขที่ยังเกี่ยวข้องกับโลก ยังมีการจัดการในระดับโลกิยะ โดยการพัฒนาศีลและสมาธิ ควบคุมความประพฤติกายวาจาและฝึกจิตให้คลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ในสิ่งที่คิดว่า เป็นของตน สิ่งที่สำคัญ คือ การมีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย รวมทั้งการมีกัลยาณมิตรที่ชักจูงให้เกิดโยนิโสมนสิการหรือมีสัมมาทิฐิ คือ

ความเห็นที่ถูกต้อง คลายความหลงมกมายในสิ่งที่ผิดและชี้นำไปสู่ทางที่ถูกต้องเป็นธรรม คือ ความต้องการทำความดีหรือฉันทะ ประกอบกับการมีสติตั้งมั่น รู้เท่าทันต้นเหตุที่เกิดขึ้นในใจ จนสามารถลดละ ควบคุม เปลี่ยนหรือนำต้นเหตุมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในสังคมได้ เป็นต้น

แนวทางการจัดการความต้องการของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังนี้

(1) การจัดการความต้องการตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายหลัก คือ อริยมรรค เป็นทางที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา หรือให้มีความเป็นอยู่หรือสัมพันธ์กับโลก โดยใช้ความรู้ความเข้าใจ มองเห็นความจริงที่เป็นกลาง คือ มองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นตามธรรมชาติ ไม่ใช่มองตามที่ตนเองอยากให้เป็นอย่างหรือไม่ให้เป็นตามอำนาจของความอยากที่ครอบงำ

(2) การจัดการความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์อย่างสมดุล ชีวิตที่ดีจะต้องตอบสนองความต้องการหรือมีความสุขทั้งทางกายและใจอย่างสมดุล ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องมีความสุขทั้งในชีวิตทางโลกและทางธรรม ไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง คือ ไม่หลงใหลในกามสุข ตกเป็นทาสกิเลส ขณะเดียวกันไม่ลุ่มหลงมัวเมาเฝ้าบำเพ็ญเพียรจนเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่นให้ได้รับความลำบาก

(3) การจัดการความต้องการโดยเริ่มที่ตัวเองไปสู่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ความสุขสมปรารถนาของมนุษย์เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง การรู้จักพึงพาตนเอง แก้ปัญหด้วยตนเอง โดยมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่ถูกต้อง หมั่นฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความประพฤติที่ดีงาม ครั้นทำเหตุปัจจัยแห่งตนให้ถึงพร้อม จนรู้แจ้งความจริงและคลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนแล้ว จะสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและสิ่งอื่นในสังคมเท่าที่จะทำได้ และทำได้เต็มที่อยู่อย่างบริสุทธิ์ใจ ทั้งนี้ การมีกัลยาณมิตรและสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญในการส่งเสริมเกื้อกูลให้เกิดศรัทธาและปัญญาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

(4) การจัดการความต้องการตามจุดหมายของชีวิตแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับโลกียะ คือ ระดับการดำเนินชีวิต เป็นวิถีของปุถุชนทั่วไปจนถึงกัลยาณปุถุชน เพื่อให้มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างสุขสบาย โดยการทำมาหาเลี้ยงชีพ ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนถึงการมีความเจริญงอกงามทางธรรมหรือจิตวิญญาณ และในระดับโลกุตระ เป็นวิถีของบรรพชิตและอริยบุคคลที่มุ่งพัฒนาทางจิต ปัญญาไปสู่ความหลุดพ้น คือ นิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

1. ความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไปมองว่า สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการ คือ สิ่งตอบสนองความต้องการทางร่างกายอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต รวมทั้งจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในแต่ละระดับต่างกันไป ซึ่งสัมพันธ์กับความสุขในชีวิตดังปรากฏในงานของเสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ (ม.ป.ป.) ที่ระบุว่า ตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสุขของคนไทยและประชาชนในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ไม่ใช่ปัจจัยทางการตลาด แต่เป็นความสัมพันธ์ของบุคคลและสุขภาพ ขณะที่รายได้ก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต กระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อให้ชีวิตมนุษย์มีความสุข ไม่ควรเน้นเป้าหมายเพียงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจตามวิถีทางวัตถุนิยม แต่ควรเน้นความสุขของมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ในทำนองเดียวกันกับกัลยาณี เสนาสุ (2559) ที่ศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตในรูปแบบของความพึงพอใจในสุขภาพจิต ครอบครัว ชุมชนและงาน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย ดังนั้น การสร้างความสุขเกิดขึ้นได้จากการกำหนดนโยบายที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพที่ดี ความผูกพันในครอบครัว คุณภาพที่สูงของชุมชนและคุณภาพชีวิตในการทำงานด้วย โดยภาพรวมแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการมีลักษณะเป็นองค์รวม ไม่สุดโต่งในทางใดทางหนึ่ง ดังแนวคิดมนุษยนิยมที่เห็นว่า ทุกสิ่งมีคุณค่าและความสำคัญในตัวเอง มนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างสมดุลสอดคล้องกับความเป็นจริงให้มากที่สุด (ปรุตม์ บุญศรีตัน, 2564: 8-9)

2. ความต้องการของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา พื้นฐานมุมมองเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ตามแนวคิดจิตนิยมในปรัชญาตะวันตกและพระพุทธศาสนามีความคล้ายกัน คือ มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิตที่มีลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง โดยจิตเป็นผู้ควบคุม/สั่งการกาย แต่จิตนิยมมองว่า กายกับจิตแยกเป็นอิสระจากกันได้ ส่วนพระพุทธศาสนาเห็นว่า แม้กายกับจิตจะแตกต่างกัน แต่ทั้งสองไม่สามารถแยกเป็นอิสระจากกันได้ กายกับจิตต้องพึ่งพิงอาศัยกันจึงจะเป็นชีวิต ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับทั้งสองส่วนอย่างสมดุล และมองว่า ความสุขสมบูรณ์ของชีวิตเกิดขึ้นจากการตอบสนองความต้องการหรือแสวงหาความสุขทางกาย จิต ปัญญา ความรู้ ความสงบของจิต เสรีภาพหรือการหลุดพ้นทุกด้านอย่างผสมกลมกลืน ด้วยสิ่งทั้งหลายล้วนมีคุณค่าในตัวเองและสามารถนำไปสู่การดับทุกข์หรือนิพพาน อันเป็นจุดหมายชีวิตในทางพระพุทธศาสนาได้ จึงถือว่า มีมุมมองแนวคิดมนุษยนิยม ส่วนการจัดการความต้องการมีทั้งการเพิ่มความต้องการและลดความต้องการเช่นกันกับแนวคิดทฤษฎีทั่วไปด้วย แต่เป็นการเพิ่มความต้องการที่เป็นฉันทะเพื่อสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นมากที่สุด และ

ให้ละหรือกำจัดความต้องการที่เป็นต้นเหตุให้หมดสิ้นไป นอกจากนั้น การจัดการความต้องการของมนุษย์มีทั้งในระดับโลกุตตระ เป็นการจัดการที่มุ่งเน้นความหลุดพ้นจากพันธนาการความทุกข์ทั้งปวง คือ นิพพาน โดยกระบวนการสร้างปัญญาเพื่อดับอวิชชาต้นเหตุ อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ของมนุษย์โดยสิ้นเชิง และการจัดการในระดับโลกียะ เป็นการจัดการบรรเทาคลายทุกข์ชั่วคราว ที่มุ่งประโยชน์สุขแก่ผู้ที่ดำเนินชีวิตในวิถีโลกปัจจุบัน การจัดการความต้องการในทางพระพุทธศาสนาเป็นไปตามทางสายกลางที่เริ่มต้นจากปัญญา ใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดปัญญา เป็นการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา คือ อริยมรรค ซึ่งสรุปลงได้ตามหลักไตรสิกขา พร้อมกันกับการปลูกฝังศรัทธาให้มีความเชื่อมั่น ฝึกฝนในคุณธรรมความดีที่ถูกต้องหรือมีฉันทะ รวมทั้งการสร้างปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ และปัจจัยภายนอก คือ กัลยาณมิตรและสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ดีไปด้วย การบ่มเพาะฝึกฝนด้วยวิธีปฏิบัติเหล่านี้จะบรรเทาความทุกข์ ก่อให้เกิดความสุขความรื่นรมย์ ความสงบเย็นและเป็นอิสระทางใจ อันนำประโยชน์และความสุขมาสู่ตนเอง ครอบครัวและสังคม สอดคล้องกับจำลอง ดิษยวณิช (2541) ในบทความเรื่องพุทธศาสนากับจิตเวชศาสตร์ที่กล่าวว่า แม้ภาวะปกติสมบูรณ์ (Absolute Normality) หรือความสุขสุดยอด (Supreme Happiness) ที่ปรารถนาเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในทางพระพุทธศาสนาได้พิสูจน์แล้วว่า แม้จะเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยาก แต่พระพุทธเจ้า รวมทั้งพระอรหันต์จำนวนมากได้เข้าถึงภาวะนี้แล้ว นั่นคือ มีภาวะของผู้ที่มีสุขภาพจิตสมบูรณ์ที่สุด ภาวะจิตที่เป็นอิสระจากแรงขับที่เป็นอกุศล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้ที่ปราศจากอวิชชา ต้นเหตุ อุปาทานและกรรม มีจิตใจสงบ เยือกเย็น แจ่มใส เชื่อมั่น ปราศจากความกลัวและความกังวล เนื่องจากกิเลสที่อยู่ในวงจรถัดหรือจิตไร้สำนึกถูกทำลายโดยสิ้นเชิง พระพุทธศาสนาเป็นการปฏิบัติทางจิตเพื่อช่วยให้คนที่มีภาวะจิตปกติมีพัฒนาการทางจิตสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากระดับโลกียภูมิสู่ระดับโลกุตตรภูมิจากปุถุชนสู่อริยบุคคล นับตั้งแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ในที่สุด

3. แนวการจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธี ได้แก่ (1) การจัดการความต้องการตามทางสายกลาง (2) การจัดการความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์อย่างสมดุล (3) การจัดการความต้องการโดยเริ่มที่ตัวเองไปสู่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น (4) การจัดการความต้องการตามจุดหมายของชีวิต เป็นแนวการจัดการความต้องการของมนุษย์ที่สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่ความสุขในทางพระพุทธศาสนาโดยทั่วไป อาทิ แนวทางการสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) และคณะ (2556) ที่รวบรวมเป็นหนังสือชื่อว่า สุขที่ได้ธรรม ซึ่งสรุปวิธีการสร้างความสุขใน 4 ขั้นตอนว่า สุขเพิ่มเมื่อเริ่มด้วยธรรม คือ

การทำหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องเป็นธรรม การพัฒนาตนเองในทิศทางที่ถูกต้องเป็นธรรม การพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ด้วยธรรม และสุขที่ได้ทำ ทำแล้วได้สุข และสอดคล้องกับอำนาจ ยอดทอง (2558) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความอยากในฐานะเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง และสรุปท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อตัณหา คือ (1) ควรละ กำจัดหรือทำลาย และ (2) สามารถใช้ตัณหาละตัณหา คือ การใช้กิเลสเป็นอุบายไปสู่ความดีงาม ส่วนท่าทีต่อฉันทะ เป็นหน้าที่ที่พึงกระทำเพื่อพัฒนาตนเองสู่จุดหมายสูงสุด คือ นิพพาน ด้วยวิธีการ 3 ระดับ คือ (1) กุศลธรรมระดับพื้นฐาน ได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม (2) กุศลธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และ (3) กุศลธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับบทความของพุทธทาสภิกขุกับการออกมาจากวัฏฏะของเกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์ (2562) กล่าวคือ การออกมาจากวัฏฏะต้องอาศัยธรรมนิยาม คือ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง 8 ประการ รวมกันเป็นสิ่งเดียวเรียกว่า มรรคมีองค์ 8 โดยมีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำทางแห่งการปฏิบัติ เพราะธรรมนิยามเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นการรวมกันทั้งจิตนิยมและวัฏฏะนิยมสู่หลักในการดำเนินชีวิต ธรรมนิยาม หมายถึง การรู้จักและการเข้าใจธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ และผลอันเกิดจากการปฏิบัติตามหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องกระบวนการปลูกฝังค่านิยมการบริโภคด้วยพุทธิปัญญาสำหรับวัยรุ่นของกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ (2557) ที่พบว่า พระพุทธศาสนามีลักษณะของการบริโภคด้วยพุทธิปัญญา ตามหลักโยนิโสมนสิการ โภชนะ มัตตัญญูตา อินทริยสังวร โดยใช้หลักไตรสิกขา สัปปริสธรรม 7 และภาวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะค่านิยมบริโภคด้วยพุทธิปัญญา และสรุปว่า รูปแบบของกระบวนการปลูกฝังค่านิยมที่มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาวัยรุ่นให้เกิดค่านิยมที่ดีตามหลักพุทธธรรมได้ และแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลในการคิดกับค่านิยมการบริโภคด้วยพุทธิปัญญา นอกจากนี้ ยังสะท้อนว่า ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ โดยเริ่มจากครอบครัว สถาบันศึกษา รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) และการมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรที่รัก คอยชี้แนะ สนับสนุน เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให่วัยรุ่นมีการพัฒนาพฤติกรรมจิตใจและปัญญา ตามหลักพุทธธรรมที่สูงขึ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดการความต้องการของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา ล้วนมีหลักการสำคัญเดียวกัน คือ ทางสายกลาง ซึ่งปฏิบัติโดยการนำมรรคมีองค์ 8 มาจัดเป็นรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายเฉพาะในหลากหลายวิธีการ แต่ต่างมุ่ง

ไปสู่การมีวิถีชีวิตที่ดั่งามรณรมย์ มีจิตใจรณเณร สงบ ตั้งมั่นในคุณความดีจนถึงการเป็นอิสระของจิตที่หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสตัณหาหรือบรรลุนิพพานได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

การนำองค์ความรู้ที่ได้จากแนวทางการจัดการข้างต้นมาสังเคราะห์เป็นวิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่มีคุณภาพทั้งกายและใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างราบรื่น และมีความสุขในวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนาใน 3 ระดับ คือ รณรมย์ รณเณร เป็นอิสระ ดังนี้ (1) เพื่อให้เป็นปุณชน ผู้อยู่ในวิถีโลกอย่างรณรมย์ (2) เพื่อให้เป็นกัลยาณปุณชน ผู้มีใจมั่นคงสงบรณเณร (3) เพื่อให้มีวิถีเยี่ยงอารยชน ผู้มีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายและความเข้มข้นในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลด้วย โดยการฝึกฝนปฏิบัติใน 3 ระดับ ดังนี้ (1) ใช้ชีวิตให้พอดี (2) ยกวิถีแห่งจิต (3) มุ่งชีวิตอุดมปัญญาและมีตัวชีวิต ได้แก่ ถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน คือ ถูกต้อง-ตามทำนองคลองธรรม เหมาะสม-ตามอรรถภาพทุกระดับ และครบถ้วน-ทั้งกายใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ใช้ชีวิตให้พอดี คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึงพาตนเองได้ ไม่ยากจน มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในชีวิตการงานและครอบครัว อยู่ในสังคมได้อย่างมีราบรื่นมีความสุข เริ่มโดยการสำรวจความต้องการของตัวเองว่า สิ่งที่ตนอยากได้ อยากมี อยากเป็นนั้น มีความพอดีกับตน คือ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นหรือสิ่งอื่น แต่เป็นการสร้างความสุขในแบบฉบับของตนเองตามหลักสันโดษ ได้แก่ (1) การปรับความต้องการให้พอดี โดยปรับทัศนคติทางความคิดและพฤติกรรมของตนเองแล้วตอบสนองมันในแบบที่ไม่ก่อทุกข์ตามอรรถภาพ (2) การทำงานให้พอดี ขยันหมั่นเพียรและหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ ซื่อสัตย์ ไม่โลภหรือหักโหมจนเกินกำลัง มีความอดทนทั้งทางกายและอดกลั้นต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่มาจากกิเลสตัณหา การข่มใจไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ (3) การบริโภคว่างพอดิ รู้จักประมาณตน กินอยู่ ใช้จ่ายตามความจำเป็นและประโยชน์แท้จริงตามอรรถภาพ มีสติ ไม่ประมาทและมีระเบียบวินัยในตนเอง (4) ประพฤติตนให้พอดิ การแสดงออกทางกายวาจาที่สุภาพ ส้ารวม มีมารยาท เสมอต้นเสมอปลาย และ (5) การมีและเป็นเพื่อนที่ดี มีความจริงใจ กล้าหักท้วงเมื่อกระทำการอันไม่สมควร คอยช่วยเหลือชี้แนะทางไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงานที่ดี

ประการที่สอง ยกวิถีแห่งจิต หมายถึง เป็นผู้มืศีลธรรมดั่งาม จิตใจที่สงบมั่นคง เริ่มจาก (1) หาเวลาว่างออกจากความวุ่นวายในสังคมหรือสิ่งรบกวนจิตใจ อยู่ในที่สงบ รวมถึงการจัดสถานที่ให้สะอาด เรียบร้อยเพื่อให้จิตใจผ่อนคลายและปล่อยวาง (2) การ

ฝึกเป็นคนใจดี มีเมตตา กรุณา มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ให้ความรักความปรารถนาดี รับฟัง เมื่อเกิดปัญหาคอยช่วยเหลือ และมีเจตนาดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข (3) การให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจเพื่อคลายความยึดติดในทรัพย์สินหรือความเห็นแก่ตัว การให้อภัยสามารถคลายความยึดมั่นถือมั่นในใจ (4) การรู้จักบุญคุณและตอบแทนผู้มีพระคุณ เพื่อนร่วมโลกและสิ่งแวดล้อมตามสมควรแก่ฐานะและสถานการณ์ (5) การรักษาศีลตามความเหมาะสม ไม่เบียดเบียนทำร้ายตนเองและผู้อื่น สังคมที่มีศีลจะไม่ระวางในชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งอันเป็นของรัก (6) การฟังธรรมและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาตามโอกาส สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาที่ถูกต้อง ไม่มั่งงาย เป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง นำไปสู่การปฏิบัติธรรมที่ถูกหลัก รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามธรรม

ประการที่สาม มุ่งชีวิตอุดมปัญญา หมายถึง ใจเป็นอิสระด้วยหลุดพ้นจากบ่วงของตัณหา ชีวิตที่อุดมปัญญา คือ ชีวิตของผู้รู้ ว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ไม่นั่นนอน ไม่มีตัวตน ไม่มีอะไรเป็นของเราหรือของใครโดยแท้จริง ดังอริยบุคคลจะเกี่ยวข้องกับเวทนาด้วยสติปัญญาและสติสัมปชัญญะ ปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่น หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาที่ผูกมัด อยู่อย่างไร่ทุกข์ในใจ จิตเป็นอิสระ ต่างกับปุถุชนที่เสพเวทนาหรือรับรู้อารมณ์ทั้งหลายด้วยอวิชชา จึงต้องดิ้นรนไปตามอำนาจของกิเลสตัณหาและทุกข์ไม่สิ้นสุด ดังนั้น จึงควรแสวงหาปัญญาความรู้มาสู่ตน ให้อยู่กับทุกข์ได้อย่างไม่ทุกข์ ด้วยรู้เท่าทันและควบคุมตัณหาที่คอยผูกมัดได้แม้ในบางคราว ซึ่งพอจะบรรเทาคลายทุกข์ได้บ้าง โดย (1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมั่นศึกษา อ่าน ฟัง หรือเข้ารับการอบรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรม (2) การฝึกคิดอย่างมีเหตุผลกฎวิธีหรือโยนิโสมนสิการ (3) การฝึกตนด้วยการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเจริญสติหรือฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามธรรมชาติ ซึ่งทำได้ในทุกกิจกรรมของชีวิต

ภาพ 1 พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์

สรุป

บทความนี้ได้ศึกษาความต้องการของมนุษย์ในแนวคิดทฤษฎีทั่วไปและพระพุทธศาสนา รวมทั้งวิเคราะห์แนวทางจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธีพบว่า แนวคิดทฤษฎีทั่วไปมองว่า มนุษย์ต้องการสิ่งตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดในชีวิต รวมทั้งความต้องการทางจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการความต้องการ คือ เพิ่มการตอบสนองความต้องการให้มากขึ้นกับลดความต้องการให้น้อยลง ในทำนองเดียวกันกับพระพุทธศาสนาที่มีการจัดการ ทั้งการเพิ่มความต้องการและลดความต้องการเช่นเดียวกัน แต่เป็นการเพิ่มความต้องการที่เป็นฉันทะเพื่อสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นให้มากที่สุด และให้ละหรือกำจัดความต้องการที่เป็นตัณหา คือ ดับให้หมดสิ้นไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า ตณฺหุขโย สพฺพทฺกฺขํ ชินาติ แปลว่า ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง กระบวนการสร้างปัญญาเพื่อดับอวิชชาตัณหานี้เป็นการจัดการในระดับโลกุตระ ที่มุ่งความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงเข้าสู่นิพพาน นอกจากนั้น ยังมีการจัดการในระดับคัลยาณมา คือ ในระดับโลกียะที่มุ่งประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตในวิไลโลก เป็นการจัดการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว โดยการควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมทางกายวาจา ฝึกจิตให้คลายความยึดมั่นถือมั่น พยายามเปลี่ยนหรือนำตัณหาที่เกิดขึ้นมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในสังคม ส่วนแนวทางการจัดการความต้องการของมนุษย์โดยพุทธวิธีสรุปได้ ดังนี้ (1) การจัดการตามทางสายกลาง (2) การจัดการตามธรรมชาติของมนุษย์อย่างสมดุล (3) การจัดการโดยเริ่มที่ตัวเองสู่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น (4) การจัดการตามจุดหมายของชีวิต โดยผู้วิจิตรได้นำเสนอองค์

ความรู้ คือ พุทธวิธีการจัดการความต้องการของมนุษย์ ดังนี้ (1) ใช้ชีวิตให้พอดี (2) ยกวิถีแห่งจิต (3) มุ่งชีวิตอุดมปัญญา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่มีคุณภาพ อยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างราบรื่นและมีความสุขในวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนาใน 3 ระดับ คือ รื่นรมย์ ร่มเย็น เป็นอิสระ โดยมีตัวชี้วัด ได้แก่ ถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การจัดการความต้องการของมนุษย์ยังมีหลากหลายวิธี ซึ่งสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ตามจุดหมายชีวิตของแต่ละบุคคล การเรียนรู้เรื่องความต้องการหมั่นสำรวจ แยกแยะและทำความเข้าใจความต้องการที่เกิดขึ้นกับตนเองเพื่อจะได้จัดการความต้องการที่ถูกต้องอันจะนำมาซึ่งชีวิตที่สมดุล เกิดความสุขในครอบครัวการทำงานและสังคมไปพร้อมกัน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) การเสริมสร้างปัจจัยภายนอกในการกระตุ้นให้เกิดฉันทะในชีวิต 2) แนวทางการทำแบบสำรวจความต้องการทั้งแบบต้นทางและฉันทะเพื่อนำมาใช้ในทางที่สร้างสรรค์ 3) การพัฒนาชีวิตตามแนวทางของอริยบุคคล 4) ความสุขกับความว่าง 5) คุณค่าของมนุษย์ในวิถีแห่งโลกสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กมลาศ ภูวนาธิพงศ์. (2557). *กระบวนการปลูกฝังค่านิยมการบริโภคด้วยพุทธิปัญญา สำหรับวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กัลยาณี เสนาสุ. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย*. รายงานการวิจัย. สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์. (2562). แนวคิดของพุทธทาสภิกขุกับการออกมาจากวัตถุนิยม. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*. 3 (2), 171-194.
- จำลอง ดิษยวณิช. (2541). พุทธศาสนากับจิตเวชศาสตร์. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 43 (3), 266-291.
- ทศนา แคมมณี. (2558). *ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรุทม์ บุญศรีตัน. (2564). *หลักพุทธจริยศาสตร์*. เชียงใหม่: โพธิ์บัณฑิต.
- เปลโต้. (2534). *เฟโด (วาระสุดท้ายของโสกราตีส)*, พิมพ์ครั้งที่ 6. ส. ศิวรักษ์. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ปาจารย์สาร.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัฒม์.
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). (2554). *ปรารถนาอ่านคือลมหายใจ*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ปรารถนา.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอู่) และคณะ. (2556). *สุขที่ได้ธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- พุทธทาสภิกขุ. (2552). *คู่มือมนุษย์ของพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 เล่ม 25*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11, 15, 19, 25, 31*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไมเคิล คีย์อิง. (2537). *แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: สรุปสาระสำคัญของ Agenda 21 ในเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา*. มานพ เมฆประยูรทอง. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.
- ลิวอิส เอ. โคเซอร์. (2533). *แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ตอนคาร์ล มาร์กซ. จาเมรี พัทธวงษ์. (ผู้แปล)*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วศิน อินทสระ. (2554). *ปัญหาน่าสนใจทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2540). *ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *มองดู ฉันทะ-ตณหา ไฉนมาตั้งแต่เจกีสขาน*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัฒม์.
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *ความสุข: กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับการพัฒนาและนโยบายสาธารณะ, บทสรุปจากการสังเคราะห์งานประชุมนานาชาติ เรื่องความสุขและนโยบายสาธารณะ วันที่ 18-19 กรกฎาคม 2550 กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.happy.society.org/EN/paper/paper09.pdf>*
- อำนาจ ยอดทอง. (2558). *ศึกษาวิเคราะห์ความอยากในฐานะเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 3 (1), 1–22.

รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ เรือนจำกลางเชียงใหม่

The Chiang Mai Central Prison's Rehabilitation Patterns for Theft Offenders

ฉัตรชัย อุประแสน¹, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์², สหัทธยา วิเศษ³

Chatchai Uprasas¹, Tipaporn Yesuwan², Sahathaya Wises³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่^{1, 2},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา³

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus^{1, 2},

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus³

Corresponding Author, E-mail: chatchai062@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 35 คน โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบกึ่งโครงสร้าง รวมถึงการสนทนากลุ่มจำนวน 10 คน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเรือนจำกลางเชียงใหม่แล้วนำมาพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์แบบบูรณาการ จากนั้น นำเสนอรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1. รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในเรือนจำกลางเชียงใหม่มี 2 ประเภท ได้แก่ (1) ผู้กระทำความผิดครั้งแรก เป็นผู้กระทำความผิดด้วยความจำเป็นหรือถูกกดดันตามสถานการณ์ และ (2) ผู้กระทำความผิดซ้ำซากหรือมากกว่า 2 ครั้ง ที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับไปก่อเหตุที่มีลักษณะเดิม 2. ขั้นตอนการพัฒนาแบบการแก้ไขฟื้นฟูแบบบูรณาการ เป็นการนำรูปแบบปัจจุบันมาพัฒนาใหม่โดยนำรูปแบบที่เกิดจากความต้องการของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์มาศึกษา สัมภาษณ์และ

สังเกตพฤติกรรมจากการอบรมเพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นกระบวนการและวิธีการรูปแบบใหม่ 3. การนำเสนอรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูที่ได้จากการพัฒนาตามกระบวนการที่ดำเนินการอบรมผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ซึ่งได้รูปแบบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย คือ รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ที่มีการอบรมแก้ไขฟื้นฟูตามความต้องการของผู้ต้องขัง การทำกิจกรรมในการพัฒนาจิตใจและการช่วยเหลือเมื่อพ้นโทษออกไป

คำสำคัญ: คดีลักทรัพย์; ผู้กระทำความผิดซ้ำ; ผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์; ผู้ต้องขังเด็ดขาด; รูปแบบการฟื้นฟู

Abstract

This research is an action research based on qualitative research methodology through collecting the data from related documents, in-depth interview with 35 key informants which is used structured and semi-structured interviews, and focus group discussion with 10 key informants. The objectives of this research are to study the rehabilitation of offenders at Chiang Mai Central Prison, to develop an integrated rehabilitation pattern for theft offenders, and to present a rehabilitation pattern for theft offenders at Chiang Mai Central Prison. The data analysis is based on content analysis according to the research objectives.

The results show that 1) there are two types of rehabilitation patterns at Chiang Mai Central Prison: (1) first-time offenders, necessary or pressured offenders and (2) repeated offenders or more than two times who cannot change their behavior and return to their original crimes. 2. The steps for developing the integrated rehabilitation patterns concern with the development of current patterns into a new processes by studying theft offenders' require, interview, and behavioral observation from the training and then analyze and conclude as a new process and method. 3. A present of rehabilitation patterns derived from the development of the theft offender trained process has obtained the new pattern into practice. The body of knowledge from the research is

the rehabilitation patterns for theft offenders with rehabilitation training based on the needs of inmates, activity in mental development, and support after released from prison.

Keywords: Theft Case; Repeated Offender; Perpetrator in Theft; Decisive Inmate; Regeneration Pattern

บทนำ

เรือนจำกลางเชียงใหม่เป็นหน่วยงานในสังกัดของกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งลงโทษของผู้ที่มีอำนาจทางกฎหมาย โดยรับตัวและควบคุมผู้ต้องขังให้เข้ามาอยู่ในเรือนจำ และให้ประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤตินิสัย ฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังพร้อมจัดสวัสดิการให้การสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้ต้องขัง โดยปฏิบัติตามเป้าหมายของกรมราชทัณฑ์ คือ คืบคนดีสู่สังคม และปกป้องไม่ให้ผู้ต้องขังหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่ เป็นการแก้ไขบำบัด ฟันฟู พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการจัดระบบการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันผู้ต้องขังในทุกคดี ทางเรือนจำได้จัดให้เป็นแขนงหนึ่งของภารกิจ ในด้านการควบคุมแก้ไข และพัฒนาให้ผู้ต้องขังมีจิตได้สำนึกที่ดี ละเว้นการประพฤติชั่วร้ายศีล 5 ข้อ ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับไปประพฤติปฏิบัติเวียนวนหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก การแก้ไขฟันฟูและพัฒนาผู้ต้องขังที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้ร้ายโดยสันดานเป็นงานที่ยากยิ่งเนื่องจากผู้กระทำผิดส่วนใหญ่สะสมพฤติกรรมความคิดและจิตสำนึกในทางที่ไม่ถูกต้องมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นบุคคลที่มีสภาพจิตผิดปกติ คือด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยเฉพาะผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ การจัดรูปแบบแก้ไขฟันฟูเพื่อพัฒนาให้ผู้กระทำผิดได้ปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยและความคิดตลอดจนพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นอย่างคนปกติทั่วไป จึงถือได้ว่า มีความยากเป็นพิเศษ ในส่วนคดีลักทรัพย์มีการเริ่มศึกษาหาแนวทางการปฏิบัติทั้งด้านเอกสารและนโยบายเกี่ยวกับทรัพย์ จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ตามมาตราต่าง ๆ ที่ให้เรือนจำปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์พบว่า ยังไม่มีการอบรมหรือโครงการตลอดจนรูปแบบที่แก้ไขฟันฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับคดีลักทรัพย์โดยตรงส่วนใหญ่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการแก้ไขฟันฟูเกี่ยวกับเรื่องคดียาเสพติดมากกว่า แต่หลักสูตรโครงการต่าง ๆ เป็นเพียงกรอบนโยบาย

ตามพันธกิจ ซึ่งถือปฏิบัติตามแนวการแก้ไขฟื้นฟูผู้สืบทอดกันมาเท่านั้น ดังนั้น จึงควรศึกษาด้านรูปแบบปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหารูปแบบที่มีความชัดเจน และสามารถให้ผู้ต้องขังปฏิบัติได้จริงจากการศึกษาค้นคว้าก็ยังพบจุดด้อยของรูปแบบเดิมเป็นการจัดรูปแบบตามนโยบายแต่ผู้ต้องขังไม่สามารถได้เลือกในการปฏิบัติได้ อาจต้องจัดรูปแบบการพัฒนาทั้งด้านอบรม จัดกิจกรรม ปลุกจิตสำนึก เพื่อให้ผู้ต้องขังพ้นโทษไปสามารถนำไปปฏิบัติได้และประกอบอาชีพได้ตามความต้องการซึ่งในการอบรม อีกทั้งยังมีงานวิจัยของณัฐชนน ธนานุรักษ์วงศ์ (2562) ได้กล่าวว่า สภาพปัญหาผู้กระทำความผิดมีเพียงเจตนาต้องการมุ่งเอาทรัพย์สินไปจากการครอบครองของผู้ที่ครอบครองเท่านั้น โดยมีได้คำนึงเลยว่า ผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ยื่นให้ซึ่งทรัพย์สินจะมีกรรมสิทธิ์ อีกทั้งประกอบกับอาชีพไม่สามารถเลี้ยงชีพได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่จะต้องนำผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์มาพัฒนาแก้ไขฟื้นฟูเพื่อเสริมสร้างปลุกจิตสำนึกและแนวทางปฏิบัติตามความต้องการของผู้กระทำความผิดต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการอบรมหรือปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มคดีลักทรัพย์อย่างถูกต้องชัดเจน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการสร้างรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมให้ผู้กระทำผิดหลังพ้นโทษ ไม่ปฏิบัติตนผิดศีลธรรม ฝ่าฝืนแต่เรื่องสุจริต พัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ ไม่สร้างปัญหาอาชญากรรมในสังคมซ้ำ เรียกว่า ส่งคนดีสู่สังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่แบบบูรณาการ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

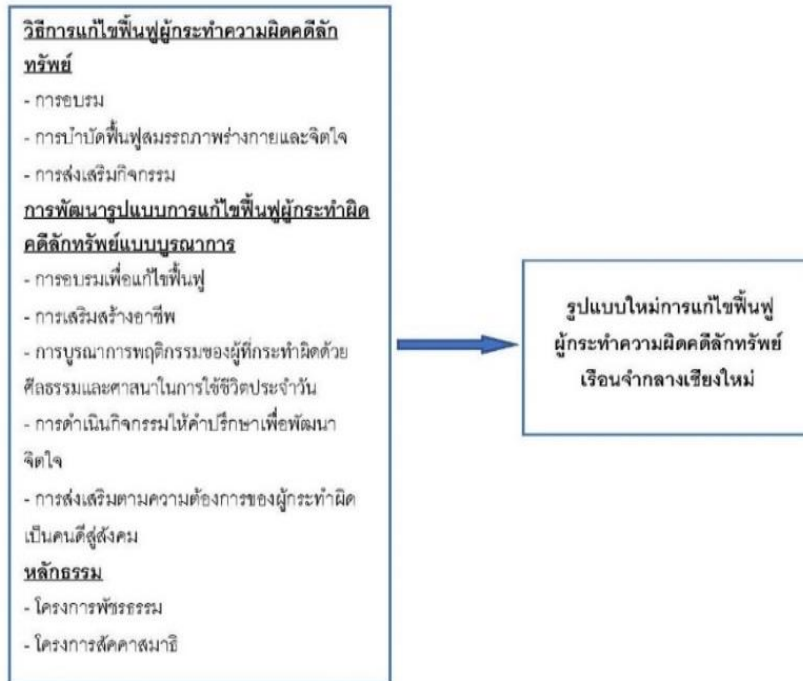
1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องประเมินจากการอบรมรูปแบบปัจจุบันก่อนที่จะนำมาเป็นการพัฒนารูปแบบใหม่ โดยการสังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์

จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีลักทรัพย์เท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ จำนวน 20 คน เป็นผู้ต้องขังเฉพาะที่ถูกคำพิพากษาในคดีลักทรัพย์เท่านั้น กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จำนวน 15 คน เป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นผู้ที่มีความรู้ที่เหมาะสมสำหรับให้ความรู้ภายในเรือนจำกลางเชียงใหม่ และกลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน 10 คน เป็นการสนทนากลุ่มที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปแบบการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

3. พื้นที่ในการวิจัย เรือนจำกลางเชียงใหม่ เลขที่ 122 หมู่ 6 ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะสามารถทราบและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรม หรือทำกิจกรรมในรูปแบบปัจจุบันเพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู การวิจัยนี้ไม่สามารถดำเนินการในแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และไม่ได้หารายละเอียดก่อนจากการศึกษาข้อมูลของเรือนจำ แต่เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องมีข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม โดยนำประเด็นตามกรอบแนวคิดมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ 2) แบบการสนทนากลุ่มย่อย เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากคำแนะนำหรือจุดแข็งจุดอ่อนที่ก่อให้เกิดสิ่งเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การพัฒนารูปแบบ โดยมีการใช้กรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. การรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินงานปฏิบัติการหารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดคดีลักทรัพย์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารข้อมูลรูปแบบปัจจุบัน ปัญหาของผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 2) การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 รูป/คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย 3) ขอนหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ ทั้ง 3 กลุ่ม โดยสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ และกลุ่มที่ 2 ผู้กระทำความผิด ส่วนสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญ 4) การจัดเวทีสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 5) สรุปแนวทางพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู 6) การพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูจากรูปแบบปัจจุบันให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำความผิดในคดีลักทรัพย์ 7) การนำรูปแบบที่ได้จากการพัฒนาแล้วไปใช้ 8) การประเมินรูปแบบที่พัฒนาแล้วจากการสังเกตพฤติกรรมกลุ่มผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อประเมินความเปลี่ยนแปลงของผู้กระทำผิดในคดีลักทรัพย์ 9) การนำเสนอรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ที่ได้มาซึ่งการพัฒนาแบบฉบับบูรณาการใหม่

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย ทำการจัดระบบหมวดหมู่ เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูและการสัมภาษณ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาของการสัมภาษณ์ที่เชื่อมโยงกับรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ ทั้งนี้ เพื่อสรุปผลแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์และการพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ พร้อมทั้งนำองค์ความรู้มาสร้างเป็นรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. รูปแบบวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ พบว่า เรือนจำกลางเชียงใหม่ มีการบริหารงานที่ในด้านต่าง ๆ ตามบริบทโครงสร้างของเรือนจำเพื่อให้มีความสอดคล้องกับกรมราชทัณฑ์ มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ดำเนินงานแบบรัดกุม รวมถึงแบ่งลักษณะหน้าที่ในการบริหารงานได้อย่างชัดเจน ไม่ซับซ้อน และการกระทำความผิดเรือนจำกลางเชียงใหม่สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1 การกระทำความผิดครั้งแรก เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่พอจะแก้ไขได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่กระทำความผิดพลาดพลั้ง ยังไม่ได้ถลำเข้าสู่วงจรอาชญากรรมอาชีพ กลุ่มผู้กระทำความผิดครั้งแรกนี้ เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่พอจะแก้ไขได้ โดยเรือนจำได้จัดอบรมเข้าสู่โปรแกรมการแก้ไขต่าง ๆ แต่หลักการปฏิบัติยังไม่เข้มข้น อาจส่งผลหรือมีแนวโน้มทำให้ผู้กระทำความผิดครั้งแรกเมื่อกลับออกไปอาจไปก่อเหตุซ้ำเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำก็เป็นได้ เนื่องจากหากการดำเนินการอบรม ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูและการส่งเสริมกิจกรรมอาชีพต่าง ๆ แก่ผู้กระทำความผิดในคดีลักทรัพย์ครั้งแรก ไม่ได้ศึกษากระบวนการในการก่อเหตุแบบเชิงลึก การจัดการอบรมก็อาจจะไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความประสงค์ และประเภทที่ 2 การกระทำความผิดมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป หรือที่เรียกว่า ผู้กระทำความผิดซ้ำ ผู้ที่เคยกระทำความผิดในคดีลักทรัพย์และถูกตัดสินดำเนินคดีในลักษณะเดิม มีสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดซ้ำคือการกระทำความผิดนั้นมา โดยมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ผิดอะไร ใครก็ทำแบบนั้น กระทั่งนำไปสู่การกระทำความผิด ทางเรือนจำได้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดโดยการใช้มาตรการควบคุมอย่างเคร่งครัด หรือหากจะบำบัดแก้ไขก็จำเป็นต้องใช้โปรแกรมที่เข้มข้นเป็นพิเศษ เป็นแนวทางที่มุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ อาจแบ่งกลุ่มการทำกิจกรรม เพื่อให้พฤติกรรมของการกระทำความผิดของผู้ต้องขังเป็นไปตามโปรแกรมของทางเรือนจำ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1 (2564) กล่าวว่า “ผู้กระทำความผิดครั้งแรกนี้มองว่า ยังเป็นผู้ที่สามารถ

แก้ไขฟื้นฟู ไม่ให้กลับไปกระทำผิดอีก ทางเรือนจำกลางเชียงใหม่ได้จัดอบรมฟื้นฟู บำบัดจิตใจ ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมให้ผู้กระทำผิดเมื่อพ้นโทษออกไปแล้วสามารถไปประกอบอาชีพและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้” และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2 (2564) กล่าวว่า “สาเหตุในการกระทำความผิดคดีลักทรัพย์ อาจกระทำเพราะมีความจำเป็นที่ต้องการนำทรัพย์สินไปเลี้ยงชีพหรือมีความจำเป็นอย่างอื่น จึงต้องลงมือกระทำความผิดลงไป”

2. การพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่แบบบูรณาการพบว่า ต้องพัฒนาโดยมีการเปลี่ยนแปลงส่วนที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขัง โดยการนำรูปแบบปัจจุบันมาพัฒนาและนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลในรูปแบบที่ใช้ปัจจุบันว่า มีความสอดคล้องตามที่ผู้วิจัยได้ร่วมศึกษากับผู้เชี่ยวชาญและดำเนินการจัดรูปแบบที่ขาดหายไป และนำข้อสรุปดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบเดิมเพื่อให้ได้รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูใหม่ที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น 2) การนำผลการศึกษาในรูปแบบปัจจุบันที่ยังมีข้อบกพร่องในกระบวนการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติต่อไป 3) ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญนำไปวิเคราะห์และนำไปสู่กระบวนการรูปแบบใหม่ที่สามารถเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่สมบูรณ์และชัดเจนมากที่สุด 4) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรม และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปเสริมเนื้อหาที่มีอยู่ในรูปแบบ และเพิ่มเติมในส่วนที่จัดทำเพื่อพัฒนาเป็นในรูปแบบใหม่ 5) การนำข้อมูลในการจัดหารูปแบบเฉพาะคดีลักทรัพย์ จากการนำเสนอรูปแบบปัจจุบันเพื่อหาจุดอ่อนและจุดแข็งของรูปแบบ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาแบบการแก้ไขฟื้นฟูใหม่ 6) จากข้อมูลในการที่จะพัฒนาได้สร้างรูปแบบใหม่เพิ่มเติม เพื่อการพัฒนาแก้ไขข้อมูลการจัดโปรแกรมเดิม โดยเพิ่มการส่งเสริม การอบรมเพื่อฟื้นฟู และการทำกิจกรรมบูรณาการเชิงพุทธ นอกจากนี้ ยังเสนอแนะและให้ความสำคัญในการพัฒนาด้วยการดูแลก่อนปล่อย การให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์โดยเฉพาะอันจะนำไปสู่การพัฒนาแบบที่แท้จริง 9) การจัดกระบวนการรูปแบบการพัฒนาแบบใหม่ โดยการเสริมสร้างการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติของกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมในคดีลักทรัพย์โดยเฉพาะ และเกิดประโยชน์กับตัวผู้ที่เข้ารับการอบรม โดยมีแบบแผนโครงสร้าง การปฏิบัติ ขั้นตอนและเสริมสร้างความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

3. การนำเสนอรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่พบว่า เป็นการพัฒนารูปแบบเดิมมาสู่รูปแบบในการบูรณาการร่วมกับแนวทางของเชิงพุทธและส่งเสริมพัฒนาคุณภาพให้กับผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ หรือการ

พัฒนาตามสิ่งที่ผู้ต้องชังต้องการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตภายในสังคมโดยการสามารถพึ่งตนเองได้ การจัดกิจกรรมและหาแนวทางร่วมกับผู้เข้ารับการอบรมโดยได้ดำเนินการจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มจัดหารูปแบบที่พัฒนา ซึ่งมีลักษณะบูรณาการร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1) รูปแบบการอบรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟู โดยได้รูปแบบใหม่ในการดำเนินการและได้มาซึ่งความต้องการของกลุ่มผู้ปฏิบัติ ด้วยการแยกวิธีการด้านการอบรมเป็นการส่งเสริมการวางเป้าหมายชีวิต และการเสริมสร้างอาชีพตามความถนัด 2) รูปแบบการทำกิจกรรมเป็นการบูรณาการโดยใช้หลักธรรมเชิงพุทธ อบรมศีลธรรมจริยธรรม เป็นการจัดรูปแบบการพัฒนาจิตใจ การวางแผนดำเนินชีวิตของผู้กระทำความผิดด้วยหลักธรรม โดยเริ่มจากการรู้จักตนเองผู้ต้องชังในคดีลักทรัพย์ เพื่อเรียนรู้ข้อดี-ข้อเสียของตนเอง การปฏิบัติธรรม การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การฝึกสติ การปรับเปลี่ยนทัศนคติตามหลักธรรม การมีสติปัญญาและความนึกคิด และการอบรมสร้างหลักของความเป็นจริง และ 3) รูปแบบการดำเนินงานช่วยเหลือหลังพ้นโทษ ด้วยหาวิธีการแหล่งทุน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องชังมีต้นทุนในการต่อยอดอาชีพและปฏิบัติตนด้วยความสุจริตหลังพ้นโทษ และติดตามผลการใช้ทุนเพื่อรายงานผลงานจากการช่วยเหลือต่อไป

อภิปรายผล

1. รูปแบบวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่พบว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 การกระทำความผิดครั้งแรก โดยผู้กระทำผิดไม่ได้เป็นอาชญากรรมอาชีพ ไม่ได้ทำซ้ำซาก สอดคล้องกับแนวคิดของแสวง บุญเฉลิมวิภาส (2539) ที่ระบุว่า การกระทำผิดซึ่งในบางกรณีผู้กระทำอาจไม่ได้กระทำผิดเอง แต่ได้ใช้บุคคลอื่นที่ไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดแทน โดยการผิดพลาดไม่ได้ที่จะกระทำผิด และในการกระทำผิดโดยไม่ได้ตั้งใจแต่เป็นเหตุที่กระทำผิดได้ และประเภทที่ 2 การกระทำความผิดมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป ซึ่งเรียกว่า ผู้กระทำความผิดซ้ำ เป็นผู้ที่เคยเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่ทางเรือนจำกลางเชียงใหม่ ทั้งสองประเภทนี้มีสาเหตุมาจากการกระทำผิดเพราะไม่มีทุนทรัพย์ในการก่อร่างสร้างตัว นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุมาจากระบุถึงกายในสังคม สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ภายในครอบครัวและเพื่อนชักชวนให้กระทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรพัฒน์ มั่นยำ และศุภกร ปุณณฤทธิ์ (2563) ที่พบว่า การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องชังในคดีลักทรัพย์มีสาเหตุและแรงจูงใจมาจากรอบรู้ที่ชั่วร้าย กระทั่งไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และสภาพแวดล้อมในสังคมไม่ให้

การยอมรับผู้ต้องขังที่ออกไปใช้ชีวิตภายในสังคม จึงเป็นเหตุให้กระทำความผิดซ้ำ และสอดคล้องกับทฤษฎีของมอลท์ (Maltz, 2001) ที่ระบุว่า ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่มีปัญหา ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสาเหตุโดยตรงของพฤติกรรมอาชญากร จึงต้องมีการแก้ไขในการกระทำผิดนั้น ไม่ให้เกิดปัญหาหรือการกระทำผิดอีก

2. การพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่แบบบูรณาการพบว่า การพัฒนารูปแบบแก้ไขฟื้นฟูควรมีรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูในคดีลักทรัพย์โดยเฉพาะ โดยนำรูปแบบของเรือนจำด้านการจัดโปรแกรมการกระทำผิดทางทรัพย์สินมาปรับเปลี่ยนให้เกิดความสอดคล้องตามกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้ และพัฒนาให้มีความสมดุล โดยเลือกเฉพาะโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูด้านกิจกรรมการฝึกอาชีพ การให้การศึกษาและการพัฒนาจิตใจ และสร้างรูปแบบที่ตรงตามความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมให้มากที่สุด ซึ่งผู้อบรมต้องได้รับสิทธิในการเข้าร่วมการจัดโครงสร้างการอบรม เพราะการดำเนินการนั้นเป็นการฝึกฝนให้ผู้เข้ารับการอบรมนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง โดยมีแบบแผน โครงสร้าง การปฏิบัติ ขั้นตอนการนำไปสู่กระบวนการที่สอดคล้องกับผู้ต้องขังในกลุ่มของคดีลักทรัพย์ และเสริมสร้างความมั่นคง มั่นคงและยั่งยืนสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิต ท้าววานันต์ (2561) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้ต้องขังกระทำความผิดซ้ำควรมีการพัฒนาในขณะที่จำคุกอยู่ในเรือนจำ และให้การติดตามดูแล ช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษสู่สังคม การพัฒนาผู้ต้องขังโดยมุ่งเน้นการพัฒนาสุขภาวะทางด้านจิตวิญญาณที่สูญเสียไปเพราะการกระทำผิดและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การสอดแทรกกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำรงชีวิต การส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของตนเอง รวมทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของนัทธี จิตสว่าง (2540) ที่กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการบำบัดการแก้ไขรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุ ข้อบกพร่องที่เป็นเหตุแห่งการกระทำผิด หรือจัดการกระบวนการในการฟื้นฟูที่ดีกว่าเดิม และสอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพร หิมะคุณ ศรีสมบัติตระกูล (2559) ซึ่งพบว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ปรับปรุงเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโดยปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยจะคอยดูแล สอดส่อง ช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ ในด้านของอาชีพ ด้านจิตสำนึกและการเสริมสร้างเพื่อการพัฒนา

3. รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่พบว่า การอบรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟูได้มาซึ่งความต้องการของกลุ่มผู้ปฏิบัติหรือกลุ่มของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ โดยแยกวิธีการดำเนินการด้านการอบรมส่งเสริมบทลงโทษทาง

กฎหมาย อันเป็นการพัฒนาตามรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูแนวใหม่ โดยเน้นความเข้าใจตัวบทของกฎหมาย การอบรมแบบสร้างสรรค์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ การอบรมส่งเสริมการวางแผนชีวิตของตนเอง การประดับประดาครอบครัว การหาแนวทางช่วยเหลือ การเสริมสร้างอาชีพตามความถนัด รวมถึงการพึ่งพาผลของผู้ต้องขังเพื่อเป็นแนวทางในการฝึกวิชาชีพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมรูปแบบการทำกิจกรรมบูรณาการเชิงพุทธในด้านการปลูกฝังจิตสำนึก โดยใช้หลักธรรมมาบูรณาการกับการปฏิบัติกิจกรรมจริง รวมถึงด้านการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ เช่น กิจกรรมการปฏิบัติธรรมเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การบูรณาการกิจกรรมร่วมกับการพัฒนาจิตใจเพื่อใช้ชีวิตของหลังพ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครกร ไชยพงษ์ และคณะ (2561) ที่พบว่า แนวทางการฟื้นฟูผู้ต้องขังต้องให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการส่งเสริมให้การศึกษาและการฝึกวิชาชีพ ซึ่งจะสามารถเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังได้ ส่วนการฝึกอบรมวิชาชีพควรมีความหลากหลายตามความสนใจ ทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทักษะ และต้องสอดคล้องกับประเด็นในการฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะงานวิจัยนี้เป็นผู้ต้องขังกลุ่มคดีลักทรัพย์ จึงควรเน้นการฝึกและส่งเสริมวิชาชีพตามความถนัด รวมถึงการให้การศึกษา การปลูกฝังและพัฒนาจิตใจให้รู้จักประกอบสัมมาชีพต่อไป ในประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนภสร รัตนนันทชัย และคณะ (2563) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการฝึกทักษะแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งสอดคล้องในประเด็นการจัดกิจกรรมให้กับผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ อันเป็นการปรับเปลี่ยนและวางแผนชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรมในงานวิจัยนี้ เพราะต้องมีการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและนำมาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาตนเอง รวมถึงการวางแผนชีวิตครอบครัวอย่างยั่งยืนในอนาคต และสอดคล้องกับแนวคิดของรศ.สุคนธ์ มกรมณี (2550) ในเรื่องแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาตามทฤษฎีของแม็กนามารา (McNamara) ในประเด็นวิธีการวางแผนทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด หรือการจัดทำแผนปฏิบัติที่ส่งเสริมด้านอาชีพระยะสั้นตามความต้องการของผู้กระทำผิด โดยการอบรมและการดำเนินงานต้องให้ผู้กระทำผิดมีความสนใจ และสามารถนำไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จในอนาคตได้ เพราะผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ต้องการอาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริงตามความถนัด และสามารถนำอาชีพที่ได้รับการพัฒนาแล้วมาเป็นแนวทางการวางแผนชีวิตหลังพ้นโทษได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการตามขั้นตอนใหม่ ซึ่งมีการพัฒนาจากรูปแบบที่เรือนจำกลางได้นำมาใช้ปัจจุบัน นำมาปรับเปลี่ยนการใช้กับผู้ต้องขังกระทำความผิดคดีลักทรัพย์โดยเฉพาะ มีการพัฒนารูปแบบที่มีความสมดุลและความพร้อมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ต้องขังและราชการ จึงได้องค์ความรู้ในการพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วย

1. รูปแบบการอบรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู คือ ต้องส่งเสริมบทลงโทษทางกฎหมายในเรื่องกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเรื่องกฎหมายอาญาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคดีลักทรัพย์เท่านั้น เป็นการศึกษาวิธีการที่นำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูตามขั้นตอนการดำเนินงานของเรือนจำ เลือากลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขังที่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ส่งเสริมการวางเป้าหมายชีวิต เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการวางแผนชีวิตเพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพจากความต้องการของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาของสังคม และสามารถรู้ถึงการปฏิบัติตน ครองตน มีแบบแผน และการเสริมสร้างอาชีพตามความถนัดด้วยการจัดประเภทเพื่อให้สามารถจัดโปรแกรมการอบรมให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังแต่ละคนเป็นการเฉพาะ อันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดีลักทรัพย์ได้อย่างแท้จริง

2. รูปแบบการทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมการพัฒนาการปลูกจิตสำนึก โดยใช้หลักธรรมจากโครงการสัจจะสามาธิ (สมาธิใจสู่สวรรค์) มาบูรณาการเข้ากับลักษณะของกิจกรรมให้ปฏิบัติได้จริง ส่วนการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจได้ใช้หลักธรรมในโครงการพัชรธรรมด้วยการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม เจริญวิปัสสนากรรมฐาน การฝึกตั้งสติเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติตามหลักธรรมจากการปฏิบัติ โดยบูรณาการจัดกิจกรรมผสมผสานระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและการอบรมตามกระบวนการในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรม

3. รูปแบบการช่วยเหลือหลังพ้นโทษ คือ การอบรมและทำกิจกรรมตามรูปแบบ โดยการประเมินก่อนและหลังการอบรม เมื่อได้รับการประเมินแล้วจะสามารถรู้พฤติกรรมของผู้ต้องขัง จากนั้น หาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์หรือพบปะครอบครัวและผู้นำชุมชน เป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจหลังจากพ้นโทษ อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ทราบกิจกรรมการแก้ไข ฟื้นฟู และติดตามผลงาน โดยการใช้เทคโนโลยีตามยุคสมัยในการเปิดช่องทางในการรับให้คำปรึกษาในการใช้ชีวิตหลังพ้นโทษ และเยี่ยมติดตามความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังที่ออกไปประกอบอาชีพด้วยทุนที่เรือนจำได้ช่วยเหลือ

องค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่ดังแสดงในภาพ ดังนี้

ภาพ 2 รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์

สรุป

รูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์เรือนจำกลางเชียงใหม่เป็นการนำรูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำกลางเชียงใหม่มาพัฒนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปแบบที่ใช้กับผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์โดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินคำพิพากษาในคดีลักทรัพย์ได้มีรูปแบบที่ปฏิบัติได้โดยการปฏิบัติเฉพาะคดี เป็นประโยชน์สูงสุดของแนวทางราชการ ประกอบด้วย 1. การนำวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดของเรือนจำกลางเชียงใหม่มาพัฒนาเพื่อหาจุดเด่นจุดอ่อนของรูปแบบปัจจุบันเพื่อปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมในสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข ในการใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ และนำองค์ความรู้ที่ได้จากข้อมูลมาพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างเสริมรูปแบบตามผลสัมฤทธิ์ เป็นแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทุกกลุ่มของคดี 2. การพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ เป็นการสร้างรูปแบบที่มีความต้องการของผู้ต้องขังให้มากที่สุด ซึ่งผู้ต้องขังได้รับสิทธิในการเข้าร่วมการจัดโครงสร้างในการอบรม เพราะการดำเนินการในรูปแบบที่ได้มานั้น มีการอบรม การจัดกิจกรรม และการช่วยเหลือ เป็นการฝึกฝนแบบบูรณาการเพื่อให้ผู้ต้องขังพัฒนาตนเอง

และเกิดประโยชน์ มีแบบแผน โครงสร้าง การปฏิบัติ ขั้นตอนการนำไปสู่กระบวนการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในกลุ่มของคดีลักทรัพย์ 3. การจัดรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดคดีลักทรัพย์ โดยการปฏิบัติตามกระบวนการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและได้เสริมสร้างความต้องการในการจัดระบบขั้นตอนที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง และสามารถนำมาพัฒนากับผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับการปฏิบัติตามลักษณะรูปแบบ ทั้งการเสริมสร้างด้านการอบรมของบทกฎหมายเฉพาะคดี การวางเป้าหมายชีวิต อาชีพตามความต้องการของผู้ต้องขัง การพัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาจิตใจ ปลุกจิตสำนึกด้วยการบูรณาการเชิงพุทธเข้ามาขัดเกลา และการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ต้องการทุนหรือต้องการความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐชนน ธนารักษ์วงศ์. (2562). ปัญหาในการแบ่งแยกความผิดฐานลักทรัพย์กับความผิดฉ้อโกง. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นภสร รัตนนันทชัย และคณะ. (2563). กระบวนการการพัฒนาสันติภาวะของผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ: กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 8 (3), 882-896.
- นัทธิ จิตสว่าง. (2540). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิमित ท้าวพานต์. (2561). การพัฒนาแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังไร้ญาติ. *รายงานการวิจัย*. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1. (2564). นักทัณฑวิทยาชำนาญการเรือนจำกลางเชียงใหม่. *สนทนากลุ่ม*. 10 พฤศจิกายน.
- ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2. (2564). นักวิชาการพัฒนาฝีมือแรงงานปฏิบัติการกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เขต 19 จังหวัดเชียงใหม่. *สนทนากลุ่ม*. 10 พฤศจิกายน.
- รสสุคนธ์ มกรมณี. (2550). ทฤษฎีการแก้ปัญหาและแนวปฏิบัติพื้นฐาน. *วารสารการศึกษาไทย สวัสดิการสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา*. 4 (30), 41-45.
- ระพีพร หิมะคุณ ศรีสมบัติตระกูล. (2559). แนวทางการบริหารงานคุมประพฤติเชิงพื้นที่โดยการแบ่งเขตพื้นที่เพื่อดำเนินงานคดีสอดส่องฟื้นฟูและการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและบูรณาการประสานจับกุมผู้กระทำความผิดเงื่อนไข. *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสระแก้ว กรมคุมประพฤติ.

- วโรปพัฒน์ มั่นยำ และศุภกร ปุณฺณฤทธิ. (2563). สาเหตุและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์: กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*. 6 (3), 74-83.
- แสง บัญเฉลิมวิภาส. (2539). *หลักกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อัศกร ไชยพงษ์ และคณะ. (2561). แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำที่ดี: ความมั่นคงจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*. 11 (2), 83-95.
- Maltz, M. D. (2001). *Recidivism*. Orlando, Florida: Academic Press.

รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา

A Model of Buddhist Local Museum Management in Phayao Province

พระสุกฤษฎี ปิยสีโล (ทะรินทร์)¹, พระครูวรารณวิฑูรย์²,
พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์³, ชูชาติ สุธะ⁴

Phra Sukrit Piyasīlo (Tarin)¹, Phrakhruworawanvittoon²,
Phongprabhakorn Surarin³, Chuchat Sutta⁴

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: sukid.tha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวความคิดการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา 2) ศึกษาสภาพการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา 3) เสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 13 รูป/คน จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผลแล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวความคิดการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา เพื่ออนุรักษ์วัตถุโบราณให้เป็นคลังสะสมภูมิปัญญาที่แสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น และปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของประวัติความเป็นมาของตน รวมทั้งให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สภาพการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา ดังนี้ (1) ด้านบุคคล เป็นลักษณะคณะกรรมการที่วัดแต่งตั้งโดยมีโครงสร้างการบริหารงาน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและเจ้าอาวาสผู้มีอำนาจในการสั่งการ (2) ด้านการเงิน การจัดการยังไม่ชัดเจน ขาดงบประมาณสนับสนุน รายได้มาจากการบริจาค (3) ด้านอาคารสถานที่ การจัดแสดงเป็นสัดส่วนตามลักษณะเนื้อหา (4)

ด้านการจัดการ การวางแผนอย่างเป็นระบบและปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม 3) รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิจิตรพิพิธในจังหวัดพะเยา ดังนี้ (1) ความมั่นคง ควรแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดหน้าที่และมอบหมายงานที่ชัดเจน งบประมาณ บริหารจัดการที่ต่อเนื่อง และแผนการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ (2) การมีส่วนร่วม ของพระสงฆ์และชุมชนควรร่วมกันดูแลรักษา ภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนแหล่ง ทุน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการ รวมทั้งการมีเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (3) ความยั่งยืน บุคลากรควรมีความรู้ด้านภัณฑารักษ์ การวางแผนใช้งบประมาณ ความปลอดภัยในการเก็บรักษาวัตถุโบราณ โครงสร้างการบริหารจัดการ การกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย สำหรับองค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) ด้านคุณธรรมของ ผู้สร้างได้อาศัยหลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงาน 2) ด้านการมีส่วนร่วม คนในชุมชน และหน่วยงานเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อดูแลรักษาและสนับสนุน 3) ด้านการใช้ ทรัพยากรได้ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดบน พื้นฐานของความพอเพียง และเป็นไปตามศักยภาพที่ชุมชนมีอย่างเต็มที่และดีที่สุด 4) ด้านการบริหารจัดการมีการวางแผนงานและโครงสร้างการบริหารเพื่อให้เกิดการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) ด้านการนำเสนอปรีชาธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิจิตรพิพิธ ได้แสดงเนื้อหาประวัติพระพุทธศาสนาและหลักธรรมผ่านการจัดแสดงวัตถุต่าง ๆ อาทิ หลักอิทธิบาทและไตรลักษณ์

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ; พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น; วิจิตรพิพิธ

Abstract

The aims of research article are 1) to study the concept of establishing a local museum, 2) to study the management condition of the Buddhist local museums in Phayao Province, and 3) to present the management model of the Buddhist local museum in Phayao Province. This study is conducted by the qualitative research method through the document studies, interview with 5 key informants, including a group discussion of 13 people, and then analyzed the data to discuss the research results and present in a descriptive technique.

The results reveal that 1) the concept of establishing a local museum in Phayao Province is for conserving the antiques to be a repository of local identity wisdom, cultivating the local people to pay

attention to the importance of their history, and creating a learning resource and community participation. 2) The management condition of the Buddhist local museums in Phayao Province is divided into 4 aspects: (1) man: it is managed as a committee under the supervision of the monastery which consists of a management structure, division of responsibilities, and the abbot's authority to manage it; (2) money: it is unclear management, lack of support budget, and income gained from donations; (3) material: the exhibition is proportional according to the nature of the content; (4) management: it is both of a systematic planning and appropriate adjustment. 3) The management model of Buddhist local museums in Phayao Province are as follows: (1) stability: to be appointed the committee, to define the duties and assignments clearly, to manage the budget continually, and to plan as an effective management; (2) participation: to support monks and communities to maintain the museum, to gain funding sources from government and private sector, to use technology for managing, and to join a network of local museums; (3) sustainability: to give the curatorial knowledge to staff members, to plan to use budget, to keep antiques safely, to build a structured of board committee, and to set the vision, mission, policy. The body of knowledge from research is that 1) morality: the founder's morality depends on the principle of 4 Iddhipādas; 2) participation of people in the community and agencies has to join to maintain and support each other; 3) resource use: it has to respond the needs of people in community, to use it for maximum benefit on the basis of sufficiency and the fullest and best potential for the community; 4) management: it has to have a clear planning and management structure in order to achieve continuous development; 5) presentation of Dharma puzzles: the Buddhist local museum presents the content of Buddhist history and principles of Dharma through displaying objects such as the Iddhipādas and the Tilakkhaṇa.

Keywords: Management Model; Local Museum; Buddhist Way

บทนำ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดขึ้นจากความพยายามของบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรที่มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างคลังความรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่แสดงเรื่องราว วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและประวัติท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่เป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของและดูแลเอง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นสถานที่แสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ในมุมมองของท้องถิ่นเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักความเป็นมาของตนเองและทรัพยากรในท้องถิ่น (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล และคณะ, 2547: 23-24) พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นจากความคาดหวังและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นอกจากนั้น ยังแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประชากร อาณาบริเวณชุมชนได้ โดยมีบทบาทและหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ อนุรักษ์และจัดแสดงมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง เป้าหมายสูงสุดของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ การเป็นเครื่องมือประการหนึ่งของท้องถิ่นที่มีไว้เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นรู้จักตนเอง (สมลักษณ์ เจริญพจน์, 2547: 84) โดยสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและศรัทธาในตัวเอง ความมั่นใจ และสามารถสร้างกำลังใจให้คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน

ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์จากทั่วประเทศของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (ม.ป.ป.) พบว่า พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมด 1,591 แห่ง ทั้งในส่วนของภาครัฐ เอกชนและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์หลายแห่งมักเป็นเพียงสถานที่หรือคลังเก็บวัตถุสิ่งของ ยังมีได้เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเพลิดเพลิน อีกทั้งยังไม่ได้ตอบสนองเป้าหมายให้คนในชาติได้รู้และเข้าใจความเป็นมาของตนเองและเกิดสำนึกในความเป็นไทย นอกจากนี้ การให้ความสำคัญแก่อาคารสถานที่ การจัดตกแต่งให้ทันสมัย รวมถึงรูปแบบการนำเสนอโดยสื่อมัลติมีเดียที่ให้ความสวยงามเข้าใจ ซึ่งบางครั้งมากเกินไปจนเกิดความจำเจ จึงทำให้การจัดตั้งหรือปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ต้องใช้งบประมาณมหาศาล (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551: 81-84) สำหรับจังหวัดพะเยามีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวน 16 แห่ง ซึ่งมีรูปแบบการจัดการและการจัดแสดงที่แตกต่างกัน บางแห่งประสบผลสำเร็จจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งเข้าสู่ภาวะวิกฤต กลายเป็นเพียงคลังเก็บของที่ปิดประตูทิ้งไว้ ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ (พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (โยธิน ฐานิสโร), 2557: 60) ยิ่งไปกว่านั้น การบริหารจัดการ

พิพิธภัณฑสถานของวัดหลายแห่งยังขาดการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการ แต่ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว ทำให้มีความเสี่ยงในการบริหารจัดการในด้านการสืบทอดสู่รุ่นต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังมีวัดอีกหลายแห่งที่ต้องการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้น แต่ยังไม่มีแนวทางการพัฒนาหรือรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม

ด้วยเหตุดังกล่าว ในเบื้องต้นผู้วิจัยจึงได้สำรวจพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดพะเยาที่มีการจัดการโดยวัดและพระสงฆ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ (2) พิพิธภัณฑสถานเวียงพาว วัดลี และ (3) พิพิธภัณฑสถานความทรงจำ วัดเชียงทอง เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างและการจัดการพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดพะเยาทั้งสามแห่ง และหารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดพะเยาแล้วนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสม สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับท้องถิ่นในมิติทางพระพุทธศาสนาได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการพิพิธภัณฑสถานวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแผนการวิจัย ดังนี้

1) ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ได้แก่ (1) การกำหนดปัญหาการวิจัย (2) การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (3) การกำหนดกรอบแนวคิด (4) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างและการจัดการพิพิธภัณฑสถาน (5) การลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม สังเกตการณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (6) การประมวลผลข้อมูลการศึกษาทั้งหมดแล้วจัดเวทีเสวนากลุ่มเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) ขั้นศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา สังเกตการณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มย่อย สำหรับการคัดเลือกพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดพะเยาได้ใช้เกณฑ์พิจารณาจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการ

โดยวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ 1) หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ 2) พิพิธภัณฑ์เวียง พยาว วัดลี และ 3) พิพิธภัณฑ์ความทรงจำ วัดเชียงทอง ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภายใน ได้แก่ พระสุนทรกิตติคุณ, ผศ.ดร. (หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ) พระวิมลญาณมุนี (พิพิธภัณฑ์เวียงพยาว วัดลี) พระครูไพจิตรธรรมาภรณ์ (พิพิธภัณฑ์ความทรงจำ วัดเชียงทอง) 2) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภายนอก ได้แก่ พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ, ดร. (ผู้เชี่ยวชาญด้านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น) และอาจารย์เกื้อพงษ์ ชัยตรุณ (ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์เมืองพะเยา) 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวนแต่ละ 2 คน รวม 6 คน ประกอบด้วยผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

2. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีการ ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิสุทธิพุทธในจังหวัดพะเยา จำนวน 5 รูป/คน 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิสุทธิพุทธในจังหวัดพะเยา จำนวน 13 รูป/คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์สรุปด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดพะเยาพบว่า หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ เกิดจากพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์เมืองพะเยาผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะศิลาจารึก ส่วนพิพิธภัณฑ์เวียงพยาว วัดลี และพิพิธภัณฑ์ความทรงจำ วัดเชียงทอง เกิดจากความชอบสะสมวัตถุโบราณของเจ้าอาวาส จึงได้เก็บรวบรวมรักษาไว้ก่อนที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์ การสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทั้งสามแห่งเป็นการอนุรักษ์วัตถุโบราณให้เป็นคลังสะสมภูมิปัญญาอันแสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น และปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของรากเหง้าความเป็นมาของตนเอง วัตถุประสงค์ในการสร้างพิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เก็บรักษาและจัดแสดงวัตถุโบราณเหมือนกัน แต่หอวัฒนธรรมนิทัศน์สร้างขึ้น

สืบเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนวิธีการสร้างพิพิธภัณฑ์พบว่า เริ่มจากการสะสม เก็บรวบรวมไว้ที่กุฏิ วิหาร ศาลาเปรียญ เมื่อมีจำนวนวัตถุโบราณและผู้สนใจมากขึ้นจึงนำมาจัดแสดง โดยได้ปรับปรุงอาคารให้เหมาะสมในการจัดแสดง ส่วนแหล่งทุนในการสร้างพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่มาจากการบริจาค หอวัฒนธรรมนิทัศน์ได้รับการอุปถัมภ์โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พิพิธภัณฑ์เวียงพยาวได้รับงบประมาณจากกรมศิลปากรและหน่วยงานภาครัฐ พิพิธภัณฑ์ความทรงจำได้รับการบริจาคภายในชุมชนและบางส่วนจากศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เมื่อพิจารณาคุณค่าของการสร้างพิพิธภัณฑ์พบว่า ทั้งสามแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เกิดการศึกษาค้นคว้า สร้างความภาคภูมิใจ สร้างสำนึกรักหวงแหน และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า พิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งมีเอกลักษณ์หรือจุดเด่นที่ต่างกัน ได้แก่ หอวัฒนธรรมนิทัศน์มีศิลปะจารึกจำนวนมากเป็นจุดเด่น พิพิธภัณฑ์เวียงพยาวมีงานพุทธศิลป์หินทราย และพิพิธภัณฑ์ความทรงจำมีผลิตภัณฑ์ข้าวของเครื่องใช้ที่มีอายุ 50-100 ปี ด้วยเอกลักษณ์ที่กล่าวมาจึงมีผู้เที่ยวชมเพื่อศึกษาเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งอย่างต่อเนื่อง

2. สภาพการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑ์ตามหลักการจัดการแบบ 4Ms อันประกอบด้วยบุคคล (Man) เงิน (Money) วัสดุดิบ (Material) วิธีการจัดการ (Method/Management) (ปณัฐพงศ์ นรดี, 2554: 56-59) เพื่อใช้ในการประเมินผลหรือบริหารงาน โดยสรุปได้ว่า

1) การจัดการบุคคลพบว่า พิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งมีการจัดการบุคคลที่ต่างกัน ได้แก่ หอวัฒนธรรมนิทัศน์มีการจัดการบุคคลที่ชัดเจนตามโครงสร้างการทำงาน มีคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการในการทำงานที่ชัดเจน ทั้งฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหารงานทั่วไป พิพิธภัณฑ์เวียงพยาวมีการจัดการบุคคลแบบครึ่งคณะกรรมการ โดยอำนาจตัดสินใจอยู่ที่เจ้าอาวาส มีคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการบริหาร ผู้อำนวยการในการแบ่งหน้าที่ทั้งฝ่ายบริหารทั่วไปและฝ่ายวิชาการ แต่การการบริหารงานอยู่ภายใต้คำสั่งของเจ้าอาวาสเป็นหลัก ส่วนพิพิธภัณฑ์ความทรงจำมีการจัดการบุคคลโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการ ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ บางครั้งทางชุมชนเข้ามาช่วยดูแล แต่ไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก บุคลากรส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ภายในวัด และพบว่า ความยั่งยืนของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นอยู่กับโครงสร้างของคณะกรรมการ พิพิธภัณฑ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

2) การจัดการการเงินพบว่า หอวัฒนธรรมนิทัศน์และพิพิธภัณฑ์เวียงพยาวแรกเริ่มได้รับทุนสนับสนุนจากทางรัฐบาล ส่วนพิพิธภัณฑ์ความทรงจำได้รับเงินจากการบริจาคเป็นหลัก และพบว่า มีเพียงหอวัฒนธรรมนิทัศน์ที่มีงบประมาณการบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑ์ ส่วนพิพิธภัณฑ์เวียงพยาวและพิพิธภัณฑ์ความทรงจำไม่มีงบประมาณการบริหารภายใน จึงมีเพียงพระภิกษุสงฆ์ในวัดและจิตอาสาในชุมชนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ

3) การจัดการวัสดุอุปกรณ์พบว่า หอวัฒนธรรมนิทัศน์และพิพิธภัณฑ์เวียงพยาวมีอาคารพิพิธภัณฑ์ที่แยกเป็นเอกเทศในการจัดแสดง ส่วนพิพิธภัณฑ์ความทรงจำใช้พื้นที่ภายใต้กุฏิส่วนหนึ่งในการจัดแสดง อย่างไรก็ตาม ในการจัดแสดงทั้งสามแห่งมีการแบ่งสัดส่วนตามลักษณะพื้นที่การจัดแสดง การปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา คือ สงบร่มเย็น สวยงาม สะอาดเรียบร้อย สะดวกสบาย นอกจากนั้น ภายในวัดทั้งสามแห่งมีโบราณสถาน โบราณวัตถุหลายอย่าง ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์

4) การบริหารจัดการพบว่า พิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งมีการบริหารจัดการที่ต่างกัน หอวัฒนธรรมนิทัศน์มีการวางแผนการบริหารจัดการ ทรัพยากรบุคคลที่พอเพียง มีงบประมาณและแหล่งทุนชัดเจน ส่วนพิพิธภัณฑ์เวียงพยาวมีการวางแผนการบริหารจัดการ แต่ขาดทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ ส่วนใหญ่ได้รับการบริจาคจากนักท่องเที่ยว ส่วนพิพิธภัณฑ์ความทรงจำ การบริหารจัดการอยู่ที่เจ้าอาวาส ทรัพยากรบุคคล คือ พระสงฆ์ภายในวัด ยังขาดความรู้ในการดูแลรักษาที่ดีพอและงบประมาณในการบริหารจัดการมาจากการบริจาคของคนในชุมชน ในด้านการประชาสัมพันธ์ได้ใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก แต่ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการนำเสนอเนื้อหาหรือการจัดแสดง

3. รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงขอเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา ได้แก่

1) ความมั่นคง (Stability) รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธที่มีความมั่นคง ได้แก่ ด้านการจัดการบุคคล ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ทางวัดแต่งตั้งขึ้น โดยอยู่ภายใต้ความดูแลของวัด คณะกรรมการควรประกอบด้วยเจ้าอาวาสหรือบุคลากรภายในวัด และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา นักวิชาการท้องถิ่น ด้านการจัดการการเงิน ควรมีงบประมาณการบริหารจัดการอย่าง

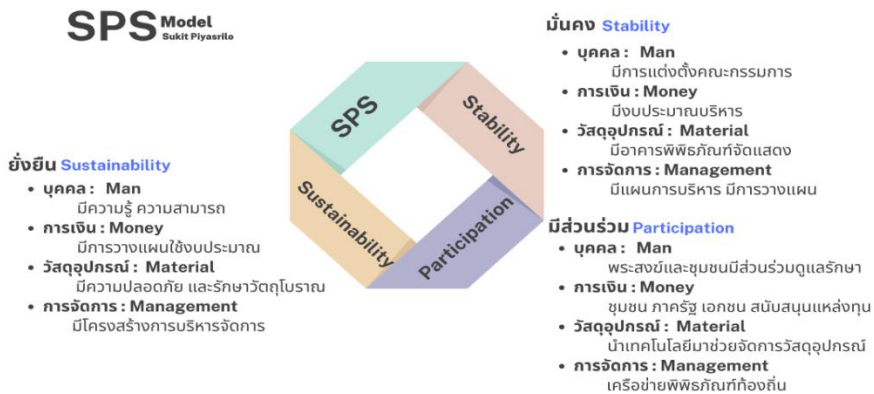
ต่อเนื่อง การสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์และการจัดจำหน่ายของที่ระลึก การบริจาค การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อหมุนเวียนหรือเพิ่มรายได้ ด้านการจัดการวัสดุอุปกรณ์ ควรมีอาคารจัดแสดงที่แยกเป็นเอกเทศออกจากอาคารส่วนอื่น มีสิ่งปลูกสร้างเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดแสดงเป็นสัดส่วน ปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ร่มรื่น สงบและสะอาดอยู่เสมอ ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการกำหนดแผนการบริหาร การวางแผนปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและชัดเจนให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน เพื่อให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การมีส่วนร่วม (Participation) รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ได้แก่ ด้านการจัดการบุคคล พระสงฆ์และชุมชนควร ร่วมกันเป็นคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์และดูแลรักษา ตลอดถึงมีจิตอาสาจากชุมชน และ มีการอบรมนักเรียนหรือประชาชนในพื้นที่ในการดูแลรักษาพิพิธภัณฑ์ การนำเที่ยวชม พิพิธภัณฑ์ ด้านการจัดการการเงิน ทั้งชุมชน ภาครัฐ เอกชน ควรร่วมกันสนับสนุนเป็น แหล่งทุน มีการจัดนิทรรศการหรือกิจกรรมร่วมกันเพื่อหารายได้เข้าพิพิธภัณฑ์ รวมทั้ง สามารถกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาจัดจำหน่ายภายใน พิพิธภัณฑ์ได้ด้วย ด้านการจัดการวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยจัดการ บริหาร การจัดระบบวัสดุอุปกรณ์ การจัดแสดง การนำเสนอเนื้อหาและการ ประชาสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ ควรเข้าร่วมเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อ พัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีคุณภาพและให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

3) ความยั่งยืน (Sustainability) รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธที่มีความยั่งยืน ได้แก่ ด้านการจัดการบุคคล ควรมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านภัณฑารักษ์ มีการให้สวัสดิการแก่บุคลากรเพื่อเป็นแรงจูงใจ ด้านการ จัดการเงิน ควรมีการวางแผนใช้งบประมาณ การขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุน ต่าง ๆ ด้านการจัดการวัสดุอุปกรณ์ ควรเก็บรักษาวัตถุโบราณอย่างปลอดภัยตามสภาพ เดิมและป้องกันมิให้เสียหาย ด้านการบริหารจัดการ ควรมีโครงสร้างการบริหารจัดการ เพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบแบบแผน การแบ่งฝ่ายรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม มี การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย มีแผนงานการใช้งบประมาณ มีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมา จึงสรุปเป็นรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธใน จังหวัดพะเยาเรียกว่า SPS Model ดังภาพต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา “SPS Model”

อภิปรายผล

1. แนวคิดการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา การสร้างและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แท้จริงต้องเกิดจากความต้องการหรือการริเริ่มของคนในชุมชน ช่วยกันทำหน้าที่ในการจัดการ ดูแล รักษาและดำเนินการเอง บางแห่งอาจมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือด้วย เช่น หอวัฒนธรรมนิทัศน์สร้างขึ้นสืบเนื่องมาจากพระราชดำริในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์ทั้งสามแห่งเริ่มจากเจ้าอาวาสมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประกอบกับความชอบสะสมวัตถุโบราณ จึงสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่ออนุรักษ์วัตถุโบราณเหล่านั้นให้เป็นคลังสะสมภูมิปัญญา และปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของประวัติความเป็นมาของตนเอง รวมทั้งให้เป็นแหล่งเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของปรีดี ตา เณริณเฝ้า กอนันตกุล (2547) ที่กล่าวถึงการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขสำคัญหลายประการ เช่น เงื่อนไขนโยบายของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของรากเหง้าและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความภูมิใจในอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมนโยบายการสร้างงานและอาชีพให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยว หรือเงื่อนไขความต้องการของคนในท้องถิ่นที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนที่กำลังจะสูญหายไป เช่น

วิถีชีวิต ประเพณี ขนบธรรมเนียมและความเชื่อ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง (2553) ที่กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเป็นรูปแบบหนึ่งของ พิพิธภัณฑสถานไทย ซึ่งก่อตั้งขึ้นในหลายลักษณะ เช่น พิพิธภัณฑสถานวัดที่เกิดขึ้นจาก พระภิกษุผู้สนใจเก็บรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ที่ตกทอดมาในวัดแล้วจัดตั้งขึ้นเป็น พิพิธภัณฑสถาน มีการสะสมเพิ่มเติมโดยการแสวงหาหรือรับบริจาคจากญาติโยมที่ศรัทธา การสนับสนุนมักอยู่ในรูปของการบริจาคเงินและสิ่งอำนวยความสะดวกจากผู้มีจิต ศรัทธาเพื่อให้คนในท้องถิ่นได้เข้าใจและภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง และเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้คนต่างถิ่นได้เรียนรู้ โดยสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานอาจเป็น ของเฉพาะประเภทหรือหลากหลายประเภทที่สะท้อนคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือ เกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ แต่ หลายแห่งได้เก็บรักษาของที่มีคุณค่ามากทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ไว้ด้วย เช่นกัน

การนำเสนอเนื้อหาที่แสดงเรื่องราวของชุมชนในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ประวัติ ความเป็นมาของชุมชน การทำมาหากิน ศาสนาและความเชื่อ ตลอดจนความสัมพันธ์ ภายในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นสำคัญ และอาจมีการกล่าวถึงสังคมอื่นเฉพาะในส่วนที่มี การติดต่อสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทำให้พิพิธภัณฑ สถานท้องถิ่นแต่ละแห่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะ อันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน สิ่งของที่ จัดแสดงมีในชุมชนท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่เป็นศิลปวัตถุทางศาสนาที่ทางวัดเก็บรวบรวม ไว้หรือศิลปหัตถกรรมประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวบ้าน จะเห็นว่า แนวคิดการสร้างพิพิธภัณฑสถานทั้งสามแห่งมีลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่น ที่ต่างกัน หอวัฒนธรรมนิทัศน์มีศิลปะจารึกที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และ พระพุทธศาสนาของเมืองพะเยาเป็นจำนวนมาก พิพิธภัณฑสถานเวียงพาวมังานพุทธศิลป์ หินทราย และพิพิธภัณฑสถานความทรงจำมีผลิตภัณฑ์ข้าวของเครื่องใช้ที่มีอายุ 50-100 ปี สิ่งที่แตกต่างกันนี้แสดงให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ของแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังที่ปณิตา สระวาสี (2550: 31-42) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นมิใช่เรื่องของอาคารสถานที่และบรรดาโบราณวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว หากต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาทั้งในด้านประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สังคม และชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนที่อยู่ตามชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่หรือท้องถิ่นเดียวกัน ทั้งนี้ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สังคมและชีวิตวัฒนธรรมของ ผู้คนในท้องถิ่นจะเป็นตัวตั้งหรือเป็นสิ่งที่กำหนดว่า จะนำเสนอของโบราณวัตถุใดมาแสดง รวมถึงทิศทางและหัวข้อใดในการแสดง เพื่อเป็นการบ่งบอกลักษณะเฉพาะที่เรียกว่า

เอกลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การแลเห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

2. สภาพการจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวิถิพุทธในจังหวัดพะเยา จากการวิเคราะห์ตามหลักการ 4Ms พบว่า ด้านบุคคล มีทั้งลักษณะที่มีคณะกรรมการที่วัดแต่งตั้ง มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และลักษณะที่เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด ยังไม่มีโครงสร้างการบริหารงาน ด้านการเงิน มีเพียงหอวัฒนธรรมนิทัศน์แห่งเดียวเท่านั้นที่มีงบประมาณในการบริหารจัดการ ส่วนพิพิธภัณฑสถานเวียงพาวและพิพิธภัณฑสถานความทรงจำไม่มีงบประมาณสนับสนุน รายได้มาจากการบริจาค และในด้านการจัดการ มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม แต่ยังมีขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการดูแลรักษาและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดแสดง ในทำนองเดียวกันกับแนวคิดของศุภลักษณ์ รอดแจ่ม (2557) ที่พบว่า การจัดการพิพิธภัณฑสถานของวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมมีปัญหา คือ การขาดงบประมาณสนับสนุน ไม่มีผู้รับผิดชอบดูแลโดยตรง รวมทั้งขาดผู้ประสานงานหรือนำชมซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายของการเป็นแหล่งเรียนรู้และความเพลิดเพลินตามหลักการของพิพิธภัณฑสถานสอดคล้องกับแนวคิดของพิสิษฐ์ ญานุประเสริฐ และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่า แผนการบริหารจัดการด้านงบประมาณ โครงสร้างการบริหารงาน และด้านบุคลากรเป็น 3 ลำดับแรกที่พิพิธภัณฑสถานประสบปัญหาและต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตามในด้านอาคารสถานที่ แม้บางแห่งมีอาคารพิพิธภัณฑสถานแยกเป็นเอกเทศกับวัด บางแห่งใช้พื้นที่ภายใต้กุฏิส่วนหนึ่ง แต่การจัดแสดงได้แบ่งพื้นที่การจัดแสดงเป็นสัดส่วน โดยปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา คือ การมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่ดีเรียกว่า ปรโตโมสะ หรือเป็นถิ่นที่รมณีย์ อันเป็นต้นแบบของวัดหรือสถานที่ควรแก่การบำเพ็ญเพียร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561: 30-31) กล่าวคือ (1) มีความร่มรื่นเย็นสบาย ด้วยต้นไม้ใหญ่หนาแน่นพันธุ์คอยให้ร่มเงาอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ มีบ่อเลี้ยงปลา (2) มีบริเวณพื้นที่เรียบร้อย สะอาด ชวนเดินชวนดู (3) อยู่ใกล้ตัวเมืองที่เดินทางสะดวก ปลอดภัย และ (4) มีบุคคลที่สามารถให้ความรู้หรือพร้อมจะเอื้อทั้งธรรมและปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของนริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค (2550) ที่สรุปแนวคิดทฤษฎีการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในสมัยพุทธกาลและวัดดีเด่นในปัจจุบัน คือ การสร้างบุคคลที่พร้อมเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยแรกอันจะนำไปสู่การจัดเตรียมปรโตโมสะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการจนเข้าสู่

กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ในอารามให้มีสัปปายะ 4 คือ อาวาสสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และฉัम्मสัปปายะ ส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบันใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลร่วมกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม โดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรม

3. รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา เป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการจัดการ คือ SPS Model ได้แก่ (1) ความมั่นคง (Stability) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดหน้าที่และมอบหมายงานที่ชัดเจน งบประมาณบริหารจัดการที่ต่อเนื่อง แผนการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ (2) การมีส่วนร่วม (Participation) พระสงฆ์และชุมชนควรมีส่วนร่วมกันดูแลรักษา นอกจากนั้น ภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนแหล่งทุน ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการ รวมทั้งการมีเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นด้วย และ (3) ความยั่งยืน (Sustainability) บุคลากรควรมีความรู้ด้านภัณฑารักษ์ การวางแผนใช้งบประมาณ ความปลอดภัยในการเก็บรักษาวัตถุโบราณ โครงสร้างการบริหารจัดการ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุทัศน์ พิงประเสริฐกุล (2558) เกี่ยวกับการศึกษาพิพิธภัณฑสถานบ้านบ้านภัณฑารักษ์ โดยได้นำเสนอรูปแบบการบริหารพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้านว่า ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญใน 3 มิติ คือ (1) การจัดพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิต สร้างอัตลักษณ์ให้เกิดกับตัวพิพิธภัณฑสถาน (2) การขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถานด้วยหลักการบริหาร การวางแผน การจัดองค์การ การกำกับดูแล การประสานงาน การควบคุม และ (3) การบริหารงบประมาณแบบพึ่งพาตนเองเป็นการบริหารรายได้เพื่อสนับสนุนการบริหารงานพิพิธภัณฑสถาน และสอดคล้องกับแนวคิดของอัจฉรณันท์ นิยมไทย (2556) ที่เสนอว่า คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑสถาน โดยไม่ปล่อยให้เป็นที่หน้ามือของผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานเพียงอย่างเดียว เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ตัวกำหนดอนาคตของพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถานจะอยู่และพัฒนาได้เริ่มจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเข้มแข็ง ความเสียสละและความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้พิพิธภัณฑสถานเป็นศูนย์รวมความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ เป็นจุดรวมความร่วมมือกับองค์กรวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้พิพิธภัณฑสถานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อีกด้วย ในทำนองเดียวกันกับรัชฎาพร เกตานนท์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง*การพัฒนาารูปแบบ*

พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน และนำเสนอวิธีปฏิบัติที่ดีของพิพิธภัณฑท์ทุกแห่ง ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการดำเนินงานพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นตามกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในแนวคิดสำนึกท้องถิ่นว่า ควรมีองค์ประกอบ 9 ด้าน ได้แก่ สภาพทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การให้บริการ การมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายงบประมาณ และการประเมินผล รวมทั้งจุดเด่นของพิพิธภัณฑท์ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน ผลการเรียนรู้ที่เกิดกับชุมชน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหา/อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดการสร้างสภาพการจัดการและการนำเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นวิถีสู่ชุมชนในจังหวัดพะเยา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. ด้านคุณธรรมของผู้สร้างในการสร้างพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ผู้สร้างหรือเก็บรวบรวมวัตถุทั้งหลายจะต้องเป็นผู้มีใจรักมุ่งมั่น อดทน ทุ่มเท เอาใจใส่ ใฝ่รู้ในการอนุรักษ์วัตถุโบราณ เพื่อสามารถจัดตั้งพิพิธภัณฑท์ขึ้นได้ ซึ่งต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางแห่งความสำเร็จ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความพากเพียร 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ ไม่ทอดทิ้ง และ 4) วิมังสา ความเข้าใจในงานหรือการทำงานด้วยปัญญาคิดวิเคราะห์พิจารณา

2. ด้านการมีส่วนร่วม การพัฒนาพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถดำรงอยู่ได้ ทุกคนในชุมชน องค์กรท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันคิด ตัดสินใจ ดูแลรักษาและสนับสนุนในทุกด้าน อาทิ การอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน การประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรม การร่วมประเมินผล เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหรืออบรมให้นักเรียนและคนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของตนด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลจริง กระทั่งสามารถเป็นผู้นำเที่ยวชม อันจะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปในตัว

3. ด้านการใช้ทรัพยากร การดำเนินงานพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดบนพื้นฐานของความพอเพียง เรียบง่ายตามศักยภาพที่ชุมชนมีอย่างเต็มที่และดีที่สุด ทั้งนี้ ไม่ควรดำเนินงานที่เกินความสามารถและศักยภาพของชุมชน

4. ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นของวัดที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีการวางแผนงานในแต่ละด้านและโครงสร้างการบริหารที่

ชัดเจน การกำหนดนโยบาย กฎระเบียบว่าด้วยการบริหาร การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และมอบหมายผู้ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน อันเป็นการลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการในด้านการสืบทอดไปสู่รุ่นต่อไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านปริศนาธรรม เนื่องด้วยพิพิธภัณฑสถานทั้งสามแห่งเป็นพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวิสุทธิพุทธ จึงมีการนำเสนอรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนา และหลักธรรมต่าง ๆ ผ่านเนื้อหาการจัดแสดง ได้แก่

1) ประวัติพระพุทธศาสนา พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นนำเสนอประวัติพระพุทธศาสนาผ่านเนื้อหาที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถาน 2 มิติ คือ (1) มิติเรื่องราวพุทธประวัติผ่านพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปปางสมาธิหรือปางตรัสรู้ แสดงถึงพุทธประวัติช่วงหลังจากที่พระบรมโพธิสัตว์มีชัยชนะเหนือพญามารแล้ว ทรงบำเพ็ญสมาธิต่อจนได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 1-17: 1-27) (2) มิติประวัติพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นเมืองพะเยา เช่น การเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีต การสร้างวัดและพระพุทธรูป การจาริกเหตุการณ์ อันเป็นหลักฐานผ่านศิลาจารึกและคัมภีร์ใบลาน

2) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังได้กล่าวแล้วว่า ผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานต้องเป็นผู้มีใจรัก มุ่งมั่น เอาใจใส่ในวัตถุโบราณ จนเกิดความรักใคร่ปรารถนาเพื่อรวบรวมจัดตั้งสร้างพิพิธภัณฑสถานขึ้นเรียกว่า หลักอิทธิบาท 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 306: 277) ไม่เพียงเท่านั้น งานพุทธศิลป์หรือสิ่งทั้งหลายที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานได้สะท้อนหลักธรรมดังกล่าวผ่านการสร้างงานเพื่อให้มีคุณค่าควรแก่การสักการบูชาด้วยอาทิ ศิลาจารึก พระพุทธรูป คัมภีร์ใบลาน เครื่องสักการะ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังสะท้อนถึงหลักไตรลักษณ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 358: 394-396) คือ อนิจจัง ทุกขตา อนัตตตา อันเป็นสามัญลักษณ์ของสังขารทั้งปวงผ่านพัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลง จากสิ่งที่เคยสมบูรณ์แบบ สวยงาม ทรงคุณค่า ครั้นเวลาล่วงผ่าน ต่างชำรุดผุพังไปตามกาลเวลา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 องค์ความรู้การจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นวิถีพุทธในจังหวัดพะเยา

สรุป

แนวคิดการสร้างพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในจังหวัดพะเยาเกิดจากความต้องการอนุรักษ์วัตถุโบราณให้เป็นคลังสะสมภูมิปัญญาที่แสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่น และปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของประวัติความเป็นมาของตนเอง เพื่อสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการพิพิธภัณฑสถานวิถีพุทธในจังหวัดพะเยาวิเคราะห์ตามหลักการจัดการ 4Ms พบว่า 1) ด้านบุคคล ทั้งลักษณะที่มีคณะกรรมการที่วัดแต่งตั้ง โครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และลักษณะที่เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด ยังไม่มีโครงสร้างการบริหารงาน 2) ด้านการเงิน การจัดการที่ไม่ชัดเจน ขาดงบประมาณสนับสนุน รายได้มาจากการบริจาค 3) ด้านอาคารสถานที่ การจัดแสดงเป็นสัดส่วนตามลักษณะเนื้อหา 4) ด้านการจัดการ การวางแผนอย่างเป็นระบบและปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑสถานวิถีพุทธในจังหวัดพะเยาเป็น “SPS Model” ได้แก่ 1) ความมั่นคง (Stability) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดหน้าที่และมอบหมายงานที่ชัดเจน งบประมาณบริหารจัดการที่ต่อเนื่อง แผนการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ 2) การมีส่วนร่วม (Participation) พระสงฆ์และชุมชนมีส่วนร่วมดูแลรักษา ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนแหล่งทุน การนำเทคโนโลยีมาช่วยจัดการ เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น 3) ความยั่งยืน (Sustainability) บุคลากรมีความรู้

ด้านภัณฑารักษ์ การวางแผนใช้งบประมาณ ความปลอดภัยในการเก็บรักษาวัตถุโบราณ โครงสร้างการบริหารจัดการ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย

เอกสารอ้างอิง

- นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค. (2550). รูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปณิตา สระวาสี (2550). การก่อตัวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไทยในบริบทของนโยบายรัฐ (ตอนที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปณัฐพงศ์ นรดี. (2554). สรุปรายงาน เรื่อง *Key Theories and Their Define (Management)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา.
- ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (19 มิถุนายน 2555). ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/398529>
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล และคณะ. (2547). โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (โยธิน จานิสโร). (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของวัดในจังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.
- พิสิษฐ์ ณ์ภูประเสริฐ และคณะ. (2560). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10 (2), 861-878.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 4, 11, 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชฎาพร เกตานนท์. (2556). การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วลัทธิโถม. (2551). พิพิธภัณฑ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

- ศุภลักษณ์ รอดแจ่ม. (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). ตารางแสดงสถานะพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย ปี 2565. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2565, จาก <https://db.sac.or.th/museum/>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). ตอบเรื่อง พ.ร.บ.คณะสงฆ์, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ผลิติมม์.
- สมลักษณ์ เจริญพจน์. (2547). คู่มือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์).
- สุทัศน์ พิงประเสริฐกุล. (2558). รูปแบบการบริหารพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนและพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษา: พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านบ้านภักดีราษฎร์. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- อัจฉรานันท์ นิยมไทย. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัดพรหมราช ตำบลตูม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา Strengthening the Value of the Elder Based on Buddhism

จันทิมา แสงแพร¹, พระครูปลัดสุวัฒน สุวฑฒโน², พระมหาบุญศรี ญาณวฑฒโ³

Jantima Shangphare¹, Phrakhrupalad Suwat Suvaddhano²,

Phramaha Boonsri Nāṇavuddho³

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์²,

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย³

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Kanchanaburi Sri Paibool Buddhist College²,

Graduate School, Mahamakut Buddhist University³

Corresponding Author, E-mail: jantima.sae@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ โดยนำหลักอายุวัฒนธรรมมาวิเคราะห์ร่วมกับลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นแนวทางการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพและมีความสุขในภาวะการณปัจจุบัน รายละเอียดในบทความได้กล่าวถึงแนวคิดการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวคิดของมาสโลว์ คุณค่าของผู้สูงอายุกับพระพุทธศาสนา หลักอายุวัฒนธรรมหลักธรรมส่งเสริมการมีอายุยืน และผลการวิเคราะห์การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา จากเนื้อหาดังกล่าวทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ FEDAS Model ประกอบด้วย (1) F-Fundamental หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น ความบริบูรณ์ของอาหาร ที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัย สภาพแวดล้อมน่าอยู่และการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขได้ง่าย (2) E-Earning หมายถึง การมีรายได้หลังเกษียณ (3) D-Digestion หมายถึง การรับประทานอาหารที่ง่าย (4) A-Accepted หมายถึง สัมพันธภาพของคนในครอบครัวและคนในสังคมที่ให้ความสำคัญ

กับผู้สูงอายุ (5) S-Sikkhā หมายถึง การพัฒนาจิต เจริญปัญญาตามหลักไตรสิกขา เป็นแนวทางการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าแก่ผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเสริมสร้างคุณค่า; ผู้สูงอายุ; พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to promote the awareness of the elderly care by analyzing the Āyuvaddhana Principle with Maslow's Hierarchy of Needs in order to present the strengthening of elderly value to live in this situation equally and happily. The details of the article mention to the concepts of the strengthening of elderly value in according to Maslow's idea, elderly value with Buddhism, Āyuvaddhana to strengthen a long life, and analysis of the strengthening of elderly value in accordance with Buddhism. From these details, the body of knowledge is found the FEDAS Model that consists of 1) F-fundamental: the basic living sustenance such as food abundance, safe home, good environment, and accession to health care easily; 2) E-earning: retirement income; 3) D-digestion: consumption of easily digested food; (4) A-accepted: relationships within the family and people in the society paid attention to elders; and 5) S-Sikkhā: mental development and wisdom cultivation according to the Threefold Training. This is the approach to strengthen more elderly values in Buddhist view.

Keywords: Strengthened Value; Elder; Buddhism

บทนำ

ปี พ.ศ. 2563 ประชากรไทยมีจำนวน 66.5 ล้านคน อัตราส่วนเป็นเพศผู้ชาย 93 คน ต่อผู้หญิง 100 คน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18.1 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากประเทศเริ่มเป็นสังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เมื่ออัตราส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 10 กระทั่งเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2565 รวมเป็นเวลา 17 ปี (กรมสุขภาพจิต, 2563) จากสถิตินี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีจำนวน

เพิ่มขึ้นทุกปีทำให้ทุกคนเริ่มตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มตัว

แนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมคุณค่าให้กับผู้สูงอายุตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญประเด็นหนึ่ง คือ ประเด็นทางสังคมประกอบด้วย 1. การเสริมสร้างทุนทางสังคม เน้นเปิดโอกาสให้เกิดการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงภาคีเครือข่ายร่วมเป็นพลังในการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม 2. การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก เน้นการเตรียมคนและสังคมในทุกช่วงวัยให้ตระหนักและพร้อมรองรับการเป็นสังคมสูงวัยในทุกมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสภาพแวดล้อม (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2562: 61) จากแผนยุทธศาสตร์ชาติทำให้หลายหน่วยงานเริ่มจัดทำแผนเพื่อการรองรับมาตรการต่าง ๆ เพื่อทำงานในเชิงรุกเพื่อขับเคลื่อนแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีความสุขและมีคุณค่า

การมีชีวิตอยู่ยาวนานก็ยิ่งดำเนินชีวิตให้มีคุณค่าได้มากขึ้น การมีจิตใจและปัญญาที่พัฒนามากขึ้นแม้ร่างกายจะอ่อนแอแต่จิตใจและปัญญาที่พัฒนาดีแล้วถือเป็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561ก: 4) ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีภูมิรู้ภูมิธรรมสูงจะได้รับการยอมรับนับถือจากชนรุ่นหลัง การได้รับการยอมรับจากสังคมนี้เองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่า ตนมีคุณค่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า การมีปัญญาถือเป็นธรรมขั้นสูงสุด เพราะการมีปัญญาคอบคลุมถึงความดีงามตั้งแต่การให้ทาน การรักษาศีลให้มีชีวิตที่ดีงาม อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเกื้อกูลและมีประโยชน์

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับแนวคิดการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าของตนเองของผู้สูงอายุตามศาสตร์สมัยใหม่เป็นความท้าทายใหม่ที่จะทำให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ได้อยู่แค่เพียงในตู้พระไตรปิฎกเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีให้กับผู้สูงอายุได้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมและสามารถดำเนินชีวิตในวัยชราได้อย่างมีความสุข บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณค่าชีวิตผู้สูงอายุ โดยนำหลักอายุวัฒนธรรมมาอธิบายการดำเนินชีวิตให้มีอายุยืนอย่างมีความสุขตามแนวพุทธแล้วนำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์มาใช้อธิบายความต้องการของมนุษย์ในแต่ละขั้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ

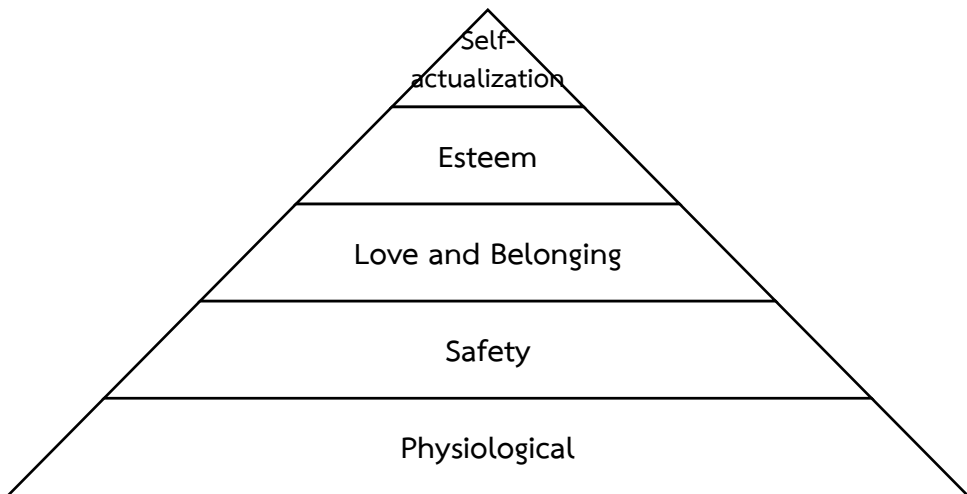
เนื้อเรื่อง

แนวคิดการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ขึ้นไป (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, 2546: 1) การใช้คำว่า สูงอายุ เป็นการให้เกียรติยกย่องผู้ที่มีความแก่ชรา มีความเสื่อมโทรมของร่างกายตามธรรมชาติเพื่อมิให้เกิดความท้อแท้ หดหู่มากกว่าเดิม จึงใช้คำว่า ผู้สูงอายุแทนคำว่า แก่ ผู้สูงวัยเหล่านี้มักพบปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรอบด้านทั้งด้านร่างกาย เศรษฐกิจและสังคม เมื่อถึงวัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงหลัก 3 ประการ คือ 1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายตามธรรมชาติ อวัยวะต่าง ๆ มีความเสื่อมโทรมส่งผลทางด้านร่างกายโดยตรง 2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เมื่อร่างกายเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอาจทำได้ไม่เหมือนเดิม ความหงุดหงิด ความเศร้าหมอง ความวิตกกังวลจะเกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ 3. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการจำกัดของวัยที่จะต้องเกษียณจากงาน รายได้ที่ขาดหายไป ทำให้ขาดการเข้าร่วมสังคมโดยปริยาย (ประพันธ์ พงศ์คณิตานนท์, 2556: 5) ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่า ตนด้อยคุณค่า นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีอธิบายความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ 3 กลุ่ม คือ 1) ทฤษฎีชีววิทยาที่ว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา 2) ทฤษฎีกลุ่มจิตวิทยาที่อธิบายพื้นฐานทางจิตใจที่ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และ 3) ทฤษฎีกลุ่มสังคมที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อทำให้ผู้สูงอายุได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ (จินตนา ยูนิพันธ์, 2551: 84-92)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรับรู้และภูมิใจในคุณค่าและศักยภาพของตน ผู้ที่ตระหนักรู้คุณค่าในตนเองจะมีแนวคิดและวิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องเหมาะสม มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี รวมทั้งมองโลกในแง่ดีและมีเหตุผล ส่วนผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีทัศนคติเชิงลบต่อตนเองและผู้อื่น ขาดความมั่นใจ กลัวความผิดพลาด รู้สึกว่าตัวเองไม่ดี เป็นภาระต่อผู้อื่น ไร้ค่า ไม่เป็นที่รัก มีพฤติกรรมชอบเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่น เป็นต้น (อภันตรี สาขากร, ม.ป.ป.) ดังนั้น การเสริมสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุต้องมีแนวคิดที่หลากหลาย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดำรงชีพออย่างมีคุณภาพ หมายถึง การมีความสุข การรู้สึกถึงการมีคุณค่าแห่งตน ซึ่งตัวชี้วัดว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณค่าและมีความสุขมี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการร่วมมือด้านความมั่นคง และด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีพหุพลัง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560: 10) จะเห็นได้ว่า การได้รับการ

ตอบสนองสิ่งที่ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมนุษย์ที่ดีก่อให้เกิดความสุข แนวคิดนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Urbinner, 2564) ทฤษฎีนี้ เกิดจากนักจิตวิทยาชื่อว่า อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1943) ในงานเขียนชื่อ A Theory of Human Motivation และในหนังสือชื่อ Motivation and Personality ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ถูกแสดง ด้วยรูปภาพพีระมิด สิ่งที่อยู่ล่างสุด คือ ความต้องการขั้นพื้นฐานมากที่สุด และลำดับที่ สูงขึ้นเป็นความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น กระทั่งขั้นยอดสุดของพีระมิด ความ ต้องการที่อยู่ด้านล่างจะถูกเติมเต็มก่อนที่มนุษย์จะมีความสนใจความต้องการในขั้น ถัดไป ความต้องการดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ 1) กายภาพ (Physiological) 2) ความ ปลอดภัย ความมั่นคง (Safety, Security) 3) ความรักหรือการเป็นเจ้าของ (Love, Sense of Belongings) 4) ความเคารพ (Esteem) และ 5) การบรรลุความหมายหรือ ความสมบูรณ์ของชีวิต (Self-actualization) โดยแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพ 1 พีระมิดความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) (Maslow, 1943)

จากทฤษฎีนี้อธิบายได้ว่า การส่งเสริมคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุควรมุ่งที่ความ ต้องการส่วนบุคคล เมื่อผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน เป็นอย่างดีแล้ว ลำดับความต้องการต่อมา คือ การต้องการความมั่นคงและปลอดภัย การมีอาชีพที่มั่นคง หาเลี้ยงตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของใคร เมื่อมีความมั่นคงในการ ดำรงชีวิต สิ่งต่อมาที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ การได้รับการดูแล ความรักจากลูกหลาน สัมพันธภาพอันดีของบุคคลในครอบครัวซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้

ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง และการได้รับการยอมรับจากคนในสังคม การยกย่องเชิดชูก็เป็นพลังสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกได้ถึงการมีคุณประโยชน์ เมื่อความต้องการทุกลำดับขั้นของผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีค่าสูงสุด คือ การได้พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุด

คุณค่าของผู้สูงอายุกับพระพุทธศาสนา

การเห็นคุณค่าของตนเองในพระไตรปิฎกอาจไม่ได้ระบุไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงการเกิดเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก แสดงให้เห็นว่า การเกิดเป็นมนุษย์มีค่าเพราะการเกิดมาแต่ละครั้งนั้นไม่ง่าย และควรทำให้การเกิดมานั้นมีคุณค่ามากที่สุด ดังข้อความในเอรกปัตตนาคราษ พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งที่ได้ยากในโลกมี 4 ประการ ดังนี้

กัจฉโม มนุสสปฏิลาโก

กัจฉโม มัจจาน ชีวีโต

กัจฉโม สหุทธมมสฺสวโน

กัจฉโม พุทธานมบุปาโท

(พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25 ข้อ 24: 39)

ความได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นการยาก ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย
เป็นอยู่ยาก การฟังพระสัทธรรมเป็นของยาก การปฏิบัติขึ้นแห่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 182: 90)

จากข้อความดังกล่าว การเกิดเป็นมนุษย์นั้นยากมากและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ดี มีความสุขก็ยากเช่นกัน ดังนั้น เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้วควรใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์สูงสุดและมีคุณค่า ด้วยการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต เพราะการได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าก็ไม่ใช่ว่าจะง่าย จะเห็นได้ว่า คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมเน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การพัฒนาด้านจิตเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้ที่มีคุณค่าต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรม เรียกว่า มีปัญญา การเป็นผู้มีปัญญาในทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดความสุขทางใจ เกิดการยอมรับนับถือตนเองและได้รับการยอมรับจากคนในสังคม อันเป็นปัจจัยเกื้อกูลการเห็นคุณค่าของตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่จะทำให้มีอายุยืนอย่างมีคุณค่า

หลักอายุวัฒนธรรมหลักธรรมส่งเสริมการมีอายุยืน

พระพุทธเจ้าตรัสธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืนไว้ในอนายุสสาสูตร สุตที่ 2 ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืน คำว่า อนายุสสา ได้แก่ การเข้าไปตัดอายุ คือ ไม่ทำให้อายุยืน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 126: 205) นอกจากพระพุทธเจ้าจะตรัสถึงธรรมที่ทำให้อายุสั้นแล้วได้ตรัสธรรมที่ตรงข้ามเรียกว่า ธรรมที่ทำให้มีอายุยืน อันมีปัจจัยเกื้อกูลอยู่ 5 ประการ ดังข้อความที่มาในอังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต อนายุสสาสูตร สุตที่ 2 ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 5 ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุยืน 5 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. ทำสิ่งที่ เป็นสัปายะ 2. รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปายะ 3. บริโภคสิ่งที่ ย่อยง่าย 4. มีศีล 5. มีกัลยาณมิตร (มิตรดี) ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 5 ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 126: 206)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการมีอายุยืนต้องมีความสบายแก่ตนเองเป็นพื้นฐาน ทั้งสบายกายและสบายใจ มีความพอเพียงในความสบายนั้น และให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่ส่งผลต่อสุขภาพโดยตรง และที่สำคัญต้องประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรมสอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (ม.ป.ป.: 10) กล่าวว่า ธรรมที่ช่วยให้อายุยืนไม่เพียงแต่การบริหารร่างกายเท่านั้น ร่างกายแม้มีความสำคัญ แต่เรื่องของกายและจิตต้องสัมพันธ์กัน ดังนั้น การมีอายุยืน นอกจากจะหวังรักษากายแล้วจะต้องรู้วิธีการปฏิบัติทางจิตด้วย กล่าวได้ว่า การดูแลรักษาสุขภาพ ทั้งสุขภาพทางใจและสุขภาพทางกายให้มีความแข็งแรง ความสมบูรณ์ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนและรู้สึก ว่า ตนเองมีคุณค่า

วิเคราะห์การเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตนเองสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอายุวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ หลักอายุวัฒนธรรมมี 5 ประการ ได้แก่ 1) การทำความสบายให้เกิดแก่ตนเอง 2) การรู้จักการประมาณในสิ่งที่สบาย 3) การบริโภคอาหารที่ ย่อยง่าย 4) การเป็นผู้มีศีล และ 5) การมีมิตรดีงาม ซึ่งสามารถนำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์มาวิเคราะห์หาความสอดคล้องที่ช่วยในการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประการที่ 1 สัปายการี คือ การทำความสบายแก่ตนเอง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อกูลการดำรงชีวิตให้อยู่ดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561: 183) เป็นการอยู่ในที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม หาอาหารการกินได้ง่าย มีสังคม

แวดล้อมที่เต็มไปด้วยกัลยาณมิตรที่พร้อมให้คำแนะนำ การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ อยู่ในสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม และที่สำคัญต้องได้เคลื่อนไหวร่างกาย หรือการออกกำลังกายที่พอดีแก่กำลังของตน สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Urbinner, 2564) ในข้อที่ว่าด้วยความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) อันเป็นความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ การพักผ่อน เป็นต้น ดังนั้น ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพและสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม

ประการที่ 2 สัปายมัตตัญญู คือ การรู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย ในพระไตรปิฎกระบุว่า ภิกษุที่รู้จักประมาณในการบริโภค อันได้แก่ การรับบาตร จีวร ที่พักอาศัยและยา พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมัตตัญญู (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 68: 144) การรู้จักประมาณนี้เป็นหนึ่งในธรรม 7 ประการ ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษหรือที่เรียกว่า คุณสมบัติของคนดี จะเห็นได้ว่า ความสะดวกสบายในปัจจุบันพื้นฐานในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอดีพอประมาณ เช่น การรับประทานอาหารให้พอดีต่อความร่างกายมากเกินไปเกิดผลเสียต่อสุขภาพ หรือมีที่อยู่อาศัยที่มีความสบายแล้วก็ไม่ควรแสวงหาที่อยู่อาศัยมาเพิ่มให้เกิดความลำบากแก่ฐานะตน เป็นต้น สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ข้อที่ว่าด้วยความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) (Urbinner, 2564) และความสะดวกสบายจากปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในการส่งเสริมการมีรายได้เป็นของตนเอง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นภาระต่อลูกหลาน รวมถึงความต้องการในการมีงานทำเป็นหลักแหล่ง การมีรายได้เสริมจากมาตรการการส่งเสริมจากภาครัฐด้วยการจ้างงานผู้สูงอายุ อันเป็นความต้องการด้านสวัสดิการประการหนึ่ง หรือแม้กระทั่งการส่งเสริมให้มีการวางแผนการใช้เงินเพื่อเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ การมีรายได้เป็นของตนเองนี้ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า ไม่เป็นภาระของใคร

ประการที่ 3 ปริณตโกซี คือ การบริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย การส่งเสริมสุขภาพที่เกิดจากการรับประทานอาหารที่ย่อยง่าย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561ก: 183) จะเห็นได้ว่า การรับประทานอาหารส่งผลต่อสุขภาพ ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงการฉันภัตตาหารมื้อสุดท้ายของพระพุทธเจ้า โดยนายจุนทะถวายอาหารชื่อว่า สุกรมัทวะ เมื่อพระพุทธเจ้าฉันเสร็จแล้วสั่งให้นำอาหารชนิดนี้ไปฝังดินเสียเพราะนอกจากพระพุทธเจ้าแล้วไม่มีใครสามารถที่จะย่อยอาหารชนิดนี้ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 189: 138) จะเห็นว่า การฉันอาหารที่ไม่สามารถย่อยได้ส่งผล

เสียต่อสุขภาพโดยตรง ดังนั้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับประทานอาหารที่มีการย่อยได้ง่ายเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ซึ่งพระพุทธศาสนาให้การรับรองว่า จะทำให้เป็นผู้มีอายุยืน สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ข้อที่ว่า ด้วยความต้องการความปลอดภัย (Safety) (Urbinner, 2564) คือ การปลอดภัยในการดำรงชีวิตอันส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์

ประการที่ 4 สีลวา คือ การรักษาศีลที่เกิดจากการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ จากข้อความในพระไตรปิฎกกล่าวว่า ปฏิปทาของการมีอายุยืนเกิดจากการเว้นจากการฆ่าสัตว์ การมีเมตตา การช่วยเหลือเกื้อกูลสรรพสัตว์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 290: 350-351) การรักษาศีลด้วยการประพฤติดีเป็นการพัฒนาตนเองในเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า คือ การมีจิตใจและปัญญาที่พัฒนามากขึ้น ไม่ใช่การแก้ตามวัยเท่านั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561ก: 4) สอดคล้องกับการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ของมาสโลว์ (Self-actualization) (Urbinner, 2564) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนตามสภาพที่แท้จริง กล้าตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิต รู้จักค่านิยมของตน มีความจริงใจต่อตนเอง ปราศจากที่จะเป็นคนดีเท่าที่จะทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะและอารมณ์ความรู้สึก ยอมรับตนเองทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ดังนั้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนตามแนวพุทธ คือ การพัฒนาตนด้วยการฝึกปฏิบัติทางจิตตามหลักไตรสิกขาเป็นการสร้างคุณค่าสูงสุดแก่ตนและสังคม

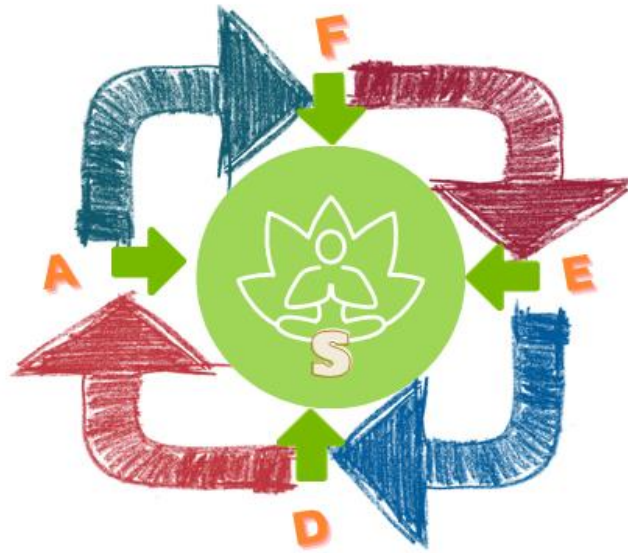
ประการที่ 5 กัลยาณมิตรตะ คือ บุคคลที่ช่วยเหลือ แนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ สำหรับผู้สูงอายุบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีที่สุด คือ คนในครอบครัวและคนในสังคมที่ให้การยอมรับนับถือในตัวของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า เมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอต่อความต้องการแล้ว สิ่งที่เขาขาดไม่ได้ คือ ความรัก ความอบอุ่นจากคนในครอบครัว สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ข้อที่ว่าด้วยความรักหรือการเป็นเจ้าของ (Love, Sense of Belongings) และการได้รับการยอมรับ (Esteem) อันเป็นความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่า ตนมีความสามารถ คุณค่าและเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องและนับถือจากผู้อื่น (Urbinner, 2564) ดังนั้น คนในครอบครัวมีส่วนอย่างมากในการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองด้วยการให้ความรัก ความเคารพนับถือแก่ผู้สูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ ผู้เขียนขอเสนอองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกด้านด้วยการบูรณาการหลักอายุวัฒนธรรมเข้ากับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ โดยอายุวัฒนธรรมเป็นหลักการที่ส่งเสริมให้มีอายุยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องมีความสมบูรณ์ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่วนทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ตามลำดับ ทั้งสองแนวคิดนี้สามารถบูรณาการเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้ 1. การส่งเสริมด้านปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตด้านอาหาร ที่อยู่อาศัยและสุขภาพ 2. การส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วยการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้มีรายได้ในวัยชรา 3. การส่งเสริมเรื่องสุขภาพที่เน้นเรื่องโภชนาการกับอาหารที่สามารถย่อยได้ง่าย 4. การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวและคนในสังคมให้มีการยอมรับผู้สูงอายุว่า มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 5. การส่งเสริมในการพัฒนาจิต เจริญปัญญาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักไตรสิกขา

จากการบูรณาการดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็น FEDAS Model อันเป็นแนวทางการส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดังความหมายต่อไปนี้

F-Fundamental หมายถึง การส่งเสริมปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต 4 ด้าน คือ อาหารมีความบริบูรณ์ ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม หลักสุขอนามัย E-Earning หมายถึง การส่งเสริมการมีรายได้ การวางแผนการใช้จ่ายเงินก่อนเกษียณ การมีงานทำ D-Digestion หมายถึง การส่งเสริมการรับประทานอาหารที่ย่อยง่าย A-Accepted หมายถึง การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวและคนในสังคม และ S-SIKkhā หมายถึง การพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามหลักไตรสิกขา

ภาพ 1 FEDAS โมเดลเพื่อส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุตามแนวทางพระพุทธศาสนา

สรุป

แนวคิดการเสริมสร้างคุณค่าผู้สูงอายุมีแนวคิดและทฤษฎีสำคัญที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกายที่เสื่อมโทรมตามอายุที่มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจที่ต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงให้ได้ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามฐานะที่เปลี่ยนไปซึ่งต้องปรับตัวเข้ากับสังคมให้ได้ จากทฤษฎีดังกล่าวที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุเองอาจรู้สึกถึงความด้อยค่าลง อย่างไรก็ตาม แนวคิดการส่งเสริมคุณค่าในตนเองช่วยให้ผู้สูงอายุตื่นตัวมากขึ้น จากการที่รัฐบาลไทยออกมาตรฐานต่าง ๆ เพื่รองรับการก้าวสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัว การที่ผู้สูงอายุจะรู้สึกถึงคุณค่าต้องเกิดจากการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและมีความสุข นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีสำคัญที่ส่งเสริมคุณค่าชีวิตของผู้สูงอายุ อันเป็นการส่งเสริมความต้องการของมนุษย์ตามลำดับของความต้อการ นั่นคือ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งส่งเสริมความต้องการตามลำดับปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัย การมีอาชีพที่มั่นคง หาเลี้ยงตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของใคร เมื่อมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต สิ่งต่อมาที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ การได้รับการดูแลจากลูกหลาน การได้รับการยอมรับจากคนในสังคม และมีความรู้สึกที่ ตนมีคุณค่าสูงสุด คือ การได้พัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุด

ขณะที่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถึงแม้ไม่ได้กล่าวถึงการมีคุณค่าของมนุษย์ไว้โดยตรง แต่กล่าวถึงความยากที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์และความยากที่จะได้พึงธรรม ดังนั้น เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์แล้วควรใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าด้วยการปฏิบัติธรรม เมื่ออยู่ในวัยผู้สูงอายุควรดำเนินชีวิตแบบผู้สูงอายุที่มีคุณค่า มีภูมิรู้ภูมิธรรม ซึ่งหลักธรรมที่จะส่งเสริมให้มนุษย์มีอายุยืนยาวอย่างมีคุณค่าต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่ว่า อายุวัฒนธรรม กล่าวคือ การอยู่ในสภาพที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตอยู่ การรู้จักการประมาณ การรับประทานอาหารที่ย่อยง่าย การรักษาศีล และการมีกัลยาณมิตร หากปฏิบัติได้ตามหลักธรรมนี้ชีวิตของผู้สูงอายุก็น่าจะมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (13 ตุลาคม 2563). *ก้าวอย่างของประเทศไทยสู่ ‘สังคมผู้สูงอายุ’ อย่างสมบูรณ์ แบบ บ . สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564*, จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2562). *สรุปสาระสำคัญแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580, พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- จินตนา ยูนิพันธ์. (2551). *ทฤษฎีการพยาบาล*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ พงศ์คณิตานนท์. (2556). *สุขภาพที่ดีได้อย่างไรเมื่อสูงวัย: การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: กิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (ม.ป.ป.). *อายุยืนอย่างมีคุณค่า*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สว.
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (31 ธันวาคม 2546). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก*. หน้า 1-8.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10, 14, 22, 23, 25*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 25*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561ก). *ถ้าสูงอายุนั้นก็น่าเป็นผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: เจริญมั่นคงดีการพิมพ์.

- _____. (2561ข) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 41. กรุงเทพมหานคร: ผลิตีเอ็ม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *ดัชนีพหุคูณพลังผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่น.
- อภันตรี สาขากร. (ม.ป.ป.). *เสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง*. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2565, จาก https://www.manarom.com/blog/improving_self_esteem.html
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 50 (4), 370–396.
- Urbinner. (16 ตุลาคม 2564). *ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์*. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2565, จาก <https://www.urbiner.com/post/maslow-hierarchy-of-needs#viewer-2hbj4>

ย่านเมืองเก่าสงขลา: มิติของการจัดการชุมชน
สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Songkhla Old Town: Dimensions of Community
Management towards Cultural Tourism

อริสา สายศรีโกศล

Arisa Saisrikosol

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, E-mail: arisa.saisrikosol@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาห้วงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นในการปรับตัวของเมืองสงขลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เงื่อนไขในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงแนวคิดของผู้มีส่วนร่วมในการผลักดันการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา เนื้อหาในบทความนี้ประกอบด้วยแนวคิดการจัดการ แนวคิดการจัดการชุมชน ภูมิหลังเมืองเก่าสงขลา รวมถึงการวิเคราะห์การบริหารจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา โดยมีภาคีคนรักเมืองสงขลาเป็นกลุ่มผลักดันให้ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อันเป็นกระบวนการขยายขอบเขตของระบบจัดการ ตั้งแต่ฐานรากของชุมชนให้หลอมรวมความเข้าใจในการอนุรักษ์ควบคู่กับการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องด้วยความโดดเด่นของคุณค่าเชิงอาคารสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ สวยงาม สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จึงทำให้เมืองสงขลาเป็นเมืองเก่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของไทย องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้ทำให้เห็นปัจจัยทั้ง 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและด้านสถาปัตยกรรม ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านอาหาร อันทำให้เกิดปัจจัยในการจัดการชุมชนในย่านเมืองเก่าสงขลาให้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ย่านเมืองเก่าสงขลา; การจัดการชุมชน; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This article focuses on studying the time from the beginning of Songkhla to adapt to the situation, condition, including the concept of those who are involved in pushing for space management in urban community attractions in Songkhla old town. This article contains the concepts of management, community management, Songkhla old town background, including the analysis of community management in Songkhla old town. This old town is pushed by Songkhla Heritage Trust to be a cultural tourist attraction. There is a process of expanding the scope of the management system from the foundation of the community to combine understanding of conservation together with space management leading to the tourist attraction that is consistent with the sustainable community's livelihood, inasmuch the outstanding value of architectural buildings that are unique and beautiful reflecting local wisdom, including historical and cultural dimensions. Thus, Songkhla town became one of important old towns in Thailand. The body of knowledge is the acquisition of two factors: 1) external factors are economic and architecture and 2) internal factors are culture art and food. This is the cause of community management in the Songkhla old town to be a cultural tourism.

Keywords: Songkhla Old Town; Community Management; Cultural Tourism

บทนำ

“นกน้ำเพลินตา สมิหลาเพลินใจ เมืองใหญ่สองทะเล เสน่ห์สะพานป๋า ศูนย์การค้าแดนใต้” สงขลาเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยที่มีสถานที่ท่องเที่ยวดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว มีโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเภท เช่น แหลมสมิหลา ชายหาดที่ตั้งของนางเงือกอันเป็นจุดถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก วัดมัสยิดมอญหรือวัดกลางที่มีความโดดเด่นด้านจิตรกรรมฝาผนังเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชุมชนเกาะยอ อันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิง

ระบบนิเวศและการพักผ่อนในรูปแบบ โฮมสเตย์ (Homestay) วัดพะโคะ ศาสนสถานเพื่อนมัสการหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และถนนย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นต้นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและนิยมเดินทางไปเยี่ยมชมไม่น้อยกว่าที่อื่น ๆ คือ ถนนนางงามหรือย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีถนนสายสำคัญ 3 สาย คือ ถนนนครนอก ถนนนครในและถนนนางงาม เป็นถนนที่ประกอบไปด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมงดงาม เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาวสงขลาผ่านมุมมองทางสถาปัตยกรรม โรงสีหับโห้หิ้น (โรงสีแดง) เมื่ออดีตราว 200 ปีก่อน ตัวเมืองสงขลาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบ เรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2385 ได้ขยายมาทางฝั่งทิศตะวันออกบริเวณตำบลบ่อยาง เรียกว่า เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง โดยเริ่มแรกมีถนน 2 สาย คือ ถนนนครนอกเป็นถนนสายนอกติดกับทะเลสาบ และถนนนครใน เป็นถนนเส้นในตัวอำเภอเมือง ต่อมาได้ตัดถนนสายที่สาม เรียกว่า ถนนนางงาม โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ย่านถนนนางงามจะถูกเรียกว่า คนย่านเก๋าท้อง

ปัจจุบันถนนทั้ง 3 สาย ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ มีห้องแถวไม้แบบจีน ตึกคลาสสิกสไตล์ชิโน-โปรตุเกส และอาคารตึกแถวแบบจีนโบราณชาวจีนชกเกี้ยนอยู่ปะปนกันทั้งสองฟากฝั่งถนน โดยอาคารหลายหลังมีการปรับปรุง ทาสีใหม่ แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอาคาร อาคารเก่าเหล่านี้สะท้อนภาพการเป็นเมืองสำคัญด้านการปกครองและด้านเศรษฐกิจมาตั้งแต่ครั้งสมัยธนบุรี อีกทั้งการเป็นเมืองท่าติดทะเลที่ได้รับวัฒนธรรมจากหลากหลายเชื้อชาติ ผสมผสานกันเป็นวัฒนธรรมเฉพาะตัวแบบสงขลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารและสิ่งปลูกสร้าง ปัจจุบันการค้าขายสมัยใหม่ได้ย้ายไปที่อำเภอหาดใหญ่ ส่วนตัวเมืองสงขลายังมีตึกเก่าที่คงสภาพเดิมอย่างหนาแน่น เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรุ่งเรืองในอดีตและวัฒนธรรมที่ผสมผสานมาอย่างยาวนาน

ทั้งนี้ เมื่อเวลาเปลี่ยนไป สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เช่นเดียวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เคยยอมรับกันว่า สามารถอธิบายปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล หรือแม้กระทั่งนิยามความหมายของสิ่งเหล่านั้นอาจเปลี่ยนไป หรือแม้แต่แนวคิดและทฤษฎีบางอย่างก็ไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์เดิมในเวลาและสถานการณ์ใหม่ได้อีก กระทั่งเลิกใช้หรือจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทฤษฎีให้สอดคล้องกับเงื่อนไขแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ เฉกเช่นย่านเมืองเก่าสงขลา

ระบบความคิดของชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดพลังในการพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลาเพื่อใช้เป็นทางเลือกของกลุ่มสังคม อีกทั้งยังเป็นการขยาย

กรอบความคิด และสร้างการยอมรับตามสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนหรือการจัดการชุมชนเป็นไปด้วยความเข้มแข็งและมั่นคง สอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่คาดหวังว่าจะให้เกิดขึ้น (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2561) ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงศึกษาชุมชนในด้านห้วงเวลาตั้งแต่การเริ่มต้นปรับตัวของเมืองสงขลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไขในแต่ละช่วงเวลาสถานการณ์ในการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา รวมถึงพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้แก่นรุ่นต่อไป

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

ในการจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการจัดการเพื่อให้ชุมชนเกิดการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ ผู้เขียนขอนำทฤษฎีของเฮนรี ฟาโยล (Fayol, 1925) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ผู้คิดค้นแนวคิดหลักการบริหาร โดยอธิบายว่า ในการบริหารทุกประเภทต้องยึดหยุ่นและสามารถประยุกต์ใช้ได้ ในทุกระดับ เช่นเดียวกับการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งต้องบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมในชุมชน อันหมายรวมในหลักการที่ว่าด้วยการแบ่งงานกันทำงาน อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ วินัย ผลประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค ความมีระเบียบ การรวมอำนาจ ความมั่นคงในอาชีพ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามัคคี ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การจัดการโดยใช้หลักการบริหารของฟาโยลสามารถนำไปใช้กับการจัดการชุมชนให้ยั่งยืนและประสบผลสำเร็จได้ สำหรับการจัดการชุมชนนั้นต้องยึดหลักของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการเสนอความคิดเห็นใหม่ เพื่อเป็นทิศทางสำหรับสร้างกรอบในการบริหารจัดการต่อไป กล่าวได้ว่าพื้นฐานของทุกสิ่งต้องมีการเรียนรู้ ทั้งในมิติของการทบทวน การประเมินสถานการณ์ และการนำไปสู่การพัฒนาในที่สุด ดังนั้น การจัดกิจกรรมทุกอย่างต้องอาศัยความเชื่อมโยงเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างสมบูรณ์ รวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างถี่ถ้วนจากนักวิชาการต่าง ๆ ในกรณีของการจัดการชุมชนก็เช่นเดียวกัน ต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการเพื่อนำไปต่อยอดในแง่ของรูปแบบและกลไกในการจัดการต่อไป

การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คน (Men) เงิน (Money) และวัสดุอุปกรณ์ (Material) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนการจัดสรรทรัพยากรที่ผสมผสาน

ระหว่างแนวคิดการบริหารกับการจัดการเข้าด้วยกัน (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2561) สำหรับการจัดการชุมชน นอกจากจะมีความเกี่ยวข้องกับคน เงินและทรัพยากรแล้ว ยังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คน อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจของครอบครัวที่ทำให้เกิดการอพยพเพื่อความอยู่รอดและสร้างวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มตนขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังส่งผลให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มากขึ้น กระทั่งเกิดการติดต่อทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่พึ่งพาเทคโนโลยี ส่วนด้านสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบปัจจัยพื้นฐาน เช่น การแสวงหาอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการที่ต้องพัฒนาอย่างจริงจังให้เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การปรับตัวทางเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดการแข่งขันทางการค้าเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน สิ่งเหล่านี้ผู้เกี่ยวข้องต้องวางแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของพื้นที่

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการชุมชน

การจัดการชุมชนต้องมีการจัดการความรู้ ซึ่งการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้พร้อมเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2556) การจัดการชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบหนึ่งที่มีการคิดหาวิธีเพื่อนำความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ที่สั่งสมมานานจากประสบการณ์ในแต่ละเรื่องให้ปรากฏด้วยวิธีการสื่อสารต่าง ๆ เช่น การบอกเล่า การให้สัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การบันทึกเป็นระบบ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การนำไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดต่อกันไปทำให้การพัฒนาคน งานและองค์กร รวมทั้งชุมชนอีกด้วย ซึ่งชุมชนจะบรรลุเป้าหมายการจัดการชุมชนได้ต้องมีกระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นขั้นตอน ทั้งความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลและความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ดังที่อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์ (2561) อธิบายว่ากระบวนการจัดการความรู้เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ การรวบรวมความรู้ การแบ่งปันความรู้และการใช้ความรู้ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลที่ทำงานด้วยกันในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น โดยจำแนกการสร้างความรู้ออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่ รูปแบบแรก การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการสร้างความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลให้เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกอบรมและการให้คำแนะนำ รูปแบบที่สอง การปรับเปลี่ยนสู่ภายนอก เป็นการสร้างความรู้แฝงอยู่ในตัวบุคคลให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน

โดยการเปรียบเทียบ การอุปมาอุปไมย การใช้ตัวแบบ ซึ่งช่วยให้มองเห็นภาพได้ง่ายขึ้น รูปแบบที่สาม การผสมผสาน เป็นการสร้างความรู้ที่ชัดเจนให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน โดยการบูรณาการความรู้หรือสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่ ซึ่งช่วยให้เกิดองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ และรูปแบบที่สี่ การปรับเปลี่ยนสู่ภายใน เป็นการสร้างความรู้ที่ชัดเจนให้เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการศึกษาจากคู่มือเอกสารหรือตำรา

ภูมิหลังเมืองเก่าสงขลากับแนวคิดการจัดการชุมชน

เมืองสงขลาเดิมมีชื่อที่คนไทยเรียกว่า เมืองสทิง สันนิษฐานว่า ชื่อเมืองสงขลา น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า สิงหลา ที่แปลว่า เมืองสิงห์ อันเป็นชื่อที่พ่อค้าชาวเปอร์เซีย อินเดียใช้เรียกกันในอดีต เนื่องจากได้แล่นเรือผ่านเข้าชื่อที่พ่อค้าชาวเปอร์เซียอินเดียใช้เรียกในอดีต เนื่องจากได้แล่นเรือผ่านเข้ามาในทะเลสาบ เห็นเกาะหนูกับเกาะแมวจากระยะไกลที่มีลักษณะคล้ายสิงห์ 2 ตัว หมอบเฝ้าปากทางเข้าเมืองจึงตั้งชื่อเมืองตามนั้น หรืออีกข้อสันนิษฐานหนึ่งกล่าวว่า คำว่า สงขลา มาจากคำว่า สิงขร ที่แปลว่า ภูเขา เนื่องจากเมืองสงขลาในยุคดั้งเดิมตั้งอยู่เชิงเขา เมื่อพ่อค้าชาวมลายูเข้ามาค้าขายได้ออกเสียงเพี้ยนเป็นคำว่า เซ็งคอร่า ต่อมาเมื่อชาวตะวันตกเข้ามาก็ออกเสียงเพี้ยนเป็นคำว่า ซิงกอร่า (Singora) จากนั้น จึงเพี้ยนเป็นคำว่า สงขลา ดังปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมืองสงขลาสมัยก่อนชุมชนเก่าแก่ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ให้เห็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในอดีต ดังปรากฏในชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา (ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม, ม.ป.ป.ช) ดังต่อไปนี้

1. ปล่องไฟ โรงสีหับโห้หิ้นหรือโรงสีแดง หับโห้หิ้นเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน หมายถึง ความสามัคคี ความกลมเกลียว และความเจริญรุ่งเรือง เพราะอาคารทั้งหมดทาด้วยสีแดงเป็นโรงสีที่ตั้งโดดเด่น สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2457 โดยขุนราชกิจการีย์หรือขุนเลียง เสาวพฤกษ์

2. ตึกสถาปัตยกรรมต่างชาติมี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ตึกแถวจีนดั้งเดิม สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2379 ตั้งแต่แรกตั้งเมืองสงขลา ห้องแถวจีนหลังแรกของสงขลาตั้งอยู่บนถนนหนองจิก 2) ตึกแถวแบบจีนพาณิชย์ ลักษณะเป็นอาคารอายุประมาณ 100 ปีขึ้นไป พัฒนามาจากแบบจีนดั้งเดิมแต่ประยุกต์ให้ทันสมัยขึ้น 3) ตึกแถวแบบชิโน-ยูโรเปียน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ประดับตกแต่งด้วยลวดลายแบบจีนและยุโรปผสมกัน หลังคาทรงปั้นหยาล้ำรูปแบบที่เรียกว่า ชิโน-ยูโรเปียน 4) ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อาคารอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป มีแผนกปิดหลังคาและมีอักษรแสดง พ.ศ. ปรากฏบนแผงดังกล่าว บางหลังมีหลังคาจั่วหรือ

บันทายซ่อนอยู่ บางหลังเป็นหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.) ส่วนใหญ่มีตั้งแต่ 2-4 ชั้น

3. ประตูเมืองสงขลา ประตูเมืองทรงจีน กว้าง 6 ศอก สูง 3 วา จำลองจากประตูเมืองเก่าสงขลา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2379 สมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ขณะนั้นมี 10 ประตูเมือง

4. วัดยางทอง เป็นวัดที่ตั้งของบ่อน้ำที่มีต้นยางต้นใหญ่อยู่ข้างบ่อในอดีต ซึ่งเป็นที่มาของชื่อตำบล “บ่อยาง” ที่อยู่ในตัวเมืองสงขลา

5. วิก (โรงหนัง) หลักเมือง (ศรีเพชร) และบ้านเรือนบริเวณถนนนางงาม ปัจจุบันนี้ถูกรื้อเพราะเลิกกิจการเนื่องจากไม่มีคนดูและคนส่วนใหญ่นิยมดูหนังละครทางโทรทัศน์แทน นอกจากนั้น บริเวณแห่งนี้ยังมีบ้านเรือนตึกเก่าที่เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบไชนีส โปรตุเกส

6. โรงแรมนางงาม เป็นโรงแรมไม้สองชั้นที่มีลวดลายฉลุอันวิจิตรงดงาม อดีตเป็นโรงแรมหอรองรับแขกที่เดินทางมาค้าขายและทำธุรกิจ ปัจจุบันเลิกกิจการแต่เจ้าของยังเก็บไว้เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

7. ขนมม่อซิ (การอจี) เป็นขนมแป้งทอดจนสุกแบบกรอบนอกอ่อนในเวลารับประทานตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ โรยคลุกด้วยน้ำตาลทรายผสมงา

8. ก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจั่วหรือก๋วยเตี๋ยวห้อยขาของป้าณี ขายอยู่ใต้โรงจั่วบริเวณศาลหลักเมืองสงขลาที่ยังขายอยู่ทุกวัน ตั้งแต่ตั้งโรงจั่วใหม่หรือตั้งแต่ป้าณียังสาว ปัจจุบันขณะรับประทานต้องก้มมุดศีรษะเข้าไปนั่งรับประทานใต้โรงจั่ว เป็นก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นหมูทำเอง สดใหม่ รสชาติอร่อย หากสั่งพิเศษจะเพิ่มไก่ตุ๋นจนเปื่อยให้ด้วย

9. ไอติมโอง เป็นไอติมสูตรโบราณ 70 ปี โดยเน้นรสชาติพอดี ไม่หวานเกินไป เป็นไอติมกะทิผสมสด (รสดั้งเดิม) แตกต่างจากไอติมกะทิสดทั่วไป และไอติมผลไม้ (รสลิ้นจี่) มีลูกชิ้นทอดและก๊วยทอด ของทานเล่นคู่กับไอติม

10. ถนนศิลปะ (Street Art) ของย่านเมืองเก่าสงขลา เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านถนนที่มีชื่อเสียงที่สุด นักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายรูปซึ่งตั้งอยู่บริเวณหัวมุมถนนราชมัญและนางงาม ที่ตึกฟุเจา เป็นรูปวิถีร้านน้ำชาของอาแปะ สร้างสรรค์โดยภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม

ทั้ง 10 สถานที่ที่ผู้เขียนได้กล่าวมา เป็นย่านเมืองเก่าสงขลาที่แสดงถึงภูมิหลังของความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมซึ่งกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลาได้บริหารจัดการตามแนวคิดการบริหารชุมชนข้างต้น โดยใช้กระบวนการนำความรู้ที่แฝงอยู่ในชุมชนทั้ง 10 สถานที่ ที่ได้สั่งสมมานานให้ถ่ายทอดปรากฏออกมาโดยการบอกเล่า การให้

สัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การบันทึกเป็นระบบ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การนำไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดให้เกิดการพัฒนาทั้งคน งานองค์กรและชุมชนตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ประการแรก คือ การทำความรู้จัก เป็นขั้นตอนแรกของการทำงานกับชุมชนที่ส่งผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น ในการศึกษานี้ ผู้เขียนจึงได้สัมภาษณ์เรื่องราวของชุมชนเพื่อให้ทราบเงื่อนไขและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การรู้จักชุมชนเก่าแก่ของเมืองสงขลาให้มากขึ้น จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าเมืองสงขลามีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต ในฐานะเป็นเมืองท่าในการติดต่อค้าขายกับหลายชนชาติ จึงทำให้ชุมชนเมืองสงขลาประกอบด้วยชุมชน 3 วัฒนธรรม คือ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีน โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยพุทธ รองลงมาจะเป็นไทยมุสลิมและไทยเชื้อสายจีน ตามลำดับ

ประการที่สอง คือ การยอมรับ เป็นการศึกษาแต่ละชุมชนในแง่ของความแตกต่าง กล่าวคือ การที่จะขับเคลื่อนแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในข้างต้น อาจต้องพิจารณาความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน เช่น การนับถือศาสนา อาหาร การแต่งกาย ภาษา ประเพณี เชื้อชาติ โดยเฉพาะในแง่ของวิถีชีวิตที่มีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทและเงื่อนไขชุมชนในเรื่องการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อาหาร การแต่งกาย เป็นต้น

ประการที่สาม คือ การเรียนรู้ เมื่อมีการยอมรับในสิ่งที่ชุมชนเป็นอยู่จึงเกิดการเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เข้าถึงชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การเข้าร่วมกิจกรรมงานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา งานถนนวัฒนธรรมย่านเมืองเก่า เดินชมบ้าน แลเมือง ฟังเรื่องเล่าขาน ประเพณีสงกรานต์

ประการที่สี่ คือ การทำความเข้าใจการเรียนรู้ชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจในแบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมกับชุมชนอย่างสอดคล้องและลงตัว เช่น การอนุรักษ์ประเพณีของชาวไทยพุทธ หลักการปฏิบัติของชาวไทยมุสลิม การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของชาวไทยเชื้อสายจีน

ประการที่ห้า คือ การอธิบายอย่างเป็นระบบ เป็นการอธิบายถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละชุมชน เช่น ปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายใน คือ การถือศีลในวันธรรมสวนะ การถือศีลอดของชาวไทยมุสลิม การถือศีลกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอก คือ

วัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร ภาษาและวิถีชีวิต เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นการอธิบายถึงความหลากหลายทางด้านพหุวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

ประการที่หก คือ การตีความ นอกจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่สังเกตเห็นได้ ยังมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีนัยแฝงที่ต้องตีความ เช่น การแสดงอัตลักษณ์ผ่านประเพณีชกพระของชาวไทยพุทธ การแสดงอัตลักษณ์ทางด้านศาสนาของชาวไทยมุสลิมโดยการละหมาด การแสดงอัตลักษณ์ด้านเชื้อชาติโดยการใช้ภาษาฮกเกี้ยนและสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาของชาวไทยเชื้อสายจีน การแสดงอัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมโดยการวาดภาพบนถนนศิลปะย่านเมืองเก่า

ประการที่เจ็ด คือ การวิเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ในภาพรวม ทั้งบริบทพื้นที่ ปัจจัยและสาเหตุที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบที่เกิดขึ้น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมในความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า

ประการที่แปด คือ การประเมินผลหลังจากได้วิเคราะห์ชุมชนในภาพรวมแล้ว เพื่อให้ทราบวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ รวมถึงสิ่งที่ต้องดำเนินการต่อหรือต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เช่น ความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์ของศาสนา อาหาร การแต่งกาย รวมถึงการยอมรับความแตกต่างที่ทำให้ชุมชนในย่านเมืองเก่าใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากที่กล่าวมา เป็นการบริหารจัดการจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยแนวคิดการจัดการชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิเคราะห์การบริหารจัดการจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาและบูรณาการเชิงพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาเริ่มจากการปรับเปลี่ยนอาชีพจากการประมงที่ประสบปัญหา การจ้างงานพม่าลดลง แรงงานพม่าย้ายถิ่นฐานออกไป ปัญหาต่าง ๆ เริ่มลดลงเนื่องจากไม่มีการจ้างงาน นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับการค้าประเวณีได้ถูกขจัดออกไปจากพื้นที่โดยสิ้นเชิง มีการประสานงานกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการบูรณาการเชิงเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 2565)

การพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับมิติของการพัฒนาวางแผนการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อผลิตเป็นสินค้าการท่องเที่ยว (บุญยสฤกษ์ อเนกสุข, 2559) ซึ่งย่านเมืองเก่าสงขลา มีวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมเก่าแก่มากมาย ดังเช่น การพัฒนาและบูรณะ

พื้นฟู “ถนนนางงาม” ซึ่งเป็นถนนสายโบราณที่มีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตั้งอยู่เพื่อให้คนในถนนนางงามและคนที่เดินทางเข้ามาได้ทำบุญ ไหว้สักการบูชา สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านอาหารท้องถิ่นให้โดดเด่นเป็นที่รู้จักในปัจจุบัน โดยแต่เดิมถนนนางงามเป็นถนนสายเล็ก ๆ เติบโตได้ทางเดียว อยู่ในใจกลางเมืองสงขลา และมีชื่อเดิมว่า แก้วห้อง เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2385 เป็นช่วงแรกที่ตั้งหลักเมืองสงขลาใหม่ หลังย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งแหลมสนมายังฝั่งตะวันออก (บ่อหยาง) ถนนสายนี้มีบ้านอยู่ 9 คูหา และได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนแก้วห้อง หลังจากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้เฉลิมฉลองและจัดการประกวดนางงามสงขลาขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2478 ปรากฏว่า สาวงามที่ได้รับตำแหน่งเป็นสาวที่มาจากถนนนางงาม ชื่อว่า นางสาวนงเยาว์ (แดง) โพธิสาร สกุลเดิม บุญยศิวัะ ลูกนายฮ่องและนางหิ้ว บุญยศิวัะ ที่ได้รับการเลือกให้เป็นนางงามคนแรก และต่อมาได้สมรสกับครูถ้องหรือครูสหัส โพธิสาร ต่อมาคนสงขลาในสมัยนั้นจึงเรียกขานถนนแก้วห้องว่า ถนนนางงาม มากกว่าแก้วห้องมาจนถึงปัจจุบัน (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, 2565) อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา มีกลุ่มเฉพาะที่ดำเนินการอยู่แล้ว คือ ภาศิคนรักเมืองสงขลา สมาคม (ม.ป.ป.ก) กลุ่มนี้มีสมาชิกที่หลากหลายองค์กร ประกอบด้วยครูอาจารย์จากสถาบันการศึกษา เจ้าของกิจการ นักเรียน นักศึกษา หรือแม้กระทั่งนายกเทศมนตรี โดยมีคณาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ซึ่งได้รับทุนวิจัยจากการเคหะแห่งชาติมาช่วยงานกลุ่มเสมือนกองเลขานุการของกลุ่มภาศิคนรักเมืองสงขลา โดยมีอาจารย์ที่มีบ้านอยู่ในย่านเมืองเก่าและเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพจากชาวบ้านรับหน้าที่ผู้ประสานงานกลุ่ม โดยพันธกิจของภาศิคนรักเมืองสงขลาสมาคม (ม.ป.ป.ก) ดังนี้ (1) การรวบรวม รักษาและเผยแพร่ความรู้เรื่องเมืองเก่าสงขลา ทั้งด้านผู้คน บ้านเรือน ประเพณี อาหารและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองสงขลา (2) การเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมืองเก่าสงขลา รวมถึงการผลักดันไม่ให้มีการทำลายคุณค่าและบรรยากาศของเมืองเก่า (3) การปลูกชีวิตชีวาของเมืองเก่าสงขลา ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า จัดเทศกาลละครดนตรี และศิลปะเพื่อยกระดับเมืองเก่าสงขลาสู่เมืองอารยธรรม (4) การเป็นตัวกลางสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาเพื่อให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (5) การสนับสนุนกระบวนการที่จะนำเมืองสงขลาสู่มรดกโลก และ (6) การร่วมมือกับองค์กรทั้งภาคประชาชน เอกชนและภาครัฐที่มีเจตคติที่ดีต่อเมืองสงขลา เพื่อบูรณาการทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดสร้างสงขลาให้เป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับทุกคน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการปฏิบัติและบริหารจัดการ

ชุมชนภายใต้เทศบัญญัติเทศบาลนครสงขลาที่ว่าด้วยเรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิด หรือบางประเภทบริเวณย่านเมืองเก่า ในท้องที่เขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2560 อันเป็น การทำงานร่วมกันของหลายฝ่าย โดยคำนึงถึงบริบทเมืองเก่าสงขลาที่มีลักษณะทาง กายภาพเพื่อการอนุรักษ์ รวมถึงความยืดหยุ่นด้านการออกแบบสร้างสรรค์ องค์ประกอบอาคารในมิติของการเพิ่มเติมพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับ คุณภาพในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา (จเร สุวรรณชาติ, 2560)

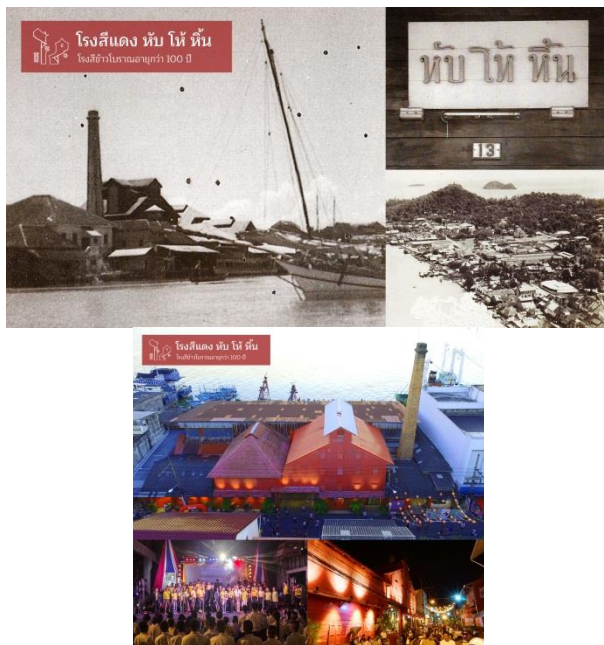
การดำเนินกิจการในช่วงเริ่มแรกจากการศึกษาดูงานกลุ่มอนุรักษ์ของปีนัง (Penang Heritage Trust; PHT) ซึ่งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ในประเทศมาเลเซียเป็นแนวทาง ในการดำเนินงานที่มีการวางแผนการทำงาน การหางบประมาณ การสมัครสมาชิกและ การประชุมทั้งวงเล็กวงใหญ่อย่างสม่ำเสมอเพื่อรณรงค์ให้คนสงขลา และคนต่างถิ่นเห็น คุณค่าของมรดกและวัฒนธรรมของเมืองสงขลา การใช้ระบบการสื่อความหมายที่เป็น เครื่องมือในการสื่อสารสู่สาธารณะ โดยใช้กระบวนการร่วมกันคิดและสื่อออกมาในรูปแบบ ของบทเพลง ระบบป้าย กิจกรรมเวทีและนิทรรศการต่าง ๆ

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2554 กลุ่มภาคีรักเมืองสงขลาได้ร่วมกับคณะกรรมการ โบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศในระดับชาติที่ เรียกว่า ICOMOS Thailand ได้จัดการประชุมวิชาการขึ้น ณ เมืองสงขลา และได้ร่วม เจตนารมณ์ในการพัฒนาตามแนวทางอนุรักษ์เมืองเก่าของเมืองมรดกโลก โดยวาระ ดังกล่าวทำให้เกิดแผนการพัฒนาเมืองที่ใช้ร่วมกันทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนใน รูปแบบที่เรียบง่าย โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นแผนระยะสั้นที่เน้นการสื่อ ความหมายให้คนทั่วไปรู้คุณค่าของเมืองเก่า ด้วยการใช้กิจกรรมเป็นวิธีการสื่อสาร เช่น กิจกรรมเดินเท้า-ปั่นจักรยานศึกษาเมือง นิทรรศการ เวิร์กช็อปและการสาธิต เป็นต้น ระยะที่ 2 เป็นแผนระยะกลาง คือ แผนงานอนุรักษ์ทางกายภาพเมืองเก่า สงขลา โดยเน้นการมีส่วนร่วมในด้านบัญญัติต่าง ๆ ตลอดจนการแสดงทางงบประมาณ และเทคนิควิธีในการซ่อมบำรุงอาคารเก่า และระยะที่ 3 เป็นแผนระยะยาว เป็นการ จัดทำเอกสารตามแนวทางที่เมืองมรดกโลกกำหนด คือ แผนการบริหารจัดการและ มาตรการคุ้มครองในระดับต่าง ๆ โดยร่วมกับการเคหะแห่งชาติ เทศบาลนครสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) และ ICOMOS Thailand ในการวางแผนการจัดทำเอกสารสงขลาสู่ เมืองมรดกโลก (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2557)

จากแนวคิดเหล่านี้ ผู้เขียนมองว่า การจัดการของกลุ่มภาคีล้วนอาศัยเครื่องมือที่เป็นทั้งการวางแผน การรวบรวม การประเมิน การติดตาม และการนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเริ่มจากการศึกษาดูงานของกลุ่มอนุรักษ์ของป็นักการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับมรดกโลก การรวมกลุ่มเพื่อทำการวิจัยในด้านการอนุรักษ์ทั้งด้านสถาปัตยกรรมด้านอาคาร และการเรียนรู้การทำงานกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของการผลักดันที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การดำเนินงานของกลุ่มภาคียังใช้กระบวนการทางความคิดที่สื่อให้เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มในมิติของการพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกลุ่มภาคีได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิร่วม กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนมีสิทธิใช้และได้ประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าเพื่อส่วนตน โดยที่ชุมชนสามารถใช้สิทธิตามธรรมชาติในการออกกฎเกณฑ์โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในสังคมและระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรในชุมชน (เสนห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ, 2536) เปรียบเสมือนการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชน หากวิเคราะห์การบริหารจัดการชุมชนของกลุ่มภาคีศรัทธาเมืองสงขลาสามารถจำแนกได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ในอดีตเมื่อเรือทางการค้าแล่นเข้าสู่ทะเลสาบสงขลา สิ่งแรกที่เห็นและโดดเด่นเป็นสง่าที่สุดในบริเวณชายฝั่งถนนนครนอก คือ สถาปัตยกรรมของปล่องไฟ “โรงสีหับให้หิน” ชาวสงขลารู้จักในนาม “โรงสีแดง” หับให้หินเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนมีความหมายว่า ความสามัคคี ความกลมเกลียว และความเจริญรุ่งเรือง เพราะอาคารทั้งหมดทาสีแดง เป็นโรงสีที่ตั้งตระหง่านโดดเด่น แม้ปัจจุบันจะสร้างอาคารบ้านเรือนสูง แต่ก็ไม่สามารถบดบังความโดดเด่นของปล่องไฟและอาคารโรงสีหับให้หินให้น้อยลงได้ อาคารหลังนี้ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 13 ถนนนครนอก สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2457 โดยขุนราชกิจการีย์หรือชุ่นเลียง เสาวพฤกษ์ ลักษณะอาคารมีรูปทรงหลังคาเป็นทรงปั้นหยาสูง 4 ชั้น ด้านหน้าของอาคารขนานกับแนวถนนนครนอก มีความยาว 70 เมตร ลึก 25 เมตร ด้านหลังติดทะเลสาบสงขลา โครงสร้างของอาคารทั้งหมดสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง ผนังภายนอกและภายในชั้นล่างบุด้วยไม้กระดานหนา 2 นิ้ว ส่วนผนังภายนอกชั้นบนและหลังคาบุด้วยสังกะสีห่นำเข้าจากประเทศอังกฤษ สภาพอาคารในภาพรวมยังคงเหมือนเดิม เพียงแต่หลังคาบางส่วนได้เปลี่ยนไปมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่เมทัลชีต (Metal Sheet) แทน “โรงสีแดง” เป็นโรงสีข้าวที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำมีปล่องไฟสูง 35 เมตร ได้เริ่มกิจการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2457 โดยขุนราชกิจการีย์และนายสุชาติ รัตนปราการ ผู้เป็นหลาน ซึ่งได้รับช่วงต่อในปี

พ.ศ. 2473 ข้าวเปลือกที่ป้อนเข้าสู่โรงสีแดงทั้งหมดลำเลียงมาทางเรือ จากพื้นที่ปลูกข้าวรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ อำเภอรอนดอ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อสีข้าวแล้ว ข้าวสารทั้งหมดจะถูกจัดส่งและจำหน่ายภายในท้องถิ่นและพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง รวมทั้งประเทศมาเลเซีย โดยมีคนงานประมาณ 30-40 คน ผลัดเปลี่ยนทำงานวันละ 8 ชั่วโมง โดยการใช้การตีระฆังเป็นสัญญาณในการเปลี่ยนการเข้าทำงาน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2484 กองทัพเรือญี่ปุ่นได้บุกเมืองสงขลาและยึดข้าวสารในโรงสีแดงไปทั้งหมด โดยใช้เป็นคลังเก็บเวชภัณฑ์ของกองทัพภาคพื้นบูรพาตลอดระยะเวลาสงคราม

ภาพ 1 โรงสีแดง “หับ โห่ หิ้น” ในอดีตและปัจจุบัน
 กับบรรยากาศการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ภาศิศนรักเมืองสงขลาสมาคม, 2560)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดเหตุการณ์ข้าวขาดแคลนและเศรษฐกิจที่ตกต่ำ หับโห่หิ้นได้เป็นแกนนำของโรงสีข้าวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา ในการจัดตั้งเป็นบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ ดำเนินตามแนวคิดสหกรณ์ที่สามารถจำหน่ายข้าวสารในราคาถูกให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ในปีต่อ ๆ มาได้เกิดโรงสีข้าวขนาดเล็ก อันเป็นที่นิยมของชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ต้องขนข้าวเปลือก

มาขายในที่ไกลและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพียงนำข้าวเปลือกไปสีที่โรงสีขนาดเล็ก เจ้าของข้าวเปลือกก็จะได้อาหารกลับไป ส่วนเจ้าของโรงสีขนาดเล็กจะได้รำข้าวเป็นค่าบริการ ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2490 ทำให้หับให้หิ้นได้ปิดกิจการลงเพราะไม่มีข้าวเปลือกที่จะใช้ในการสี

หลังจากนั้น หับให้หิ้นได้รับการบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองสงขลา จากการสัมภาษณ์นักวิชาการได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่แห่งนี้ว่า หากย้อนไปเมื่อ 3 ปีที่แล้ว หับให้หิ้นเปรียบเสมือนเมืองร้างในช่วงเวลาเย็นถึงกลางคืนไม่พบผู้คนเดินไปมา ประชาชนในพื้นที่มีความหวาดกลัวด้านความปลอดภัย เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยแรงงานพม่าและการก่ออาชญากรรม รวมทั้งการค้าประเวณี จนกระทั่งมีการพัฒนาและบูรณาการเชิงพื้นที่ซึ่งเริ่มจากการปรับเปลี่ยนอาชีพจากการประมงที่ประสบปัญหา รวมถึงปัญหาแรงงานพม่าที่ลดน้อยลง ทั้งนี้ เพราะมีการประสานงานกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการบูรณาการเชิงเศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 2565)

2. ด้านสถาปัตยกรรม จากอิทธิพลการแลกเปลี่ยนสินค้าจากพ่อค้าต่างประเทศส่งผลให้เมืองแห่งนี้มีสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ทางจังหวัดสงขลาได้จำแนกออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1. ตึกแถวเงินดั้งเดิม สร้างขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2379 ซึ่งเป็นช่วงแรกตั้งเมืองสงขลาเป็นต้นมา รูปแบบสถาปัตยกรรมส่วนด้านหน้าเป็นจุดค้าขาย ด้านบนใช้เก็บของโดยมีช่องส่งของเล็ก ๆ และมีความยาวตามที่ดินประมาณ 30-40 เมตร และเนื่องจากแปลงที่ดินยาว ผู้ออกแบบจึงได้ออกแบบให้มีช่องเปิดโล่งตรงกลาง ส่วนอาคารด้านหลังมักเป็นที่พักอาศัย ซึ่งกรมศิลปากรได้ระบุว่า ห้องแถวแบบเงินหลังแรกของสงขลาตั้งอยู่บนถนนหนองจิก

2. ตึกแถวแบบเงินพาณิชย์ ลักษณะเป็นอาคารอายุประมาณ 100 ปีขึ้นไป พัฒนามาจากแบบเงินดั้งเดิมแต่ประยุกต์ให้ทันสมัยขึ้น แต่ยังคงรูปแบบของหลังคาเงินเพิ่มพื้นที่ชั้นบนให้เสมอชั้นล่าง ด้านหน้าทำเป็นผนังหรือบานประตูเกล็ดระบายความร้อนสำหรับอยู่อาศัย ชั้นล่างเป็นพื้นที่ทำการค้า ประตูหน้าเป็นบานไม้พับเก็บด้านข้างเพื่อให้มีพื้นที่ค้าขายมากขึ้น ตรงกลางอาคารเว้นเป็นช่องเปิดโล่งเพื่อระบายอากาศ

3. ตึกแถวแบบซิโน-ยูโรเปียน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ประดับตกแต่งด้วยลวดลายแบบจีนและยุโรปผสมกัน หลังคาทรงปั้นหยาคล้ายรูปแบบที่เรียกว่า ซิโน-ยูโรเปียน ซึ่งพบมากที่ภูเก็ต แต่ที่สงขลาจะมีทางเดินใต้อาคารเรียกว่า หงอคาซี อาคารจะมีช่องเปิดกลางอาคารและเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำ ซึ่งในอดีตน้ำจะมีรสจืดสะอาดสามารถดื่มได้

4. ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ เป็นอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก อาคารอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป มีแผงกปิดหลังคาและมีอักษรแสดงปี พ.ศ. ปราบกฏบนแผงดังกล่าว บางหลังมีหลังคาจั่วหรือปั้นหยาซ่อนอยู่ บางหลังเป็นหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.) ส่วนใหญ่เป็นอาคาร 2-4 ชั้น

ภาพ 2 ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม (บน) และตึกแถวแบบซิโน-ยูโรเปียน (ล่าง)
กับความสวยงามของสถาปัตยกรรมแบบจีนและยุโรป (ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม, 2560)

นอกจากนี้ ยังรวมถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาเป็นอาคารทรงจีนตั้งอยู่บนถนนนางงามสร้างในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เจ้าเมืองสงขลา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2385 ภายในศาลเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมืองสงขลา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระราชทานในโอกาสที่สถาปนาเมืองสงขลาใหม่ที่บ่อয় ภายในศาลยังประดิษฐานเจ้าพ่อหลักเมือง (เซ่ง ห่อง เหล่า เอี้ย) ซึ่งเป็นเทพคุ้มครองเมืองตามคติจีนทำให้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีนและชาวไทยไว้ในศาลเดียวกัน

3. ด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่าสงขลาที่โดดเด่นมี 5 แห่ง ดังนี้ 1. ประตูเมืองสงขลา ประตูเมืองทรงจีน กว้าง 6 คอก สูง 3 วา จำลองจากประตูเมืองเก่าสงขลา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2379 สมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) 2. วัดยางทอง เป็นวัดที่ตั้งของบ่อน้ำ ซึ่งในอดีตมีต้นยางต้นใหญ่ปลูกอยู่ข้างบ่อ อันเป็นที่มาของชื่อตำบล “บ่อยาง” 3. วิก (โรงหนัง) หลักเมือง (ศรีเพชร) และบ้านเรือนบริเวณถนนนางงาม ปัจจุบันนี้ได้เลิกกิจการแล้ว นอกจากนั้น บริเวณแห่งนี้ยังมีบ้านเรือนตึกเก่าที่เป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบไชนีส โปรตุเกส 4. โรงแรมนางงาม เป็นโรงแรมไม้สองชั้นที่มีลวดลายฉลุที่วิจิตรงดงาม อดีตเป็นโรงแรมหอรุณรับแขกที่เดินทางมาค้าขายและทำธุรกิจ ปัจจุบันถูกเก็บไว้เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา 5. ถนนศิลปะ อันเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้กิจกรรม “สงขลามหาสนุก สุขทั้งปีที่สงขลา” หนึ่งในโครงการสงขลาสู่เมืองท่องเที่ยววิถีไทยประจำปีงบประมาณ 2559 โดยจังหวัดสงขลาเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

ในด้านนี้ ถนนศิลปะเป็นที่นิยมถ่ายรูปของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะที่ตึกฟุเจาบริเวณหัวมุมถนนนางงาม ซึ่งเป็นวิถีร้านน้ำชาของอาแปะ สร้างสรรค์โดยภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคมและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สถานที่แห่งนี้เป็นเสมือนตัวแทนของย่านเมืองเก่าสงขลา ปัจจุบันอาคารถูกบูรณะซ่อมแซม จึงลบลภาพวาดเดิมออกแล้ววาดภาพใหม่แทน อย่างไรก็ตาม ถนนศิลปะเป็นการสร้างสรรค์เมืองให้เป็นเมืองแห่งศิลปะ การเขียนภาพบนฝาผนังบ้านเรือนเป็นการใช้งานศิลปะเพื่อสื่อถึงวิถีชีวิตชาวบ้านย่านเมืองและรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในการถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกเมื่อครั้งมาเยี่ยมเยือนเมืองสงขลา อีกทั้งตามสวนสาธารณะหรือริมชายหาดบริเวณหาดสมิลา หาดชลาทัศน์และแหลมสนอ่อนยังมีรูปปั้นประติมากรรมของศิลปินฝีมือดีที่บรรจงถ่ายทอดงานศิลปะหลากหลายที่โดดเด่นและสวยงาม ซึ่งไม่เพียงแค่สถาปัตยกรรมโบราณเท่านั้นที่ชวนชม แต่ร้านอาหารเก่าแก่ที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเมืองสงขลาที่ตั้งอยู่บริเวณมุมถนนสายสำคัญเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะบนถนนนางงามที่มีทั้งอาหารคาวหวานหลายอย่าง ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมการกินของชาวเมืองเก่าสงขลาได้อย่างดี

การจัดถนนคนเดินเมืองสงขลาเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีอยู่ทั่วไปหลายแห่ง ถนนที่น่าสนใจมี 2 แห่ง คือ 1) ถนนจะนะ ซึ่งเป็นถนนคนเดินแต่แรก และ 2) ถนนเดินตลาดนัดสองเล โดยถนนจะนะจะจัดเป็นถนนคนเดินทุกวันศุกร์และเสาร์ บริเวณข้างกำแพงเมืองเก่าสงขลาที่มีอายุถึง 177 ปี

ภาพ 3 ประตูเมืองสงขลากับความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรมโบราณ
(ภาคคนรักเมืองสงขลาสมาคม, 2562)

4. ด้านอาหาร อาหารในย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อาหารที่ได้รับความนิยมประกอบด้วย 4 ร้านอาหาร ดังนี้

1. ขนมม่อซิ (การอจี) เป็นขนมแป้งทอดจนสุกแบบกรอบนอกนุ่มใน เวลารับประทาน ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ โรยคลุกด้วยน้ำตาลทรายผสมงา
2. ก๋วยเตี๋ยวใต้โรงจั่วหรือก๋วยเตี๋ยวห้อยขาของป้าณี เป็นก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นหมูทำเอง สดใหม่ รสชาติอร่อย อยู่ใต้โรงจั่วบริเวณศาลหลักเมืองสงขลา ปัจจุบันต้องก้มศีรษะเข้าไปนั่งรับประทานใต้โรงจั่ว
3. ไอติมโอง เป็นไอติมสูตรโบราณ 70 ปี โดยเน้นในรสชาติที่พอดี ไม่หวานจนเกินไป เป็นไอติมกะทินมรสสดดั้งเดิมที่แตกต่างจากไอติมกะทิสดทั่วไป และ
4. ไอติมผลไม้รสล้นจืดที่มีลูกชิ้นทอดและเกี้ยวทอด ของทานเล่นคู่กับไอติม

ขนมม่อชืไทย(ซ้ายมือ) หน้าตาลายโมจิของญี่ปุ่น(ขวามือ)

ภาพ 4 ขนมม่อชืกับวิถีวัฒนธรรมด้านอาหารของชาวสงขลา (ว. จันทรวงศ์, 2554: 22)

จากที่กล่าวมา การบริหารจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาจึงมีขอบเขต 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ในที่นี้ มีสัญลักษณ์ คือ หับโห้หิ้น ซึ่งบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจของชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาในอดีต 2) ด้านสถาปัตยกรรม โดยมีอาคารบ้านเรือน อุโบสถ วิหาร ศาลเจ้า มัสยิดที่มีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมทรงไทยพื้นบ้าน อาคารห้องแถวรูปแบบช่างจีนและที่ผสมผสานกัน เช่น อุโบสถวัดดอนแร่ อำเภอเมืองสงขลามีรูปทรงเป็นแก่งจีน อาคารมัสยิดอุสาสนอิสลาม บ้านบน มีรูปทรงของอาคารเหมือนกับวิหาร วัดมัสยิดมวาส นอกจากนี้ ยังมีอาคารบ้านเรือนแบบชิโน-ยูโรเปียน 3) ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีถนนศิลปะที่เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยภาพวาดบนผนัง อันเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านอาหารการกิน โดยมีอาหารหลากหลายเป็นที่รู้จัก เช่น ขนมม่อชื ไอติมโอง ซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อของเมืองสงขลา ทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมา เป็นภูมิปัญญาของชาวสงขลาที่กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นพื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ ทั้งยังมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น การก่อตั้งกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลาและชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลาจึงเป็นการเปิดชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอันเปรียบเสมือนการเปิดตัวสู่สาธารณะให้คนภายนอกรู้จักชุมชนมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาและบูรณาการเชิงพื้นที่ในหลายจุดของเมืองเก่าแห่งนี้ เป็นการพัฒนาที่ควบคู่กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความเข้าใจของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

และสามารถเชื่อมโยงกับสถานที่ วัฒนธรรม ความคิด อุดมการณ์และจิตสำนึกในฐานะ เป็นเจ้าบ้าน แต่กระนั้นการพัฒนาและบูรณาการดังกล่าว จะไม่เกิดขึ้นได้หากขาด ปัจจัยการจัดการชุมชนที่ตอบสนองนักท่องเที่ยว

องค์ความรู้ใหม่

จากที่วิเคราะห์มา ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ดังต่อไปนี้

ภาพ 5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ภายใต้การบริหารจัดการชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา

จากภาพนี้สามารถอธิบายได้ว่า ขอบเขตทั้ง 4 ด้าน สามารถสรุปลงในปัจจัย ทั้ง 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและด้านสถาปัตยกรรม โดยที่ หับทึ่หึ้นและตึ่กแถวรูปทรงต้งชาติต้ง ะ เป็นสึ่สัณณัษณ์ของความเจริญรุ่งเรือง และสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ส่วนปัจจัยภายในมีความหลากหลายทางด้านพหุ วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นประตูเมืองสงขลา วัดยางทอง วิก (โรงหนัง) โรงรณนางงาม และถนนศึลปะ รวมถึงด้านอาหาร เช่น ขนมม่อชึ ก้วยเต็ยวไต้โรงงั้ว ไอติมโอ่ง ปัจจัย ทั้ง 2 ด้าน จึงทำให้เกิดการท่องเท็ยเชิงวัฒนธรรมภายใต้การบริหารจัดการชุมชนใน ย่านเมืองเก่าสงขลาอย่างแท้จริง

สรุป

ความสำเร็จของการจัดการการพัฒนาและบูรณาการเชิงพื้นที่สู่การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา เกิดจากกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมในการสร้างและฟื้นฟูพื้นที่ที่สามารถนำไปสู่มิติด้านเศรษฐกิจ

สามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชนควบคู่ไปกับการบริหารจัดการภายใต้การอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เริ่มจากการเล็งเห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของตึก และอาคารเก่าแก่ที่สะท้อนประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ผนวกกับปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นจุดเริ่มต้นในการผลักดันการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการพื้นที่แห่งนี้ คือ กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา ซึ่งได้ศึกษาดูงานจากกลุ่มอนุรักษ์ของป็นังและศึกษาเอกสารเกี่ยวกับมรดกโลก จากนั้น ได้วิจัยในด้านการอนุรักษ์ทั้งที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมด้านอาคารและการเรียนรู้การทำงานกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของการผลักดันที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังอาศัยรูปแบบของการสื่อสารที่แฝงด้วยความหมายของคุณค่าในเชิงอนุรักษ์และการใช้กิจกรรมต่าง ๆ มาช่วยเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงทุกกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างแท้จริง ปัจจุบันการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนย่านเมืองเก่าสงขลามีความก้าวหน้าอย่างมาก แสดงถึงศักยภาพในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งไม่เพียงแต่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น ในภาพที่กว้างขึ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนยังมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอก แม้ว่าคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการด้วยตนเอง แต่ยังต้องรักษาความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกในฐานะผู้ให้คำแนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือคนในชุมชนในรูปแบบภาคี เนื่องจากบางภารกิจจำเป็นต้องใช้งบประมาณ การประสานงานจากหน่วยงานภายนอกที่คนในชุมชนไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเอง การส่งเสริมและสนับสนุนดังกล่าวต้องวางแผน พัฒนาและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของย่านเมืองเก่าสงขลาให้เกิดการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพที่สุด อันจะทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่แห่งนี้สร้างรายได้แก่ชุมชนและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ความยากจน ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่และการทำนุบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จเร สุวรรณชาติ. (2560). *สงขลาสู่เมืองมรดกโลก*. สงขลา: ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). *ชุมชน*. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ
- บุญยสุทธิ อเนกสุข. (2559). *ยล เยี่ยม เยือน หย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1. (2565). ชาวอำเภอเมืองสงขลา. สัมภาษณ์. 21 เมษายน.
- ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2. (2565). ชาวอำเภอเมืองสงขลา. สัมภาษณ์. 5 พฤษภาคม.
- ภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม. (ม.ป.ป.ก). *เกี่ยวกับภาคี*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.songkhla-ht.org/about>
- _____. (ม.ป.ป.ช). *ร้อยเรื่องเมืองสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/3XRVi>
- _____. (21 ตุลาคม 2560). *อัตลักษณ์แห่งสถาปัตยกรรม*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/1bocy>
- _____. (27 กรกฎาคม 2562). *กำแพงและประตูเมืองสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/pW8ao>
- _____. (28 กรกฎาคม 2560). *โรงสีแดง หับ โห่ หิ้น โรงสีข้าวโบราณอายุกว่า 100 ปี*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/VsYCG>
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนา: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติเชิงรุก*. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์วิชาการ.
- ว. จันทรวงศ์. (2554). ขนบปักษ์ใต้สงขลา. *จุลสารสามิตภาค* 9. 3 (3), 21-25.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2557). *คนเฒ่าเล่าเรื่องเมืองสงขลา: สืบค้นวันวานย่านเมืองเก่า*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สกรรจ์ จันทรัตน์ และสงบ ส่งเมือง. (2532). *การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลาเก่า*. กรุงเทพมหานคร: กองโบราณคดี กรมศิลปากร.
- เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536). *ป่าชุมชนในประเทศไทยแนวทางการพัฒนา เล่ม 1 ป่าฝนเขตร้อนกับภาพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2561). *การจัดการชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Fayol, H. (1925). *Industrial and General Administration*. New Jersey: Clifton.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาด้านฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของ

การวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมวลวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัด ระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14

pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก
ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของ
วิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี³
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก^{2, 3}
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School^{2, 3}
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร...
สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่
ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate
School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุค่าเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงองค์ความรู้ใหม่

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content)

4. บทวิจารณ์ (Discussion)

5. สรุป (Conclusion)

6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)

2. เนื้อหา (Content)

3. บทวิจารณ์ (Discussion)

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

(6)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
--	---

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่ม
คำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่
เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553)
(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)
(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ*./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สันต์ และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมือง
ฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24,
pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.
Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition
Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการ
สาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction
on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*.
(Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่เดือนที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อบทความ./ การสัมมนาหรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่เดือนที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นอย่าไปหาภาคเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างวัฒนธรรมของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.

- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตศึกษา หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 6,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา
 ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตศึกษา มจร.พะเยา
 บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว
 อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลับกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ

ปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตาม ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียค่าใช้จ่ายที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน of ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(English).....

.....

ชื่อผู้เขียนร่วม

1.

2.

3.

4.

5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

.....

.....

โทรศัพท์..... E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบสิทธิบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)
↓

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)
Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)
เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.) 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. →

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
2.....
3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.
↓

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

2

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

2

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่oได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/

2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

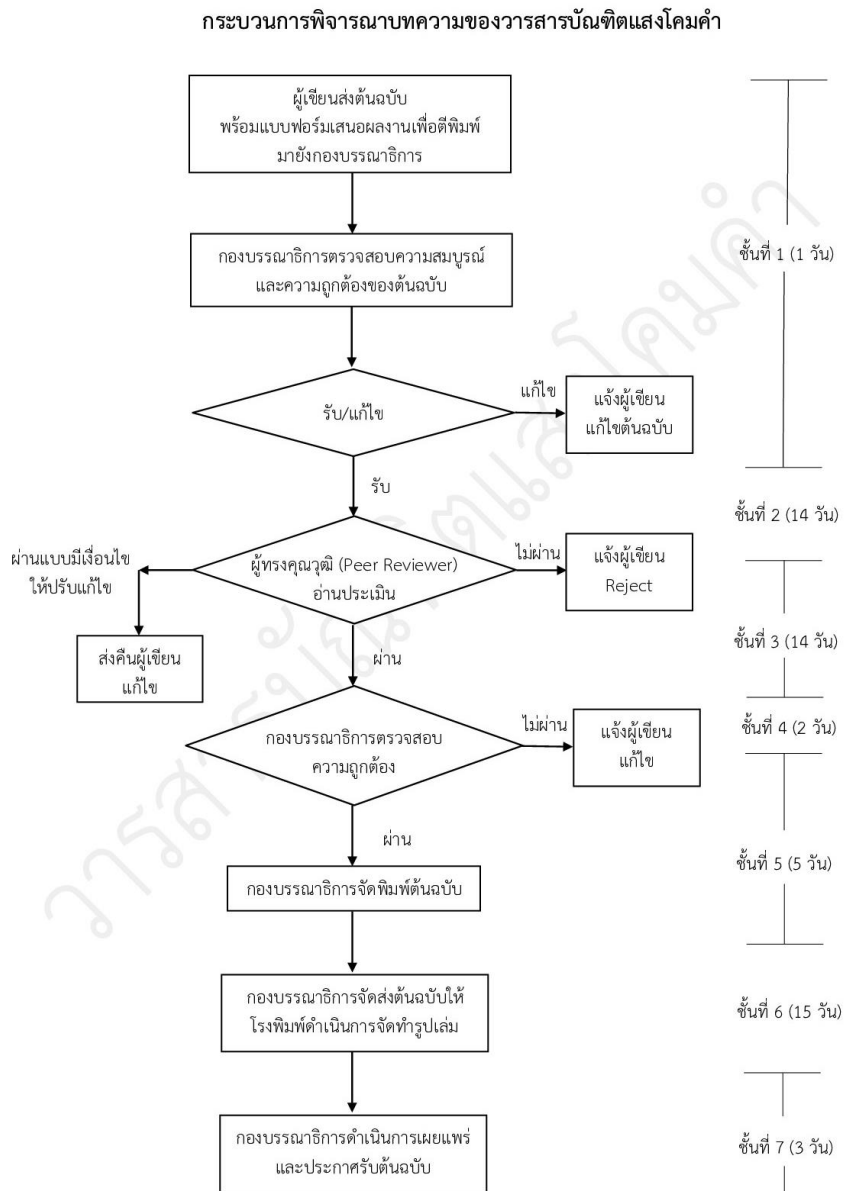
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

